


HELPPOHINTAINEN NOVELLI- JA ROMANI-JAKSO.

TOINEN SARJA. III.



# TINTTA JAAKKO.

KUVAELMA KANSAN ELÄMÄSTÄ.

KIRJOITTANUT

P. PÄIVÄRINTA.



Helsingissä,

K. E. Holm'in kustantama.

1883.



*III.*

# Tintta Jaakko.

Kuwaelma kansan elämästä.

Sirjoittanut

P. Päiwärinta.



Helsingissä,

A. E. Holm'in kustantama.

1883.

Uusinta Lankko.

Uusinta Lankko.

Uusinta Lankko.

Uusinta Lankko.

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino.

1883.

## I.

## Elämän nimi — kodin kasvatus.

Erään tiheän kylän laidassa Pohjanmaalla, matalan ja tiheän männikkö-metsän keskellä, kiviakankaalla, on pieni ja vanha mökki; Tinttala on mökin nimi. Mökki on vanha ja riutunut, sillä siinä ei oltu miesmuistiin tehty mitäänlaista uudistusta eikä korjausta. Lahoneet ja aidastuneet seinät olivat pullistelleet ja lommistelleet sinne ja tänne, ja vesikatolle oli pantu pieniä kiviä ja turpeita, pitämään kiinni repaleista tuohi-lewyjä. Putoamaan pyrkivää sijakattoa vastusteli useampi lattiasta tattoon hylöttyvä, kuorimaton pöntä, ja rikkiäisistä affunalaifeja palkitti parvi päre- ja tuohi-paitkoja. Paras ja samassa lujin mökin huonekalu oli musta ja onnelle palanut, owinurkassa seisova, maakiivistä tehty tafka, kumminfin uloslämpeävä. Yhdellä mökin seinällä oli pari seinään lyötyn waajojen päälle rakennettua lawaa, joissa oli pehkuuntuneita olkia ja kuluneita, likaisia waate-ryyhyjä; ne toimittivat wuodetten mirkaa. Kun vielä otamme lukuun pari jalkaraa, pienen, likaisen pöydän, niin ovat mökin merkisimmät huonekalut luetellut.

Kolmihenkinen perhe asui Tinttalassa, isä, äiti ja heidän poikansa. Heidän nimensäkin saamme tietää, kun mainitsemme, että kylä nimitti heitä Tintta Jaakoiksi ja Tintta Kaijaksi, sillä Jaakko oli niin isän kuin pojankin nimi.

Waikka mökki oli niin halpa ja wiheliäinen, oli siinä kuitenkin alituisesti ololta wieraita, sillä töllissä oli jotain weto-woimaa, jota heitä sinne wiehkeästi weti. Siihen wetowoimaan kuului ja tuo musta kahwipannu, jota nokisena sangastansa riippui pitkässä puunaulassa seinällä,

ihan takan wieressä, läpättömän ja rikkeiseksi palaneen liemitorwensa kanssa. Kumminkaan ei tuo paljon palwellyt kahwipannu liene ollut yksistensä se, joka niin runsaasti sai wieraita mökkiin, mutta kun saamme tietoomme, että mökin perinurkassa oli mahdotoin kasa likaisia ja kaitenturwaisia ryyhyjä, josta talon isäntä tai emäntä tarwittaessa yhdellä ainoalla taitawasti tehdyllä, olkapäätä myöten tapahtuneella käden pistokfella ryyhykasaan, esiin weti pullon, jossa oli kirrasta nestettä, sekä kannettoman ja paikatus pikarin, jolla hätäpikaa lähimpänä seisowalle janoowalle, joutuin jos joutuin, annettiin „tinttoja“, niin ehtä käsitämme minkä wuoksi oli niin kosolta wieraita mökissä.

Tuo tinttojen antaminen tapahtui aina warowasti isännälle tahi emännälle tehdyn kuisikutuksen jälestä, ja ensimmäinen seuraus tuosta kuisikutuksesta oli se, että kuisuteltu rupefi warowasti pillistelemaan rikkiäisistä affunain reijistä ja owen raosta ulos, ja kun ei waan mitään epäluulon alaista nähtynyt, niin käytiin riwokkaasti tinttojen antamiseen. Sen tehtyä katosivat nuot takafalut taas ryyhykasaan, yhdellä ainoalla käden pistokfella, niin perinpohjaisesti, että niitä olisi ollut mahdotoin sieltä muuden löytää kuin asianomaisien. Sen asian todistukseksi mainittakoon siwumennen, että nimismies oli jo pari kertaa käynyt epäluulon alaisena tongostelemassa tuota ryyhyhläjä, löytämättä kuitenkaan mitään semmoista, jota hänelle olisi wirtansa puolesta ollut kelwollista. Noista nimismiehen onnistumattomista, mökissä tapahtuneista poliisi-toimista oli asianomaisien nykyinen

arkuus kumminkin fotoisin. Oli miten oli, mutta summien summa oli waan se, että tuskin mitään kaappi maailmassa on uskollisemmasti toimittanut tallentajawirkaansa, luvallista tai luvattomia anastamisista vastaan, kuin tuo ryyhy-foto tuossa Tinttalan mökin nurkassa; sen wuoksi menestyikin tinttaaminen niin lauman. Wuosikymmenien päästä wasta saatiin tietää, etteiwät waromaiset tinttalaiset säilyttäneetkään aarteitaan tuossa likaisessa ryyhy-läjässä, waan että läjä oli waan luffona ja owena heidän keinokaaasti tehtyyn kasjakirstuunsa, sillä ryyhy-kasan alla oli eräs lahoneen lattian lauta irrallaan, jonka alusta oli kaimettu niin monilokeroiseksi ja soppeloiseksi, että sieltäkin olisi äkinäisen ollut mahdolloin mitään löytää, jos sinnekin olisi osauttu, joka ei kumminkaan koskaan tapahtunut, mutta, isännän tai emännän käsi awaimena, ottivat ja panivat he sinne yhtä nopeasti ja helposti kuin jos he olisivat auki olewalla kaapin läpällä ammattiaan harjoittaneet.

Semmoinen oli Tinttalan asukasten elämän laatu ollut jo aifaa, ja nuoremmat ihmiset eiwät muistaneet toisin olleen.

Itsestäänhän on jo arwattawa, ettei mökin elämä yleensä ollut juuri siweää ja etteiwät mökin lempiwieraatkaan tuota juuri paljon ebistäneet.

Korttein lyönti oli sekä wierailla että talon wanhemmalla wäellä useinkin työnä, ja kun wierasten päästä rupeesi juopuneen autuus haihtumaan, otettiin taas uudestaan naukkuja eli tinttoja, niinkuin he itse sanoivat. Tuommoisen työn ja tuommoisen rawinnon ollessa tulivat puheet ja keskustelut itsensä kaltaisiksi. Kiroukset, riidat, wäliin tappelut ja kaikkeinainen jumalattomuus oli alituisena soitantona ja esikwana mökissä. Kaiken tuon wiheliäisyyden ja turmeluksen ohessa täyhtyy mökin asukkailla antaa se kunnia, ettei kukaan heitä woinut koskaan joimata epärehelliseksi eikä warkaitfi, sillä heille ei kelwannut koskaan mitään muu karwas-

kultansa maksuksi, kuin puhdas raha. Jos joku yritti heille tuomaan wiljaa j. m. s. wiinan hinnaksi, nuot tinttain antajat oikeen kauhistuivat muka semmoista jumalattomuutta, kun Jumalan wiljaa juotaisiin; tulipa vielä päälliseksi heidän kauttanja ilmi ja omistajalleen takaisin monta warastettua kalua, jywäpusia j. n. e.

Tuommoisessa koulussa ja tuommoiselta wanhemmilta sai Tinttalan pikku Jaakko kaswatuffensa. Hän oli wanhempiansa ainoa lapsi, ja hän oli syntynyt tähän maailmaan wanhempiansa jo ikäpuolina ollessa. Tuo Tinttalan pieni Jaakko, joka tulee kertomuksemme päähenkilöksi, oli sillä ajalla, jolta kertomuksemme on, kymmenwuotias. Hän oli harwapuheinen, eikä näyttänyt ottawan osaa mihinkään mökissä tapahtuwiin toimiin, istua jörötti waan päiwäkaudet melkeen yhdesä paitassa liikkumatta. Siitä hän seurasi jokaista puhetta ja keskustelua, suu unohtuneena puoleksi auki, ja katsoa töllöttäen milloin puhujaa, milloin muuta toimiaa; hän ei työllisesti näyttänyt pitävän tenestäkään mitään, muut hänestä sitäkin wähemmän.

Wanhempansakaan eiwät hänestä suurta lufua laskeneet, kun hän waan oli hengissä ja tiettämissä, muusta ei ollut tyhmyhtäkään. Karun ruokansa ja kurjat waateriepunsa sai pikku Jaakko, niinkuin wanhempansakin, niistä niukoista woitto-rahastoista, jotka ainoana mökin tulona saatiin luvattomalla ja inhottawalla wiinan kaupalla. Pörwöisenä, likaisena ja riisumatta pani pikku Jaakko maata pehtulawallenja, kahta wertaa pörwöisempänä nousi hän siitä aamulla, sillä tuuli ja muut pojat tukkaan päiwän pitkään satuneet esineet olivat kurtin lailaan ja tallallaan siljanneet hänen hiwukshaan, sen wuoksi olivat ne illalla mit'ei illeämmät kuin aamulla.

Hän ei pukenut koskaan ylösnoustuansa, sillä kuinka tuo taisi tapahtuakaan, kun ei hän koskaan riisunut maata pannesanssa. Noustuansa söi hän niukan ei-neensä, ja sitten taas tuo yfitytoikkoinen

päivän työ, niin muiden suuhun ja toisiin avosuin katsoa töllöttäminen; se oli hänen jokapäiväinen työnsä, semminkin kun maan mökisä oli tinttaajia.

Kun mökisä ei sattunut olemaan vieraita, ja semmoista päiviä toki joskus sattui, ei pikku Jaakko silloin joutanut olemaan waiteliaana, sillä hän sai aina ankaran kästyn jommaltakummalta vanhemmaltaan: „ota kirja käteesi!“ Poika oli niin tuohon heidän harvinaiseen puhutteluunsa tutustunut ja tullut sen merkityksen niin perinpohjaisesti tuntemaan, ett'ei hän yhtään sitä vastustellut, vaan hän meni heti, tuon äänen kuultuansa, tomuisen seinä-lauban luokse ja sieppasi sieltä katekismus- ja aapis-kulunsa ja rupepi lukea tankuttamaan miten woi, sillä hänelle ei oltu opetettu muuta kuin kirjainten waillinainen tunteminen. Kyllä pikku Jaakko koetti alussa panna tuota tieteilemistästyä vastaan, niin paljon kuin waan woi, mutta tuo alinomaa näköjällä olewa pakku, puinen ja hiiltynyt haara-kohennus, joka tuolla takan lukuksa seisoa törötti, oli heti alkupäässä tehnyt niin tuntuwan waitutuksen poikaan, että hän katsoi parhaaksi olla kaikenni vastustamatta. Ahme, kumma! Waikka poika oli niin jörömäinen kuin hän oli ja waitt'ei hän ollut saanut sen parempia oppia, oppi hän kuitenkin wälttäväksi lufiaksi ennen pitkää! Kinkeriluwuillakin kummasteli papisto, kun Tinttalan pieni Jaakko osasi niinkin lukea, waikka hän oli semmoisessa kodsissa kaswanut, sillä papisto tunsi tarkkaan tinttalaisten sijalisen elämän.

Tuo pojan lufutaito antoi Tinttalan wanhuksille paljon rintaa. Jos joku kristillismielinen ihminen muistutti heitä, minkälaisessa tilassa heidän poikansa kaswaa, sanoivat wanhuksat tawallisesti: „osaapa tuo lukea niinkuin muidenkin ihmisten lapset“.

Siinä he luulivatkin olewan kaikki, mitä he olivat welpapääät lapsensa kaswattamisen eduksi tekemään, kun he laitoivat hänen päällensä jotain waate-rie-

taletta, jos kohtakin iho wilkkui sieltä ja täältä, ja kun he laitoivat pojallensa jokapäiväisen, jos kohtakin niukan rawinnon; kun poika oli vielä opetettu lukemaan, niin tuntui wanhemmista, että he omat tehneet kaikki mitä tehtämän pitää.

Wieläpä nuot Tinttalan wanhuksat olivat ja eliwät mielestänsä kristillisellä pohjallakin, ja siitäpä pohjasta pikku Jaakollekin tuli tuo kohennus-pakko lukemiseen, sillä „eiwät he tahtoneet pojan pafanaa tulewan“, niinkuin he usein sanoivat. Eiwät wanhemmat opettaneet pojallensa minkäänlaista työn eikä asian tekoa, eiwättä he itselään mitään semmoista tehneet, sillä, niinkuin olemme jo nähneet, talosja ei mitään semmoista ollut, kun wähan waatiwat elämän tarpeet saatiin wiinanmyönnin woitoilla. Ustain näin ollen, kaswoi poika yhä waan edelleen samanlaisessa olosja ja asemassa.

Wökin raa'at ja siweettömät wieraat waituttiwat myös paljon pikku Jaakon kaswatukseen. Mituisesti kuullen heidän irstaisia ja siweettömiä puheitaan, imi hän niistä nuoreen sydämeensä pohja-kaswan kaikille käsityksilleen, ja pian oli hänellä semmoinen käsitys ihmisisistä yleensä, ett'ei sen parempaa ole muuallakaan kuin heillä, ja että kaikki on niinkuin ollakin pitää.

Jos poika-raista joskus käwi ulkona kodsistansa, muiden ihmisten parissa, katsoittiin häntä kaikilla ylö, pörrötukaisuutensa, likaisuutensa ja rikkinäisten waate-ryhysyinsä wuoksi. Wieläpä katsottiin paljon siihenkin, kun hän oli köyhä ja Tinttalasta kotoisin, sillä ihmiset yleensä kammoiwat Tinttala. Eiwättä kylän lapsetkaan kohdelleet paremmin Jaakko-raiskaa, sillä kun he tapaswat hänen, kääreentyiwät he hänen ympärillensä, tekemään ilkeää pilkkaa ja iwaa Jaakko-riewulle, waitt'ei hän antanut heille siihen wähäkään aiheetta eikä syhtä.

Semmoisissa tapauksissa kääreentyiwät tawallisesti kylän onnellisemmat poikawitkarit Jaakko-raiskan ympärille, jolloin he nyhtäiwät, yfji yhbestä, toinen toisesta

Zaakon ritteimen ja riepaleisen nutun nurkasta, samassa hokien: „Tintta Zaakko, pilttu Tintta, Tintta-karhu“ ja muuta semmoista.

Kauvan kärsi Zaakko tuota pilkkaa ja koki panna: „noo, noo, kaa, kaa, olkaa siivolla!“, mutta kaikesta tuosta ei ollut mitään apua, vaan joukko ylti vaan kiusaamaan. Tuo rynnäkö kävi viimein niin ankaraksi, ett'ei Zaakkoparta tiennyt miltä puolelta olisi itseään suojellut. Tavallisesti kiusasivat poika=wiikarit Zaakkoa niin kauvan, että hän suuttui viimein ja haapuili kiinni wainoojiansa, mutta silloinkos poika=wiikarit nauraa hohotamaan ja pakoön juoksemaan, huutaen: „warokaa itsenne, Tintta-karhu tulee!“ Tuota menoa pitkitettiin tavallisesti sikfi kuin joko kiusaajat kylästyivät mieli=työhönsä tahi Zaakko=raiska pääsi pakoön heidän kynnistänsä.

Kun tuolla lailla kiusattu poika=raiska sattui joskus pölyyttämään kiusaajiansa, sitäkös wanhemmat sekä kiusaajat itse huutamaan ja parjaamaan Tintta Zaakkoa, kuinka häijy, kuinka räähkä, ilkea ja hillimätöin hän on, ja niissä tiloissa olivat itse ilkeyden tekijät walmiit tekemään wanhemmillensa kanteita tuosta pahankurisesta Tintta Zaakosta. Wanhemmat ottivat tavallisesti noiden pienten, jääwillisten kantajain todistukset täysinä vastaan ja heidän katsanto=tapanensa Zaakoon ei suinkaan sen kautta käynyt leppeämmäksi.

Kaikesta tuosta näkyy, että Zaakko=raiskalla oli suo siellä, wetelä täällä. Ulkona kodiasta kiusattiin, räähättiin, pilkattiin ja wihattiin häntä ihan shyttömästi ja jos hän tuli kotiansa apealla mielellä, eipä sielläkään mitään hywää näköksällä ollut. Wanhempansa eivät kyllä hänestä lukua pitäneet, olipa hän kylässä tahi kotona, mutta heillä ei ollut yhtään ainoata hywää ja opettawaista sanaa antaa pajallensa, ei yhtään wanhemman rakkaudesta lähtenyttä ohjausta, ei yhtään siweellistä oman elämänsä esimerkkiä tulewatki waloksi; eipä tosiaankaan muuta

kuin koshennus=koulu lukemiseen, jos parhaallaan oli, ja karu illallinen, siinä laikki. Taitka jos talon mieraat sattuiwat olemaan tinttaamassa, niin eipä heistäkään ollut suurta tukea eikä lohduitusta apealle ja sorretulle poika=riemulle.

Eräänä kertana kävi niin, kun Zaakko meni kylälle, että hänen wanhat wainoojansa ottiwat hänen taas käsiinsä. Zaakko tuskautui nyt jo heti ensi ottosilla. Hän sai kiusaajistaan yhden ja toisen kiinni, ja pian oli useampia töppösiä yhr'aitaa taiwasta kohden, ja toisia hän huimi housuille aikalailla. Siinä nujakasja hawaittiin, että Zaakko oli huomaittawan wäkwä ikäiseksi. Huomaittuaan minkälaisia hujauksia he nyt Zaakolta saivat, lähtiwät hänen kiusaajansa huutaen, parkuen tallustelemaan kylään. Siellä he itku=suussa kertoiwat ja woiwotteliwat, kuinka pilttu Tintta heitä pieksi ja rusikoitsi. Wanhemmat ihmiset tuosta kowan kauhistuiwat, kun tuo ryökäle tohtii ja uskaltaa koskea heidän lapsiinsa. Tuo karhu oli sitä helpompi heidän sydämiinsä syttymään, kun heidän mieltensä ei ollut ennestäänkään suoepa. Tulissaan, tau-loisissaan lähtiwät he tuolle pahankuriselle poika=nulikalle kostamaan ja juoksu=jalassa riensiwät he ästöistä poikien taistelu=tan-nersta kohden. Zaakko=raiska ei osannut aawistaakaan, että uusi ankarampi rynnäkö häntä vastaan oli tulossa. Hän oli maan hypö yksin ästöisellä taistelu=tantereella, itäntuvin nauttien woitonensa he-delmää — ihmis=arwoa, jota hän oli pakotettu käsiwarfillansa itsellensä anastamaan. Huutaen, hoilaten juoksi kostaja=joukko sitä paikkaa kohden, jossa wainottu seisoj, mieltien tilaansa.

„Tuolla seisoo wielä Tintta-karhu“, huusi joku kostaja innoistuksissaan, kun näki Zaakon seisowan yksinäänsä.

Tuo huudahdus ja sortonimensä kuulminen herätti pojan haameksiwaisesta tilastaan. Hän silmästi hätäisesti ympärillensä ja huomasi häntä itseänsä kohden kiitäwän joukon, ja heti ymmärssi hän, mitä warten se oli liikkeellä. Täyttä wä-



teään lähti Jaakko nyt käpälämäkeen, wälttääkseen siten tuon uuden ja woi-makkaan wainooja-parwen, jonka kanssa ei ollut tietysti leikinteko, jos he waan hänen käsiinsä saivat. Wainooja-joukko huomasi pojan liikkeen, sen wuoksi lewit-tiwät he sotarintansa ja estiwät häneltä paon, ja pian olivat wikkelimät kylän nuoret pojat pakeneewan poika-raiskan kim-pussa. He rupestiwat nyt oikeen isälli-sesti kurittamaan Tintta-Jaakkoa, jota teh-desjään he ehtimiseen muistuttiwat ett'ei hän saa wasta koskea heidän lapsiinsa. Ei sinä auttanut Jaakon vastaanwäi-telemiset, että heidän poikansa olivat teh-neet hänelle wäärhyttä, eikä itkut ja po-rut, waan he haiwalsiwat ja löhlyttiwät pojan pahapäiwäiseksi. Sitten lähtiwät he tyytymäisinä pois, ikäänkuin oliswat hywinkin jalon työn tehneet.

Siihen jäi poika-riepu taas yppö yskin, nyt saaneena, äskön antaneena, saaneena syyttömästi, pakosta antaneena. Hän istua hytkähti lähellä olewan aidan wiereen, ja sydämesjään tuntui ensikerran eläesjään niin kummallisia tunteita. En-sikerran tunsi hän että ihmiset eiwät ole niinkuin olla pitäisi ja että hänkin woisi olla ihminen niinkuin muutkin ihmiset. Hän wertaili omaansa, isänsä, äitinsä ja alinomaisten kotiwierastensa elämää, afe-maa ja arwoa muiden ihmisten elämään ja armoon. Silloin hawaitti hän että suuri wäli, suuri juopa oli hänen ja mui-den välillä. Hän kysyi nyt itseltänsä: mikä on tuon wälin tehnyt, mikä juopan rakentanut, ja mistä se tulee, että toiset ihmiset leikkaawat waan tunniaa koko elä-mänsä ajan, jota vastaan toiset ihmiset saawat waan osajensa sortoa ja pilkkaa ja häpeää?

Noita mielti Tintta Jaakko häwäisty-nä, pilkattuna, ylönkatsottuna ja ran-gaistuna, tuossa aidan wieresjään istues-jaan. Näitä kysymyksiään selwitellesjään huomasi hän, että tuota suurta juopaa ei ollut mikään muu rakentanut kuin eri-lainen kaswatus jo lapsuudesta pitäin. Hän huomasi olewan muitakin poikasia

yhtä köyhiä kuin hänkin, joita ei talojen pojat ja tytöt niin pilkanneet ja nyki-neet nutun liepeistä, niinkuin häntä itse-änsä, mutta samassa hän huomasi, että heidän päänsä oli aina siileäksi kammattu ja heidän silmänsä puhtaat, wieläpä hei-dän waatteensakin olivat terweet ja puh-taat, waikka kohtakin paikatus ja halwat. Huomasipa hän senkin, ett'eiwät muut köyhät, jos kohtakin siwot ja puhtaat po-jat, saaneet sitä arwoa toisten onnellisempien silmissä, kuin warakasten talollis-sien lapset, mutta heitä ei kumminkaan nykitty, pilkattu eikä pietsetty, ja se oli Jaakko-raiskan mielestä jo mahdottoman ison arwon woitto.

Noita mieltiesjään tunsi hän katkeru-della minkälainen hänen kaswatujensa on ollut. Juopuneiden alinomaiset, irstaiset ja raat puheet olivat kuuluneet yhtä-läistään hänen korwiinsa aina siitä asti kun hän puhetta rupesti hymärtämään. Wanhempansa olivat wäärällä, laitto-malla ja jumalattomalla tawalla hanikki-neet hänelle kurjan, mutta kumminkin ker-jäämättömän rawinnon, ja sinä samassa olivat he kowan laiminlyöneet hänen muun kaswatujensa. Eipä kummakaan, jos ih-miset häntä pilkkaswat ja katsoiwat ylvön semmoisena pörrötukkaifena, likafilmäisenä, ryyhyisenä ja ihmishydestä osattomana ja kaikenlaisena kurjuuden esikuwana, kuin hän juuri tänäkin hetkenä oli. Huoma-sipa hän nyt olewan ison wälin muiden ja itsensä välillä.

Noita kaikkea mieltiesjään ja tunties-saan, pillahiti poika katkeraan itkuun. Se oli ensimmäinen itku lehto-itkujen jälkeen, jonka ahdistettu sydän puseri ulos. Siinä hän itki, tiesi herra kuinka kauwan. Hän itki mennyttä kowaa ja karia elämänsä aamua. Hän itki ihmisten tyyhyttä, ko-wuutta ja tunnottomuutta, kun eiwät he woineet, tahti eiwät tahtoneet katsoa noi-den hänen ryyhyjensä alle sywemmälle, että oliswat tulleet huomaamaan, että niiden allakin woipi löytyä sydän, johon woipi pilkka ja ylenkatse koskea, ja että niiden alla on liha ja nahka, joihin woipi

käydyä lyöbesä kipeästi, — niitä hän itki.

Kun Jaakko raista oli parhaaltaan itsemäsä, tulla tepsutteli toisella puolen aitaan olewan wainion pellon pyörtäneitä myöten häntä kohden saman ikäinen ja kokoinen tyttö-tyttö, kun hän itsekkin oli. — Tuo tulia oli Tinttalan likimäisen naapurin ja samassa kylän warakaimman talon isännän ja emännän ainoa ja viimeinen lapsi, sillä kaikki heidän ensimmäiset lapsensa olivat kuolleet. Kun heidän ensimmäiset lapsensa olivat joutuneet tuonen uhriksi, hoitivat vanhemmat tuota ainoaa lastansa sen suuremmalla huolella. He eivät päästäneet tyttönsä paljon ulkonakaan käymään, sitä vähemmän toisien kylän lasten seuraan, peläten hänelle tapahtuvan jotain waaraa tahi taudin kohtausta. Sentähden ei tulia tyttö ollut mitään likeinen tuttu itkewälle Jaakko-riewulle; hän tiesi waan, että tyttö oli heidän mahtawan naapurinsa tyttö.

Tyttö oli puettu punarantuiheen haameesen ja puhtaat, lyhelännät, mutta leweät paidan hihat liehuivat hänen kävellessään, tuulen ja hänen käyntinsä woihasta. — Walloisen kellertämä, latwoilta tasaisesti leikattu tukka liehui myös waltomina hänen käwellä tepsuttaisnaan.

Surewa, kaikkien hylkäämä poika ei huomannut hänen tuloaan; hän ei katsellut ympärilleen tällä kerralla, sillä hänellä oli työtä työstään.

Kun tyttö pääsi aitaan liki, katsoi hän suurilla, sinisillä silmillään aidan raosta sääliwästi ja osanottawasti toisella puolen aitaan surewaa poikaa.

„Älä itke, Jaakko“, sanoi hän towin päästä, heleällä ja sointuwalla äänellä.

Jaakko säpsähti. Se oli ensimmäinen lempeä ääni, ensimmäinen lempeä puhuttelu, jonka hän koskaan oli elämässään kuulut. Hän käänsi itkewät kaswonsa ääntä kohden ja hawaitsi aidan selkänsä takana, toisella puolen aitaan olewan pulleapossin tytön iwattomat kaswot. Hän tunsi heti puhutteliasnaan mahtawan naapurinsa tyttären. Voi kuinka suuren wälin hän

tunsi olewan itsensä ja tytön wälillä. Silmättyhään tytön miellyttävään näköön ja pukuun, häpesi hän omaa kurjuuttansa ja litaisuuttansa. Hän koki pidättää itkuansa ja pyyhkäsi ehdottomasti pörröistä tukkaansa pois silmistänsä. Kenties tuo itsensä siivoomisen yritys oli Jaakolle ensimmäinen, jonka hän eläessään oli tehnyt. Kenties oli tuo ensimmäinen tunto Jaakolla, että hänen pitäisi olla ja elää siistemmästi, ja tuon tunnon, tuon tarpeen lienee waukuttanut hänen tykönsä olewa puhdas, siisti ja lempeä työntynty.

„Woi, wieläkö sinäkin, Mari, tulet minua pilkkaamaan“, sanoi Jaakko itkunsa seasta, kuin oli toipunut ensi hämmästyksestään.

„En minä sinua pilkkaa“, sanoi Mari lempeästi.

„Kaikkihan minua pilkkaawat ja kiusaawat, wieläpä pieksäwätkin“, sanoi Jaakko surumieltin.

„Niin he kyllä tekewät, sen olen nähnyt, mutta enhän minä ole koskaan sinua pilkannut, Jaakko.“

„Et koskaan, Mari.“

„Eihän siis ole minulle wihainen, Jaakko?“

„Woi, Mari! Sinulle en ole ollut koskaan wihainen, enkä wastakaan ole; sinä olet niin hywä! Enkä minä ole kenellekään wihainen, mutta ihmiset wihawat minua kurjaa ilman syyttä“, sanoi Jaakko taas, ja alkoi waipua entiseen surumielisyyhteensä.

„Ihmiset owat sinulle pahoja. Tiedän senkin, että he sinua syyttömästi pieksiwät. Tosin sinä löylyit toisia poikia, mutta se oli heidän oma syytänsä, sillä he eivät antaneet sinulle rauhaa, ennenkuin saivat sinun suuttumaan“, sanoi Mari.

„Mistä sinä, Mari, tiedät sen?“

„Koko ajan olen katsonut affunasta astain menoa, ja kun näin päätöksen, tulit sinua lohduttamaan.“

„Woi minua onnetointa!“ sanoi Jaakko ja pillashti taas itkemään.

„Älä huoli itkeä, Jaakko, kyllä sinusta wielä mies tulee“, lohdutteli häntä Mari.

„Woi, Mari! Ei minusta tule miestä, ei koskaan“, sanoi Jaakko ja wänteli kästänjää tuskasnaan.

„Tulee kun tuleeekin sinusta mies, minä tiedän sen“, tofasi Mari innokkaasti.

„Mitenkä, Mari, sanoppas?!“ sanoi Jaakko ja katjoi häneen melkeen luottawasti.

„Kun kaswat wähän isommaksi, rupeat sinä työtä tekemään. Silloin saat paremmat waatteet yllesti ja silloin sinä, Jaakko, annat leifata tuffasi ja kampaat pääsi aina sileäksi, peset myös joka aamu silmäsi puhtain. Kun niin teet, niin ihmiset lakkaawat sinua ylönskatomasta ja pilkkaamasta“, ennusteli pikku Mari melkeen käskewästi.

„Woi, woi, Mari! Minä tahdon tehdä työtä yötä päiwää, minä laitan paremmat waatteet itselleni, pesen silmäni ja kampaan pääni joka aamu, kun waan eiwät ihmiset sitten enään pilkkaa minua, se käypi niin kipeää sydämelleni“, sanoi Jaakko innostuneena ja uusi kunnallinen, ennen tuntematon toiwon säde lensi hänen sydämeensä, ja se oli tuo: jos minustakin vielä kerran tulisi mies.

„Tee waan niinkuin sinä olet luwannut, niin saatpahan nähdä mitä siitä vielä tulee; sinulla on woimaa ja wartta tyllä. Hywästi nyt, Jaakko!“ sanoi Mari ja alkoi käwellä tepsutella kotiinsa.

Siihen jäi nyt Jaakko taas yksinänsä. Hänestä tuntui siltä kuin tuo lempeä olento olisi mennyt liika aikaisin pois hänen kästänjää. Hän katjoi töllötti tyhön jälkeen niin kauwan kuin waan näki, mutta hän ei itkenyt enään. Surut olivat haihtuneet nyt sorretun ja ylönskatotun pojan sydäimestä ja siellä soi nyt waan kassi lausetta, nim.: „älä huoli itkeä, Jaakko, tyllä sinusta vielä mies tulee“ ja „tulekohan minustakin mies vielä kerran“.

Sitä lähti Jaakko wiheliäiseen kotiinsa. Tintarit tai oikeemmin tinttaajat olivat siellä warjinaisessa työssään. Ensikerran eläessään inhotti Jaakkoa heidän juma-

latoin puheensa ja käytöfensä. Wanhempansa laittoivat hänelle niukan aterian, kysymättä wähäälään misjää hän on ollut ja mitä toiminut.

Ruoka ei maistunut nyt Jaakolle. Miettiwänä ja alakuloijsena istui hän waan, mutta hän ei nyt awosuin katjoi töllöttänyt silmiin mökin wieraita, heidän raa'asti ja jumalattomasti puhuesnaan; pojan sydämesjää soi waan kysymys: tulisi fohan minustakin vielä mies, ja se antoi hänelle muuta työtä kuin katjoi ja kuunnella töllöttämisen.

Miin kului se päiwä. Illalla pani poika lewolle pehku-wuoteellensa, yhtä pöröijsena nousi hän aamulla. Mutta nostuaan hän käweli äitinsjää tykö, wanhat keritsimien kulut kädesjää ja sanoi: „keritkää, äiti, minun tuffani!“

„Hah, jaakeli! Poika taitaa ruweta hankkimaan itseänjää maisteriksi, tahi on häneen eilijellä kylämatkallaan pistänyt pieni ylpeyden synti“, sanoi eräs jo näin aikuisin mökkiin ehtinyt tinttaaja, kuullesjään pojan waatimuksen.

„Tuffani on kowan pikkä“, sanoi waan poika ja istui jaffaralle, tarjoten äidilensjää keritsimet.

Miti otti keritsimet pojan kädestä ja alkoi hakuttaa pojan tuffaa. Tunnustaa täytyy, ett'ei tuo työ ollut suinkaan tottuneen tuffan-leikkarin työtä; kolosta, hammasmaista tuli jälki, mutta kuitenkin saatiin tuffasta aina jotain irti, ja ennen pikkää oli lattialla aika kasa hajoita ja karrillaan olewia hiwukksia.

Kun tuffa oli saatu kerityksji, nähtiin mökisjää kunnia: Jaakko nouti kuululla wettä ja rupesti pesemään kaswojanjää! Sitä ei oltu ennen nähty, ja sekä pojan wanhemmat että mökin wieraat kummas-teliwat tuota äffinäistä ja ihmeellistä muutosta.

Kun kaswot olivat pestyt, tuli pään kampaamisen wuoro. Kampa ei ollut kato mökisjää olemasjakaan; wanha, kulu-nut karstaraasjää sai kamman wirkaa tehdä. Sillä siljoitti poika päänsjää kuin parhaintaiji. Sitten astui hän wanhempiensa

eteen ja sanoi: „tarwitstsin saada paremmat vaatteet, nämä ovat kovan rikkeimet ja likaiset“.

„Ole waiti! Mistä tässä on varoja sinulle uudet vaatteet laittaa, kiitä että päälläsi on mitä on“, tiuskasi äiti.

„Woi sittehan kumminkin näitä pestä ja paifata“, sanoi poika taipumattomasti.

„No, mutta mitä herran tähden sinä oikeen mietit, kun sinä olet nyt tänä päivänä niin waatelias?“ puuttui nyt isä puheesen.

„Jos minustakin tulisi vielä mies“, sanoi poika hiljaisesti ja ujosti.

„Sinusta mies! jotakin sitä kuulee! Ha, ha, ha, haaa! sinusta mies — mitäs toltanasta!“ kummaili ja nauroi isä, että oli selälleen kaatua.

„Pidä, poika, suusi kiinni ja kiitä että sinulla on niin hyvät wanhemmat, jotka sinusta pitävät semmoisen huolen, ett'et tarwitse kerjätä. Sinuun on tarttunut ylpeyden synti, Jumala paratsoon, ja jo noin nuorena!“ toruskeli äiti, hänen mielestään liian ylös pyrkiwää poikaansa.

„Kirja käteesi!“ lisäsi hän sitten ankarasti. Poika ei wastustanut yhtään wanhempiansa. Hän otti aapiskulunsa käsiinsä ja rupefi lukea tankuttamaan, mutta lukemisesta ei tahtonut tulla mitään. Sokainen sana ja lause, jokainen riwi näytti waan hänen filmisjään yhtäläiseltä ja sieltäwän lauseen: tulifikohan minustakin vielä mies.

„Tulifikohan minustakin vielä mies“, pääsi häneltä viimein ääneensä. Sisällinen tunne oli ääneksi asti woittanut ne ulkonaiset äänien merkit, jotka oliwat hänen filmiensä edessä.

„Jumal'auta! poika on kadottanut järkensä“, sanoi isä, kuultuaan pojan viimeisen lauseen.

„En minä ole järkeäni kadottanut, mutta minä tahdon todellakin tulla mieheksi, isä“, sanoi poika.

Oli miten oli, mutta Jaakko ei nyt enään koskaan tullut kylään porro-tukkaisena ja likaislmäisenä. Puhtaat oliwat nyt Jaakon kaswot ja fileä oli hänen päänsä. Rikkinäiset waatteensaakin alkoiwat puhdistua ja käydä terweemmiksi. Wanhempansa eiwät kyllä pitäneet nyt huolta paremmin kuin ennenkään, mutta poika itse koki asiaa auttaa minkä woi. Häämisti ei se kyllä ensimmältä käynyt laatuun, mutta kuitenkin tarttui aina jonkun repattawan paikan syrjä kiinni, yksi ja toinen ammittawa reikä tukkoon! Wettä ja aikaa oli hänellä yltäkyllin, joiden avulla hän sai likaa poistetuksi.

Tosin pilkkasivat toiset kylän lapset häntä mieläkin, mutta ei hetikään niin useasti kuin ennen. Ja kun tuo lempeä ja miellyttävä Mäkelän Mari sattui näkemään Jaakon, hymyili hän niin lempeästi ja sanoi: „kas niin Jaakko! Sainoinhan minä sen, uskallusta waan“.



## II.

### Wieras koti — sen vaikutus.

Koko joukko aikaa on kulunut. Tintta Jaakko ei ole enään Tinttalasassa. Tuo rikkaan Mäkelän Mari heitukka oli hänensä eloon herättännyt ihmisen — sisällisen ihmisen. Tuo sisällinen ihminen Jaakossa pyrki nyt waan täysin woiimin

mieheksi, semmoiseksi mieheksi, jota ei enään pilkattaisi eikä rääkättäisi.

Kauan ei Jaakko ollut enään Tinttalasassa, sitten kun hän oli huomannut, että ihmiset eiwät häntä enään niin kovan paljon pilkkaa. Itse hän käwi hakemasja

paikkaa, jossa hän saisi työtä, ruokaa ja vaatetta päällensä, ja semmoisen hän löysikin omassa kylässä. Paljon ei ollut ensinnä paikkaa, olihan waan ruoka ja joku vähä vaatetta, mutta paljoa ei Zaakko waatinutkaan, kun hän waan päästi mieheksi, se oli pää-asta se.

Kylä nauroi, talo ja wanhemmat nauroiwaat ja Zaakko itselkin nauroi tuolla rengiksi menolla, mutta noilla nauruilla oli vähän erinkaltaiset syyt. Kylä nauroi Tintta Zaakon tyhjän rohkealla uhka-hyrytyksellä, kun hänkin muka tapaa rengiksi, joka ei ole muuta oppinut tekemään, kuin pahuutta ja laiskottelemaan; he enmusteliwaat, ett'ei hän ole miikkoa enempiä talossa. Talo nauroi häpeästä, kun hän tuli ottaneeksi tuon epaton ruokansa ääreen, mutta siinä samassa sanoivat he: „antaa Tintta Zaakon koettaa; saahan hänen pois, jos ei sowi“. Wanhemmat nauroiwaat siitä, kun tuo heidän poika-pökerönsä on semmoisen hullutuksen päähänsä saanut, että uskaltaa lähteä ihmisiin, waikkei hän ole oppinut mitään tekemään; tuntuipa siltä kuin he olisivat pojan taitamattomuuden lufeneet aiwan hänen miaksensa. Zaakon naurun syy oli aiwan erinkaltainen kuin edellisten naurajain; hän nauroi sitä kun hänestäkin tulee mies; olipa toinenkin, joka nauroi samansuuntaisesta syytä, ja se oli tuo Mäkelän pikku Mari heitukka, mutta hän ei nauranut julkisesti, waan salaa sydämessään.

Mitäpä siitä, Zaakko tuli palveluspaikkaansa määrättyllä ajalla, niinkuin isännän kansa sowitzu oli.

Tuskin oli Zaakko huoneesen pääsyt ja puskin pois selästään saanut, kun hän suurella pontewuudella kysyi: „onko pärepuita kotona?“

„Mitäpä niillä tekisit?“ kysyi isäntä wuoronsa.

„Lohkoisin ne ja sitten kiskoisin päreitä“, sanoi Zaakko wakarasti.

„Ohoh, Zaakko! Maltahan nyt ja lewähä tämä ilta; kyllä vielä on aifaa

työtä tehdä, ennenkuin wuosi on lopussa“, sanoi isäntä puoli-hymyysä.

„Mihin työhön minun huomenna pitää mennä?“ kysyi taas Zaakko.

„Galkojen wetoon.“

„Swattos häkit reilasja?“

„Kylläpä ne taitawat olla kesä-reilasja“, wastasi isäntä.

Sen enempiä ei Zaakko odottanut. Päätäpahkaa meni hän ulos, haki sieltä kärryhäkki-rujuja ja tuoda nujutti ne tupaan. Sutti, sitte niitä parantamaan. Eihän se tahtonut käydä laatuun, mutta isäntä neuvoi häntä, ett'eiwät witsat saaneet kiertyä kurille ja ett'ei puuwärkki saanut tulla koivan kaulalle j. n. e. Häwejä ei niistä tullut, mutta kumminkin tuli kaffi kärryhäkkiä sinä iltana Zaakolta parannetuksi siihen woimaan, että ne hywästi kelpaisiwaat huomen-aamuna käyttää kärryille.

Niin aloitti Zaakko palveluksensa. Muusta alkaen oli hän niin utterra ja huolellinen hänelle uskotuissa asioissa, että hän sillä herätti pian huomion; moniaan päivän perästä sanoi jo isäntä: „olkaasta waihi, kuinka kauwan tuota kestää“.

Talossa oli työkalut kaikkeen laatuun ja höyläpenkki oli talwifaudet tuwasja; kaitenlaisia raaka-aineita oli myös ainasesja warastossa. Ei se ollut kowin mones ilta Zaakon tulon jälkeen, kun hän ujoistellen pyysi isännältä, saisiko koettaa tehdä astiaa; tuo ujoisteleminen tuli siitä, kun hän pelkäsi, ett'ei semmoista haaskaajaa, kuin hän on, päästettäisi työkalujen ja ainetten ääreen.

„Tee waan, opettele waan! Kyllä minä neuwon ja opetan sinua“, sanoi isäntä höylästä. Se oli Zaakolle mielen wettava.

Tuumasta tekoon. Ensi iltapuhteena kantai hän lautoja tupaan, wiesti ja höyläsi niitä, niin että hiki päästä walui. Kaitista esineistä huomattiin, että pojan teofesta piti tulla kiulu. Rauwan, monena iltana ja aamuna teki poika kiuluansa, mutta päiwiksi kätti hän teofensa

niin tarkein, ett'ei kukaan woinut sitä löhtää. Kun kiulu tuli valmiiksi, ei kukaan nähnyt mihin se joutui, hukassa waan se oli. Koetettiin kysyä, mihin hän sen pani, mutta vastausta ei saatu enempää kuin seinältä. Se waan hawaittiin, että hän aamulla noustuaan oli jonkun ajan kadoksissa. Talon tytöt ottivat onkeen tuon Jaakon poisja-olon ja eräänä aamuna seurasivat he ullankantteella poiskaa. Silloin näkivät he Jaakon menemän, waromasti ympärilleen katsellen, erään, huoneitten takana olewan sillan luokse. Siinäkin katseli hän ympärillensä, näkiskö häntä kukaan, ja kun ei ketään nähnyt, meni hän sillan alle, otti sieltä wedestä kiwillä upotetun kiulunsa, nosti sen korkealle ja katsoa tirkisteli sen pohjaa ja uurteita. Distona juosta loroteli wesi kaitista kiulun uurteista ja saumoista, ja kiitti Jaakko kun sai taas kiulunsa kiwillä upotetuksi weteen, jossa hän toivoi sen viimeinkin turpuwan.

Kun tytöt näkivät kaikki pojan wehkeet, pyeskähti heiltä kimalffa nauru. Ei koskaan ennen ollut Jaakko niin säikähtynyt, kun hän nyt säikähti, tuon naurun kuuluaansa. Hänellä oli jo nyt jotain kunniaa säilytettävää, ja jos ei juuri entistä kunniaa, niin sitä enemmän tulewaista, sillä hän aikoi mieheksi ja noin nolostiko tuon nyt käwi!

Ulkuloisena tuli hän nyt tupaan, söi eineen ja meni niin janaa puhumatta metsään. Sill'aikaa kun Jaakko oli metsässä, nostiwat tytöt kiulun sillan alta ja toiwat tupaan. Kun Jaakko tuli metsästä, oli tuo onnetoin kiulu odottamassa häntä ruhmon nenässä. Heti huomasi poika mitä warten se siinä oli. Hän älysi, että kiulu oli häntä pilkkaamassa ja se kuohautti hänen tuihtupäihsyensä korkeimmalleen. Hän siwalsi kirveen ja lyödä rämäytti yhdellä istulla kiulunsa palaisiksi ja wistasi palaiset parhaaltaan palawaan uuniin.

„No, no, Jaakko! Ei niin tuihtupäisesti. Tytöt tekivät kyllä pahasti, kun sinun kätkösi toiwat tupaan, mutta ei si-

nun sentähden olisi tarwinnut kiuluasi särkeä. — Sinä luotit liian paljon itseesi ja et kysynyt minulta neuwoa, sentähden se menestyi niin huonosti. Alla waan uudestaan, kyllä minä ohjaan sinua, sinun kysyessäsi, ja kyllä se viimein menestyy“, puheli isäntä.

Sinä iltana ei Jaakko puhunut mitään, sillä hän häpesi, häpesi huonoa kiuluaan ja tuihtupäihsyttänsä.

Seuraavana iltana aloitettiin uudestaan. Siljaisuudessa kantoi Jaakko aineita tupaan, eikä hän häwennyt enään yhtään, waikkapa tytöt olivat niin tuntuwalla tavalla antaneet hänen tietää, minkälainen hänen ensimmäinen kiulunsa oli; häntä elähdtytti lause: „kyllä sinusta vielä mies tulee“, ja siltä lauseelta rohkaistuna aikoi hän mieheksi ja aina waan mieheksi.

Kun Jaakko oli saanut aineita tupaan, meni hän nöyrästi isännän tykö ja sanoi: „neuwokaa ja opettakaa minua, hywä isäntä, minä olen niin oppimaton“, ja tuo ääni, tuo tunnustus tuli siitä tunnosta, ett'ei hän vielä ole mies, mutta myös siitä wahwasta ja wakaasta päätösfestä, että hänestä pitää tulla mies.

„Mielelläni sen teen, mutta sinun pitää itseä kaikki työ tehdä, muutoin et sinä opi. Sen olen hawainnut, että sinä olet uuttera, waikk'ei aika ole tämän pitempi, ja ahkeruus kowan onnen woittaa; sinusta tulee vielä kelpo mies“, sanoi isäntä pojalle.

Yksissä neuwoin ryhdyttiin työhön, isäntä neuwojana ja Jaakko työn tekijänä. Sillä lailla syntyi taas kiulu, mutta nyt pitikin se kaikki märjät aineet sijällänsä; eipä tullut siitä enään karkulainen, eikä sitä tarwinnut enään kiwillä upottaa piilossa olewan sillan alle turpumista warten; se kestikin nyt julkisen ja ankaran tarkastelun, sillä tytöt sieppasivat sen käsiinsä, heti kun se tuli valmiiksi, kaasivat kiulun wettä täyteen, nostiwat sen korkealle ja tähystelivät kaikkia sen saumoja ja uurteita, mutta ensimmäisen onnettomuuden uhalla ei kiulu wuotanut ainoatakaan noppaa.

„Woi kuinka pian tuo Jaakko oppii!“ huudahtivat tyttöt ja heittivät kiulun siihen, ikäänkuin siten tunnustaaksensa, että he ovat peräti häwinneet luuloisjaan.

Tuo tyttöjen armostelu hänen työstään ei sointunut pahalta Jaakon kormisja. Uusta perusajatuksia kertyi kertymistään hänen mieleensä, semmoisia kuin: „kylä sinusta vielä mies tulee, ahkeruus kovan onnen woittaa; sinusta tulee vielä kelpo mies“ ja „woi kuinka pian tuo Jaakko oppii!“ Noiden lauseitten turwisja koetti hän unhottaa, niin paljon kuin woi, entistä pikku Tinttaansa ja Tintta-karhuansa ja katsella waan vasta uloon herätettyä pikkusta sisällistä miestänsä.

Eihän se kiulu tullut vielä nytkään mitään hienoa ja somasta tefoa, mutta kumminkin oli se pitävä, ja sen anstion nojalla sai se stian taloudellistisa askareisja, ja siinä oli Jaakolle kylläksi.

Waiikka Jaakko oli niin huonosti ja työttömänä kaswanut, oli hänellä kuitenkin hywä taipumus kaikenkaltaisen työn oppimiseen; kun hänellä oli vielä tuon mieheksi aikomisen halun pakottama ahkeruus, niin ennenkuin talwi oli lopussa, oli hänen tekemänsä astiat tiwiit, siewät ja pitävät kuin potellit, ja niin keweästi olivat ne syntyneet kuin kerran pyyhkäistyt. Itfestänsä siitä seurasi se, että ennen vuoden loputtua oli hänen kätewyytensä yleiseen tunnettu.

Puhtaudestaan piti Jaakko tarkkaa huolta. Soka ikinen aamu pesti hän silmänsä ja kampasi päänsä, ja olipa tuo tukkakin jo tasaisemmasti keritty. Talon wäki piti huolta hänen waatettensa puhtaudesta ja terweydestä. Heti taloon tultua annettiin hänen yllensä wanhoja, mutta terweitä waatteita. Tosin olivat housun lahheet ja takin hihat liian pitkät, että niitä piti kääriä kaksinkerroin, mutta kumminkin ne olivat puhtaat ja terweiksi paikatut; wanhat terweiksi paikatut kengät sai hän myös jalkoihinsa. Ruoka oli hywä ja säännölleen oli se aina pöydällä. Mukawa, puhtailta waatteilla alustettu ja peitetty wuodet oli aina yön tultua wal-

mis häntä vastaanottamaan ja waimutamaan unen Wirkistämään helmaan. Tuo kaikki teki Jaakon elämään niin suuren muutoksen, että hän nyt jo mielestään oli puoli miestä.

Kaikki talon wäki kohteli häntä werallisesti, kaikella helleydellä ja rakkauksella, eikä kukaan heistä sanonut häntä pikku Tintaksi, eikä Tintta-karhuksi. Suopvoja ei hän nyt nähnyt ollenkaan, eikä heidän siweettömiä ja jumalattomia puheitaan kuulunut hänen kormiinsa. Hän kuuli nyt waan lempeitä ja siweitä puheita koko talon wäen keskuudessa, ja kun työt, käytökset ja kohtelemiset tulivat puheetta kaltaisiksi, niin ei Jaakko sitä mielesjään ihmettelemästä laannut. Rowassa, tylyssä, jumalattomassa ja kaikilta ylönkatsotussa elämänsä aamusja oli poikariemu melkeen jähmettynyt eläwältä kuuleeksi kappaleeksi, jolta kaikki paremmat tunteet ja ihmisen jalo eteenpäin pyrkiminen ja ihmisarwon tunto oli jo noin nuorena melkeen kaikki sammunut, ja sen wuoksi näytti hän silloin kylmällä yhtäkaikkijuudella heittäwän kohtalonsa sattumuksen haltuun. Jumala sen yksin tietää, mitä miehittää hänestä olisi tullut, jos ei tuo Mäkelän pikku Mari-tyllhkyä olisi uloon herättänyt hänesjä niitä kalliita oman arwonsa tuntemisen siemeniä, joita Luoja on jokaisen ihmisen sieluun kylwänyt.

Suuri oli se elämän koulu oppilaiseen nähden, johon Jaakko oli nyt joutunut. Siweellisen perhe-elämän jokapäiwäiset, puhtaat tawat, olivat hänen silmiensä edessä jokapäiwäisenä kirrkaana peilinä. Sywä kristillinen huraskaus perheessä kunnisti ja kirrasti vielä tuon koti-elämän jaloksi ja moittimattomaksi, ja kuinka se muuten olisiikaan mahdollista. — Olipa hywä kun Jaakomme joutui semmoiseen taloon.

Pyhinä ja wähin arkenakin harjoitti Jaakko ahkerasti lukuaansa paremmaksi ja häntä ohjasi aina joku talon wäestä. Dutoa oli Jaakosta ensimmältä, kun hän näki talosja niin paljon kirvoja, hänen

fobissaan kun ei ollut muuta kuin hänen aapis- ja katelismus-resunsa. Talossa oli tosiaankin paljon sekä hengellisiä että maallisia kirjoja ja vielä pari sanomalehteäkin. Nuot kirjat ja sanomalehdetpä kiihoittivat poikaa lukuaan parantamaan, sillä maillinaisella lufutaidollaan oli hän jo sen verran saanut käsitystä, että kirjat sisältävät kummia asioita. Kun poika oppi selvästi lukemaan, ei hän ollut joutoaikoina muualla kuin kirjojen tahti sanomalehtien ääressä.

Kylän poikasten ja tyttösten pyhä-illoin leikkiesä, kävi Jaakkokin joskus siellä, mutta ei alkuvuodesta ollenkaan. Ujona ja hiljaisena seisoi hän ullankanteella toisien leikkiesä ja väliin meni hänen suunsa hieman hyyhyyn, kun hän näki jotain lystiä. Vaikka hänen housunsa laskeet ja takkinsa hihat olivatkin kaksinkerroin käärityt, ei kuitenkaan häntä nyt pilkattu, eikä nylkitty, eikä lukaan sanonut häntä Tintta-karhuksi; näyttipä siltä kuin toiset eivät olisi häntä huomanneetkaan, ja se oli Jaakon mielestä jo hirmuisen iso yleniitys. Jos joku ylimielinen poika-tyttö jostus teki poikkeuksen ja sanoi häntä ikäänkuin pilan vuoksi Tintta-karhuksi, synkistyivät Jaakon kasvot heti ja iloinen hymy katosi kohta hänen huuliltansa; hän nyt luuli olevansa oikeutettu kantamaan oikeaa nimeänsä niinkuin muutkin ihmislapset. Tavallisesti wetäysi Jaakko silloin pois toisten parista ja meni kotiansa, jonkaloisten tapauksen jälkeen hän oli kotonaankin aina jonkun ajan synkkämielisempi.

Niin kului se vuosi. Ja kun syyskuu tuli, sai Jaakko uutaruutensa ja anstonsa yalkinmoksi isäntäväeltään uuden uutukaiset vaatteet, waikk'ei mistään semmoisista ollut puhetta ollut. Se oli Jaakon mielestä semmoinen saalis, että hän oli itkeä ilosta. Nyt ei ollut enään rikkeimet, riekalaiset ja likaiset vyhsyt hänen yllään, eikä edes semmoisetkaan, joiden lahkeita ja hihjoja piti kääriä, eikä tostaan, vaan ihka uudet ja mallikkaat vaatteet,

jotka sopivat päälle juuri kuin waletut. — Eikö ollut Jaakolla syytä iloon?

Ja tosiaankin, kun tuo poika seisoi tuossa, joreat vaatteet yllänsä, pää fileäksi kammattuna ja silmät puhtaana, ja kun nuoruuden ja terveyden ruusu vielä punotti hänen kasvoillansa, jota etenkin viime vuosi oli siihen kaswattanut, osaksi alinomaisen puhtauden kautta kulluttamalla Tinttalasja piintynyttä siinteyttä, osaksi kaswattain uutta ja nuorempaa wertä, järjestetyn elämän ja hyvän ravinnon kautta — niin ei silloin liioja arweltu, jos Jaakossa sanottiin olewan uljaan ja reippaan nuorukaisen alun.

Samana aikana jo kylässä oli puheena, että Tintta Jaakko on utterera poika ja hywä tekemään käsitään.

Kun Jaakko ensikeran meni uusien vaatteidensa kanssa kylän poikasten ja tyttösten leikkeihin, ei hän luullut kenelläkään enään olewan syytä sanoa häntä Tintta-karhuksi. Hän toivoi sydämeestään, että Mäkelän Marikin olisi toisten leikki-paikassa, että hän saisi itseänsä hänelle näyttää, mikä mofoma mies hänestä nyt jo on tullut. Noisja mietteisjä saapui Jaakko toisien kisa-paikalle ja katso! Oihän kun olitin Marikin siellä. Kumpikin heistä oli paljon muodostunut, kasjannut ja ihmistynyt sitte viime näkemän, warsinkin Jaakko hänelle entistä edullisemman aseman vuoksi. Kun Jaakko hawaitsi Marin, punastui hän ja jäi ujostellen seisomaan taaemmaksi, muiden poikien taa. Mutta kun Mari hawaitsi Jaakon, juosta tepsutti hän heti hänen eteensä ja sanoi: „woi kun sinä, Jaakko, olet nyt siwä, sanoinhan minä sen“. Jaakko punastui ja ujostui aina enemmän eikä wastannut mitään.

Katki rupestwot nyt leikkimään ja pian oli koko seurue iloisessa melussa ja hyörinässä. Jaakko waan ei ottanut osaa toisien iloon; kieneekö hän katsonut vielä itsensä liian halwaksi siihen.

Siinä seisoj hän ihan yksin toisien leikkiesjä ja katsoa tivisteli yhä ja alati yhtä ja samaa esinettä waan — Mäke-



län Maria. Jos Mari vielä misä liit-  
tuikin, oli Jaakon filmät sinne päin kään-  
netyt; nähtipä siltä kuin hänen olisi  
taas tawannut entinen töllöttämis-tau-  
tinsa, joka hänellä Tinttalasfa ollessaan  
oli alituisena työnä.

Olipa leikkiwien poikasten joukossa tuo  
Marttalan mahtawa Matti poika, jonka  
äiti kysyttäessä woi sanoa, että heillä on  
wiisikymmentä maidon antajaa ja sata  
tuftin kantajaa ja jonka isä kuntakokou-  
sissa ja kaisissa waaleissa äänesti um-  
melleen toto meron edestä. Tuon wan-  
hempiensa numero-määrän tiesi Matti  
poikakin aiwan hywin, waikei hän ollut  
sen wanhempi. Tiestpä hän paljon muu-  
takin, nim. senkin, että hänen isällään  
on paljon tylässä fanomista, erittäinkin  
niillä, jotka olivat ennen tarwinneet ja  
wasta tarwitsewat rahalainoja saada.  
Noiden tietojensa nojalla tiesi hän pääl-  
liseksi, että hän oli tylän rikkain ja pa-  
ras poika, waikei koftakin häntä wäliin  
janottiin karvas-filmäiseksi.

Marttalan Mattikin katsoi niin mielel-  
lään tuon miellyttämän Mäkelän Marin  
liikkeitä ja hyörintää, ja noiden edellä-  
mainittuun perittyjen oikeuksiansa wuoksi  
ei hän luullut kenelläkään muilla olewan  
oikeutta katsella tuota ketterää Maria.  
Mutta niinkuin tiedämme, teki kuitenkin  
Jaakkokin aiwan samaa katsomistyötä,  
kuin Mattikin, ja wieläpä niin haaweksi-  
waisessa ja töllöttäwässä asemassa. Muut  
eiwät huomanneet kummankaan katsomista,  
iloisen hyörintänsä wuoksi, mutta Matti  
heti huomasi, että Jaakko katselee samaa  
esineettä kuin hän itsekin. Tuo pisti Ma-  
ttille kowan wihaksi ja hän aikoi heti Jaa-  
kon pelastaa tuosta töllöttämisestä.

„Katsokaapa Tintta-karhua, kuinka hän  
taas töllöttää!“ huudahti Marttalan  
Matti poika.

Jaakko hawahtui haaweksiwaisesta ti-  
lastaan. Hänen kaswonfa synkistyiwät  
ja hän sanoi:

„Mitä sanoit? Olenhan ihminen niin-  
kuin muutkin“.

„Olethan waan Tintta-karhu“, sanoi  
jorttajansa.

„Sanoitko niin, sinä mokoma karso  
Matti?“ sanoi Jaakko ja hänen filmänsä  
äihkyiwät.

„Minä saan puhua Tintta-karhulle  
mitä tahdon“, sanoi jorttajansa ja töyhtäsi  
Jaakon eteen, pudistellen nyrkkejänsä.

Silloin tarttui Jaakko Matin rinnuk-  
sin kiinni, sieppasi kohoksi ja rupesti hui-  
masti pyörittämään häntä ympäri. Wi-  
mein heitti hän Matin irti, mutta häm-  
mästyksen ja tuon huiman pyörimisen  
tähden kadotti Matti keskikipisteensä ja kei-  
kahti seljälleen.

Yleinen nauru räjähti toisten poikasten  
joukosta.

Kaikki tuo oli tapahtunut niin äkkiä,  
ettei kukaan ollut ennättänyt tehdä eikä  
toimia mitään.

Sarmistuneena toisten naurusta ja  
huonosta onnestaan, kompuroidsi Matti  
ylös, ja kauheasti haukkuen haukki hän  
uutta rynnäköä paikoillaan lewollisena  
seisowaa Jaakkoa vastaan. Jaakko khy-  
kistyi ja kouristi lähellä olewan puun  
palasen kouransa.

„Jaakko, Jaakko! Malta mieleesi!“ ku-  
lui silloin lempeä ja sointuwa ääni toi-  
sten joukosta; se oli Mäkelän Marin  
ääni.

Jaakon käsi waipei heti alas tuon ää-  
nen kuultuansa, puun palanen putosi maa-  
han ja niinkuin wiatoin uhrilammas sei-  
soi hän nöyränä ja hiljaisena yhä wielä  
haukkuwan ja räyhäwän wihollisensa  
edesfä, ja kärsipä hän närkästymättä Ma-  
tin pieniä nyhjähkyksiä ja surwouksia. Ei  
Mattikaan uskaltanut ryhtyä sen anka-  
rampaan rynnäköön, sillä hän kenties  
pellkäsi uutta ja kufatieksi ankarampaa ryöp-  
pyä.

„Anna Jaakon olla rauhasfa, koskei  
hän tee kenellekään pahaa“, sanoi joku  
joukosta, ja sitä Matti tottelikin, ikään-  
kuin hän tuossa olisi saanut otolliset eh-  
dot wetäyähksensä pois niin epä-onnelli-  
sesta riidasta.

Seidän leikkinsä loppui siihen, sillä si-

hen oli selannut jotain semmoista, joka teki heidän mielensä apeaksi, ja niin meni itse kulin kotiansa.

Apeana oli Saakonkin mieli kotia mennessään. Hän tunsi, että häntä oli ilman syyttä solwaisutu, ja se tuntui hänen mielestänsä ainoalta oikealta, että hän omalla kädellensä kosti solwaajalle.

Noita miettien tuli Saakko kotiansa. Mutta ennenkuin Saakko sinne ehtikään, oli isännällä jo tarkka tieto mitä poikien kesken oli tapahtunut.

Kun Saakko tuli kotia, tuli isäntä häntä vastaan ja kysyi ystävällisesti: „missä sinä, poikani, nyt olet ollut?“

„Kävin kylässä.“

„Sen kyllä tiedänkin, mutta mitä sinä siellä olet toiminut?“

Saakko waikeni.

„Minä olen kuullut, että sinulla on ollut riitaa Marttalan Matin kanssa“, aloitti taas isäntä ja katsoi Saakkoa tarkasti silmiin.

„Matti solwasi minua aivan syyttövästi“, sanoi Saakko alafuloisesti.

„Ja sinä nujuitit Mattia ja kuka tiesi mitä olisit tehnyt, jos ei muut olisi pääsneet hätään.“

„Minä tahdoin waan kostaa wäärhyden“, sanoi Saakko, puolustellen itseensä.

„Mutta sitäpä ei juuri saa tehdä.“

Zumala sanoi: „Mikään pahaa pahalla kostaako, waan woita sinä paha hyvällä, niin sinä kookoot tuliset hiilet hänen päänsä päälle“, ja „stumatkaat niitä, jotka teitä kiroowat, ja tehkää niille hyvä, jotka teitä vastaan rikkowat“, sekä „jos joku lyö sinua postelle, niin käännä hänelle toinen“, ja monta muuta semmoista paikkaa woisiin minä esin wetää“, puheli isäntä.

„Woi, woi! kyllä sitä olisi waikea tehdä“, sanoi Saakko ja rupesti itkeä nyhkimään.

„Kyllä se on meidän wanhalle ihuiselle waikea tehtävä, se on tosi, mutta jos me tahdomme Zumalan tahdolle kuuliaiset olla ja viimein onnen peria, niin meidän pitää niin tehdä. Matti kyllä teki pahasti, kun hän solwasi sinua, mutta meidän pitää kärsiä wäärhyttä ja heittää kosto Herralle, sillä hän sanoi: „minun on kosto, minä tahdon kostaa, sanoi Herra“. Eikä se ole mies, joka woi kosta, mutta se mies on, joka woi itsensä hillitä ja kärsiä“, neuwoi ja puheli isäntä renki-poikaansa.

Poika ei wastustanut tuota hyvästä isäntäänsä, waan kuunteli nöhrällä kuuliaisuudella noita mieleen pantawia ja painawia elämän opetuksia, hiljaksen itkeä nyhkien.

Silloin kun nuot tapahtuivat, oli Saakko kohta rippikoulun iässä.

### III.

## Nuorukainen — erilaisten kaswatuksien hedelmät.

Rauan palveli Saakko tuossa hyvässä ja kristillismielisessä Korpelan talossa. Siitä käwi hän rippikoulun, siinä kaswoi hän täydeksi mieheksi. Paljon tuli hänestä siinä poiskarsitukseksi niitä nurjia elämän käsitteitä, joita hän elämänsä aamuna oli kurjassa kodissaan itselleen kerinyt, mutta paljon jäi niitä karsimat-takin.

Ensi aikoina kun Saakko jo jostaan tiesi, wanhempiensa luona ollesansa, ei wät mökin wieraat pitäneet mitään lukua, ei hyvästä eikä pahasta, tuosta lifaisesta, vyyhyisestä, lifaisilmäisestä, pörrötukkaifesta ja katsoa töllöttävästä poikasesta, ei enem-pää kuin wanhempansaakaan. Mutta kun poika kasvoi isommaksi ja kun hän rupesti mökin wierasten asioilla juoksemaan ja

jotakin puhumaankin, niin hawaitswat wieraat tuossa kuwapatsaan kaltaisessa pojassa jotain elon merkkiä. Saattaisipa kenties hänestä tulla yhtä hyvä ihminen, kuin he itsekin ovat, kun waan häntä hyvyhdellä kohdeltaisiin. Tuota hywyhtänsä rupestwats wieraat siten pojalle osoittamaan, että he tarjosimat hänelle — rhyppyyjä! Tuo oli sortoa ja ylenkatsetta tuntewan pojan mielestä iso korotus ihmisarwaan, kenties aiwan wierasten wertaieksi, sillä eipä hän paremmasta ihmisyhdessä silloin vielä mitään tietännyt.

Poika ei tahtonut ensimmästä maistella tarjotuista rhyppyistä, mutta hänen wanhempansa pitiwät nuot estelemiset kauheana ylökatseteena heidän hyviä ja kohdeltaita wieraitansa kohtaen, ja he kehoittiwat poikaa hywäksensä käyttämään niin ylewät tarjoukset! Poika totteli. Wähän kerrallansa maisti hän, ilman aikojaan noin pikkuisen waan, josjon osoitteeksi. Mutta ajan pitkään tuntuivat nuot pikku naukut tekewän hywää; tuntuipa siltä kuin ne olisimat palkinneet hänen rikkinaisien waate-rhyppyjensä suojaamattomuuden ja lämmittäneet ruumista ja korwanneet oikeen tuntuwasti hänen karuja ja niukkoja aterioitansa. Tapahtuipa joskus niinkin, että poika tuli juowuksiin! Silloin tuli hän puheliaaksi, iloiseksi ja niin wilkkaaksi, ett'ei häntä oltu koskaan ennen semmoisena nähty.

„Kas tuota poika-kafaraa! Ehkä hänestä tulee vielä mies“, sanoimat silloin wieraat ja wanhemmat yhdestä suusta. — Surkeaa, eikö ole?

Woi, woi! Monenlaiset owat nuot mieheksi toiwomiset tässä maailmassa.

Sillä tawalla poika oppi wähitellen rhyppimään wiinaa, waikk'ei siitä kylässä mitään tietty, sillä kylässä käydessään ei poika ollut koskaan juowuksissa. Tuomoiiset kohtelut wierasten puolesta wäikkittiwat sen, että poika rupesti oikeen ikäwöimään heitä ja luuli heitä parhaisi ihmisiksi maan päällä. Mäkelän Marin, tuon melkeen vielä lapsen lempeä ja wiaatoin kohtelu wasta awasi Saakon filmät,

ja siitä pitäen rupesti hän inhoomaan kordin elämää ja wieraita, mutta — siemen oli kylwetty.

Kaukaan aikaan ei Korpelassa ollessaan Saakossa hawaittu pienintäkään taipumusta wäkewiin juomiin. Mainetta, kunniaa leikkasi hän nyt mieheksi tultuaan isossa määrässä kaikilta ihmisiltä, hiljaisen luontonsa wuoksi ja kelpo työntekonsa tähden. Häntä ei nyt enään nyhitty kertaakaan resuiisien waatetten liepeistä, sillä eipä olleet waatteet nyt enään likaiset eikä resuijet; terweet, puhtaat ja mukawat olivat ne nyt. Ei lukaan tohtinut häntä enään janoa Tintta-karhukseensa, waikkapa olisi tahtonutkin, sillä selwään oli huomattu, ett'ei Saakko sitä hywäksynyt ja että hän, nyhyään kylän uljaampana poikana, oli aina tuon nimen kultuansa antanut solwaajansa tuntea isoja woimawarojansa, ja saimatpa silloin solwaisiat tuta, missä määrässä Saakon woimawarat olivat lisääntyneet.

Wapaasti ja kenenkään pilkkaamatta sai hän nyt olla toisien nuorukaisien ja neitten parisssa, ja melkeen kaikki kunnioittimat häntä ja hakimat hänen suosiotansa. Niin sai Saakko yhä waan uutta kunniaa, uusia ystäviä ja uutta — waaraa. Pitihän joskus noiden uusien ystäwien kanssa ottaa wirwoitustsia, ystäwyhdyn osoitukseksi, ja wäliin meniwät nuot otokset niin pitkälle, että tultiin juowuksiin. — Siemen oli itännyt.

Semmoisissa tilaisuuksissa ollessaan, osoitti hän hirmuista röyhkeyttä ja ylpeyttä. Pois tieltä piti jokaisen, ken ei waan tunnustanut hänen etewyyttään ja ylwaltaansa, ja syriään sai poistua hän, joka waan uskalsi jotenkin häntä loufata.

Elämänsä ensi koulussa, kaikilta ylenkatsottuna ja hyljätynä, ei hän nähnyt ihmisissä nuuta kuin pilkkaajia ja köyhien sortajia; sen wuoksi juurtui hänen sydämeenä jo nuorena yksipuolisiet ja nurjat käsitteet ihmisistä yleensä. Nuot käsitteet tosin paljon muodostuiwat toiseen suuntaan, hänen Korpelassa palwellessaan,

mutta lapsuudessa saatu käsitys ei voinut kunninkaan kaikkeni pois häihäntua. Waikka hän olikin hiljainen, siivo ja vähäpuheinen jokapäiväisessä elämässään, harjitti ja hawaitti hän kuitenkin usein itseänsä vastaan tehtävän loukkauksia ja solvauksia, jotka hän enimmäen nieli synkällä waiti-olemisellaan ja puhumattomuudellaan, mutta usein hän myös ilmoitti noita nokalleen ottamisellaan harjoilla, mutta nyreillä ja pistävillä lauseilla.

Zaakko oli nyt taistellut itsensä miehiksi, niinkuin hän oli aikonutkin. Hän oli rikki repinyt sortonsa kahleet ja pilkan tallannut jalkainsa alle, ja hän itse oli nyt melkeen pilkkaajana ja sortajana. Hän tunsi saavuttaneensa mainetta ja kunniaa, ja tuo noin äkkinäinen pilkasta kunniaan joutuminen hynnytti hänessä vaarallistimman vihollisensa — ylpeyden.

Semmoisissa tilaisuuksissa, jolloin Zaakko oli hujataspa, oli hän niin karkas ja korskua, ett'ei häntä ollut kukaan woida mielikään pitää, sillä kaikkialla oli hän hawaitsewanaan jotain itseänsä alentawaa. Saaneena mainetta ja kunniaa, tunsi hän itsensä kaiken puolesta olewansa sillä puolella, että hän woi kostaa entiset ja nykyiset karsimisensa. Sentähden oli hän kaikissa toisten nuorien käsiäänä, ja häntä suuresti miellytti se ylwalta, jonka hän hawaitti kaikkien toisten nuorien yli saaneensa. Tuntien tuon ylwaltansa, hyppähti Zaakko jostus lattialle kohoksi ja sanoi suurella äänen painolla: „tässä poika on“. Wiina ja ylpeys olivat tuon korskouksen aikaansaaneet. — Rikka-ruoho oli tukauttanut Korpelan isän kylwämän hyvän siemenen oraan kaswun.

Tiheään ei Zaakko kunninkaan ollut juowuksissa, sillä hän kammoi itsekin juoppoutta ja tenäsi aina selwillänsä ollesansa, ett'ei hän juo koskaan itseänsä juowuksiin, mutta wuot hänen lupauksensa olivat yhtä löyhät kuin hartaatkin.

Tällä aikakaudella ei Zaakko enään ollut Korpelassa, sillä hän oli muualla palveluksessa. Ne hywät neuwot ja ope-

tukset, joita hän Korpelassa ollessaan joka päivä sai, olivat nyt lakanneet kuulumasta ja, ilman ohjaajatta ja waraajatta, seisoj Zaakko omin noikkueen maailman hyöriwässä ja pauhaawassa hyrskysässä.

Eräänä kertana oli kylän nuorisolla tanssit; Zaakko ja Marttalan Mattikin oli siellä, tiettyä se. Sinä iltana oli Zaakko usein keskustellut ja tanssinut Mäkelän Marin kanssa. Seti alusta alkaen nähtiin Marttalan Matilla olewan jotakin salaisia toimia, ja kun hän hawaitti Zaakon ja Marin ystäwälliset seurustelemiset, tuli Matti yhä salawehkemmäksi, ja selwästi huomaittiin hänellä olewan jotain tekeillä; Zaakkokin huomasi sen.

Illemmalla tuli Zaakko wähdän hujataksaan.

„Pois tieltä! Ei minua tarwitse noin katfella ja wiiottoa, sillä en minä ole mikään metsän peto“, äyhkäsi Zaakko Matille, kun hän taas tuli Mäkelän Marin kanssa tanssimaan.

„Wai et, oletthan . . .“  
„Mitä olen, sanopas?“ sanoi Zaakko ja hänen katfantonsa synkistyi.

„Oletthan — karhu, waitt'ei karwasi ole niin takkuinen kuin ennen“.

„No sallimus sinun warjekoos karhun kynnistä“, sanoi Zaakko ja töytäsi toisella kädellään tuota wanhaa vihollistaansa, ja seurauksena tuosta töytäyksestä oli se, että Matti mennä ryhmähti kumoon.

Sillä wälin oli koko tanssin homma jäänyt siihen ja Mari oli wetaäntynyt muiden taa.

Ennenkuin Matti oli ehtinyt kumpimään lattialta ylös, töytäsi kassi miestä, hammasta purren, Zaakon rinnuksiin kiinni; ne olivat Mattin kiihoittamia uusia vihollisia ja Mattin puollustajia. Tuolla heidän yhdistetyllä rynnäköllään ei kuitenkaan ollut sen parempia seurauksia, kuin että he yhdellä ainoalla heitolla molemmien lensiwät tuotakin tuokemmaksi seljälleen, tallukset taiwasta kohden, eikä Zaakko näyttänyt paikalta liikahtawan tuota heittoa tehdesään.

„Saakko, Saakko!“ huusivat toiset nuoret kun näkivät hänen siivaltawan tuolin käteensä, joka nähtävästi oli aiottu parhaaltaan ylös kömpivälle Matille, pyhätöön pääsy-tervehdykseksi.

„Minä en tottele ketään, minä tahdon kostaa noille roistoille“, huusi Saakko raihostutuksissaan.

Rauhu ja hämmästyks oli yleinen.

„Malta mielestä Saakko!“ kuului nyt hätäinen ja heleä naisen ääni, ja Mäkelän Mari syöskytti hänen eteensä. Mari tarttui hienoilla, pienillä, naisellisilla kästökillänsä tuon loukatun, raihostuneen ja wäkewän miehen heiluttamaan tuoliin, ikäänkuin hän olisi tahtonut kilpaila Saakon kanssa woinimista. Siihenpä se tuoli jäikin — Marin käteen; hän oli woittanut ja Saakko seisoi siinä niin hiljaisena, tyhneenä ja häveliäänä kuin häwinnyt herrasmies. Matti pääsi nyt kömpimään rauhassa ylös lattiasta ja toisille ryntääjille ei myös tullut sen enempiä; Matti ja hänen puollustajansa olivat wiijastuneet sen werran, etteivät halunneet enään uudistaa rynnäkönsä.

„Woi, woi sinua Saakko!“ janoi Mari ja katjoi puoli-surullisesti ja nuhtelewaisesti häntä silmiin.

Saakko ei wastannut mitään, katjota tuijotti waan yhteen paikkaan. Hän häpeesi ja tunsu tunnoissaan, että hän oli wäärin tehnyt kahdellakin lailla; häpeesi Mäkelän Maria, tuota hentoa ja lempeää olentoa, joka seisoi hänen edesään nuhtelewaisena ja wienosti surullisena, ja joka oli niin hartaasti hänestä miestä toivonut ja ennustanut hänestä semmoisen tulewan; tuntuiy siltä kuin Mari olisi sanonut: „ei, ei sinusta, Saakko, miestä tullutkaan“; hän häpeesi myös päihtymistään.

Siihen loppuivat nuorison kemut ja itsekukin meni kotiansa. Kotiansa meni Saakkokin, ja siellä hän katkerasti katuen surulla huomasi, kuinka huonot, heikot ja löyhät hänen hyvät aikomisensa ja lupauksensa taajenkin owat olleet.

Woin taisteli Saakko hyvän ja pahan,

häpeän ja kunnian välillä, mutta millä woimalla? Rodissaan ollessaan, ei hän lapsuudessaan suinkaan ollut saanut niitä woinimia, niinkuin jo edellisestä tiedämme. Korpelassa ollessaan oli hän wasta oppinut tietämään, mitä melwoillisuuksia ihmisellä on Sumalaa, lähimäistään ja itseänsä kohtaan — siemen oli sielläkin kylwetty.

Ja jos ei sitä siementä olisi niin ahkerasti ja kaikella helleydellä ja rakkautella kylwetty Saakon wiljelemättömään, ruokkoamattomaan ja kurjaan sydämeen, niin mikäpä hänestä olisiikaan woinut tulla? Millä olisi hän woinut wäkään taistella jo nuorena juurtuneita ja nyt miehiksi tultuansa elpyneitä paheitansa vastaan? Kahdentaltaista siementä oli lapsuudessa kylwetty hänen sydämeensä, kodissa pahaa, Korpelassa hywää, ja noiden kylwöjen orahat olivat melkeen tasapainollaan, sillä wäliin woitti hywä, wäliin taas paha, ja tuolla Korpelassa saadulla hywällä woi Saakko senkin werran taistella itsesjään kaswamaan pyrkiviä paheita vastaan.

Lanteamistensa jälkeen kartti Saakko kohdata Korpelan isäntää, sillä hän häpeesi häntä nähdä. Mutta tuo hywä isäntä ei heittänyt kadonnutta lammastaan elshyksiin, waan haki ja etsi häntä niin kauwan, että hän sen löysi. Senlaisissa tiloissa nuhteli hän Saakkoa ja helleydellä ohjasi häntä oikealle tielle. Hän woi esiin sen kauhean waaran, johon Saakko oli itsensä syöksensäissillään, ja waroitti hänen tarkein miettimään tilaansa ja katsumaan eteensä, ennenkuin se tulisi liian myöhäiseksi. Kynnel silmissä ja nöyränä kuunteli Saakko noita isällisen kaswattajansa oikentettuja nuhteita ja neuwoja, ja lupasi tehdä parannusta. Saakko ei ollut vielä paatunut ja Korpelan isäntä kostutteli nyt parhaaltaan kylwämäänsä siementä.

Rauwan oli Mäkelän Mari Saakolle ollut enempi kuin se, joka toiwoi hänestä vielä kerran tulewan miehen, enempi kuin hänen rajun luontonsa hillitsiä. Rauwan

oli Mari Saakon sydämellä asunut rakkaana, salaisena rakkaana, vaikka toivonoinna kaukaisena toivona. Samoinpa lienee ollut Marinkin laita, warinkin viimeiseltä, jolloin Saakko oli niin äkkiä kohonnut muiden poikien edelle maineesa ja uljuudessa. Kaukaan aikaan ei heistä kumpikaan uskaltanut toisilleen virkata sydämensä tunteita, mutta kauwan kumminkin olivat he jo hymärtäneet toisiansa, sillä tuo sydämen kieli on satakielistä, sillä on monta ulospääsy-paikkaa ja sen ilmaukset ovat niin pehmeät ja lämpymät, että niitä täytyy mykkäänkin hymärtää.

Tuona iltana, jolloin tuo viimeksi kerrottu rymäkki tapahtui, ilmoitti Saakko Marille kauwan sydämesfään painaneen, salaisen toivonsa. Niinkuin tiedämme, oli Saakko silloin hujakassa ja rohkeana, jonka avulla hän luuli woivansa sydämensä awata.

„Sumala sen tietää, että sinä, Saakko, olet ollut kauwan minun sydämelleni kallis ja minä olen kauwan toivonut toivoni toteutuvan kerran. Mutta synkkiä, mustia pilviä alkaa kokoontua toivoni tairaalle, sillä sinä, Saakko, olet ruwennut ryhpyimään, ja tuo ryhpyminen näkyy rupeawan tihjenemään, siihen stään kuin olen toivonut sen harwenewan. Senlaisissa tiloissa olet sinä aina niin rajupäinen, että viime aitoina olen kauhistellut sitä, niinkuin kaikki muutkin ihmiset. Voi, voi Saakko, minua ajatuttaa, kun pitäisi elämämme kohtalot yhdistää“, sanoi Mari sydämen tuskalla, kun kuuli Saakon tunnustuksen.

„Bahasti olen elänyt ja tehnyt, sinä olet oikeassa, rakas Mari, mutta minä koen parantaa itseäni, parantaa sinun tähtesi, Mari, sillä minä tunnen selvästi, että ilman sinutta maailma on minulle autio ja kolko ja elämäni turha. Sinä olet alkun minussa herättänyt ihmishyden tunteet ja sittemmin sinä olet powessani sytyttänyt tulen, jota en voi sammuttaa, niin halpa ja huono kuin vielä olenkin sinun rinnallasi. Olistpa

viimeinen elämäni taitanut olla toki joihinkin määriin siwempi kuin se on ollut, mutta tuo Marttalan Matti, joka minua joka tilaisuudessa solwaisee, saa minun tawasta raiwostumaan, ja hänen woofensa minä wäliin ryhpin“, puhkesi tuo nöyrytetty kosta puhumaan.

„Marttalan Matin voit kyllä antaa olla. Hän ei ole senmääräinen mies, että sinun kannattaisi kunniasi ja maineesi uhrata hänen typeryydellensä ja mitättömyydellensä, puhuipa ja tekipä hän mitä tahansa“, sanoi Mari.

„Voi Mari kulta, sanoitko niin? Minä olen luullut hänen olevan sinun lemmitystsi ja sen woofsi minä olen ollut Mattia kohtaan mustasukkainen. Kiitosia, Mari, siitä sanastasi“, sanoi Saakko ja hengitti helpommasti.

„Siinä olet ifosti erehtynyt“, sanoi Mari.

„Kyllä senkin tunnen, ett'en ole mitään Matin rinnalla. Hän on rikas ja mahtawa mies, kyllän rikkaimman talon ainoa perillinen, joka ehkä woisi sinun tehdä onnelliseksi, mutta yhtäkaikki minä kadahdin häntä. Mitä olisi, Mari, minulla tarjota sinulle hänen rinnallansa? Eipä muuta kuin kuollut lapsuus, ja liialtakin elämä, rikoksellinen miehuus, kaikkien ylönkatsoma Tintta Saakko, Tintta-karhu; semmoinen lahja minulla olisi sinulle antaa, ja sitä lahjaa seuraisi köyhyyttä, kurjuutta ja kärsimistä“, sanoi Saakko.

„Mä nimittelen itseäsi tarpeetta, koska et kärsi sitä muidenkaan tekewän. Ne nimitykset eiwät yhtään alenna sinun arwoofsi minun silmissäni, sillä: konna nimen panee, mies sen kantaa. Köyhyyttä en myös pelkää, sillä kyllä Sumalalla on rikkautta. Suoraan sanoen: Matti ei ole rikkautsineen mitään weroinen sinun rinnallasi“, sanoi Mari totuudessa.

„Voi, voi kuin sinä olet hywä, Mari. Kyllä tiedän, että saamme kowaa kokea jo heti alussa, wanhempiesi puolelta, mutta emmekö ala jo heti, Mari?“ esitteli Saakko.

„Ei wielä.“

„Milloinkas sitten?“ kyhyi Jaakko säikähdyksestä punastuen.

„Kaffi vuotta olkoon vielä koetuksen aikaa. Jos sen ajan pysyt miehenä, niin uskon minä, että sinulla on voimaa hillitä himojasi, ja silloin on käteni sinun, sanokootpa vanhempani ja ihmiset mitä tahansa“, fanoi Mari lujasti ja päättävästi.

„Voi, Mari kulta, kuinka mielelläni minä suostun ehdotukseesi. Minä tahdon

näyttää sinulle ja muille, että voin hillitä pahoja taipumuksiani. Hyvästi nyt, Mari, minä lähden seisomaan koetusvuosiini ja sinä olet ainakin näkemä minun miehenä“, fanoi Jaakko ja puristi hellästi Mariin kättä; kirkaat kyhneleet kimekswät Jaakon silmissä.

„Hyvästi, hyvästi Jaakko! Jos mielesti on voittaa, muista mitä luvannut olet!“ fanoi Mari, ja niin he erosivat.

#### IV.

### Kipeät ajat.

Joku osa kolmatta vuotta on kulunut edellisestä tapauksesta. Jaakko on uskollisesti pitänyt mitä hän Marille on luvannut, on ollut mies. Hän ei ole kertaakaan ollut juowuksissa näinä koetusvuosina; eipä hän ole suuttunutkaan kertaakaan. Marttalan Mattikin on saanut mielin määrin haukkua ja nimitellä Jaakkoa, eikä hän ole suuttunutkaan, sitä vähemmin kostonut. Naurusuin on Jaakko waan sanonut Matille semmoisissa tapauksissa: „itsekin sinä sen tiedät, ett' en ole mikään karhu, ja sen vuoksi sinä juuri tahtoisit uskotella minua karhufsi; Tintta Jaakko kyllä olen, sillä se on minun nimeni, ja waiwainen se ihminen, joka nimeänsä halweksuu, ja tahdonpa näyttää elämälläni sinulle ja muille, että nimeni on yhtä kunniallinen kuin sinunkin nimesi, sillä ei nimi miestä pilaa, kun ei waan mies nimeä“.

Niin, Jaakko oli taistellut niinkuin mies, taistellut woiton taistelun. Hänelle oli luwisja kallis-arwoisjn palkinto, mitä maailmassa on, jos hän voittaisi, ja tuo antoi hänelle voimaa. Hän tiesi nyt olewansa, Marin mielestä, parempi mies kuin Marttalan Matti, ja hän uskoj sen, sillä Mari oli sen sanonut.

Jaakko oli saanut palkinnon. Palkinto itse oli antanut hänelle kätensä, ei, enemmän hän oli antanut, hän oli antanut — sydämensä, ja sen jalompaa, sen suurempaa lahjaa tai palkintoa ei hänellä ollut antaa. Nähtyään, että Jaakko kesti koetuksen, huomasi Mari, että Jaakosja on miestä hillitsemään itseänsä, ja sentähden yhdisti Mari kohtalonsa hänen kohtaloonsa fuolemaansa jaakka, tarjotkoonpa tulewa elämä mitä vielä tarjonneekin. Hän ei nähnyt Jaakosja nyt muuta kuin nerokkaan, tunnollisen, pahenuksien ja intohimojen läpi taistelewan ja kunnialkaasti woittawan, uljaan nuorukaisen, ja nuot kaikki yhteensä olivat Marin mielestä enemmän kuin perityn rikkauden ja kunnian omistajat, jotka kuitenkin päiwä päiwältä wajoiswat sywemmälle ja sywemmälle himojensa orjaksi.

Harwain pysywät rakkaus-asiat kauan salassa, mutta Jaakko ja Mari olivat niin mestaristi osanneet liittonsa salata, ett'ei täteilläkään ollut minäänlaista tietoa siitä. Rakastuneet liittoontuneet olivat jo jonkun aikaa miettineet, millä tawalla he saiswat sydäntensä astan kunnialliseen loppuun, mutta sopiwaa keinoa eiwät he olleet vielä keksineet, astan al-

kun panemisekseen, ja sentähden oli heidän asiansa noinkin viipynyt. Tuo asian alkuun paneminempä se olikin rakastuneille kowin solmu, sillä he hywin kyllä tiesivät, ett'ei Mäkelän Mauno, Marin isä, koskaan tulisi suostumaan heidän keskinäiseen kauppaansa; mutta tuon solmun aukaseminen tuli esiin festänsä.

Oli eräs lokakuun kauniimpia päiviä. Mäkeläsä oli iso touhu, sillä sellä oli wieraita, oli isoja wieraita. Marttalan mahtawa, rikas ja ylpeä isäntä, poikansa Martin ja wieraan miehen kanssa, oli talosja; tuo outo mies oli puhemies, sillä nyt piti tapahtua Marin ja Martin kihlajaiset.

Mäkelän Mauno ja Marttalan Erkki — Martin isä — olivat kauwan olleet hyviä ystäviä. Se olivatkin kyllän warakkaampia miehiä, sopihan heidän olla ystävykset ja kestäillä. Mäkelän Mauno oli wakawa, hiljaisen luontoinen mies ja tuike wäjäpuheinen; pari sanaa erältänsä lausui hän, mutta ne tesmällensä. Marttalan Erkki oli taas semmoinen liehako ja lorakka, ett'ei hänen laistaan monta ollut.

Hän puhui ja lorisi sitä ja tätä, yhtenä hyrinänä, jonkatähden hänen puheensa eivät olleet juuri minkään arwoisia; mutta sen hän hywin kumminkin edusti noissa tusina-puheissaan, että hänen rikkautensa ja tawaran-himonsa tulivat ylimmäksi.

Hän oli monta vuotta jo katsellut ahaasti Mäkelän uhkeita, laajoja ja hywin wiljellyitä wiljawainioita ja lukuisia ja mukheaa karjaa, jotka kesäisenä aikana joka aamu ja ilta myhwiien kulkiwat Marttalan kautta kesälaitumilla. Eipä Marttalan Erkki ollut vielä kowan kauwan tehnyt noita huomioitaan, ennenkuin hänen päähänsä oli pällähtänyt semmoinen ajatus, ett'ei se olisi ollekaan haitaksi, maikka hän, tai ainakin hänen sukunsa, jaisi Mäkelänkin omaisuudet haltuunsa. Utjestaan näyttikin tilaisuus siihen tarjoontuwan, kun sallimus oli antanut Mä-

kelään waan yhden noin kauniin tytön ja hänelle yhden pojan. Kun Marttalan Erkki oli noin hausta ja tawaransa lisääntymistä tarkoittawa puhuja, puhua lorotteli hän jo pienestä poikafesta pitäen pojallensa Matille tuosta Mäkelän tyttöheitukasta, tahi oikeammin hänen myötänsä seuraawista suurista perinnöistä. Samassa antoi myös isä pojallensa tietää, kuinka suuri ja mahtawa sia hänellä on nyt jo toisien poikafien suhteen tässä maailmasa. Noista kaikista seurasi se, että Matti rupesti katsomaan kaikkia saman-ikäisiään ylö ja viimein tuli hänestä itserakas narri. Tuon isänsä puheen hedelmä sekä oli, että hän piti Mäkelän Maria ystävyydenä omaisuutenaan jo lapsuudesta pitäen, eikä sallinut kenenkään seuruksella hänen kanssaan, ilmoittamatta tyhmällä tavalla suomattomuuttansa, ja siitä selwinnee minkä wuoksi hän yksin oli häwytön Saakollekin, sitenkin wielä, kun hän oli jo taistellut itjellensä miehen kunniaa ja arwoa.

Mäkeläsä käydesään puhua huijotti Marttalan Erkki myös ehtimiseen suurista rikkautsista, oiwallisesta ainoasta poikansa alusta, suuresta karjastaan y. m., ja samassa hän imarteli ja liehakoitsi, kuinka sen somempaa paria ei koskaan woisi ajatella, kuin heidän Matista ja tämän talon Marista tulisi, sekä näön että tawaran ja maineen puolesta.

Mäkelän Mauno oli hiljainen, harwäpuheinen, juwo mies, niinkuin jo osaksi tiedämme. Hänen sanansa olivat aina niinkuin seinään lyöty kirwes; ne eivät wyöryneet eivätkä murenneet, eikä koskaan oltu kuulstu hänen sanojansa peruuttaneen; hän oli oikea suomalainen, sanan täydesä merkityksessä.

Yliseen kummastelivat ihmiset sitä seikkaa, kun nuot niin erikaltaisilla luonnoilla warustetut ihmiset sopiwat olemaan ylimäisinä ystäwyksinä, mutta se ei ollutkaan heidän luontonsa yhdenkaltaisuus, joka heidät ystäwyksiksi teki, siinä oli joku muu yhdenkaltaisuus, joka sen teki mahdolliseksi, sillä jotain semmoista



tähtyy olla, ennenkuin ystämyys on mahdollinen, sillä wanha sananlasku sanoo: „mukaistaanhan mullikin puskee“. — Niin, se heidän yhdenkaltaisuutensa oli heidän — tavaransa yhdenkaltaisuus ja heidän lapsi-lukunsa yhdenkaltaisuus; sinäpä yhdenkaltaisuuksia, jotka saivat erilaisetkin luonnot yhteen sopimaan.

Ensimmältä kun Marttalan Erkki alkoi estellä noita naimatuumia, ei Mäkelän Mauno sanonut juuri paljon mitään, tuhauttihan waan nokkaansa, lähti kävelemään ja sanoi: „mitä noita joutawia puhuu“. Hän ei siis ollut myötä eikä vastaan, mutta tuommoiset puheet miellyttivät häntä hieman kumminkin, ja ajan pitkään kuunteli hän Marttalan Erkin puheita ja esityksiä aiwan mielellään.

Mari sitten? Niin, niin, Mari. Hän oli lapsena kuunnellut noita Erkin lori-noita, ja imartelemisia semmoisina lori-noina, joita ajattelemattomat ihmiset lapsille niin runsaasti jakelewat. Mikäisempänä ja ajattelemaisemmaksi tultuansa ei Mari pitänyt koko Erkin puhua höyhötämisiä muuna kuin tuulen tuomina, veden ajamina, turhina ja mitättöminä hasuina, joita hän sydämeästään inhosi; Marin omat wanhemmat eiwät puhuneet koko asiasta Marille niin mitään.

Mari kyllä huomasi, aikaisiksi tultuansa, mitä Marttalan Erkki ja hänen oma isänsä puuhaawat, mutta Marilla oli omat ajatuksensa asiasta. Waikka hän oli niin lempeä ja herttainen luonnoltansa kuin olikin, oli hän kumminkin isänsä tyttö; isältänsä oli Mari perinyt wakawan mielen-malitin ja lujan tahdon, salaamaan sydämeensä kaiken sen, joka ei ollut tarpeellinen julki tulemaan, ja tuon mielenmaltin voimasta saattoi hän pitää salassa mitä hän oikeastaan asiasta ajatteli. Muutoin hän elämällänsä ja puheillaan osoitti, ett'ei hän muka ymmärrä eikä tiedä koko asiasta mitään. Hän katsoi sydämeästään ylönsä tuon turhamielisen, tawaroihinsa luottawan, itserakkaan ja pöyhkeilewän Marttalan Matin, sillä hänen teräwä ja lukemisen kautta

kehittynyt älynsä oiwalsi jo, ett'ei kulta ole muuta kuin multaa. Mari oli perinyt äidiltään hänen erinomaisen ja tunnetun lempensä ja isältään hänen lujan mielenlaatunsa ja wahwan tahdonvoimansa, ja nuot luonteet ikäänkuin täydentiwät toistensa wajanaisuudet ja niin tuliwat yhdeksi ainoaksi, melkeen täydelliseksi ihmisluonteen kuvaksi.

Semmoinen oli Marin luonne, waan kylläpä hän semmoisen tarwitinkin.

Niin. Wieraitahan oli nyt Mäkelässä ja kihlajaisia warten. Marttalan Erkin alituiset naima-puheet olivat nyt pää-töistänsä lähellä, sillä ne olivat viime-aikoina kypsyneet siihen määrään asti, että Mäkelän Mauno ja Marttalan Erkki solmisiwat lastensa naimaliiton.

Marille ei ollut kukaan puhunut asiasta mitään; sulhasen kofelas ei ustaltanut kostaan sitä tehdä, äiti ei saattanut ja isä ei katsonut sitä tarpeelliseksi. Sulhasen isä oli kyllä tuota puhua lorottanut ennen paljonkin, mutta nyt ei hänkään katsonut tarpeelliseksi kowan hätäillä siinä asiassa, sillä hänellä oli paljon tekemistä morsiamen isän kanssa, naima-ehdoista, heti annettawista myötäjaisista ja muista semmoisista.

Tawallisesti owat semmoiset onnettomat morsiamen kofelaat, kuin Marinkin nyt oli, alla päin, paholla mielin ja heidän työnsä ei muu kuin salaa itkeminen ja kynneltien puristaminen, mutta niin ei Mari. Hän oli yhtä iloinen, yhtä leikkinen, yhtä naurunen ja lempeä kuin ennenkin. Hän hääläsi ja teki rotemasti talouden askareita ja soi jonkun leikkisanan kullekin, niin wieraille kuin muillekin, juuri niin kuin ei olisi mitään tapahtunut, eikä olisi mitään tapahtumaisillaankaan.

Saakko oli saanut tiedon mitä Mäkelässä oli tekeillä. Tuo uutinen antoi hänen sydämeensä semmoisen jysäyksen, että tuntui siltä kuin puoli sydäntä olisi lyöty häneltä irti yhdellä iskulla. Hän waaleni, hän horjui ja olisi kaatunut, mutta hän sai jostain estneestä kiinni.

Hänellä oli kyllä rakastettunsa lujaa sana panttina, mutta olisiko se niin lujaa, että ei sitä voisi mikään mailmasa peruuttaa? Voisiko suurin rikkas ja suurin köyhyys taistelulla keskenänsä semmoisten taistelun, että köyhyys pääsisi voitolle? olivat kysymyksiä, jotka ristiriitaisina pauhasivat Jaakon sydämesä. Olisiko kumma jos wanha mies wapiisi niinkuin haawan lehti ja oli walju kuin myrskyn seasta haamoittawa kuu? Eipä ollutkaan se kumma, sillä sydämen taistelu on ihmiselle waikein taistelu.

Jaakko ei tullut aikaan tuossa tuskausaan, waan hänen täytyi sydämensä paikoittamana lähteä Mäkelään, Marin omasta suusta kuulemaan vastauksia äkkäarmaamatta sydämeensä nousneille kysymyksille. Hän pääsi kenenkään huomaamatta, huonetten takapuolitse, kotoan, jossa tiesi Marin astainsa wuoksi useinkin käywän. Rauwan ei hänen tarwinnutkaan warttoa, ennenkuin Mari tuli sinne, iloisesti laulaa hyräellen erästä mielilauluaan. Kun Mari huomasi Jaakon olewan siellä, hämmästyä hän ensin ja sanoi: „no miten sinä, Jumalan tähden, olet täällä?!“

„Warmaan sinä, Mari, olet nyt hywin onnellinen“, sanoi Jaakko wapijewana ja walsuna.

„Niin onnellinen kuin joku minun tilassani woipi olla“, sanoi Mari ja silmäili teräwästi Jaakkoa.

„Minä uson sen ja minäkin toivotan sinulle onnea, mutta minä tunnen sydämesäni sulaa onnettomuutta“, sanoi Jaakko, alasluoduilla silmillä.

„Mitä semmoisia puhut, Jaakko?“

„Teillähän on tänään kihlajaiset.“

„Niin minäkin aawistan, että jotain semmoista on hankkeissa, mutta siitä ei tule mitään tällä ferralla.“

„Ehtä toisella?“

„Ehtä toisella.“

„No hywästi sitten, Mari, hywästi ijäksi. Etä onnellisena rikkautsien keskellä, Mattiisi kanssa! Mutta minun sydämeni on särkynyt kuolemaani asti ja

minä menen itkemään pettynyttä toiwonani elämäni ajaksi“, sanoi Jaakko, tarttuen Marin käteen, ja Jaakko wapiisi niin että ei ollut pystöissä pysyä.

„No mutta Herran tähden, Jaakko! Tahdotko sinäkin, että menisin tuolle itserakkaalle pöyhistelälle waimoksi?“ sanoi Mari hämmästyksissään.

„Sitä en tahtoisi, mutta kun sinä olet niin iloinen, Mari“, sanoi Jaakko ja hengitti helpommasi.

„No herwanen aika! Enkö minä sitten saisi olla iloinen? Minä olen ollut sen wuoksi iloinen, kun olen luullut löytäneeni sydämen, johon olen aina luottanut ja johon olen luullut woiwani eteenkinpäin luottaa“, sanoi Mari kummasellen.

„Ja tuo sydäntö, johon olet niin ehdottomasti luottanut, on sinun pettänyt?“ kysyi Jaakko.

„Siltä se nyt sinun puheistasi kuuluu, koska niin innoffaasti eroa hankit ja toimitat minua tuolle tyhmälle keikarille“, sanoi Mari.

„Jos se on minun sydämeni, johon olet luottanut, niin se ei petä koskaan, ei koskaan“, sanoi Jaakko ja painoi Marin käden hellästi sydämellensä.

Mari ei wetänyt kättään pois. „Siinun on se luottanut ja sinun se aikoo luottaa. Sinä olet taistellut monta voitollista taisteloa, sinulle olen luvannut palkinnoksi käteni ja sydämeni, ja tukaan ei woi niitä sinulta ryöstää; kuinka toisin saattaisi ollakaan, rakas Jaakko, meillähän on ollut jo aikaa liitto siinä asti“, sanoi Mari liikutettuna ja tuo äsköinen weitikkamaisuus oli häneltä tykänään kadonnut.

„Minä olen wäarin sinua hymärtänyt tällä hetkellä, rakas Mari. Minä en ole sinua vielä tuntenut, anna se anteeksi! Kun sinun saan warmaan omafseni, silloin en pelkää minikäänlaisia waiwoja tähtesi, mutta woi kuinka minua peloittaa kuitenkin eräs asia: miten woimme waikean tehtäwämme suorittaa iäksi kanssa?“ puheli Jaakko innostuksissaan, ja

littutuksen khyneleet kimaltelivat hänen silmissään.

„Heittä se astia minun haltuuni, minä kyllä woin sen tehdä“, sanoi Mari lu-  
jasti.

„Mutta jos isäsi ajaa sinun pois ko-  
distasi.“

„Entä sitte? Sen awarampi maail-  
mahan waan aukeaa eteeni.“

„Mutta emmekö, Mari, anna astiamme  
wielä olla päättämättä vuoden ajan?“

„Ei päiväätään etemmäksi, nyt on  
otollinen aika, eikä astia wittuttamalla pa-  
rane. Meidän pitää kiiruusti erota, sillä  
minä luulen minua kohta kaimattawan.  
Ole nyt waan mies, kyllä kaikki wielä  
hywin käypi“, sanoi Mari toiwoman lu-  
jasti, ja niin he erkanivat.

Sillä ajalla kun kodassa tuommoisia  
keskusteltiin, olivat Mauno, Erkki ja  
puhemies katselemassa talon waroja, niin-  
kuin karjaa, wiljawaroja, ja jopa katsel-  
tiin talon rahawaratkin. Puhemies ei  
woinut kyllin kiitellä, ylistellä ja ihme-  
tellä Mäkelän warallisuutta ja kunnol-  
lista talouden hoitoa. Sulhasen isä,  
Marttalan Erkki, se puhui yhtenä hy-  
rinänä siitä mahtawasta ja loistawasta  
tulewaisuudesta, joka wielä kylässä näh-  
täisiin, kun nämät molemmat talot ja  
talon rikkaudet yhteen pantaisiin. Hän  
ahbisti ehtimiseen Maunoa kysymyksillään,  
kuinka monta lehmää ja kuinka paljon  
rahoja hän antaisi nyt heti Marille myö-  
täjäisiksi.

Mauno nöyhti melkeen närkästyvän  
tuosta alinomaisesta tinkimisestä ja sanoi  
jäykästi ja lyhyesti: „en anna mitään  
ennen tuolemaani“.

„No, no, naapuri! Eihän se ole so-  
maakaan, että tyttö lähtee talosta aivan  
werihampaana“, koki Erkki muistuttaa.

„Jos ei tyttö kelpaa kotoansa lähte-  
mään ilman myötäjäisittä, niin olkoon  
kelpaamatta“, sanoi Mauno jäykästi.

„No, no, Mauno! Emme me saa asiaa  
kesken heittää tuon pienen sopimattomu-  
den wuoksi. Onhan tuota nyt meilläkin  
siksi waroja, että woiimme yhden hengen

lisempää elättää. Ehtä se onkin wii-  
sainta ja parasta, että me wanhat pi-  
dämme ohjat käsisämme niin kauwan  
kuin elämme, perikööt sitten mitä meiltä  
jääpi“, liehakoitsi Erkki, sillä hän pelkäsi  
asian kääntyvän pahalle kannalle.

„Kiinpä minäkin sen luulen“, sanoi  
Mauno mieliihywillään, kun näki Erkin  
myöntävän.

Sulhasen oli waan omia aitojaan olla  
källistellyt talossa, milloin misjään pai-  
kassa. Hän ei ottanut osaa wanhusten  
kansja tawaroiden katselemisessa; ainoas-  
taan nawetassa oli hän karjan katsele-  
misessa toisten mukana. Kädet ristissä  
seljän takana, kuljeskeli hän huoneesta  
huoneesen ja katsella töllisteli ja tarkasteli  
jokaista esinettä erikseen. Hän ei ollut  
wielä nytkään lausunut Marille sanaa-  
kaan koko asiasta, mutta sittenkin luotti  
hän wanhempien hywään tahtoon asiansa  
ebukki ja heidän päätäntö-waltaansa, ja  
niiden turwisja piti hän Marin ja ta-  
warat ehdottomasti ominaan.

Mari tuli juuri nyt kodasta tupaan  
ja hyräili iloisesti taas mieli-lauluaan,  
ikäntuin ei olisi mitään tapahtunut.  
Kun hän oli menemäisillään sulhasen ko-  
kelaan siwutse, tarttui tämä häntä kestiä  
kiinni ja sanoi: „mihintäs on niin kii-  
ret, kunnis Mariseni?“

„Mene tuosta tiehesi!“ sanoi Mari ja  
riuhkasi itsensä irti.

„Oh-hoh! katsopas tätä! Saatpa lu-  
wan tästäpuoleen ruweta minua parem-  
masti kohtelemaan“, sanoi sulhasen koke-  
las, Marin poistuttua.

„Minkätähden tästäpuoleen paremmasti  
kuin tähänkään asti?“ kysyi Mari ja  
ilwehymy pyöri hänen hymyhuopisjaan.

„Sen wuoksi, kun mies on waimon  
pää“, sanoi Matti ja asetti itsensä hy-  
win juhalliseen asemaan.

„No mutta, kun sinä et ole mies, entä  
minä waimo, sillä olemmehan wielä waan  
poika ja tyttö“, sanoi Mari tustkin nau-  
ruansa hilliten.

„Mutta me woiimme pian tulla mie-

hehki ja waimoksi", wakuutti Matti suu-  
rella waimuudella.

"Se saattaa kyllä olla mahdollista", sano-  
i Mari isosti ja nauvoi että oikeen  
ajeli; "mutta", lisäsi hän hiljempaa, "ei  
kostaan sinun kansasi".

Sillä aikaa kun nuo kaikki tapahtui-  
wat, olivat Mäkelän Mauno ja Mart-  
talan Erkki tehneet kaupat aivan wal-  
miiksi. Erkin oli ehdottomasti suostu-  
minen, ett'ei hän tahdo miniällensä myö-  
täjäistä ennen Mäkelän wanhusten kuo-  
lemaa, sillä hän tunsi Maunon luonnon,  
ettei hän peruuta sanojaan, ja niin oli  
kaupat lopullisesti sujuneet hywin.

"Kylläpä nuo kaupat ovat muu-  
toin valmiit, mutta mitä siitä morsian  
sanoo?" liehtasi Erkki hywillään, waikka  
hän samassa oli itäänkuin wähen peloi-  
saan.

"Morsiamesta ei ole puhettakaan; hän  
on hyvä tyttö, eikä ole kostaan vielä  
minulle wastusta tehnyt; hänen mieltään  
ei tarvitse kysyä", sanoi Mauno jyr-  
kästi.

"Etkö helkkarissa, kuule Mauno! ei se  
sowii ett'ei morsiamen mieli-alaakin kuun-  
nella, sillä onhan hänelläkin oja asiasja.  
Minä olen kysynyt pojaltani ja tiedän  
hänen ilolla ottawan tarjouksen vastaan.  
Eihän meidän wanhain ilokaan ole muu-  
toin tähdellinen, ellemmä näe lastemme  
onnellisina syöskähtävän toisiensa syliin.  
Käsketään heidät molemmat tänne ja il-  
moitetaan heille heidän onnensa ja an-  
netaan morsiamelle kihlat, jotka eiwät  
suinkaan ole wähäiset", ehtellä lorotteli  
Erkki.

"Saapa heidät käskä tänne, astan il-  
moittamista, waan ei suostumusta war-  
ten", sanoi Mauno jyrkästi.

Kamarin owi oli lukittu, jossa nuo  
tähdelliset keskustelut olivat pidetyt. Erkki  
awasi lukitun owen ja astui tupaan, jossa  
nuoret olivat.

"He, he, he hee! Täälläpä nuoret is-  
tuwat ja miettiwät niin ujon näköisinä.  
No, no, se asla tietääkin hieman mietti-

mistä, sillä luulenpa teidän kahtapuoli-  
sesti tietävän, mistä kysymys on. Tul-  
kaapas, Matti ja Mari tänne kamariin,  
niin siellä saatte vielä lisää kuulla, he,  
he hee!" höwelsi ja hefotti Erkki.

Waikka Mari oli niin lujamielinen,  
rupesti kuitenkin hänen sydämensä wapi-  
semaan tuon kästyn kuultuaan. Hän  
tiesi, että se oli isän kästy, jota oli tot-  
teleminen. Ensikerran eläisjään oli hä-  
nen asettauminen jyrkkänä wastakohtana  
isänsä käskewiä mielipiteitä vastaan. Hä-  
nen oli tunnustaminen julkisesti oman  
sydämensä päätökset ja semmoiset päätö-  
set, joista ei ollut kelleään aawistustakaan  
ja joita aivan warmaan kohtaa ankara  
wastarinta. — Lapfen welwoisuus wan-  
hempaansa kohtaan ja oman sydämen  
waatimus ja wakuutus taisteli nyt alku-  
taisteloaan Marin sädämesjä — hetki  
oli lähellä, joka myrskyn tawalla oli  
ratkaisewa hänen edessä olewan elämänsä  
kohtalon — oliko ihme jos Mari hieman  
wapii ja punasteli?

Molemmat kutsutut meniwät kutsujan  
kanssa lukittuun kamariin; neljä henkilöä  
oli nyt siellä: Mauno, Erkki ja sulhasen  
ja morsiamen kolelaat.

Mari seisahui ujon ja punastuneena  
owipieleen, mutta Matti mennä höwelsi  
ja istui saman pöydän päässä olewalle  
tuolille, jonka toisessa päässä Mauno is-  
tui; siinä alkoi hän kaiwaa esille hopea-  
heloitettua merenwaha-piippuansa ja tu-  
patta-kukkaroansa, ja alkoi laahata tu-  
pattia. Mauno istui äänettömänä, syn-  
kän ja päättäväisen näköisenä, otta wä-  
hän ryppysä. Erkki käweli edestakaisin  
lattialla ja näytti wähen lewottomalta,  
mutta ei hankään puhunut ensi tuokiosja  
mitään.

"He, he, he hee! Tuon kauniimpaa pa-  
ria ei woi kostaan löytyä. Saakeli soi-  
toon, Mari on kaunis morsian, sanon  
minä, eikä Mattikkaan ole kauneutta ja  
uljunta mailla", rupesti Erkki hälišemään  
lyhyen waiti-olemisen perästä.

"Niin, tässä tapahtuu kihlaus, sinun

ja Marttalan Matin välillä, joka on sinulle ilmoitettava", sanoi Mauno Marille, oikasten itsensä suorempaan asemaan ja kohottaen kaarevat, mustat ja tuuheat kulmarwanjat.

"Minkäänlaista kihlausta ei tässä voi tulla kysymykseen", sanoi Mari ujosti, ja hänen äänensä värähti.

"Ja minkä vuoksi ei? jos saan luvan kysyä", sanoi Mauno ja oikasi taas itseään vähän suoremaksi, mutta samassa hän ryypisti noita mahtavia kulmarwojansa.

"Minä olen sydämeni antanut toiselle", sanoi Mari, ja hän alkoi saada takaisin rohkeutensa ja mielenmalttinsa.

"Olet sydämesi antanut toiselle ja kenellä luvalla?" sanoi Mauno ja kavahti pystöön.

"Mikään vihastuko isä! Minä en voi antaa toiselle mitään", sanoi Mari.

"Soutawia loruja, mutta kuka on hän, josta niin kumautsellisesti puhut?" kysyi Mauno tuimasti.

"Minä en ole aikonut koskaan hävetä sydämeni voittaneen nimeä; hän on — Tintta Jaakko", sanoi Mari ja hän seisoi siinä niin uljaan ja wiattoman näköisenä, tyhneenä ja malttavana!

Syvä ja pitkäällinen äänettömyys seurasi Marin lausetta. Erkki lakkasi käwelmästä ja Matti unoutti wetää sanuja piipustansa; se sammui.

"Sinä olet ajattelematon tyttö. — Tintta Jaakolle! — kerjäläiselle, wiiripää juopolle, roistolle minä antaisin tyttäveni — ajattele!" puhkesi Mauno wimein sanomaan.

"Minä olen, isä kulta, ajatellut sitä asiaa kenties liakksikin", sanoi Mari.

"Et saa vastustaa ainoatakaan sanaa. Sinun on paikalla peräyttämisen sanasi ja yhdistymisen Marttalan Matin, tämän kelpo pojan kanssa", sanoi Mauno ja hänen äänensä oikeen tähisi harmista ja wihasta.

"Shmisen kelwollisuutta ei voi, isä kulta, todistaa ennenkuin kunin kuole-

man jälkeen. Kumpaankaan ehdotukseen, isä, en voi suostua, en toisen hylkäämiseen, enkä toisen kanssa yhdistymiseen, niin mielelläni kuin sen teidän tähden vielä tekisinkin, sillä se olisi tuntuani vastaan. — Tässä minä isä olen, tehkää minun kansani mitä tahdotte", sanoi Mari lujasti.

Mauno hypähti seisomaan ja meni Erkin eteen ja sanoi: "teidän täytyy tällä kerralla lähteä, sen wissempää saamatta. Te kuulette, että asiat ovat wähdän kallellaan; tahdon ne tytön kanssa kahdenkesken oikaista. Seittäkää kihlante tänne, minä vastaan niistä. Hakkaa puhemiehenne ja mentää; saammehan wasta likemmin asiasta puhua."

Erkki ja Matti lähtiwät. Erkki oli kadottanut puhe-lahjastaan ainakin puolen ja Matti katsoi toisen werran karsampaan, katsellessaan alinomia alapäin. He lähtiwät.

"No miten se asia nyt päättyi?" kysyi puhemies heidän tiellä mennessään.

"Kyllä se hywin päättyi, kyllä se päättyi hywin", sopersti Erkki hajamielisenä.

"Tottelematon! Kehtasit häwäistä minun ja itseä", sanoi Mauno tyttäreelleen, toisien mentyä.

Mari ei wastannut mitään.

"Sinun on totteleminen tahdoani ja Matti ottaminen, ja waro ett'et wirkkaa kenellekään koko roistosta mitään, niin asia rauhee siihen."

"Kakas isä, minä rufoilen teitä. Rakissa muissa asioissa tottelen teitä lapsettomalla alttiudella, mutta tässä en voi. Minä olen tarkoin harkinnut tätä asiaa, ja kaittine wirheineenkun olen Jaakon hawainnut Mattia paremmaksi; Jaakossa on etenewä, parantuma mies, Matissa takenewa, huononewa", sanoi Mari ja tyhneleet tulivat hänen silmiinsä.

"Sen enempiä en sinulle puhu. Sinulla ei ole enään isää, eikä minulla lasta tämän hetken perästä. Lähdet pois paikalla silmiäni edestä, mutta lähde kys-

jänä, isältäsi hyljättynä, tottelemattomana heittäjänä, ja mene kunnnes tahdot. Mutta älä koskaan sano omalta lapseltaan jär-

jettyä Mäkelän Maunoa isäksesi, kelwo-toin", sanoi Mauno wärisewin äänin ja lähti pois.

## V.

### Kowin, woitollisia nikoja.

Eräänä päivänä nähtiin erään nuoren tytön käwewän kylän läpi; Mäkelästä tuli hän ja samosi Korpelaa kohden, wähäinen waatemytty kainalossa. Se päivä, jona tuo matkustaja nähtiin, oli toinen päivä siitä, kun Marttalan Erkki oli poikineen Mäkeläsä kihlajaisen hommassa. Mäkelän Marihan se oli, tuo matkustaja. Hän rienyi nyt pois kodistansa eli, oikeemmin sanoen, entisestä kodistansa, sillä semmoista ei hänellä ollut nyt olemasakaan. Pois, pois rienyi hän nyt lapsuuden kodista, isän rikkaasta kodista, köyhänä, perinnettömänä, isältä hyljättynä. Hänellä ei ollut nyt mitään nuuta turmaa maailmassa, kuin tuo sydän, joka oli hänelle luwanut alttiiksi antawaista uskollisuutta ja uhraawaisuutta, kuolemaansa asti. Mari oli kerran ennustanut Jaakolle, että kylä hänestä vielä mies tulee, nyt meni Mari koettelemaan, onko hänestä tullut mies. Voi voi Mari! Paljon sinä uhrastit, paljon sinä uskalstit.

Me jätimme Marin kotiinsa ja tiedämme mitä hänen isänsä hänelle wiimeksi sanoi. Sen koommin ei Mari nähnyt isäänsä. Kamariinsa, lufon taa sulkeutui hän. Mari oli oppinut tuntemaan isänsä, oli oppinut tietämään mitä hänen sanansa, päätöksensä ja käskynsä merkitsiwät. Hän ei etsinyt isältään armaa, sillä hän tiesi, ett'ei sitä tule.

Tuon ankaran poislähtö-käskyn isältään saatuaan, meni Mari äitinsä tykö. Koskimiesten niin ällinäisestä ja nolosta

poislähtemisestä oli emäntä jo aawistannut, ett'eiwät asiat taida aiwan hywästi olla. Hän oli lewottoman ja kalpean näköinen ja oli jo kauwan koettanut saada selkoa asiain menosta, mutta turhaan, sillä emäntä oli ainoa koko talossa, jolle isäntä kaikkein wähimmin selitti asioitaan.

„Mitenkä nyt on, Mari, asiat?“, kysyi äiti alakuluisesti, kun Mari tuli huoneeseen.

„Huonosti äiti-kulta“, sanoi Mari nolosti.

„Sinä et siis suostunut heidän tarjoukseensa?“ kysyi äiti.

„En minä sitä woinut tehdä, äiti-kulta“, sanoi Mari.

„Kiitos Jumalan! Minä pelkäsin sinun suostuwan; en luullut sinulla olewan sitä rohkeutta, että olisit vastaan pannut, jos ei asia olisi mieluisesti ollut. Kauwan on minun mielesäni ollut salainen aawistus, ettei Marttalan Matin elämän kumppani tule onnelliseksi“, sanoi äiti.

Mari awasi äidilleen sydämensä. Hän kertoi kenelle hän on sydämensä antanut, kuinka hän sen julkisesti ilmoitti kostoille ja isälleen, kuinka hän seisoi lujana isänsä kanssa kahdenteksen ollessaan, ja kuinka isä oli hänet ajanut pois kotoaan tyhjinkäsin.

„Äiti waaleni tuon kuiltuaan. Tunnustaa täytyy, ett'et sinä ole toimella walinnut, ratas lapseni. Kiwo, wiinaan menewä nuorukainen on Jaakko ja päälliseksi köyhä, ja köyhyys ei ole mitään hauska kumppani ihmiselle tässä

maailmassa. En tällä tahdo sanoa, että ihmisen tulee wälttämättömästi olla rikkaan, enkä sitä, että rikkaus on ihmisen suurin onni, mutta jos ihmisellä on jokapäiväisen elämän tarpeet, hyvän kumppanin ohessa, niin se ei suinkaan pilaiasti asiaa", puheli äiti surumielen.

"Rakas äiti! Te ette tunne Saakkoa; te tuomitsette wäärin häntä. Saakkolla on sekä tahtoa että voimaa parantaa itseänsä ja kufistaa niitä intohimoja, jotka häneen owat pääsneet wähisjä määrin juurtumaan. Sitä vastaan näen minä enemmän osan nuoria miehiä waipuvan yhä sywemmälle, alituisesti käsilä-olemaan turmelukseen; he wajoawat, mutta Saakko nousee. Hänellä on hellä ja tunnollinen sydän; Saakko on hyvä mies, äiti-kulta", puheli Mari innoffaasti.

"Saattaa niin olla, lapsi kultani, saattaa niin olla. Mitä minä pakkaisin sekaantumaan kenenkään sydänten asioihin. Oli minullakin kerran sydän, joka osasi rakastaa, mutta minä pakoitettiin wast. En minä tahdo pakoittaa sinua — paras on tehdä mitä sydän anoo, sillä ei ihminen ole aina onnellinen rikkauskseenkaan keskellä. Minä heitän astiasti Jumalan haltuun; Hän kyllä woipi wähäiseentkin leipäpalaan sekoittaa tyytywäisyyden, ja se on enempi kylmää rikkautta. Mutta köyhyyttä ja puutetta tulet sinä, Mari, paljon kärsimään, sillä tiedä se, että isäsi pitää sanansa, hän ei anna sinulle tinaasta neuua, waikka paikalla kuolist, ja minä olen niin woiwaton", puheli äiti.

"Sen minä kyllä uskon, että isäsi on miestä pitämään sanansa. Tiedän senkin, että saamme monta kowaa kokea, mutta toiwon Jumalan meitä auttawan, waikka isä on minun hyljännyt. Minä en sure yhtään, paremmin olen iloissani, sillä minä olen woittanut tarkoitukseni, joka kauwan on ollut mielesäni. Hywästi, rakas äiti!" sanoi Mari ja tarttui äitinsä kädestä kiinni.

"Älä vielä lähde, rakas lapseni, älä vielä lähde! Ole vielä toki yötäkään kotona! Minä koetan lepyttää isääsi ja

pyhtää, ett'ei hän ajaisi sinua pois kotoa, minun on niin paha — älä lähde vielä, Mari!" puheli ja hätäili lyöty äiti.

"Rakas äiti! Älkää waiwatto itseänne, älkää rakentako turhia toiwvoja itsellenne, sillä isä ei peruuta kerran tehtyä päätöstänsä", pyhteli Mari.

"Kuinkas muutoin, eipähän ilman, mitenkäs minä saisin omantuntoni waikeenemaan, jos en mitään koettaisi tehdä eduksesti", sanoi äiti.

Hän lähti paikalla pyrkimään miehensä puheille. Hän meni lukitun owen taa ja rupesti sitä hiljaa kolkuttamaan, wäliin tarkasti kuunnellen. Kun ei tuosta ollut apua, rupesti hän pyhtelemään. "Mauno, Mauno, awaa owi! Kuulitko Mauno? Awaa nyt, en minä kauwan sinua waiwaa, rukoihi hän ehtimiseen.

Wihdoinkin aukesti owi ja emäntä astui kamariin.

"Wieläkö hän on täällä, tuo minun ja itsensä häwäistä?" kysyi Mauno kolkosti.

"Wielä hän on kotona, ei hän ole vielä mennyt, se raukka. Hän on kyllä, kuulen ma, paneennut tahtoasi vastaan, mutta älä häntä kuitenkaan aja pois kotoa. Hän on ainoa lapsemme, ja kuka meitä lohduutteleisi wanhoilla päiwillämme, kun tuon noin lempeän, ainoan lapsemme ajaisit pois. Eihän hän ole koskaan ennen pahoittanut mieltäsi. Anna nyt wihasi lauhtua ja anna Marjin olla kotona. Woi kuule Mauno! Onhan hän oma lapsesi!" rukoihi lapsensa etua waiwowa äiti.

Maunon otja ry pistyi. "Minulla ei ole lasta. — Laita niin, ett'ei minun tarmitse häntä enään koskaan nähdä", sanoi hän sitten kolkosti.

Murrettu, puoleton äiti lähti sen käskyn kanssa pois.

Kun hän tuli Marjin tykö, pureskahti hän katkeraan itkuun.

"Kowa on isäsi, woiwaton on äitisi", sanoi hän itkunsa seasta.

"Tiesinhän minä sen", sanoi Mari ja koki lohduutella murheellista äitiänsä.

Miti rukoili kovan tytärtänsä, että hän olisi vielä yötä kotona ja vasta huomenna lähtisi. Siihen suostui Marikin ja ylis-kamari sovittiin yön ajaksi hänen turvapaikkajensa isän vihaa vastaan.

„Koko hän on mennyt?“ kysyi Mauno, kun emäntä tuli hiljan illalla ilalistanja syömään.

„Jo, jo hän on mennyt. Voi, voi sinua Mauno! Sinä ryöstit minulta ainoan lapsen“, sanoi emäntä, vapisevalla äänellä.

Mauno ei sanonut mitään, sillä hänen tapansa ei ollut semmoisiin mitään vastata.

Seuraavana päivänä kun väki meni työhön, lähti Mari. Sitä ennen oli murheellinen ja hellä äitinsä halailnut ja hyleillyt häntä ja kastellut kuumilla kyyneleillä ainoata ja tuolla lailla kotoansa pois lähtevää lastansa. „Sumala sinua siunatkoon!“ sanoi hän viimeiseksi jäähyväisiksi.

Me olemme nähneet Marin jo kulkemassa, nyhytti kainalossja, pitkin kylää. Hän meni nyt Korpelaan. Viime iltana oli Jaakko, emännän välityksellä, saanut tavata Marin. Siellä hän kuuli miten asiat olivat kulkeneet. Jaakko ei suinkaan ollut suruisaan noista tapahtumista, sillä niiden kautta hän oli juuri saanut mitä oli toivonut. Kolisella mielellä lähti hän heti Korpelaan. Siellä hän avasi sydämensä isännälle ja kertoi hänelle koko asian. Sitten pyysi hän, että isäntä ottaisi Marin taloonsa, niin kuin palveluspiian. — Jaakko oli nyt ensikerran elämässään pitämässä huolta yhteisestä elämästä.

Korpelan isäntä kummastui suuresti, kuullessaan, kuinka suuret tuumat Jaakolla oli, mutta lupasi ottaa Marin vastaan, niinkuin oman lapsensa. Kuumin-kään ei Korpelan isäntä uskonut Mäkelän Maunon kowin kauwan pyyhvän päätöksessään, ja hän lupasi ruweta välittäjäksi; Korpelan isäntä ei tuntenut Maunoa, ei ainakaan tarkkaan. Korpelan isäntä piti paljon Jaakosta, ja sentähden ei hän

pitänyt lopen sitä minään erinomaifena kummana, jos Jaakko naisikin Marin ja jos Mäkelän Maunonin wihdoin myönthisi.

Kun Jaakko sai Marille sijapaikan tietoonsa, juoksi hän kohta Mäkelään Marille ilmoittamaan, ja siten tiesi hän samota Korpelaan.

Samana päivänä kun Mari lähti kotoaan, tuli Marttalan Erkki Mäkelään, tietämään miten asiat isän ja tytön välillä päättyiwät. Erkki ei ollut nyt liiaffi puhelias, eikä ollenkaan hefotukfen tuulella. Heti kun hän tuli Maunon kamariin, otti Mauno kaapistaan arwotkaan näköisen tawaramythy, ojensi sen Erkkille ja sanoi: „tässä on kihlanne, pakkaa ne mihin tahdotte“.

„Mitä tämä merkitsee?“ kysyi Erkki ällistyen.

„Merkityks on aiwan asian mukainen: te saatte kihlanne takaisin“, sanoi Mauno.

„Eikö naimisesta sitten tulekaan mitään?“

„Te saatte naida tahti olla naimatta, aiwan mielenne mukaan, minun ei tule koko asiaan mitään.“

„Mitentä? Isän ei tule lapsensa naimiseen mitään!“

„Minulla ei ole enään lasta“, sanoi Mauno synkästi.

„Mitä tämä nyt on, onko Mari kuollut?“

„Luultawasti hän vielä elää, mutta hänellä ei ole enää isää, koemmin kuin minullakaan lasta, ei hänellä ole kotoa, ei perintöä; minä olen hänen ajanut pois kotoa, hymnärrätkö?“ sanoi Mauno jäykästi.

„No saakeli! Mihin-käs sinun talosi ja tawarasi joutuwat kuolemasi jälkeen?“ kysyi Erkki ällistyen.

„Luultawasti ne eiwät tule sinulle, eikä sinun pojallesti“, sanoi Mauno jyrkästi, sillä hän rupesti huomaamaan millä perustustjella nuot Erkin naima-tuumat oluwat.

Erkki tuli nyt niinkuin puusta pudonneeksi. Waikka hän oli niin puheliasta



laatua, ei hänellä ollut sanaa suuhun tulemaa; myhkkänä sieppasi hän Maannon tarjoamat poikansa fishat ja lähti pois.

Kun Erkki pääsi kotoaan, oli Matti häntä heti vastassa, kyselensä ja tietoja ottamassa Mäkelän nykyisistä kuulumisista.

„No, millä tuulella nyt Mäkelän Mari oli?“ kysyi hän heti isältään.

„Mäkeläsä ei ole enään Maria.“

„No, hiitto miekseen! Missäs hän on?“

„Isänä on hänet ajanut perinnöittä pois kotoaan.“

„Pois kotoaan!? Ja minkä vuoksi?“

„Sentähden kun ei hän luopunut Tintta-Zaakosta ja ottanut sinua.“

„Missä Mari sitten nyt on?“

„Olen kuullut hänen ruvenneen Korpelaan palvelukseen.“

„Hah, hah, haa! Mafawa muutos kauriille ja rikkaalle isepintaiselle! Mutta jumaliste, tuo muutos on minulle eduksi“, sanoi sitte Matti, hiukan mietittyään.

„Mitä mietit?“

„Mietinpä lähtää Maria köyhänä kossimaan, nyt hän warmaan ottaa minut.“

„Riivattu, mitä puhut? Mitä tuolla köyhällä rotalla tekisit? sanoi isä säikäh-täen ja kauhistuffissaan.

„Mari on kauris tyttö, hän miellyttää minua; minulla on kyllä rikkautta, jos Mari onkin köyhä. Minä lähden paikalla häntä kossimaan“, intteli Matti.

Koetasta, riivattu. Näkkää ja köyhyyttä ei saa tuoda minkään kautta meidän taloon. Wai tahdotko, että minäkin ajan sinun pois talostani, yhtä köyhänä kuin Marikin on? Naipas sitten tuo köyhä Mari jos tahdot?, hätäili isä kirvele-wällä sydämellä.

„Menen kun menenkin; tulapa muu teidät perii fuolemanne jälkeen kuin minä“, sanoi Matti, eikä ollenkaan totellut isänsä kieltoa; hän ei totellut sitä paljon kossimaan, sillä hän oli lellittelemällä kaswattettu.

Erilaiset tunteet olivat nyt isällä ja pojalla. Isä pelkäsi ja hätäili, että tuo tottelematon poika ainakin tuopi tuon

köyhäksi tehdyn Marin heidän taloonsa ja köyhyyks, puutokset ja wiheliäisyys tulee wissimmästi hänen kansaan. Poika taas oli iloinen, että oikeen käsiään hylkertieli, sillä hän nyt luuli warmaksi, että Mari hyljää Zaakon ja iloiten ottaa hänen; he eiwät tunteneet kumpikaan Maria.

Matti alkoi panna parasta päälleen, walkeinta warrelleen, lähteäkseen Korpelaan, Maria kossimaan; hän otti mukansa taskukellonsa ja hopealla heloitettua piippua, siihen kuuluwaa tupakkakul-kkaroa ei myöskään unhoitettu. Nuot olivat Marin mielestä erinomaisen mahtipontiset arwon ja rikkauden merkit. Kaikki veilaan saatunsa, lähti hän.

Oli pimeä syys-ilta ja kirkas takka-walkea palaa lefotteli iloisesti Korpelan takassa; sen walolla ja ääresä teki talon affawäki käsitöitään; heidän joukossaan oli Marikin ja kehäsi walkeita, hienoja willoja. Wähän taempama weiste-liwät miehet vuoden ajalla tarwittawien tarwiskalujen raaka-aineita kuwaamaan. Puhe-waihtelo oli iloisessa ja wilkkaassa käynnissä wäen kesken, sillä he olivat kaikin iloisia ja toisinaan rakastawaisia ihmisinä.

Semmoinen oli Korpelan sisällinen asu ja tila silloin, kun owi aukeni ja Mart-talan Matti astui tupaan. Hän oli kaikessa loistossaan: muusta, tehtaan werasta tehty liivi oli lewästi auki, melkeen liewettään myöten, jonka aukon täytti hywin röyhälletty, walkein, tarkätty ja silitetty kauluri. Liivin päällä riippui pafsu ja nähtävästi tätä tilaisuutta war-ten puhdistettu ja kiiltäväksi hiwutettu pronssinen taskukellon kaularihma, joka johtui wasemman-puoliseen liiwin lakkariin. Lakkarista taas riippui pari wank-kaa, kiilloitettua messinki-peräsintä, joiden alapäisä heilui sentin seitsemän awainta ja muuta koristetta, joiden seaspa pari oikeen aika hopeaista lewyä. Tuo hopeahelainen piippu oli hänellä oikeassa kädessä. Kun vielä mainitsen, että hänellä oli musta, tehtaan werasta tehty takki yllä ja pitkäwartistet, punaisella na-

halla suunnitellut, raswanahkaiset anturasaappaat jaloissa, niin on tuon toista kertaa viritävän kosian asu melkeen tarkkaan ferrottu.

Kun hän tuli huoneesen, käveli hän juhlassisesti keskelle lattiaa ja katseli arvokkaasti ympärillensä, luultavasti tiedustellaksensa, josko häntä huomataan. Sitte otti hän juhlassisesti piippunsa ja tupakkakuffaronsa esille ja alkoi laahata tupakkaa. Hänellä kyllä oli tultikkuja, mutta hän katsoi edullisemmaksi tällä kertalla sytyttää piippunsa taffawalkeasta. Hän käveli tatan tykö, otti pitkän päreen ja kuurotti sillä hywin kaukaa walkeaa. Seuraus tuosta kuurottamisesta oli se, että hän joutui itse hywin kumaruksiin. Tarcoitus oli voitettu, sillä nuo moni-awaimiset kellon perästimet irtauivat rinnasta ja heiluivat ja kalisiwat toisiansa vastaan; naiset, ja Mari erittäinkin, olivat nähneet tuon heiluwan, kalisewan ja walkean näöllä kimaltelewan awainkimpun, niinkuin Matti oli tarcoittanutkin. Mutta lieneekö hän tuolla arwonsa merkkien näyttelemisellä woittanut päätarcoitustansa, koska naiset katsoa wilauttivat toisiansa silmiin ja koska heidän suunsa wetäysi hienoon ilwe-hymyyn?

Kun Matti oli saanut piippunsa walkean, istui hän ikelle Maria ja weteli samuja.

Rukaan ei puhunut mitään.

"Miten sinä, Mari, olet tänne tullut?" kysyi wihdoin Matti puheen aluksi.

"Jaloillani tietysti, niinkuin sinäkin."

"Minulla olisi sinulle kahdenkeskistä astaa, Mari!"

"Mutta minulla ei ole sinulle."

"Saanko sitten luvan puhua kaikkien kuullen?"

"Miks'ei."

"Sinä olet ajettu pois kotoasi?"

"Niin olen."

"Olet siis köyhä?"

"Niin köyhä kuin waan joku saattaa olla."

"Mutta minä olen rikas."

"Mitä se tähän kuuluu?"

"Kuuluupa niinkin se astaan, kuulohan waan, sinä pikku juonikko! Sinä olet köyhä, minä rikas, tule meille leipää syömään, meilläpä tuota näyttää olewan", esitteli Matti.

"Kylläpä minulle on leipää tässäkin talosssa", sanoi Mari wähän suutuksisaan.

"Ei, mutta sinä et hymärrä. Suoraan sanoen: minä olen tullut tänne sitä warten, että naiset sinut; kuulisin sinulle sen nyt hywin sopiwan, kun olet köyhä", selitti Matti.

"Siitä ei tule mitään, ei koskaan. Oletko niin typerä, että luulet rikkaaksi olewan minulle mistään armosta? Die-ne, häwytoi, tieheji ja anna minun olla rauhasssa!" sanoi Mari puoli-suuttuneena tuosta häwyttömästä ja tyhmästä puheesta.

"Mutta minä pidän sinusta", sanoi Matti, yhä pitkittäen asiaansa.

"Mutta minä en pidä sinusta", sanoi Mari.

"Mitä? Etkö nytkään vielä pidä minua tuon köyhän rotan, Tintta-karhunkaan weroisena?" sanoi Matti häwyttömästi.

"Häwytoiin tomppeli! Sinä et ole missään suhteessa Saakon weroinen; waikka sinulla olisi wuori kultaa wieresjäsi, en sittenkään waihettaisi Saakkoa sinuun. Wene häwytoiin!" sanoi Mari kauhis-tuen.

"Jasoo! Sinä pidät minua pilkka-nasi, kerjäläinen, mutta sen minä sanon, et'et minua intikfesi pilkkaa", rupeisi Matti uhottelemaan.

"Jo nyt menee liika kauwas! Ole, Matti, ihmisittään ja mene kauniisti kotiaisi!" puhjesi Korpelan isäntä sano-maan.

"Teidän ei tule kenenkään minuun mitään, minä saan olla ja mennä kuinka itse tahdon; te olette kaikki kerjäläisiä", huusi Matti ja potkasi samassa lawitsan kumoon!

"Sinä käytät itsesi, Matti, nyt hy-

win sopimattomasti! Olisit oikeastaan ulospantawa mies, mutt'en minä miitfi ruweta sinun kanssasi ottelemaan", sanoi isäntä.

"Minä ulos! Sitä miestä ei tule, joka minun ulos woipi panna", uhotteli Matti ja rupesti hyppelemään lattialla.

Samasssa astui Jaakko tupaan. Hän oli päivätyön päätettyä lähtenyt iltamalla katsomaan, kuinka Mari woipi ensimmäisinä päivinä wieraisa, ja muita astoitansa toimimaan.

Kun Matti huomasi Jaakon, raiwostui hän vielä hullummin.

"Tuuletko että minä sinua pelkään, Tintta-karhu", huusi hän Jaakolle.

"No miksi sinun minua pitäisi peljätä?" sanoi Jaakko lewollisena ja katsoi turwassa oltain silmiin, tutaksensa miten asiat oikeastaan owat.

"Sitä te kyllä, kerjäläiset, odottaistitte, että pelkäisin, mutta minä en pelkää, waikka tulisi koko lauma karhuja wastoani", terjui Matti.

"Wie, Jaakko, tuo heittiö kauniisti ulos!" sanoi isäntä.

Kahdesti ei tarwinnut Jaakkoa kärkeä. Hän meni oitis tuon raiwostuneen ja terjuwan kofian tökö, otti häneen sylkifi kiinni, nosti kohoksi ja kantoi hänen sätkiwänä ja kieuuroiwana owesta ulos; sen tehtyään palasi hän lewollisena tupaan. Matti koetti pauhata vielä towin ulkopuolella, waan sisään ei hän uskaltanut pyrkiä, kun tuo wanlka Tintta-karhu oli siellä, joka hänelle oli niin monta tappoa antanut hänen yrityksissään; towin möhkättyään, meni hän pois.

Jaakko nyhjäsi isäntää siwu kulkiesaan ja käweli isännän kamarina kohden; isäntä arwasi Jaakolla olewan itsellensä asiaa ja seurasi perässä. Siellä kun oltiin kahden kesken, pyyhki Jaakko isäntää puhemieheksi. Isäntä suostui pyhntöön ilolla ja lupasi laittaa heidät ensi pyhänä kuulutuksille.

Waikka Korpelan isäntä hywin kyllä tiesi, minkälaisen wastuun hän saa Mäkelän isännältä, katsoi hän kuitenkin koh-

tuulliseksi, sekä omasta että Jaakon ja Marin puolesta, käydä Mäkelänkin wanhemmilta kysymässä, mitä he asiasta ajattelimat, ja samassa toivoi hän saawansa ehkä tawutetuksi Mäkelän jäyhän isännän leppymään ja ottamaan tyttärensä ja tulewan wäwöhyä kotiansa. Seurawana iltana lähti hän noiden raskasten astainsa kanssa Mäkelään.

Sinne tultuaan istui hän, hywän päivän sanottuaan, penkille. Mauno tuli häntä tervehtimään.

"Mitäs kumma teidät on tänne tuonut?" sanoi Mauno wähän ällistytysfään, sillä nuot miehet eiwät olleet juuri usein yksisä olleet, erilaiset luonteet kun heillä oli.

"On minulla erityistä asiaa teille ja emännälle, jonka tähden pyhittäin saada teitä kolmenkesken puhutella!" sanoi Korpelan isäntä.

"Tulkaa tänne kamariin!" sanoi Mauno ja alkoi käwellä kamariansa kohden; Korpelan isäntä ja talon emäntä seurastimat jäljessä.

"Ja astanne sitten?" sanoi Mauno kamariin tultuaan, samassa kääntyen wieraasensa päin.

"Onhan minulla asiaa, olen — minä olen puhemiehenä. Ainoa tyttärenne, Mari, ja Jaakko Tinttala aikowat mennä keskenänjä naimisiin, jonka tähden tulit teidän mieltänne astassa tietelemään", sanoi Korpelan isäntä.

"Minulla ei ole enään tytärtä, minulta ei tarwitse mitään semmoista kysyä, itsekukin tehtöön niinkuin parhaaksi nähy", sanoi Mauno, kulumiaan rypistäten.

"Teillä on kuitenkin lapsi, tuo herttainen Mari, waikka kohta olette hänen pois työänne ajaneet. Etkö käwisit laatuun, että peruuttaisitte käskynne ja ottaisitte tyttärenne ja tulewan wäwöhyne kotinne takaisin?" esitteli Korpelan isäntä.

"Dyttö on ollut tottelematoin minua kohtaan", sanoi Mauno.

"Kenties yhden ainoan kerran eläessään, mutta hän ei woinut toisin tehdä, ei woinut

toisin tehdä sydämensä vaatimusten ja omantuntonsa tähden, sillä tunnon ja sydämen valtuutukset ovat ihmiselle sekä lujimmat että pyhimmät. Tuon valtuutuksensa voimasta pani Marikin elämänsä alttiiksi, sen voimasta rohkeni hän paneutua teidän lujaa tahtoanne vastaan; hänellä on luja asioiden tutkimus- ja päättämiskyky; hänen omituiset asiansa eivät ole muiden päättäntä-wallassa, siis: hänen suonissaan juoksee isänsä werta. Jos hän Saakon walitsi elämänsä kumppaniksi, ei ole mielestäni ollenkaan kumma, sillä hänessä on enemmän miestä kuin luullaankaan", puheli puhemies.

"Teidän ei ole tarwis häntä minulle ylistää; onneksi tunnen hänen liakskin hywin: juoppo, riitaisa roisto", sanoi Mauno.

"On kyllä tosi että nuoruudessa jaa-dun huonon kasvatuksen jäljet pistävät hänestä esiin, useammasti kuin suotawa olisi, mutta nuot puuskat owat harwenemassa, eiwätkä suinkaan enenemässä, ja se on ihmiselle hyvä merkki. Hänellä on hyvät luonnonlahjat ja tunnollinen sydän ja hän taistelee parast' aikaa, niin kuin minä luulen, voitollista taisteloa paheitanja vastaan; hänestä tulee, luulen ma, kerran vielä hyvä ja kunnioitettava mies. Minun luullakseni olisi teille itsellennekin eduksi, kun ottaisitte heidät yhtenä kotiinne", puheli Korpelan isäntä edelleen.

Towiin aikaan ei Mauno wastannut mitään.

"Kuulitko, Mauno, mitä Korpelan isäntä puhui? Eikö asia ole niinkuin hän sanoi? Ota, hyvä Mauno, heidät kotiin, minunkin olisi sitten niin hyvä olla; tee nyt niin Mauno! — Saakko on kelpo mies", ehätti emäntä rufoilemaan.

Mauno ei wastannut nytkään mitään. Hän katsoi alasluoduilla silmillä yhteen ja samaan paikkaan; hänen rintansa aaltoili ja hän hengitti raskaammin kuin tawallisesti.

"Miehen tulee pitää sanansa; joka on tehty, se on tehty, ja tehty seiso. —

Ei sitä asiasta enään sanaakaan; onko teillä vielä jotain muuta sanottawaa?" sanoi Mauno mihdoin jäykästi, samassa nousten ylös, oikaisten itsensä hywin ryhdikkääksi ja katsoen kiinteästi Korpelan isäntää silmiin.

Suultawasti taisteli Mauno kowaa sifällistä taisteloa tuona äänettömänä hetkenään. Korpelan isännän järkewä ja totuuteen perustettu puhe lienee eloon herättänyt hänessä luonnollisen wanhemman rakkauden lastansa kohtaan, joka rakkaus tuolla miehekkäässä powessa taisteli hänen jäykkää ja lujaa luonnettansa vastaan. Kaksi kowaa asiaa oli nyt wastakkain Maunon sydämessä, nimittäin: wanhimman rakkaus ja kunnia-sana, waikk'ei kunnia-tele, joka tuon sanan voimasta oli tehty. Hän antoi jälkimäisen voittoa, antoi totuuden ja oikeuden sortua wäärän teon ja mielipiteen alle, piti wäärin sanotun sanansa, wäärin tehdyntekonsa oikeampana, piti pyhempänä oman tunnon ääntä ja wanhimman rakkautta ja welvollisuutta — niin, antoi pahan voittoa hyvän.

Kun Korpelan isäntä oli ilmoittanut, ett'ei hänellä ole muuta sanottawaa, lähti Mauno paikalla pois huoneesta. Emäntä ja tuo onnistumaton puhemies ymmärsiwät aiwan hywin mitä nuot Maunon sanat sifälisiwät. Heti Maunon mentyä, pillasti emäntä katteraan itkuun ja Korpelan isäntä lähti jotenkin raskaalla mielellä pois.

Kun hän tuli kotiaan, wei hän heti Saakon ja Marin kahdenkesken. Siellä ilmoitti hän surumieliin heille, kuinka huonosti tuo hänen puhemies- ja sowitzyrityksensä oli käynyt. Saakossa synnytti tuo tieto ankaran surumielisyyden, sillä hän toivoi asiat kääntyvän hyväälle kannalle Korpelan isännän walityksen kautta. Marissa ei tuo uutinen wailuttanut kowan suurta mielipahaa, sillä hän tunsi isänsä luonteen, mutta kap-paletta alakuloisemmaksi tuli hänkin kap-paleeksi aikaan.

„Tiesinhän minä sen: isä ei peruuta sanojaan“, sanoi waan Mari.

Seuraawana pyhänä kuultiin pitäjään kirkossa kummia: Jaakko Jaakonpoika Tinttala ja Maria Maunontytär Mäkelä kuulutettiin ensi kerran awioliittoon! Eiwätpä tahtoneet ihmiset korwiaan uskoa tuon uutisen kuultuaan, ja osa kuuliosta wäitti kiwenkowaan, että se oli waan harmillinen erehdys kirkkoherralta, eiwätkä he tulleet isoon aikaan selville, miten tuon asian laita oikeastaan olisi. — Sala-kapakan poika ja kylän uhkeimman talon ainoa tytär — olisiko se mahdollista?

Koko kyläsä ei ennakolta tiedetty koko Jaakon ja Marin naimisesta mitään. Mäkeläsä, Marttalasä ja Korpelasä se kylä-tiettiin, mutta Mäkeläsä ei siitä mahdolltu, Marttalasä ei siitä kehduu ja Korpelasä ei siitä haluttu puhua ja tietoja lewitellä; tuon kuulumattomunden woosfikin oli se ihmististä outoa. Siihen tuli vielä lisäsi se seikka, että wooskausia oli jo yleisenä tietona ja puheena ollut, että Marttalan rikkaan miehen ainoa poika naiwi Mäkelän rikkaan isännän ainoan tyttären. Kummako se oli jos he wähen ällistyiwätkin.

Paljon se kauwaksi aikaa sai tuo tapaus ihmisille puheen-ainetta. Dummärtämäisemmät sanoiwat: „se ei ole mitään ihme, eikä kumma asia, Jaakko on kunnan mies, siis se ei ole mitään wir-

hi, jos hän saa kelpo waimon; hullumasti olisi Marin käynyt Marttalan pojan kanssa“. Mutta toiset pudistelimat päätään ja arwelimat Marin polttaneen riihenjä nurkan, kun ei hän ottanut riikasta miestä, waikka semmoinen oli tarjolla ja wieläpä siinä samassa kadotti omatkin isot perintönsä.

Nyt oli Marttalan Matin ympärillä uteliaita ja kyseliöitä: kuinka tuon asian noin käwi? Senlaisille uteloiille selitti Matti hymin juhlassisesti, ett'ei hän huo- linut koko Mari-ventusta, waikka sitä niin ankarasti hänelle kaupiteltiin, mutta jos nuot utelemiset jattuivat tapahtumaan Korpelan nuoren wäen saapuilla ollessa, ei Matti wastannut mitään, myrähteli hän waan. Jos tuota asiaa kyseltiin Marttalan isännältä, Matin isältä, katosi häneltä tuo helkewä puheenlahja kokonaan. Jos joku sattui Mäkelän Maunolle ilmoittamaan kummastustansa asiasta, wastasi hän waan lyhyesti ja jyrkästi: „siitä asiasta ei sanaakaan“, ja pian loppuimat tietohaluiset hänen ympäriltänsä.

Mitäpä siitä. Jaakon ja Marin awioliiton kuulutukset meniwtä tavallista, kirkollista rataansa ja, ensimmäisestä kuulutuksesta, neljän wiikon kuluttua pidettiin häät, ja niin oliwat he nyt awiopari, siinä ei auttanut mitään, ei kylän eikä asianomaisten estelemiset — kuka woipi kaksii yksinewoista eroittaa? —

## VI.

### Rohkeita päätöksiä — pikku tupa.

Paljon oli Mari uhrannut. Hän oli uhrannut rikkaautensa, maineensa, kotiinsa — isänsä ja itsensä, ainoastaan sen wooksi, että hän saisi sen, johon hänen sydämensä on mieltynyt, jota se rakastaa, ja tuota woittaaksensa on hän kaikki muut

etunsa menettänyt. Hän oli lapsena saat- tanut tuon pahamaineisessa ja turmelus- ta tuottawassa kapakka-elämässä kaswa- neen ja turmeltuneen poikafsen ensimmäiseen itse-arwonsa tuntoon. Hän oli kylwänyt siemenen rikkaruohoiseen peltoon,

ja tuo siemen iti ja sen oraana oli, että poika tuli mebethksi ihmisyhteen, tuli temmatuksi welttonden ja raakun den kuulusta ja istutetuksi kristillismieliseen ja siwään perhe-elämälliseen kouluun, ja tuo koulu koki kaikin woimin tähdentää, mitä Mari oli wiattomuudessaan ja tietämättään kylvännyt. Hän ei silloin tietänyt, että tuota kylvöä kylvö itseänsä warten, että se vielä kerran tulee hänelle itselleen kalleimmaksi ja rakkaimmaksi mitä maailmassa on, että hän vielä kerran tulee koettelemaan, minkälaisia hedelmiä tuo kylvös tulee kantamaan; pimeä, aawistamaton oli kylvön hedelmä Marille.

Mari oli saanut, oli woittanut hänen, jota niin werattomasti rakasti, jonkätähden hän oli saanut niin paljon jo kärkeä ja johon hän niin suurella luottamuksella pani kaiken elämänsä toiwon.

Uusia ajatuksia, uusia huolia alkoi nyt wälisintin pakkautua nuoren parikunnan mieleen, waikka he olivatkin niin iloisia ja nauttiwat sisällistä rauhaa ja tyytyväisyyttä. Se tunsiwat nyt olewan sa tosi kutsujimessaan, ja tuo kutsunuksen tunne ajoi heidän ajatuksensa kauwas tulewaisuuteen. Miten sitä eteenpäin eletään ja ollaan? olivat kysymyksiä, jotka ehtimiseen risteilivät ja kiertelivät alituisesti heidän sielussaan ja jotka tuliwat heidän joka-aikaisiksi keskusteluisseen. He tunsiwat olewan sa melwolliset johontin, ja tuo johontin oli elämän melwollisuus; tuo melwollisuuden tunto se oli, joka saatti heidät miettimään. He eiwät katsoneet pelokkaasti tulewaisuuteen, sillä heissä oli erinomainen yhdistetty elinwoima ja luottamus itseensä, ja nuot ne oliwat, jotka heidät tekivät pelottomiksi ja joiden avulla he woivat katsoa rohkeasti tulewaisuutta silmiin.

Ensi-alkufi rupestiwat molemmat, sekä Saakko että Mari, Rorpelaan palvelukseen, sillä mitenkäpä he muutoin olisiwat woineet ollaakaan elämäänsä. Koko tuon vuoden pyöri heidän mielessänsä oma tupa, oma pesä, waikka halpa ja pienitiin. Niin, niin, oma pesä on taiwaan

linnuillakin, ja he owat niin iloisia ja ahkeroita. Iloiset oliwat Saakko ja Maritin ajattellessaan ja tuumaellessaan omasta pikkusesta tuwasta ja siellä olewista wäihäisistä talouden kaluista ja wäihistä elämän tarpeista. Tuo paljas ajatustin ja keskustelu loi heidän sielunsa sanomattoman ilon ja rauhan, sillä tuntuipa siltä kuin he olisiwat jo asunassa tuosja pikku tuwassa, keskellä metsää, jonka latwoisja tuuli niin ystävällisesti ja pehmeästi humiseisi ja jotta niin ystävällisesti noikkaisiwat heille päätänsä. Tuntuipa siltä kuin nyt juuri linnut laulelisiwat puiden latwoisja ja tekisiwät niihin pesänsä. Olipa kuuluwinaan lehmän mylwininen ja lampaan määkiminen, ison kuujen juurella olewasta pienestä nawetasta, ja pieni kehto oli olewinaan tuwassa, josta pieni, terwe ja kaunis lapsi oikoi pieniä käsiänsä isälle ja äidille, samassa hymyillen. Olipa tuommoiset mielikuwituksen ajat heillä semmoiset, jolloin maailma näytti niin onnelliselta ja tulewaisuus niin lupauwalta; ne oliwat onnellisia aikoja ne.

Kunpa se nyt waan olisi käynyt tuumista tekoon, mutta sepä se on. Pian on asia ajateltu ja apritoitu, mutta niin pian ei ole se tehty. Wuosikaudet tuota mietittiin ja tuumittiin, mutta selwille ei tullut edes tuon onnellisen pikkun tuwan paikkakaan.

Niin kului se wuosi syyskuun alkuun. Saakko oli viime päiwinä hywin harwäpuheinen ja miettimän näköinen. Ruukaan ei hymärtännyt syhtä tuohon, eikä Saakkokaan ottanut sitä selittäätensä, waikka jo utastiinkin. Elon leikkuu oli juuri loppunut ja maamies oli saanut korjata runsaan sadon. Iloinen, roima ja riwalka työwäki palasi päiwän työn päätyttyä iloisena kotiinsa, ja iloiset laulut kajahteliwat halki ilmaan kauniina, tyhneenä ja lämpymänä syyskuun hämävänä iltana. Tuon iloisuuden ihmisiin oli warmaan synnyttänyt se runsas sato, jonka he nyt juuri oliwat saaneet kauneilla ilmoilla leikatufi ja pystytetyksi

tafapäästin, wanfkoihin ja raskaisin kuhilaisin ja tuppuihin. Nuot laulut tulivat heidän sydamistään maatumattomina ja heidän tietämättään, ikäänkuin kiitoskaksi Luojalle siitä hywästä, kun Hän niin runsaasti oli palkinnut heidän waiwonsa hien. Nuot wankat ja tiheät kuhilais- ja tuppuparwet näyttiwät hämärässä ikäänkuin ne olisimat yhtyneet laajaan ja wienoon rinkitanssiin heidän laulessaan ja kotiinsa käwellesään. Ilon oli ihmismieli, suloinen oli luonto.

Waikka koko kylän wäki oli noin iloinen, oli Jaakko kuitenkin yhä waan vähäpuheinen ja ajatuksinsa waipunut; mitä lieneekään ollut mielessään? Yönsentunakaan ei hän puhunut mitään, waikka muilla ihmisillä oli paljonkin puhetta.

Kun seuraawa aamu tuli, astui Jaakko isännän luo ja pyysi, että hän saisi tänä päivänä olla työstä pois, jonka päivän hän kowaisi joko maksulla tai toisella päivätyöllä.

„Kelpolaisia, maksutta ja sijaitettain“, fanoi isäntä.

Jaakko lähti; kukaan ei tietänyt mihin, ei Marikaan. Mari oli koettanut kysyäkin, mihin hän menee, mutta Jaakko oli wästännyt waan: „Käymähän“.

„Mitähän Jaakolla nyt on mielessä?“ arweli Korpelan isäntä.

Kylän viimeisissä taloissa nähtiin Jaakon käwewän metsään päin — lapio olalla.

Päiwä kului, mutta Jaakkoa ei nähty, tuli ilta, ei sittenkään; hiljan illalla tuli hän.

Jaakko oli nyt niin iloinen, puhelias ja leikkisä, että oikeen nauwoikin, jota ei oltu kaukaan aikaan nähty hänen tekwän; näyttipä siltä kuin hän olisi käynyt metsään pudistamassa tuon synkkämielisyysden, joka häntä oli viime aikoina waiwanut.

Illalla kun maata pantiin, oli Jaakolla Marille ilmoitettawana iloisia uutisia. Tuon pienen tuwan paikka oli nyt Jaakolla tiedossa, josta he niin paljon olimat unessineet. Hywä wuoden tulo

kaikkialla ja huoli perheellisen elämän tulewaisesta toimeentulosta oli pakoittanut hänen etsimään mökin paikkaa. Tuota hän mietti ja ajatteli kauwan aikaa, ja siinä oli syh hänen viime-aikaiseen umpiemielisyyhteensä.

Kun Mari kuuli tuon uutisen, ilostui hän niin, että hän halaeli ja suuteli Jaakkoansa niin innokkaasti, ett'ei tahotonut loppuakaan tulla; tuntuipa siltä Marin mielestä kuin hän olisi ollut jo emännöitsemässä tuossa pikku tuwasfa.

„Woi, woi, Jaakko, kuinka hywä sinä olet! Wai olet sinä ollut mökin paikkaa hakemassa, ja olet löytänyt sen, mokoma, jo. Saammeko sen aiwan omaksemme ja saako siihen peltoa, että mekin saisimme terran wankkaa ja kaunista wiljaa leikata omasta peltotilkustamme? Woi, woi, fano heti, selitä heti, minä en tule aikaan — minun on nyt niin hywä olla“, hätäili ja puheli Mari innossaan.

„Minä toiwon saawamme paikan aiwan omaksemme ja peltoa siihen saapi kyllä“, fanoi Jaakko.

„Woi, kuinka hywä! Kyllä me saamme oman pienen tuwan ja oman peltotilkun, kun terran paikka on tiedossa, sillä olemehan molemmat terweitä ja työ kyllä sujuu, kun yksisfä neuwoin ryhdyimme siihen käsitfi. Mutta missä on tuo löytämäsi mökin paikka? Woi, fano pian, Jaakko!“ puhui Mari ilon innossaan.

„Wuorenumaan tafana“, fanoi Jaakko.

„Onko se kiffellä Metsälampia?“ utafi Mari, sillä hänkin tunsi hywin ne seudut.

„Aiwan kifi Metsälampia, lammin pohjapuolella“, fanoi Jaakko.

„Siis aiwan lähellä sitä rumaa ja wetelää hillarämettä, jossa niin monasti olen hillasfa käynyt; onpa se ruma paikka lähellä pikku tupaanme“, fanoi Mari wähän huolisfaan.

„Se räme, lammin ympärillä, on juuri se, joka parhaiten miellytti minua. Waikka se onkin niin ruma ja wetelä nythään, on siinä kuitenkin siwä fawi-pohja läpeensä, eikä ole nythäänkään kuin parin

tyhnärän päässä maan pinnasta; minä olen tänä päivänä lapiolla koetellut ja tutkinut joka paikasta rämeen pohjan. Weben saa rämeestä ja järvestä putoamaan Kurnuwan ojaan, johon ei ole lammesta kuin noin kuusisataa sylvä. Rämeestä tulee vielä kerran lihava wiljamaa, kun vaan siinä työtä tekee", selitteli Jaakko.

"Wai niin! wai tulee niinkin rumasta maasta wiljamaa, kuin Metsälammen rämet on! Minä en semmoisia hymärrä, mutta työtä minä hymärrän tehdä, kun kerran sinne tullaan, sen saat nähdä, Jaakko. Mutta enpä soisi Metsälammen tulewan kuiwaksi, sillä silloin siitä kuolisi kalat, joita niin usein olen sieltä onkinut; minä kävisin pikku tuwaastamme usein niin mielelläni onkimassa niitä mustia ja iloisesti hyppiviä ahvenia, joita järvesssä on", liwerteli Mari.

"Metsälampi on hyvä, sitä ei tarvitse kuiwaksi laskea wiljelysten tähden, ja silloin siitä tulisi vaan entistä parempi onkivesi", selitti Jaakko.

"Woi kuin hyvä, woi kuin lysti", sanoi Mari, ja uni rupefi häntä waiwuttamaan wirwoittawaan helmaansa, sillä päivän ponnistukset ja waiwat welkoivat kiivaasti mitä heille oli tulewaa. Ei Mari huomannut kysellä sitäkään, miten tuo Metsälampi sentu omaksi saataisiin, eikä hän tuntenut sen tiedon tarwettakaan, sillä Jaakko oli sanonut saatawan ne aivan omaksi ja siinä oli Marille kylläksi tietoa ja wakuutusta, sillä olihan Jaakko hänelle kaikki kaikissa. Pian nukkui Jaakkokin, sillä elämän huolet tuntuivat olewan puoleksi poistetut.

Tuo Wuoren tausta, Metsälammen tienoo, oli krunnun liikamaata, sen oli Jaakko poikasesta pitäin tiennyt. Suuri viimeisinä aikoina oli hän ruwennut miettimään, eikö sinne saisi mökin paikaa ja olisiko siellä wiljelykseen kelpaawaa maata. Hän oli nyt tarkastellut tehnyt ja semmoista oli hän löytänyt, jota halusi, ja nyt hän aikoi ryhtyä tuumasta toimeen.

Kamulla ilmoitti Jaakko Marille, että jos asiat käypi laatuun, hänen täytyy heti lähteä läänin pääkaupunkiin, jos mieli oli saada Metsälammen tienotta omakseen. Mari ällistyi hyvästäään, kun kuuli että Metsälammen omistusoikeuden saamisesta oli niin paljon waiwaa, että täytyi matkustaa aina läänin pääkaupunkiin asti. Mutta kun Jaakko selitti, että niin oli tehtävä, suostui Mari mielellään.

Sitten meni Jaakko isännän luokse, selitti hänelle asiansa ja oikeensa, ja pyysi eroa palveluksestaan. Häntä suostui ilolla kaikkiin Jaakon esityksiin, maksoi hänelle koko vuoden palkan ja kehoitti waan Jaakkoa jatkamaan yritystään.

Jaakko siwalsi ewäslaukun selkäänsä ja lähti vielä samana päivänä jalkasiin talustelemaan läänin pääkaupunkia koehen.

Miin hyvästi toimitti Jaakko sillä asiansa, että vielä samana syysynä oli Wuorenmaan takana olewat Metsälammen tienoot maanmittarein kiertämät ja paaluttamat kahdeksasosa-weroisena krunnunmaana Jaakolle.

"Mitä tälle talolle nimeksi pannaan?" oli maanmittari kysynyt Jaakolta, kartanon maan paikalla.

"Tinttala on minun sukunimeni nykyään, sillä semmoiseksi on se kirjoisfakin jo muuttunut, waikei se alkuaan semmoinen ollut. Tinttala tulloon tästä talostakin, sillä minä en aio nimeäni häwätä, mutta talosta ei saa tulla semmoinen Tinttala, jossa wiinaa tintattaisiin", sanoi Jaakko, ja Tinttalaksi kirjoitettiin uundistalo.

Jaakko ja Mari eiwät ruwenneet enään palvelukseen seuraawana wuotena, mutta yhtäkaikki tekivät he työtä niin paljon kuin woivat ja panivat säästöön saaliinsa, alkawan taloutensa waraksi. Korpelassa olivat he huonemiehinä.

Kewät-talwella alkoi Jaakko jo tullea uudesfa Tinttalassa työssä. Ensimmäisenä työnä oli hänellä hirsten halkaaminen ja weistäminen, sitten kartanon paikan perkaaminen. Hän pyysi ja sai Korpelan isännältä hewosen päiväpalkalla, jolla hän



wedätti hirret paikalle. Kun oli saatu raaka-aineita kartanoiksi aiotulle paikalle, tuli salwaminen työksi ja nyt oli pikku tuwan tekeminen tobellisuudessa, eikä waan paljaisa uneksimisissa ja tuumissa.

Kun kewät tuli ja lumi sul, ja kun se juoksi wetenä puroihin ja wirtoihin, oli Jaakon pikku tupa jo harjapäällä ja weskatossa. Silloin oli vielä maa kolkkona, talwen tappamana, mustana kulona, eikä mitään elon merkkiä vielä nähtynyt, ainoastaan linnut wiserteliwät iloisesti puissa.

"Niin, niin! Olkaa waan iloiset ja rakentakaat pesänne, pesääni minäkin rakennan ja onpa se jo hywällä alulla; tehdyäänpäs waan pesää yksissä neuwoin", puheli Jaakko lintuilles, noille ainoille kumppaneilleen, jotka hänellä tuolla metsän korwessa päiwät ja wiikot oliwat kumppaneina.

Kun maa oli sulanut talwen wahwasta roudasta, jolloin aurinko paistoi lämpimästi ja herätti unteen eloon torokuman luonnon, ja kun maanmies oli toiwoin heittänyt siemenensä pehmitettyyn peltoonsa, oli Jaakon pikku tupa jo taktoissa ja lattioissa, ja oikeen lasti-akku-noissa, jos kohtain pienissä, ja oikeen uloslämpeäwä takka seisoa törötti nurkassa, kalkilla walkeaksi siwellynä.

Mari oli useat kerrat käynyt katsomassa tuota pikku tuwan teosta, mutta wiimeisen walmistuksen ajalla ei hän olenkaan käynyt siellä.

Nyt olisi Jaakon ollut aloittaminen nawetan salwaminen, mutta Mari ei antanut siihen ryhtyä, hän, näette, tahtoi muuttaa sinne jo asumaan, kun tiesi että pikku tupa oli jo walmis; ruwettiin siis puuhaamaan muuttoa. Jaakko kantoi jo edeltäpäin sinne ne wäjäiset talouden kapineet, mitä heillä oli, ja laittoi ne järjestykseen. Hän oli wälitwinaan tehnyt pienen, siwän hyllyn ja asettanut sen takkaseinälle. Siihen asetti Jaakko kupit järjestykseen ja pienen, siwän kauhan, jonka hän myös oli tehnyt. — Muutoin oli hän pesynyt ja siistinyt huoneet. Kor-

pelasta sai Jaakko taas hewosen, jolla hän wei unteen taloonsa isompia kapineita, niinkuin sänkyä, pöytää, pataa j. n. e. He oliwat Korpelasta työpalkoitetaan ottaneet lehmän ja pari lammasta, jotka heillä oliwat nyt koti-eläinten alkuina; ruokawärkkiä oli heillä myös säästössä niin paljon, että tuliwat kesän hywästi toimeen.

Kesäkuun alku-päiwäin eräänä iltana lähtiwät he Korpelasta, kummallakin suuri tuohikontti selässä, Mari taluttaen lehmää edellä ja Jaakko ajaen jäljessä, samassa nuorasta taluttaen eli oikeammin puoleksi kantaen molempia lampaita; niin tultiin pikku tuwalta. Jaakko oli ison kuusen juurille rakentanut kuusen haosta tilawan suojan lehmää warten, ja siihen syytettiin Muntiki kiinni. Lampaat pääsivät heitä warten tehtyyn, pieneen, korkeaan ja haoilla katettuun aitunkiin, ja niin oli elikot sioitettu.

Jaakko oli koko wälän ja noita eläimiä sioitellessakin ollut alakuloinen ja wäjäpuheinen. Nyt astuiwat he tupaan, Jaakko myllänä edellä. Oli jo niin hämärä, ett'ei tuwasia nähnyt paljon mitään. Jaakko otti walkean ja pisti sen takassa walmiina olewiin puihin. Kuuiwat puut riemahtiwat heti ilmituleen ja rupestiwat iloisesti palaa rätsimään. Sulmuawa ja lieputtawa walkea loi warjonsekaisen, miellyttävän walon huoneeseen. Silloin tuliwat järjestetyt kapineet pilkistellen esiin ja walkeisten seinien liitteet näyttiwät ikäänkuin wilkuillen hymilewän heille.

Tuo nähy teki Mariin lumoawan vaikutuksen.

"Woi kuin täällä on kaikki niin walloisaa ja kaunista! Sa sinä olet laittanut kaikki niin siistiin ja hywään järjestykseen. Miksi sinä olet noin nolo näin suuren onnen aikana, Jaakko?" puhkesi Mari puhumaan.

"Minua niin häwettä ja murhe pakkaa mieltäni rasittamaan, kun minulla ei ole tämän parempaa tarjota sinulle, rakas Mari", sanoi Jaakko alakuloisesti.

„Woi, woi, mitä puhut, rakas Saakko. Rikas on Marin Saakko, ei maailman tavaroiista, mutta rikas, jalo on hänellä sielu. Ja tuo se juuri tekee sen, ett'en maailmassa tiedä tämän onneni wertaa, enkä tätä onneani waihtaisi koko maailman rikkauksiin ja tavaroihin. Tämä tupakin on niin kaunis ja lumoawa, ett'en tätä waihtaisi minkäänlaiseen howiin“, puheli Mari ja tarttui innossaan Saakkoa sylkifi.

Siinä täytyi Saakon surun haihtua ja hän sai taas uutta rohkeutta, uutta woi-  
maa ja halua ponnistamaan eteen päin, ja he rupestiwat kontistansa syömään illallistaan, loimoawan takkawalkean ääressä.

Sitten kun he oliwat walkean samuttaneet, paniwat he maata, ja pian nukkuiwat he lewolliseen uneen, oman kattonsa alla; olipa niinkuin oman kodin hywä suojelushenki olisi siwilläään lyhytelllyt heidät suloiseen ja murheettomaan uneen. Namulla kun heräsiwät, paistoi aurinko niin ihanasti ja linnut wisertelivät aivan tuwan wieressä olewisja puissa niin suloisesti aamulanlujan; olipa juuri niinkuin olisiwat mielessään kumitelleetkin. Raikkea tuota kuullessaan ja tuntiesaan, puhkesi noiden omasja kodisjaan ensimmäisen yön nukkuneiden uudis asukasten rinnoistakin harras kiitosrukous Luojallensa, kaiken hywän antajalle.

Ensimmäinen tehtävä oli heillä nyt nawetan teko. Innokkaasti ryhtyi Saakko työhön ja kerta kerran päälle, salwo salwon päälle koshosi nawetta. Mari paimensi ensi päiwinä Muutikiaan ja lampaitaan, mutta pian oppiwat ne tulemaan hakokotuksiinsa yöksi ja pitämään niitä kotonansa.

Mari rupesti nyt auttamaan Saakkoa nawetan teosja minkä woi, hän kuori hirsiä ja auttoi niitä apuna päälle ja teki minkä mitäkin. Kun he noin yksisä neuwoin työskentelivät, tuli nawetta ennen pitkää walmiiksi ja elikot pääsiwät warstinaiseen suojaansa.

Nawetta tuli isompi kuin tuo heidän pikku tupansa, joka heidän yhteisestä newostansa oli tehty waan noin kolmishyliseksi, neliseinäiseksi, porstuattomaksi ja kamarittomaksi huoneeksi. Mari oli tahatonut nawetankin pikkuseksi, mutta Saakko sanoi: „mitä sen tietää, jos meillä olisi vielä enemmänkin eläimiä“. Tuo Saakon lause tuntui Marista niin toden mukaiselta, ett'ei hän enään yhtään kieltänyt tekemästä isoa nawettaa.

Pieni oli heidän pikku tupansa, mutta sangen mieluihen ja rakas se oli heille. Sinne he aina meniwät päiwätyhön päätyttyä, lewähtämään päiwän waiwoista ja ponnistuksista, ja silloin he aina tunsiwat sanomatointa lepoa ja rauhaa omisjatunnoisjaan. Pikkunen pata rippua sillui koutusja, jolla Mari aina keitti pienelle perheellensä aterian ja Saakko teki sill'aikaa jotain talouden kapinetta. Rakas oli heille tuo oma koti ja Marista ei tuntunut tuo Metsälammen räme-kään hetikään niin rumalta kuin ennen. Mieluiset oliwat heille nuot työt ja askareet, ja elämän surut ja waiwat eiwät heitä joutaneet painamaan. Lepohetkinään käiwät he onkimassa Metsälammesta, johon Saakko oli laittanut porastetun tien ja laiturin, rantojen wetelhyden wuoksi. Ja ainapa sieltä joskus takertui joku ahwen heidän onkeensa; warstinkin Marin ilo oli suuri kun joku kynnynisja wouui hänen onkeensa ja alkoi jurmuilla; aina enemmän isoitti häntä, kun hän sai sen maalle webettyksi päris-telemään.

Sitten kun he oliwat rakentaneet vielä pienen aittasen, wähti elämän tarpeitansa warten, rupestiwat he tasken kaatamiseen, lampiin päin olewalla mäkiwierulla, sillä nyt oli jo täysi lehti puussa. Sitten kun sitä oli mielestään kyläksi saatu kaabetuksi, ryhdyttiin Kurruwan ojasta alkaen wesiwiiemäriin kairwamiseen. Niin uskottomalta kuin se kuulunkin, oli wesi Metsälammesta ennen syksyä pudonnut runsaasti pari kynnärää, waikka tekiwät heinäntkin wähille elukoilleen sillä

wälin. Kaslensa he polttiwat ja wiertiwät myös syyspuoleen, ja Jaakko kylwi siihen kynnemen kappaa ruukista. Useasta kohden nousi jo walkoinen kunnis sawi suon wankau, ko'okkaan ja sywän wienärin pohjasta, ja hauskimpia heidän elämänsä hetkiä oli se, kun he saivat puhkasta ojanfa pään tuohon puolta wirstaa pittään ja sywään Metsälampeen. Eipä ole enään kuin joku syli, joku kynnärä, niin wesi pääsee tulemaan — nyt, nyt Jaakko pistää jo ensimmäistä turwetta pois ojan ja lammin wäliltä — hei! nyt nielast wesi jo kohta irti olleen turpeen ja syöfshähti suurella pauhulla ojaan — woi, woi! Nyt se särki koko kannaksen ja wei mennessään, ja kiittiwät kaimajat ja iloitsiat onneaan, kun pääsiwät pafoon. He oliwat woittaneet monen wäsyn perästä: wesi syöfshy suurella woimalla ja pauhinalla Metsälammesta heidän ojaansa myöten Kurnuwan ojaan, repien ja muassaan wieden kaikki mitä irti sai. — Jaakko ja Mari oliwat woittaneet.

Syöfshy läheni nyt ja tuo suomalaiselle niin wälttämätöin sauna puuttui heiltä. Nyt ryhdyttiin sen tekemiseen. Waralta nostettiin jammalet ensin, jos niin käwisi, että talwi tulisi ennuinkin sauna tulisi walmiiksi. Joksi ei tuota saunaa aiottu, sillä eipä ollut iso perhekään. Kaskea kaataessaan oli Jaakko jo warannut parhaat puut saunan hirviksi ja ne oliwat siis walmiit. Jonkun ajan kulltua oli saunakin walmis, sillä eipä mikään näyttänyt woivan wastustaa heidän yhdistettyjä woimiaan ja tahtoaan. Suloinen ja ihana oli tuo ensimmäinen löyly, jolla he nyt ensikerran kylwettiwät ja hauteliwat kesaän waiwoista uupuneita ruumiitansa, ja tuntuipa siltä kuin tuo löyly olisi kaikki ne pois pyyhkäisnyt.

Syöfshy tuli, talwi läheni. Linnut lauskiwat laulamasta ja lensiwät kauwas pois. Puiden lehdet kellastuuiwat ja alkoiwat putoilla maahan. Ja Jaakko lastoi pikkutuman eteen aidaksia pystöön ja peitti ne hawuilla; siitä tuli porstut.

Samanlaisen teli hän nawetan päähän; siitä tuli heinälato.

Syöfshy tuli, talwi läheni. Maa alkoi routia, Metsälampi wetäysi jäähän ja lumihintaleita alkoi tippua taimaalla maahan. Pilwen jontäleet taimaalla oliwat niin kolkon näköisiä ja koko luonto näytti pukeutuman kolkoon asuun.

Kolkko oli Jaakonkin mieli, syntät hänen ajatuksensa ja mielsipiteensä. Talwi tuli; kesa oli heiltä wienyt kaikki ruokawarat, mutta ei ollut mitään antanut, millä nyt eletään eteenpäin, miten päästään tuor kolkon, pittän ja paljon waatiwan talwen yli? Mepä oliwat kysymyksiä, jotka saiwat Jaakon mielen kolkoksi ja apeaksi.

Mari huomasi tuon Jaakon synkkämielisyhden.

„Mikä sinua, Jaakko, waiwaa, miksi olet noin nolo?“ kysyi Mari eräänä kersana Jaakon työstä tultua ja äänettömänä istuen jalkaralla.

„Mitenkä saattaisiin olla iloinen? Kesa on kuluttanut kaikki ruokawaramme, millä tulemme toimeen, millä elämme wuoden ja ensimmäkin talwen yli“, sanoi Jaakko nolosti.

„Eikö sen pahempaa? Sinä tienaat ruokaa ja minä ruokin eläimiä täällä kotona, ja teen kästitöitä minä ennätän, ehkä minäkin sillä lailla saan jotain ansaituksi; molemmiin ei meidän kumminkaan käy enään tästä lähteminen“, sanoi Mari hilpeästi.

„Mitenkä se käwisi laatuun? Kuinka sinä täällä, sydänmaalla, tulistit pittät ajat aikaan?“ Janoi Jaakko.

„Miksi en minä aikaan tulisi? Tiedänhän minä, että usein muistat minua ja että käyt katselemasfakin minua niin usein kuin waan aikasi myöten antaa“, intteli Mari.

Jaakko taas elähtyi tuosta Marin rohkeasta puheesta ja hänen surunsa haihtui siihen paikkaan.

Heti seuraawana aamuna lähti Jaakko työn hakuun kylästä. Hän tapasi siellä isonlaisen salwutyön ja hän otti urakalla

sen tehdäkseen. Etufäteen sai hän puolitoista tynnyriä rukiita, ne käytti hän jauhoiksi ja vei hewosella kotiinsa. Oliwa Marilla nyt syömistä, ensi-alkuksi ainakin, ja kylähän neuwo toista kelsii. Jaakko toi tullessaan kylästä erään köyhän ja näppärän tyttösen; hän oli aiottu Marille kumppaniksi ja huwiksi, ett'ei hänen tarwinnut yksin olla, kun Jaakko oli kylän töisä.

Mari ihastui niin noista Jaakon tuomista, ett'ei ollut tietää mitä teki.

„Sanoihan minä sen. Tyhjää sinä hätäilet ja murehdit. Voi, voi, liika hywä sinä olet Jaakko, millä minä woin sinun hywyhystesi palkita. Miwan minun tähteni otit tuon tytönkin vielä elättääksesi“, puheli Mari innoissaan ja iloissaan, kun tuommoiset mahdottomat ruoka-warat oli tiedossa.

Jaakko lähti heti urakka-työhönsä. Mari

ja tyttönen jäiwät kahden pikku tuwan asukkaiksi. Mari lehräsi ja tyttö karttasi talwitauket, eikä heille tullut ikäwä. Jaakko käwi heille wäliin tarpeita laittamassa ja pyhän aikoina muutenkin wieraana, ja silloin oli täydellinen ilo pikku tuwassa. Kewätpuoleen poiki lehmä ja lampaat karitsoiwt; wastikka juotettiin karjan lisäksi, ja nyt oli heillä toinen werta eluloita, jos kohtakin toinen puoli karjasta olivat pieniä.

Kotewästi, kaksinkertaisella innolla, kaksinkertaisilla woimilla, kaksinkertaisella ahkerundella teki Jaakko työtä, sillä hän tiesi sitä tekemänsä Marinsa eduksi, joka oli hänelle maailmassa rakkain. Ja kun kewät tuli, oli Jaakolla koossa niin paljon, että he taasen tuliwat ruoasta aikaan. —

Niin oli ensimmäinen wuosi kulunut uudistalossa.

## VII.

### Uusia ponnistuksia.

Kun kewät tuli ja lumi sulii, tuli Jaakko kotiin, tekemään työtä omalla turpeella. Ensimmäinen tehtävä oli nyt pellon teko pikku tuwan alkunan alle. Paljon oli siitä työtä, paljon waiwaa, sillä korwen kannot ja kankaan kiwet tekivät kowaa wastarintaa. Mari ja tyttönen oliwat myös Jaakolla apuna, ja tuo oli heistä oikeen mieluisista, kun saiwt kieppua puoman nokassa. Paljon oli työtä, paljon waiwaa pellon tekemisestä, mutta yhden ja toisen kannon ja kiwen täytyi kumminkin siirtää pois, kun yhdistetyillä woimilla ponnistettiin, ja ennen pitkää oli pelto walmis. Se oli pottumaa, joka noin syntyi. Jaakko oli kylästä tuonut siemeniä, ja olihan heillä lantaakin, miks'ei se käynyt laatuun. Iltoiten loiwat he penkkejä uuteen peltoonsa, joihin sitten

istuttiwat pottuja, lewittiwät lantaa niiden päälle ja multasiwat sitten wiimeiseksi.

Kesä tuli aina ihananmaksii; aurinko paistoi niin lämpymästi, ja silloin tälöin satoi runsaan fasteen; tuntuipa siltä kuin Luoja olisi oikeen hantomalla herättänyt kuollutta luontoa uuteen eloon. Ja uuteen eloon heräskin luonto: maa rupesti wiheriöitämään, puut aukasiwat lehti-urpunsä ja ne kaswoiwt pian täysiksi lehdiiksi, jotka tekivät metsän niin wiheriäksi ja ihanaksi. Pienet perunan taimet pistiwät nokkaansa maasta esiin, ensin mustan wiheriäisinä, paksuina tonttöinä, mutta pian oliwat ne leweöinä ja elämän näköisinä lehtinä. Halme tuolla Metsälammen puolella rehoitti niin mustanpuuheana ja lupaawan näköisenä, ja

se lainehti tuulen hiljaisesti humistesja puiden latvoissa; näyttipä siltä kuin tuo laivo olisi hymärtänyt tuota tuulosen ystäväällistä hyminää ja kumarrellut sille. Wasikka mylwähteli ja juoksi illoin, illoisesti hännällänsä huikien, Marin luokse, anomaan iltajuomaansa, ja lampaan karitsat kiipeiwät naretan luona olewan ison kiwen päälle ja leikkiwät ja hyppeliwät siinä. — Tuo oli kewät, kesän elämän aamu, ja Jaakolla ja Marilla oli myös perheellisen elämän kewät-aamu; olisipa luullut, ett'ei kummankaan aamun selkeälle taiwaalle woi koskaan kotoontua himmentämiä hattarvoja, ei murheen mustia pilviä, ei kiusausten ja koetusten kowia myrskyjä, niin waloisa ja lupaawa oli sekä kesän että perhe-elämän aamu.

Nyt ryhtyi Jaakko taas käiksi Metälammien rämeeseen. Ensin loi hän komean ja leweän tien pikku tuwalta lamelle. Sitten rupefi hän palstomaan ojitamalla rämettä, kahtapuolta tuota uutta tietänsä. Kun hän oli ojilla saanut kierretyksi useampia palstoja, rupefi hän kuokkimaan tuota ankaran näköistä rämettä. Kowaa wastarintaa tekivät nuot pystyysjä olewat puut ja wankat juurikat sielläkin. Namusta warhain, illasta hiljan wälkkyi nyt Metälammien rämeellä Jaakon juuri-kirwes ja mahtawa kuokka, ja pehmeä-peräinen maa lekahteli tuon woimakaan miehen iskusta. Mustana oli Jaakon hartiat päiväkaudet, waiwoista ja ponnistuksista waluwasta hiestä. Wanckoja rytöjä, suuria, tuoreita, mutta kaadetuita puita ja terwasjuurikoita jätti woimakas mies jälkeensä pitkän rämeistä pelto-jarvaa. Kyllä aurinko paistoi helteisesti ja kyllä työ lisäfi hellettä ja hikeä, mutta Jaakko ei helpoitanut, sillä hän tunsi sydämessään, että hän tekee työtä koberi ja Marin eduksi. Waiwojen waluttamaan hikeen oli hywä tarttumaan suon roska, pöly ja mura, ja yhä mustemmaksi käwi Jaakko tuosta uudesta lisäwaristä. Häntä oli sanottu karhukseksi ja tosiaankin näytti hän nyt karhulta, kun hän karhun woimilla, awo-

päin, märkänä ja mustana jyski Metälammien rämeellä, isojen murto-liutojen takana, jotta puut huiiski, kannot lenti, turpeet tuistuna pölsi.

Waiffa Jaakolla oli niin wiljawat woimat, urpuiwat ne kuitenkin jo illaksi, ja silloin istui hän jonkun lie'on päälle, ja sywä huokaus nousi hänen rinnastansa. Kun hän siinä wähän lewähti, lähti hän käwelemään kotiaan kohden. Mutta kun hän rämeeltä nousi kankaalle, jossa ruis-halme niin uljaana, puhtaana ja lupawana seisoi, niin hänen wäsynsä alkoi haihtua. Ja kun hän käweli lähemmäksi pikku tupaa, rehoitti siellä perunamaa niin rotewana ja uljaswartinena, kohotellen uljaita warstansa taiwasta kohden illan kalpeassa, niin tuntuipa Jaakosta silloin ikäänkuin ruis halmeella ja perunamaa oliswat yhtyneet yhteen tuumaan ja illan siimeksen kannattamana kuiskanneet hänelle: älä epäile Jaakko! Silloin haihtui hänen wäsynsä kokonaan ja iloisena ja reippaana astui hän pikku tupaan. Siellä oli Mari naurusuihin häntä wastaanottamassa, ja useinpa oli hän warustanut kylwön tuohon pieneen pirttoseen, jossa Jaakko sai pestä pois kaiken lian ja hien, ja haudella rasittunutta ruumistansa. Sieltä tullessa söi hän oman Marisenja laittaman illallisen ja pani maata, ja silloin tuntui Jaakosta kuin ei hän olisi waiwaa nähnyt wellä koskaan eläessään.

Kun Jaakko oli saanut raadetuksi parin tynnyrin alan, rupefi hän polttamaan niitä isoja murto-läjiä, jotka oliswat kuokkijella. Hän poltteli sateen aikana laitapuolet, että tohti paremmin siten polttaa muut paikot, sillä hän kowan pelkäsi walkean irti pääsemistä. Kun sitten tuli sopiwa aika, pani Jaakko koko kuokkijensa walkeaan, ja silloin pöläkällä nousi! Kyskyen ja rätisten riutuuiwat isot murtoläjäät tulen kaikki nielewän woiman alla, ja musta, synkkä sawu kohosi korkealle ylä-ilmoihin, ja pian oliswat puuryhdöt kuokkijelta puti puhtaana ja muu tarpeetoin törky palaneena.

Marista ei ollut tällä kerralla noin kovaan työhön, jonka syytä nyt emme huoli mainita.

Nyt tuli ajoittaminen Jaakolle työssä ja Mari ei enään pysynyt alallaan, vaan hän tuli tytön kanssa ojanuhia hajottamaan. Se hajottelivatkin ojanuhat järskiään, mitä Jaakko ennätti luoda, ja se oli hänelle iso apu. Noin ponnisteltua tuli maa valmiiksi siementä vastaan otamaan ennen niityn aikaa.

Nyt tehtiin kaksinkerroin heinä, kaksinkerroin lisääntyneelle karjalle, ja Mari ja tyttö auttoivat Jaakkoa siinäkin minkä woivat.

Kun heinä oli tehty, tuli toiset tuumat. Kuis halmeella oli lyhytistynyt melkeen maata myöten kumollensa, sillä se ei woinut suorana seisoa sen raskaan taakan saanut tähtiinsä. Keltaset, pitkät ja täysinäiset tähkäpäävät pikistelivät aidan raoista pikku tupaan päin, ja näyttipä siltä kuin he olisivat olleet piilosilla ja kuislineet: etkepä näe, Jaakko ja Mari.

Silloin sieppasivat Jaakko ja Mari sirpit käsiinsä ja menivät wankan rutiinsa kimppeun ja alkoivat leikata; tytönten tuli ja fitoi wankkoihin, raskaitin lyhteisin, mitä he saivat leikatuksi, ja pian oli halmeella pystysyvä wankkoja kuhilaisia. Mari lähti illalla kappaletta ennen kuin toiset, ja kun hekin menivät kotiin, walaisti kirkas takkawalkea niin iloisesti puhtaita huoneen seinä ja potut kiehua polsivat niin ystävällisesti padassa; tuntuipa siltä kuin ne olisivat kilwan toisiltansa kokeneet oikeen huutamalla sanoa: rop, rop, rop, rop! Katsokaasta nyt, Jaakko ja Mari! Olemmehan kaswaneet omassa pellossa. Silloin taasenkin tuntui pikku tupa heistä semmoiselta onnelalta, jonka wertaista ei muualla maailmassa löytyisi.

Ruutiit puitiin tuossa pienessä, maallattaisessa saunassa, joka sitä warten oli alusta alkaen semmoiseksi warustettu, sillä isompaa riittä ei heillä ollut. Ahtaasti kävi työ tuossa pienessä huoneessa, mutta

aikaa woittain tulivat kumminkin rutiit puiduiksi, ja he saivat suuria rutiita kuin herneitä kolme tynnöriä kymmenen kappaa, ja wieläpä hywän joukon olkia ja ruumenia karjan rehun awuksi. Potut otettiin maasta plös ja stoitettiin talwen waraksi pikku tuwan alle kellariin. Woi kuinka hywältä heistä nyt tuntui, kun heillä oli oman työn, oman waiwan hedelmänä jotain koossa wastaisen waraksi; tuntuivatpa he mielestänsä oikeen rikkaita.

Kun oli saatu rutiita irti, kylwi Jaakko omilla uutisillaan tekemänsä suopellon, johon meni siementä kaksikymmentä kappaa. Sitten rakensit hän aidan uuden kylwönsä ympärille, ja se ei tarwinut olla korkeaa, kun wankat ojat olivat apuna.

Kun kaikki oli koossa, kääntyi Mari wuoteelle, ei kuollakseen, mutta — paratakseen. Heille, näetten, syntyi esikoinen, tuommoinen terwe, kaunis poika, ja näyttipä siltä kuin tuo poika olisi arwanut odottaa sitä aikaa, jolloin isä ja äiti olisivat jo jotain woineet kokoon saada. Suuri oli isän ilo, iso äidin riemu, kun poika syntyi terweenä ja onnellisesti maailmaan. Ja he tunsivat uusia elämän welwollisuuksia, uusia waukutus-aloja auneen heidän eteenä.

Se rupesti waukaansa heti nimittämään Maunoksi, ja Maunon sai poika nimekseen kasteesjakin, sillä he tahtoivat rakentaa pysyväisen muiston Marin isälle, sillä he rakastivat häntä kaikesta sydämestään, waukka tuo kova isä oli niin armottomasti heitä kohdellut. Tuota rakkauttaan ei wät he käytännöllisesti ja julkisesti woineet osoittaa, sillä ei wät he kumpikaan uskaltaneet hänen näkönsä mennä, eikä Jaakko ollut häntä nähnyt sittemmin kun hän oli mennyt naimisiin Marin kanssa. Mutta usein, hywin usein muistiwat he ikäwällä häntä ja tahtoiwä wäliin heidän mielenä murtua, muistellesaan tuota jäykkää ukkoa.

Sylsy tuli, talwi lähenee nytkin, mutta Jaakon mieli ei nyt synkistynyt. Hä-

nellä oli kaksin kerroin syhtä iloita, sillä kaksin kerroin oli hänellä nyt rakkaita omaisia, joiden eduksi hän tunsi olevansa kaksin kerroin melkollinen uhraamaan neronsa ja voimansa, kaksin kerroin oli myös Sumala suunnannut hänen työhnsä ja antanut runsaan hedelmän. Eloa ryhtyi hän syyskorpoksi lisäämään entistä perunamaataan. Ja kun hän kovan väsyn raskaassa työssään, pistäysi hän silloin pikku tupaan, ja siellä Mari ja pikku Mauno hänelle hymyilivät niin lempeästi ja miehittävästi, ja Jaakko tunsi itsensä niin onnelliseksi kuin tukaan tässä maailmassa suinkin saattaa olla.

Nuot nudis-asukkaat eivät juuri usein käyneet kylässä, paitsi silloin kun heillä oli jotakin tärkeää asiaa ja joskus kirkossa. He eivät saaneet hupiaan juuri fenestälään, sillä he tiesivät, että enimmäkseen ihmiset pitivät heitä kylän heitteinä ja ylenkatsoivat heitä kaiken kurjuuden ja mieheliäisyyden estuina. Tuo pieni koti oli heille rakas ja kallis, jossa he saivat elää, olla ja tehdä aiwan niin kuin itse tahtoivat. Ei tuossa undessa Tinttalassa käynyt usein vieraita, sillä kenenkään kulkuri ei ollut sen kautta ja nuot ylenkatsojat eivät suinkaan halunneet astian-alkain tulla sinne. Korpelan isäntä ja useita muitakin samannimisiä, kävi usein Jaakon ja Marin talon alkua katsomassa, ja he eivät voineet kyllin ihmetellä, kuinka paljon he niin vähässä ajassa olivat aikaan saaneet.

„Eipä tiedä, waikka Jaakko vielä tekisi talon Metsälammen korpeen“, sanoi eräänä kertana Korpelan isäntä Mäkelän Maunolle.

„Mitä joutawia pitää puhua“, sanoi Mauno, eikä kääntänyt päätäänkään ja wäänsi puheen toiselle suunnalle.

Paljon oli Jaakolla työtä, mutta paljon hän sitä tekikin. Talwella perkkasi hän niitthä, hakkasi aidaksia ja halkoja, laittoi puita, heiniä kottiin, ja täythyipä hänen käydä kylän työssäkin, sillä omat wuodentulot eivät vielä riittäneet koko wuodeksi.

Noissa puuhissa kului talwi ja kesä tuli. Kun perunat oli saatu kylwethyksi, rupesti Jaakko taas jyskimään Metsälammen rämeellä. Ei hän muualle hynyt, ei laskenut, sillä se oli hänen mielitöytään. Mari oli hänellä nyt suurena apuna joka aika, uutta suopeltoa wuottaisissa, sillä tyttönen kotona hoiti pikku Maunoo. Wäliin tuli tyttö pikku tuwan portaille, huutamaan äitiä, ja se tapahui silloin kun hän oli pahassa sowussa Maunon kansa; eihän muuta, äidin täytyi nakata työ-aseensa ja pienet, näppärät kintaansa pois, jotta Jaakko oli hänelle tehnyt, ja rientää pahalla päällä olemaa pientä ja rakasta poikaansa hywittämään. Poika asettuikin heti äidin tultua, sillä onhan äidillä niin paljon lempeä, hywyhttä, rakkautta ja lahjoja antaa pienoisillensa, ett'ei maailmassa kenelläkään ole niin paljoa hywää.

Märkä rämet oli paljon laskeunut Jaakon oittamisen kautta. Metsälammen äyriät eivät olleet enään wetelät ja kalat hyppiä loiskahtelivat iloisesti kesän thyneinä ja kauneina iltoina, peilikirkkaan Metsälammen pinnalla, sillä wesi ei ollut kuivannut siihen määrään asti, että kalat olisivat kuoleet. Hillamaatkin alkoivat käydä huonommiksi hillojen antamisessaan, maan kuivamisen wuoksi, ja Maria suretti wähän tuon luonnon antimen häwiäminen, josta hän oli elämänsään niin monasti saanut iloita.

Paljon saivat he yhdistetyillä woimilla aikaan Metsälammen rämeellä. Sarka saran perästä ilmestyi rämeelle, jotta pitkinä ja solewina juokswat päin lampeen. Suorat, pitkät ojat sarkojen siwuilla osoittivat paikkaa, mistä nuot työteliäät ja ystineuwoiset ihmiset olivat kulkeneet. Ruis menneen kesän kuokoksella kaswoi tuossa rinnalla tuuheana ja wanckana, ja se rohkaisi heidän mieltään ja kehoitti heitä ehtimiseen uusin ponnistuksiin. Tuo tietin, jonka Jaakko oli ensimmäiseksi töitseen lammelle tehnyt, kaswoi jo wihertää ruohoa, ja sitä myöten oli niin hywä ja ihana mennä, waikka wäshyee-

näkin, pikku tuvalle. Siellä oli heille wastassa pikku Mauno, ja hän hymyili ja muhaili isälle ja äidille wiattomalla ilolla ja oikoi pieniä käsiänsä heitä kohden; tuntuipa silloin olewan heidän waiwansa palkittuna.

Kun he noin yhteisillä woinilla, yhteisellä tahdolla ja lujuudella taas sen kesän ponnistelivat, käyttäen joka hetken, mikä heille liiaksi jäi talouden toimista, Metsälammen rämeen wiljelemiseen, niin oli heillä rukiin kylwön aikana paljon isompi palsta siementä odottamassa kuin koskaan ennen.

Kesä oli silloin erinomaisen helteinen ja lämmin. Maa kasvoi kaikilla tähdeltä terää ja maanmies jai kaikilla korjata runsaan sadon. Kuis Metsälammen rämeelläkin kasvoi wankasti ja notkuen kantoi se kullan keltaista raskaita ja täysinäisiä tähtäpäittään. Eloisella mielellä ryhtyivät taas uudistalon asukkaat leikkaamaan runsasta työnsä hedelmää, ja kun ne olivat puidut tuosfa pienesfä saunassa ja wiedyt tallelle heidän pienen aittansa salwoihin, oli heillä tallella neljatoista tynnöriä oiwallista rukiita tulewaksi waraksi.

„Enkö minä, Mari, sanonut, että tuosta rumasta Metsälammen rämeestä tulee vielä kerran lihawa wiljamaa? Wielelätkö nyt kammofjut tuota rumaa rämettä?“ sanoi Jaakko eräänä iltana mielihyvällään, wadellen sawuja piipusta; he olivat sinä päivänä puineet wiimeisen riihenfä ja tulleet juuri kylpemästä.

„Sanoithan sinä niin. Minä en ymmärtänyt silloin semmoista astoita, sinä ymmärsit ja ymmärrät. Mutta sanoinhan minäkin kerran sinulle: kyllä sinusta vielä mies tulee. Nythän sinusta on jo moninfertaisesti mies tullut, mies töisäfi, toimisäfi ja tawoisäfi; sinusta on tullut enempi kuin silloin ofafin aawistaakaan, sinusta on tullut minun oma mieheni, minun oma Jaakkoni“, sanoi Mari ja tarttui sylkifi Jaakkoon.

„Mikä olisi minusta ilman sinutta tullut“, sanoi Jaakko wärähtelewällä ää-

nellä ja khyneleet nousiwat hänen miehkeäifin silmiinsä. Mari hawaitfi ne; hän tiesi ja tunfi mistä pohjasta ne tuliwat ja hän pyhki pienellä, pehmofella kätöfellänsä ne pois.

Jaakon mieleen oli muistunut entinen kurjuutensa ja wiheliäifihyhtensä, entinen kurja kaswatuksensa, entinen hylkynä ja ylenkatseena olemissensa, entiset wäärällä jälfjellä olemissensa, entiset taistelonsa, nousemissensa ja lankeamissensa ja sitten nykhyinen onnensa. Olitko kumma jos hänen tunnofas sydamensä murtui khyneleihin asti, noita kaiffia muistellesfa?

Uusi pelto laitettiin nytkin kylwöön, niinkuin luonnollistafin oli, ja koko syksyn oliwat he uutta tekemäsfä.

Eräänä iltana, syyskuun lopulla, istuivat he wäfyneinä kuokofjellaan; he aikoivat wähfän lewähtää. Ilma oli tyhni ja kaunis. Kun he tuosfa istuivat, kuuliwat he rämeen ympäristöllä outoja ropinoita.

„Mikä se on?“ khyhi Mari.

„Ne owat warmaankin metsälintuja, jotka noilla rämeen ympärillä olewilla kankailta nousewat maasta höpuulle“, sanoi Jaakko.

„Woi miten me niitä sieltä saifimme, Jaakko?“ sanoi Mari.

„Kun olisi ansoja ja aikaa“, sanoi Jaakko wähfän huolettomasti.

„Woi tehdään ansoja ja pannaan ne tuonne rämeen ympärille, kangasten laidboille; onhan tuota omaa aikaamme tofisen werran. Minun olisi niin lysti, kun saifimme yhdenkään linnun“, pyhyteli Mari.

Seti lähdettiin kotiin ja ruwettiin ansojen punontaan, ja wiifskymmentä ansaa walmistui sinä iltana.

Manulla otettiin kirweet käfiin ja lähdettiin ansojen pantaan, Metsälammen rämeen ympäristölle. He näkivät siellä useita parwia metsälintuja, metsoja, teeriä ja metsäkanoja, jotka tömisten nousiwat maasta ja lensiwät pakoon. Mari ihastui tuosta paljaasta lintujen näösfätkin niin, että hän oikein käfiänsä hie-



roi ilosta. Puolille päiwin olivat nuot wiiskymmentä surmarihmaa wiritetyt.

Kun he olivat syöneet ja wäähän lewähtäneet, meniwät he jälleen kuokotseleen työhön. Joka seisahduksen aikana kuunteli Mari, kuuluisiko nyt ropinoita heidän ansojensa tienoilta, ja kun ei jenslaista kuulunut, luuli hän koko heidän linnunpyhynni-puuhansa menneen hukkaan, kun linnut muka lensiwät pelästykseensä pois koko mailtakin; ennen olisi muka pitänyt ansat panna. Jaakko naurahti wäähän ja selitti kuinka hän ei oivaltaanut nyt oikeen asiaa, sillä saattoiwathan linnut tulla ja mennä mihin sattumat, ja tuon selityksen perästä rupesti Mari taas toiwomaan. Kun ilta tuli, ei hän ollut malttaa nukkua, niin kiihkeästi hän ajatteli tuota linnun saamista. Heti kun aamu tuli, tahtoi Mari kiihkeästi, että lähdettäisiin ansoja kokemaan, mutta Jaakko ei siihen myöntynyt. Olipa Mari oikeen wäähäpuheinen sinä päivänä, kun ei päässyt ansoja kokemaan, waikka Jaakko koki selittää, ett'ei niitä tarwitse joka aamu kokea, eikä saakaan, että linnut ennättävät maille tulla.

Tulihan se kumminkin huomen-aamukin ja nyt lähdettiin ansoille. Mentiin ensinmäiselle ansalle, siinä ei ollut mitään, toiselle, ei sinäkään, kolmannelle, tyhjä jekin. Mari rupesti taaskin pelkäämään, etteiwät he saisi yhtään lintua.

„Emmehän vielä ole kokeneet kaikkia ansojamme, me saattaisimme vielä saadakin jonkun linnun ja olla saamattakin“, koki Jaakko selittää.

Tulitiin neljännelle ansalle, siitä oli ansa ja selkäpuu pois. Mari, joka ensiksi ehti paikalle, huusi jo Jaakolle: „Woi hywänen aita! Täällä ei ole edes ansaakaan ja täällä on kaikki paikat rikki“. Kun Jaakko joutui paikalle hawaitti hän että siihen oli käynyt metsä, sillä paikalla oli muutamia metson höyheniä. Hän silmäsi ympärilleen ja hawaitti lappaleen mattan päässä, mättään kolossa metson seljällään, selkäpuun kanssa.

„Katsopas tuonne mikä siellä on“, sa-

noi Jaakko, ottaen Maria käsiwarresta kiinni ja näyttäen metsäa kohden.

Ryöppynä ryöpsähti Mari sinne ja wanui metssoon kiinni; hän ei ollut muka jaksaa sitä maasta nostaa ylös, niin iso ja raskas oli se hänen mielestään. Hän tulla nujutti metson kanssa Jaakon tykö, töytti käsin, töytti metsjolla Jaakkoa, näpiskeli ja nykki häntä — siinä nyt Jaakko pöläkäsä oli — ja hoi: „Woi, woi Jaakko! Saatiinpa lintu ja noin kaunis lintu; woi, woi kuinka minun on hywä olla“. Jaakko hymyili ja nauroi, sillä hänenkin oli hywä olla, sillä mitään ei ollut hänelle mieluisempaa kuin se, että hän näki rakkaan waimonsa iloifena ja hywillä mielin. Kun he saivat kaikki ansansa kokeneeksi, saivat he vielä lisäksi koppelon, pari teertä ja muutamia kanoja ja pyitä. Se oli Marin mielestä kelpo saalis, eikä se ollut wäähä Jaakostaakaan. Mari opetteli nyt ansoja wiritämään, että hän yksin woisi käydä kokemassa, että Jaakko saisi olla työssä. Tästä puoleen kokikin Mari aina yksin ansat. Eräänä kertana oli Jaakko ennättännyt mennä puolifelle, ennentuin Mari tuli ansoilta. Hänellä oli tänään ollut erinomainen onni: kolme metsäa, pari koppeloa ja useampia teeriä ja muita pienempiä lintuja oli hänellä saaliina; iso wiikkofontti oli niistä saanut täytensä. Kun Mari tuli tupaan, kukiisti hän konttinsa Jaakon eteen lattialle ja fanoi: „siinä on, mitäs nyt fanot, Jaakko?“ „Dokos hullumpaa“, fanoi Jaakko ja nauroi että hartiat jytyisi.

Sen erän perästä eiwät he heittäneet linnun pyhynniä, sillä he huomastivat pyhynnin tulewan tehdyksi hupi- ja wälitöinä ja olean heille ifona ruoan apuna, kun heillä ei ollut vielä waraa mitään tappoeläintä hankkia.

Miin laajeni heillä maanwiljelys ja talouden hoito, mutta heillä ei ollut vielä omituista hewosta. Se tuntui heistä hankalalta ja miettiwät sentähden kuinka tuo saataisiin. Hywä tilaisuus tarjontuikin hewosen saantiin, sillä eräs kylän

isäntä tarjosi heille hevosen velaksi, sillä hänellä oli niitä liaksi. Kauppa tehtiin ja Jaakko antoi welfakirjan hevosen hinnasta. Nyt oli heillä oma hevonen, ja kun talwi tuli, ajoivat he oikeen hevosella kirkkoon, waikka kohta liistevreellä, ja tuntuipa silloin heidän mielestänsä että he owat oikeen yhteiskunnan jäseniä.

Noin pyöriwät ja hyöriwät he yksistä neuwoin uuden talon teossa. Kaikki näytti menewän hywästi, eikä hätäpäiwä vielä ollut päälle pääsnyt. Rukiita oli laarisia ja muuta talwen waraa koossa ja Jaakon ei tarwinnut mennä enään kylän työhön; näyttipä siltä kuin ei tässä olisi muuta kuin mennään waan eteen päin.

## VIII.

### Kawin kokemuksia.

Niin hywästi oli heille kaikki menestynyt tähän asti, että Jaakko aikoi ruweta hankkimaan isompaa asuin-huonetta. Hän hakkasi syksyitalwella hirret, weisti ne ja weti hevosella kotiin. Kewätpuoleen rupesti hän salwamaan ja sulan tullessa oli hänellä kookas tupa, kolmen kamarin ja porstuan kanssa, harjapäällä. Kun tuohi rupesti lähtemään koiwuiستا, kiskoi hän niitä katto-aineiksi ja puohasi rafenuksensa weskattoon. Mikomus oli tuo kehä syksyllä walmistaa asuttawaksi. Riikki olisi ollut myös tehtävä, mutta sen tekoon ei riittänyt tällä kerralla aika eikä warat.

Seti kun kirsi sen werran sulasi, kynti Jaakko menneen-kesäiset rukiin sänget suolla. Kun ilma lämpeni ja kuivasti, karhittiin ne ja poltettiin; ne kylwettiin ohraaksi. Nyt oli heillä niin paljon kylwää, ett'ei koskaan ennen.

Noista toimista ja puuhista jäänyt aika käytettiin tarkein taas Metsälammen rämeen wilsjelemiseen. Ruis ja ohra kaswoi taasenkin uljaasti; näyttipä siltä kuin he olisimat kaswamisessa kokeneet kilpailla, kumpi heistä etewämmäksi pääsisi. Tuo uusi huoneen kehä näytti tuonne rämeelle niin komealta ja ushealta; oikeen talolta näytti nyt jo heidän kotinsa. Noita waiwojensa ja työnsä hedelmiä katsoiwat he

suurella mielihywällä, ja silloin he tunsiwät suuren luottamuksen itseensä.

Niin tuli syksy. Ansat olisimat jo pantuina ja Mari oli jo joitakuita lintukontteja tuonut kotiin, suureksi yhteiseksi iloksi. Wanikka ruis ja ohra notkui jo raskaan painonsa alla ja odotteli wiimeistä walmistustansa. Illoisesti lainehtiwat wankat kaswit tuulen hiljaisesti hummistessa. Lainehtiwatpa Jaakko ja Marikin tuolla rämeellä, kun he knoffaa ja lapiota heiluttaen raiwasiwat uutta alaa wilsjelyksille, ja heidänkin sydämensä olisimat niin iloiset ja tyytywäiset.

Tuuli kääntyi pohjoiseen ja synkeitä haja-pilwen jönkäleitä alkoi kiittää taiwaalla etelää kohden. Ilma kylmeni kylmenemistään ja olipa työ, tusta, jos Jaakko ja Mari tarkeniwat kowassa työsäään kesäwaatteillaan.

Muuta ei pistänyt noiden ahkerain työntekiäin mieleen, kuin että nyt on hirmuisen kylmä. Heillä oli lyhyt elämän kokemus. Tuolla lyhyellä kokemuksensa ajalla olisimat he tulleet tuntemaan, että hywin tehty ja ahkera työ kantaa hywät ja runsaat hedelmät, mutta — halla, sitä he eiwät olleet oppineet tuntemaan, täyhine seurauksineen, sillä se ei vielä ollut koskaan ollut heillä itsellään wieraana.

Kylmä oli nyt ja tuuli lakkasi puhaltamasta. Pohjoinen taiwaanranta alkoi käydä sekeesen illempana ja haawan lehtikään ei liikahtanut, niin tyhni oli nyt.

„Lähdetään jo kotiin, nyt on niin kylmä“, sanoi Mari.

Kotiin he lähtivätkin ja sinne tultuansa wiritivät he walkean takkaan ja lämmitivät kohmettuneita käsiänsä. Mallisen syöhyänsä panivat he huolettomina maata ja pian nukkuiwat he lewolliseen uneen.

Kun aamu tuli, oli maa wahwasja kuurassa ja potun warret olivat mustana, jotta illalla olivat niin wiheriäisinä ja uljaan näköisinä. Suuri ja komea tupakkimaa, ihan pikku tuwan alkunan alla, oli mustana ja lopallaan; wankat warrien rungot olivat tosin pystössä, mutta heidän leweät lehtensä olivat kaikki mustina ja alaspäin rippuwina; näyttipä siltä kuin parwi mustalaisia kaapuineen olisit tullut seisoa töröttämään heidän alkunansa alle.

„Woi hywä Zumala! nyt on kaikki meiltä mennyt“, huudahti Mari huolissaan.

„Eihän toki niin liene!“ sanoi Jaakko, katsoen ulos affunasta, mutta hänen selkätymenensä läpitse käwi kylmä wiima. Hän oli tosin elämänsään jotain tuommoista nähnyt, mutta ei se ollut ennen häneen niin kipeästi koskenut, kuin se nyt koski. Toisen pöydän alle hän oli silloin jalkansa pannut, toisen pöydältä ruokansa saanut, silti eiwät ne olleet häneen niin koskeneet. Nyt oli oma nokka edessä, oma oli hänellä myös perhe ja hän tunsi olewansa edeswastauksessa sen toimeentulosta, ja niin tunsi Jaakko ensimmäiset hallan waiikutukset tykönsään.

Hän puki kiireesti waatteet yllensä ja meni katsomaan ruiista ja ohraa, Metsälammen rämeelle. Suorana ja pystysjältoijottiwat nyt illalla vielä notkuwat korret. Näyttipä siltä kuin he olisiwat itkeneet ja sanoneet: „woi, woi, Jaakko, mitenkä nyt käwi“. Tuntuipa Jaakonkin sydän itkewän, sillä huoli hänen perheensä toimeentulosta astui nyt hänen

eteensä täydesä haamussaan. Mitä nyt syöhdään, millä eletään, mitä woin asettaa Marini ja lapseni eteen? olivat kysymyksiä, jotka aloittelewan, mutta huolellisen perheen-isän sielussa hätäisesti ristelliwät. Wastauستا hakivat ne, tydyttämää, kewentämää wastauستا, mutta semmoista eiwät löytäneet ne, waan yhtä tyhjinä, yhtä hätäisinä palasiwat ne kuin lähtiwätkin, ja Jaakon henkeä oikeen ahdisti.

Synkkänä, alakuloisena palasi hän kotiinsa tuolta tarkastus-reteltänsä. Hän istui jalkaralle, eikä jaksanut puhua mitään; ei Marikaan ollut nyt mikään puhelias, sillä yhteinen huoli rasitti häntäkin.

„Millä nyt eletään?“ wirtahti Jaakko wiimein.

„Zumala tiesi.“

„Täytyy tyttökkin panna pois“, sanoi Jaakko synkästi.

„Zumalani, mitä puhut, Jaakko! Hän, joka on turwatoim, isätöim ja äiditöim, joutuisi pois meiltä, nyt kun hätä uhkaa kaikkia. Mihinä hän joutuisi, jos me hänen hyljäisimme? Hän on ollut suurena apuna ja hupina meillä, ja nytkö ensimmäisen onnettomuutemme aikana hyljäisimme hänen? Ei, sinäkään et tahdo Jaakko, sitä. Annetaan tytön olla vielä meillä, kyllä hänenkin kuppeoseensa on aina jotain panemista, samalla kuin omaammekin“, puheli Mari tytön puolesta.

„Puhuit oikeen, olet oikeassa, Mari, annetaan tytön olla“, sanoi Jaakko ja nousi.

„Tiesinhän minä sen, Jaakko. Sinä olet hywä ja jalomielinen; tiesinhän minä sen“, hopitti Mari iloisissaan.

„Kiitollisuuden kyyneleet nousiwat tuon turwattoman tyttöraukan silmiin, kun hän kuuli, ett'ei hänen tarwitse pois lähteä, sillä pikku tupa ja sen asukkaat, erittäinkin pikku Mauno, olivat tulleet hänelle rakkaiksi, sillä tyttö oli saanut aina Jaakolta ja Marilta ihmisellisen kohtelun, jonkatähden hän oli tullut kuin yhdeksi perheen jäseneksi.

Heidän täytyi nyt ruweta leikkaamaan hallan panemaa wiljaansa. Olki wahwa, terä huono oli nyt heidän rukiisaan ja ohrasjaan. Keweenä nousta suhahtelivat nyt kaurat leikatessa, siihen stään kuin ne ennen oliwat olleet rasfaat, jotta oikeen hymähtiwät maahan lastkessa. Paljon tuli wanlkoja kuhilaisia ja tuppua, mutta paljon ei niistä ollut apua, muuna kuin eläinten rehuna. Paljon tuli heille riisellisiä, mutta paljon ei nyt riiseltä lähtenyt, muutama kappa waan ohran kuoria, keweitä kuin ruumenia ja sama määrä rukiita, pieniä kuin orawan kynnästä; — niillä ei pitkälle menty, ei paljon ponnisteltu.

Halla ei ollut käynyt ainoastaan Tinttalassa, sen tuhotyöt oliwat yleiset koko maakunnassa ja sitä seurasi kallis, kowa aika.

Siitä oli kuitenkin hywä, että Saakolla ja Marilla oli säästönsä menneenwuotista rukiita niin paljon, että saivat stemenen taas uuteen peltoon ja wieläpä heille jäikin puoli tynnyriä.

Ei ollut nyt muuta neuwoa, täytyi ruweta syömään peltua ja olkia. Duolta ja pahalta tuntui muutos, mutta muuta neuwoa ei ollut. Waljuksi weti mehuton olki, kehuoksi teki petäjäinen ruoka, mutta muu ei auttanut. Kuitenkin oli siitä hywä, kun heille tuli jo kaffi lehmää lypsämään ja että oli teurastaa jo pari lammasta.

Koko kylässä ei ollut wanhaa wiljaa säästönsä katowuotten waralle, muilla kuin Mäkelässä ja Marttalassa. Mutta waiikka enimmällä osalla afukkaista ei ollut wanhoja wiljawaroja, hankkimat he kuitenkin wiljaa, joko ostamalla tai welaaksi, ja niin saivat hekin selwän leiwän pöydällensä. Mutta uudistalolaisien ei käynyt niin tekeminen, sillä kufapa heille olisi welkaa ustunut, eikä heillä ollut millä olisiwat ostaneet. Peltua ja surwoa täytyi heidän syödä.

Selwää leipää syötiin Mäkelässä, Marinin entisessä kotitalossa; wanhasta, moni-wuotisesta warasta syötiin sitä, mutta

kowa ja leppymätöin isä ei katsonut hywäksi lähettää muruakaan, jos ei nälkää, niin kumminkin puutosta kärsiwälle tytärtälleen!

Korpelan isäntä oli kerran kehoittanutkin Mäkelän Maunoa antamaan jotain apua Saakolle ja Marille, „sillä“, sanoi hän, „nyt nuot utterat ihmiset sitä juuri parhaiten tarwitseiwat“.

„Joutawia! tiedäthän, ett'ei minulla ole enään lasta“, oli Mauno waan lyhyesti ja jyrkästi sanonut.

Kowalta tuntui nyt elämä Tinttalassa.

Petäjä- ja surwoleipä mafasi myhtäänsä pöydällä, sillä työn-ansiotkin oliwat loppuneet samassa kuin katowuosi tuli, ett'ei ollut mahdollinen silläkään lailla saada leiwän listä. Walju, mehutoin oli rawinto, mutta ei kukaan heistä walittanut eikä nurrunut elämän kowuutta, ei kukaan heistä syhyttänyt toistaan, sillä he tiesiwät että onni ja onnettomuus tulewat Jumalalta ja tuon tunnon ja tiedon woimasta kantoiwat he kärsiwällisesti ja nurrumatta yhteisesti raskasta kuormaansa.

Jos Saakko tulikin usein synkkä- ja raskasmieliseksi elämän surun tähden, oli siinä Mari aina lepertelemässä ja iloittamassa häntä, sillä hän tiesi että Saakko käwi huolelliseksi juuri hänen ja lapsensa tähden, kun ei hän woinut pitää selwää leipää pöydällä heidän warallansa. Kauwan ei Saakko woinut erällänsä olla raskasmielisenä, sillä seisoihan hänen wieresfänsä olento, jota työllä ja totuudella näytti toteen, että hän raskastaa Saakkoansa sydämeästään, myötä- ja wastoin käymisessä, niinkuin hän wihittäessä oli luwannut, ja niin seisoi Mari wanlkana elämän pylwäänä, silloinkin kun Saakko horjui ja oli sortua elämän surun raskaan painon alle.

Niin. Monta surua, monta huolta, monta ebeltä päin arwaamatointa ahdistusta ja murhetta tuopi halla ja sitä seuraawat puutokset ihmisille. Niin käwi

Zaakolle ja Marillekin, niinkuin kohta saamme nähdä.

Olemme maininneet, ett'ei tuossa uudessa talossa juuri monasti käynyt wieraita, ja niin oli nytkin vielä. Mutta eräänä leivät-talwen iltana nähtiin se kumma, että kartanolle ajaa tomautti hevosella eräs mies. Sewonen oli warustettu senkin seitsemänlaisilla heluilla ja tulkusilla; komea oli retkin, jossa uljaasti puotettu mies finä istui. Kartanolle ei voitu tuntea kuka tulia oli.

Kun pikku tuwan owi aukeni ja wieras astui sisään, hawaittiin hänen olewan — Marttalan Matin. Hän ei sanonut hywää päivää eikä muuta, astua harppasi waan muutamalla pitkällä askeleella perässä olewan pöydän päähän ja röhähti siihen istumaan.

Mitäpä warten tulikaan Marttalan Matti nuteen Tinttalaan? Tuliko hän elämän suruista ja huolista raskauteita, entisiä tuttujaan lohbuttamaan ja auttamaan, nyhyään runsaasti käsilä olewilla aineellisilla waroillansa? Ei, niitä warten ei hän tullut, muuta asiaa oli hänellä.

Tuo odottamaton Marttalan Matin tulo teki pikku tuwan asukkaisten pahan vaikutuksen. Pahana enteenä oli Matin ilmestyminen likitienoille ollut heille pitkän elämänsä aikaa, ja pahimmat elämän haakfirikot oli tuo ilmestyminen aina heille tuonut. Monenlaiset muistot, tunteet ja ajatukset kaikista entisistä tapauksista ja elämän seikkailuista lensiwät salahman nopeudella Zaakon ja Marin selun läwitse ja nuot muistot reväsiwät heidän entisen elämänsä kirkaana tauluna unhotuksesta heidän silmienjä eteen. He tunsiwat sen suuren wälin, joka waralijisuuden kannalta katsoen oli nyhyään heidän ja Matin välillä, tiesiwät myös senkin, mitä Matti itse tuosta heidän wälistänsä pitää. — Noita kaikia tunteissaan kuohui häpeän wiha Zaakon sydämesjä. Hän oli Matin tullessa ollut taltawalkean ääressä wuolestelemassa erästä kauhapuuta, mutta tuon wieraan tul-

tu rupefi hänen käteensä niin wapisemaan, että hän katsoi sopiwaksi pistää puukon tuppeensa ja lakata wuolemasta.

Kaukaan aikaan ei puhunut lukaan mitään.

Pöydällä oli useampia puoliskoita pettuleipää. Nikas, selwää leipää sywä, ylpeä wieras, otti wihdoin pöydältä pettuleiwän puoliskon käteensä, jota hän siten käänteli ja silmäili. Sitten paiskasi hän sen kädentannattamaa pöyhtää kohden, mutta pettuleiwän puolisko sai semmoisen kyyhin, jotta se meni kolin kolia lattialle.

„Tuommainen leipäkö se onkin näillä maan mahtawilla ja ylpeillä syötäwänä?“ sanoi Matti samassa, kun hän leiwän puoliskon nakkasi.

Tuo temppu ja nuot sanat käwiwät Zaakon sydämeen kipeästi kuin puukon pistokset. Hänen otsansa synkistyi ja huulensa wawahteliwat, ja melkeen ehdottomasti wetäysi hänen käteensä nyrkkiin. Hän sattui katsomaan Maria silmiin ja Mari katsoi Zaakoa niin surullisesti ja rukoilewasti; Zaakko loi silmänsä alas eikä hiiskunut mitään.

„Semmoista on meidän leipämme tällä kerralla, mutta ehkäpä se kerran vielä tulee paremmaksikin“, sanoi Mari tyhneesti.

„Ei tässä maailmassa“, sanoi Matti kopeasti.

„Ei sitä tiedä, sillä ihmisen onnea ja onnettomuutta ei woi warmaan sanoa ennenkuin hän on päivänsä päättänyt. Tosi on, että leipämme on huono, mutta sen huonouden palkitsee moninfertaisesti tyytyväisyhytemme ja keskinäinen rakkautemme. Sinä, Matti, olet tehnyt enemmän kuin häwyttömästi, kun olet tullut meidän rauhaamme häiritsemään, ja minä pyyhdän että menisit pois ja jättäisit meidät rauhaan!“ sanoi Mari.

„Ei vielä“, sanoi Matti pöyhistelewästi. „Minä tulin muistuttamaan teitä teidän onnettomuudestanne ja kuinka wähdän on syhtä teidän olla niin saakelin ylpeät. Olistipa, Mari, sinulla ollut tarjolla paremmatkin päiwät, kauniimpi leipä

ja mukawampi asunto, kuin tää karhun pesä, mutta sinä olit itsepintainen ja hlepä, mutta nyt, luulen ma, on sinun hleppeydesti tukistettu", sanoi Matti ja hänen suunsa oli pirullisessa ilwe-hymyssä.

Zaakko rupesti nousemaan ylös, mutta Mari wiittasi hänelle kädellänsä ja Zaakko pyysi alallansa. Sen siaan nousi Mari ätkiä ylös ja astui Matin eteen. Hän oli harmista ja tuon wieraan häwyttö-mästä puheesta punastunut; punastunut oli hän, maan ei tukistunut ja sinä seisojoi hän itsenäisenä ja miellyttävän uljaana.

"Häwyttöin!" sanoi Mari. "Sinä olet loistawalla tavalla taasenkin tyhmyydesti paljastanut tuolla puheellasi. Luuletko sinä minun koskaan antawan mitään arwoa tuonmoisen miehen rikkaudelle? Kesellä köyhyyttäni ja puutoksiani kiitän tuhat kertaa Jumalaa ja itseäni, ett'en ole tuommoisen tyhmiini kanssa joutunut elämäni hetkiä wietämään. Jos sinulla on pikkuisenkaan häpyä jälellä, niin mene!"

"En vielä. Oltoon niin! Olette minun kutsuneet tyhmäksi, oltoon niin, mutta saattepa nähdä, ett'en ole niinkään tyhmä kuin luulette", sanoi Matti.

Samassa alkoi hän pitkäweteisesti kailwella lakkareitaan, woitokkaan näköisesti. Wihdoin hän weti sieltä esille jonkun paperin.

"Tässä on teidän welkafirjanne, ja jos ette sitä maksu paikalla, puhtaalla rahalla, niin ennen pitkää näette muitakin wieraita tässä karhun pesässä", sanoi Matti wittoriemulla ja katsoi tarkasti Zaakkoa ja Maria silmiin, nähdäksensä minkä waiikutuksen hänen viimeinen walttinsa heihin teki.

"Milläpä sen nyt paikalla maksaisimme", sanoi Mari, puoleksi murtuneena.

"Miinpä minäkin sen luulen. Saatte olla warmat, että kohti-aikoihin tulee teille minua wiisaampia miehiä, jotka kyllä tietävät millä woitte welkanne maksaa, ja luulenpa teidän nyt jo wäihin käsitävän, mistä arwosta rikkaus on", sanoi Matti ja lähti welkafirjoiheen pois, kawalasti

filmäillen mennessään hätään joutuneita lähimäisilään.

Zaakko-parla tuli nyt kowain murretuksi. Päiwän selkeästi käsitti hän astan oikean laidan. Hänellä ei ollut muuta welkaa, kuin tuo hewosen hinta. Tuon oli saanut tietää hänen suurin wainoojansa, tuo Marttalan Matti. Hän oli lunastanut tuon welkafirjan, saadakseen sen awulla wainottawansa hätään ja häwmiölle. Tuo entinen welkafirjan omistaja oli kernas ollut luopumaan siitä puhdasta rahaa vastaan niin ashtaana aikana, jolloin pelkokin lienee häntä siihen kehoittanut, että muka hänen saamisensa jää saamatta näin kowana aikana, jolloin kaikki köyhyytiwät, mitä sitten nuot wasta-alkawat uudistalon asukkaat. Ilman noita edellisiä syitä sai hän lisäksi muka kantaan siwomiehen nimeä, kun hän ei itse tahtonut welkaansa pois. Ja tosiaankin tuommoisia siwomiehiä on maailma täynnä, jotka owat kernaat welkaa antamaan, mutta toisen hätään jouduttua owat walmiit sirtämään saamisensa toiselle, uskottaaksensa siten ihmisiä, ett'ei hän muka hätyhtä koskaan welkamiehiiän.

Nuot kaikki käsitti Zaakko täydessä wailossa ja vielä päälliseksi sen, että nyt oli kowa ja köyhä aika, jolloin ei mitään maksu paljon mitään. Liikeneviä wairoja ei tuntunut olewan missään paikassa welan maksuksi, sillä hengen elättämisestä yksistään oli nukkua asti työtä. Jos nuot ainoat eläimet, jotka heillä oliwat ja jotka johontin kelpaisiwat, nyt heiltä riistettäisiin pois, niin ei olisi muuta kuin kuolema edessä, sillä nykijien elämisen ehto oli niissä. Tuolta kowalta, ennestäänkin jo wihamieliseltä, kosta puytawältä welkojalta ei ollut armoa odottaminenkaan, ja uutta lainaa ei ollut toiwominenkaan. Jos mihin päin katsoi, jos mitä mieltä, ei hän nähnyt muuta edessään kuin perikatoa ja epätoiwoa.

Noita kaikkia nähdesään ja tuntiesaan, tukistui Zaakko kokonaan. Hän ei jaksanut puhua mitään, mutta suuret kyy-

nelfarpaleet walahtelivat hänen filmistään ja hänen miehettä hartiensa tyti-swät elämän raskaan kuorman alla. Hän näki rakkaan waimonsa ja lapsensa joko nältään ja puutoksiin nääntywinä tahi kerjuulla pitkin tietä, ja tuo teki kowan kipeää hänen sydämellensä. Siinäpä sitä oli surun syytä.

Mari oli, Marin pois mentyä, wä-hän hämillään. Mutta kun hän näki Jaakon surun ja epätoimoi-sen tilan, toin-tui hän pian. Hän koki lohbuttaa mur-heelta runneltua miestään, minkä woi ja mikä semmoisessa tilassa oli mahdollista, mutta mikään ei woinut auttaa.

„Woi, woi, rakas Mari! Sukasja olem-me nyt“, janoi waan Jaakko sydäntä sär-kewällä, wäriwellä äänellä.

Tuo tuskasta wäriwä hätä-huudah-bus herätti Marin uudesta-an eloon. Hän-nen kaswonja kirkastuivat ja tulivat milt'ei iloi-sen näköisiksi; olipa niinkuin hänellä olisi ollut jo raha lakkaris-saan walmiina, wiskattawaksi tuon kowan ja tunnottoman welkojan kouraan.

„Mä sure noin kowan, rakas Jaakko, minä laitan tuon asian hwyäksi wielä huomis-päiwänä“, janoi Mari, kiertäen samassa kätensä Jaakon kaulaan.

„Woi, woi, sitä keinoa ei tule“, huoka-si Jaakko.

„Mähdäänpä. Ennenkuin huominen päi-wä on loppuun kulunut, ei Marttalan Matilla ole meidän kanssamme mitään tekemistä. Heitä waan se asia minun haltuuni!“ janoi Mari luottawasti.

„Mitko mennä isäsi luokse?“

„En; eikä se meitä mitään hyödyt-täisi.“

„Sitähän minäkin“, janoi Jaakko ja hengitti wähän helpommin.

Namulla pantiin hewonen aisoihin ja Mari lähti ajamaan kysään. Koko ajan kun Mari oli kylässä, oli Jaakolla tus-kan, pelwon ja odotuksen aika; pitkät, tukalat olivat hetket. Hänesä ei ollut miestä tekemään työtä sillä ajalla, kun Mari oli kylässä. Aftunasta aftunaan, kujanasta kujan kulkki hän, wahdaten ja

katsoen milloinka Mari tulisi. Pittä on aika odottawalla, suuret filmät katsowalla, sanoo sananlastu, ja niin oli Jaakolla-kin. Kun ilta alkoi jo hämärtää, tuli Mari. Hän oli niin iloi-sen näköinen jo tullessaan ja sanoi: „terweisiä kyläs-tä!“ Jaakon henkeä oikeen ahdisti, eikä hän tohtinut kysyä kuinka siellä käwi. Kun Mari sai waatteita päältään wä-hemmäksi, alkoi hän kaiwaa poweaa, tuota waimojen niin pyhää ja turwattua kättyä, ja häntin weti sieltä esille pape-rin, mutta ei niin pittäweteisesti kuin Matti.

„Tuosja on!“ janoi Mari, ojentaan paperin Jaakolle.

Jaakko otti sen wawisten käteensä. Hän awasi sen ja filmäsi siihen. Se oli sama welkikirja, jonka hän oli antanut hewosen hinnasta ja jolla tuo röyhkeä Marttalan Matti oli niin kowasti hä-tyyttännyt ja ahdistanut heitä, ja Jaakon tekemä puumerkki seisoi siinä niin wan-kasti.

Jaakko ilostui nyt niin, että hänen kä-tensä wapistuivat ilosta. Hänen rintansa lainehti harwaan ja korkeasti, ja sywiä huokauksia puhkesi sieltä tawan takaa. Se oli sydämen tuskan ja hädän pakotus, joka sieltä tuolla tawalla ulos puhkuili, antaaksensa sias sydämen rauhalle.

Sitäisesti kyseli Jaakko Marilta, kuinka ja mitenkä hän sai tuon waarallisen welka-kirjan haltuunsa.

„Minä menin suorastaan Korpelan isännän tykö“, alkoi Mari selittää. „Hä-nelle selitin juurtenjaksain koko astain me-non ja nyhijien hätämme. Korpelan isäntä kuunteli kauhistuksella Marttalan Marin waakaa ja jumalatointa käytöstä kohtaan-me. Kun minä olin kertomut-seni lopettanut, janoi hän: „woi kuinka mielelläni auttaisin teitä, mutta siihen olen omilla waroillani woimatoin, sillä tänä kowana aikana on työtä kyläksi oman perheen toimeen-tulosta“. Rupestin pel-käämään, ett'en saisi apua Korpelan isän-nältäkään, mutta tuo hänen lauseensa: „omilla waroillani“, joi niin lohdukselta

ja lupaawalta korwisani. Kun hän oli puheensa puhunut, waikeni hän ja näytti jotain mieltiwän.

„Jos ei se keino auta, niin sitten en woi asiaanne auttaa“, sanoi hän ja oikasti itsensä suoraksi.

„Mitä keino?“ kysyin minä hätäisesti.

„Koetan saada omiin nimiini lainaa teitä warten“, sanoi hän lyhyesti.

„Keneltä?“

„Isältäsi.“

„Sumalan tähden! sinne ette saa mennä.“

„Sa miksiä ei?“

„Jos hän saa wihjaakaan siitä, että laina tulee meitä warten, niin ei hän anna; älkää menkö sinne, siitä tulee uutta murhetta ja harmia“, rukoilin minä.

„Sen minä kyllä tiedän; ei sanaakaan siitä, että rahat tulisiwat teidän tarpeisimme. Isäsi tykö minun täytyy, jos mieli rahoja saada, sillä muilla niitä ei ole, paitsi Marttallasja, ja sieltä ei lainata“, sanoi isäntä, ja niin lähti hän.

Pikkät olivat ne tunnit, jotka hän wiipyi isäni luona, sillä pelko ja toivo taisteli sydämessäni.

Wihdoin tuli isäntä ja heti hänen ulkomuodostaan aawistin hywästi käyneen, sillä hänen katseantonsa oli niin iloinen ja thyni — oikeen armattu, hän oli isältäni saanut rahoja lainaksi, niin paljon kuin tarwitsimme, jotka hän pisti minun kouraan ja sanoi: „nyt olette pelastetut“. Minä en tietänyt miten olisiin hänelle kiitollisuuttani osoittanut: minä puristin ja pudistin häntä kädestä, taputelin hänen olkapäälleen ja kiittelin ja kostelin niinkuin parhain taisin. Hän sa....

„Mitä? Kuinka Korpelan isäntä antoi sinulle rahat, waikk'ei hän saanut welkakirjaakaan rahoista?“ keskeytti Jaakko Marin.

„Hän sanoi: omatuntonne olkoon welkakirjaname. Hän lehoitti minun heti menemään Marttalaan ja maksamaan welan, mutta hän muistutti minua, että kaikessa tapauksessa waatisin welkakirjan pois“, sanoi Mari.

„Sa sinä menit Marttalaan?!“ kysyi Jaakko säikähtäen.

„Niin, minunhan täytyi, jos mieli oli saada welkakirja pois. Sa etpä usko, Jaakko, minä olin oikeen ylpeä ja sanoin Marttalan Matille, että se oli viimeinen kerta, kun hän on pääsenyt meitä hätyytämään. Hän oli welkakirjan jo wienyt sustiwoudille, hakemukseen pantawaksi, mutta minä waadin Martin oikeen wierasmiesten kanssa tilin-tekoon, ja niin on welkakirja tässä, waikka kyllä Matti ahkyi ja mullisteli“, puheli Mari.

„Sumala siunatkoon hywää Korpelan isäntää. Hän siunatkoon isääskin, sillä ilman hänetä enme olisi saaneet rahaa kauheaan hätäämme“, sanoi Jaakko.

Noin he pääsivät tuosta kauheasta häädästä, joka heidät oli kokonaan epätoivoon langettaa. He tunsiwat nyt itsensä niin wapaiksi ja itsenäisiksi, eikä kato-wuoden tuottamat puutokset ja köyhyys tuntunut heitä yhtään peljättävän. Ke-weillä sydämillä rupestiwat he karulle illallijelleen, ja tuo Marttalan Martin nakelema ja häwäisemä pettu-leipä tuntui heistä niin makealta, kuin se olisi ollut suurinta herkkua.

## IX.

### Kunniä, odottamattomia tapauksia.

Minhän se on. Usein joutuu ihminen hätään ja ahdistukseen tämän elä-

män kowassa koulussa. Usein toiwoo ihmisen paljon, mutta wähän saa. Usein



antaa Jumala kovia koetuksen aikoja päälle tulla, mutta joka turvaa Häneen ja itseensä, hän ei tule koskaan häpeään. Hän taistelee silloin voiton ja toivon taisteloa, eikä epätoivon hurjaa ja vimmattua rynnäköä. Silloin ei tunnu elämä raskaalta eikä katkeralta, puutoisien ja vastoinfymisien ajalla, sillä heidän ainainen ohjelmansa on: „Wiel' uusi päivä kaikki muuttaa woi“.

Suottaen ja toivon tekivät Jaakko ja Marikin työtä. Kewät tuli ja lumi sulii nytkin. Wiljellyt maat saatiin suurilla ponnistuksilla nytkin kylwöön. Uusia wiljelystiä raiwattiin minkä voittiin. Waikka musta, karwas ja mehutoin pettuleipä ei woinut palkita niitä woimia, jotka kowa työ imi jäsenistä; ponnistettiin kumminkin mikä voittiin, ponnistettiin paremman ajan toiwossa. Maa kaswoi nytkin rehewästi ja sydän oli niin iloinen, eikä pettuleipä tuntunut karwaalta, ei woimat wähiätä. Elämä tuntui heistä niin iloiselta ja keweältä, kun ei ollut pelkoa että Marttalan Matti pääsisi heitä hätyyttämään. Mäkelän Maunoa, Marinin isää kunnioittivat he kaksinkertaisella kunnioituksella, sillä, waikka ei hän itse sitä tiennyt, oli hän ollut heidän pelastajanaan Marttalan Mattin kynnistä; tuntuja heistä siltä kuin Marinin isä olisi suowastaan maksanut heidän welkansa.

Miin. Sykhy tuli, mutta sykhyyn kansa tuli nytkin — halla. Se korjasi yhdellä iskulla kaikki pois, hien, wäen, kaikki, kaikki wei se. Paljon oliwat he ponnistelleet, paljon kärsineet, paljon toiwoneet, mutta wäähän antoi niukka luonto.

Halla-hön jälkeisenä aamuna istuiwat Mari ja Jaakko murheellisina pikkutwasjaan. Paljon ei puhuttu, sillä sydän oli täynnä mutta surua, mutta tuskaa ja ahdistusta. Olisi ollut surua itkuunkin asti, mutta sitä ei tullut, sillä murheen pässi oli niin ankara, että se kuivi khyneleet.

„Jumala on meidät hyljännyt“, wirtakhti Mari wiimein.

„Miin, Jumala on meidät ja muut hyljännyt“, toisti Jaakko.

„Kuolema tulee tahi kerjääminen“, jatkoi Mari. Hän oli langennut epätoivoon.

Jaakko ei wastannut mitään; hän säpäsähti ja nousi ja alkoi käwellä lattialla edestakaisin. Mari, joka hädän ja tuskan hetkinä oli niin wanfkana seisonut horjumatta, joka niin monta kertaa oli lohduuttanut Jaakkoa ja kewentänyt neuwoikkaisundellansa ja lujundellansa yhteistä raskasta taakkaa — hän istui tuossa nyt elämän kowuudelta murrettuna, kuskistettuna, ja päästi hädäsään tuon epätoivon särkemän äänen. Tuo ääni koski kipeästi Jaakon sydämeen ja hän tunsi olewansa hirweässä edeswastauttesa rakkaan waimonsa ja lapsensa elämisestä ja toimeen-tulosta. Tuo epätoivon särkemä waimonsa ääni herätti Jaakon unteen eloon, ja kaksinkertaiset woimat tunsi hän jäsenisään, kaksinkertaisen rohkeuden rinnasjaan. Tuosja käwellesään näytti Jaakko nieltiwän jotain, ja yht'äkkiä hänen otsansa kirkastui.

„Ei, rakas Marini, ei kuolemasta eikä kerjäämisestä puhuttakaan. Minä tahdon tehdä työtä, tehdä kaksinkertaisesti sinun ja lapsemme tähden. Sinä olet warakkaan ja loistawan elämäsi uhrannut ja yhdistänyt minun kurjaan kohtalooni, ja sentähden olen minä welkappää uhraamaan waikka henkeni sinun ja lapsemme eduksi. Mieleeni on juohtunut uusi keino, jota en ennen ole tullut ajatelleeksi, ja saatpa nähdä, Mari, että elämme paremmasti tulewan kuin tämän wuoden“, puhkesi Jaakko puhumaan, käwellen ensin Marinin työ ja ottaen häntä kädestä kiinni.

„Mitä sitten aiot tehdä toimeentuloksemme, Jaakko“, fanoi Mari ja katsoi jo luottawasti miestään silmiin.

„Minon rakentaa terwas-uunin ja polttaa talwikauden terwaa. Rantaamme owat rikkaat terwas-juurikoista. Sulan aikana nostan niitä niin paljon kuin kerkiän, talwen aikana särjen ja poltan ne terwasiksi. Sitten wedätän ne hewosella kau-

punktiin; siellä saa terwoilla rahaa ja rahalla saa wiljaa. Onpa hywä kun saimme hewofemme pitää", puheli Jaakko.

"Mitä on hädänkin aikana eläisä tuommoisen miehen kanssa; nyt en pelkää enään yhtään, käyköön miten hywänsä", fanoi Mari täysin lohduitettuna, ja tuntuipa hänen mielestänsä siltä kuin tuo terwa-uuni olisi ollut jo walmis ja tustua täysinäisiä terwatynnyreitä sen wiesresä.

Noin he kantoivat toinen toisensa kuor-maa. Jos toinen sortui koettelemisten alla, oli toinen ystysä, tukeamassa ja wahwistamassa uupunutta, wirwottamassa wäsynyttä. Wuorottain käwi sortuminen, wuorottain wirwottaminen, ja jossa wä-kewin wai-pui, wahwin sortui, siinä oli heikoin jälleen seisomassa lujana kuin muuri ja wahwasti torjumassa yhteistä ja siis hirweintä kufistumista.

Eihän muuta. Yksisä neuwoin ru-wettiin terwa-uunia rakentamaan. Jaakko oli jossain semmoisen kulkiessaan nähnyt, ja hän oli sen niin tarkoin katjellut, että osasi sen hywin tehdä. Siinäkö puohattiin illasta hiljan ja aamuista warhain. Joka hetki oli Marikin työssä, ja kun pikkua Mauno nukkui, oli tyttöntenkin apu-na, ja semmoisella utteruudella tehtiin terwa-uunia, että se oli kolmen wiikon kuluttua walmis.

Jaakko rupesti nyt juurikkain nostoon, ja niitä nosti hän niin kauan kuin su-laa piisfasi. Sitten wedatti hän niitä uuninsa tykö, niin pian kuin maa routi.

Sitten tuli juurikkain särkeminen työkki ja niin uuniin pano, ja ennenkuin oli oikeen warma rekikelikään, oli Jaakon terwa-uunin tykönä useampia täysinäisiä terwa-tynnyreitä; tynnyreitä walmisteli hän yön seutuina.

Kun täydellinen rekikeli tuli, wäänfi Jaakko kolme terwatynnyriä rekeensä ja lähti wiemään niitä kaupunkiin. Kun hän sieltä palasi, maata pallotti hänen reesfään pullea ja raskas jauhofukki. Voi, voi kuinka rikkaitfi tunsiwat he nyt itsensä, kun niin paljon waltjosta jauhoja

oli heillä yhdellä kertaa. Pettuleipä poistui pöyhältä ja leipä tuli niin waltjosekfi ja makofakfi; olisipa se nyt kestänyt waikka Marttalan Matin tarkastuksen.

Miinhan on: ahkeruus kowan onnen woittaa. Omalla ahkeruudellaan, omalla neuwoikaisuudellaan olivat he hankkineet itsellensä terveellisen ja woimakkaan ra-winnon, silloinkin kun yleinen hätä ja puutos wallitsi maassa. Eipä monen wanhankaan talon pöyhällä ollut selwää leipää, mutta Tinttalan pöyhällä oli waan.

Tuota tekoa pitkitti Jaakko talwikaudet, ja elämän surut olivat poistetut. He katjoiwat taas rohkeasti tulewaisuutta silmiin ja tekivät työtä ilolla. Eipä Jaakolle ja Marille käynyt yhtään huolekfi, waikka heille kewät-talwella syntyi taas lapsi, tuommoinen pieni, kunnis tyttö, ei käynyt huolekfi, mutta suurekfi ilokfi tuo uusi wäen lisäys, sillä heidän elämänsä ja toimeentulonsa oli turwattu. Karkea, nokinen oli isä useinkin työnsä tähden, mutta tuon nokisen nutun alla oli lämmin ja tuntehikas sydän, joka woi niin werrattomasti rakastaa ja alttiikfi anta-waisella itsensä uhraamisella astua elä-män kowalle taistelo-tantereelle, taistele-maan niiden eduffi, jotka hänelle maailmassa olivat rakkaampia.

Rakkaamatta työskenteli Jaakko koto talwen terwa-uunillansa. Tyhtywäisenä työskenteli hän, sillä hän tunsi että siinä oli hänen oman ja perheensä elon lähde. Eipä tuo työskenteleminen hukkaan mennytkään, sillä komea ja walkea leipä oli myötäänsä pöyhällä, ja kewäimen tultua oli siemen peltoon warustettuna, kesän leipä pienesä aitasfa tallella ja puoli hewofen hintaa maffettuna. Miin paljon woi luja tahto ja ankara utteruus aikaansaada.

Kesän tultua laittoi Jaakko taasenkin peltonsa kölwöön ja liian ajan mylleshti hän taas Metsälammen rämeellä, raiwa-ten yhä waan uutta wiljelystä.

Syksy tuli ja yöt ja illat pimeniwät. Eräänä syysiltana lähti Jaakko kylään

tärkeän astiansa vuoksi. Hän oli kowasti tehnyt työtä koko päivän, jonka tähden hän oli kowasti väsyksissä. Hän ei rasfinut tuota kylmätkään tehdä päivällä, sen vuoksi lähti hän illalla. Ennenkuin hän ehti kylään, tuli jo pilkkosen pimeä. Hän tunsi wastustamattoman halun istahtaa tien viereen ja panna piippuunsa. Tuskin oli hän saanut piippuunsa pannuksi, kun hän kuuli askelia, jotka lähenivät häntä ja hiljasta puhetta. Jaakko ei tiennyt miksi se niin oli, mutta tietämättään wetäysi hän tiepuoleen.

„Eikö istuta wähän!“ kuuli Jaakko melkeen kuiskaamalla sanottawan.

„Istutaan waan ja lewähdetään wähän, eihän meidän aikamme ole vielä täpärällä“, kuiskaasi toinen ääni.

Sen keskustelun perästä tulivat kuiskaajat aivan lähelle Jaakkoa ja istuivat mättäälle. Jaakko oli kallistunut pitkälseen maahan, älytesään heidän lähenevän.

„Mitä wainen nuot oikeastaan owat?“ ajatteli Jaakko.

„Meillä on runsas saalis tiedossa“, kuiskaasi ääni.

„Nätti summa, neljätuhatta markkaa.“

„Se on kyllä nätti summa, mutta se ei ole vielä meidän.“

„Kello yhdenoista ja kahdenoista tienoilla wasta, ja nyt lienee kello wasta puoli kymmenen.“

„Katsopas kelloasi! Kaitki pitää harjita tarfoin.“

Jaakko pelkäsi tulewansa kelsityksi, jos he waan ottaisivat walkean, sentähden wetäysi hän niin liki maata kuin waan taisi. Samassa siwalsi toinen heistä tulitifulalla walkean ja katsoi kelloansa. Kolkosti walaisi walkean leimaus pimeää metsäistä sentua. Sen walossa hawaitfi Jaakko nuot puhujat olewan kassi outoa miestä.

„Kello on neljänneksen yli yhdeksän, meillä on hywästi aikaa wähän tuumitella: sinä tunnet hywästi tienoot?“ sanoi kelloon katsoja.

„Tunnen.“

Tintta Jaakko.

„Missä teemme hyökkäyksemme?“

„Kolmi-ristin teitten haaroissa, sen sopiwampaa paikkaa ei ole. Mutta onko se warma, että hän juuri silloin tulee?“

„Niin warma kuin me tässä.“

„Mistä olet niin tarkat tiedot saanut?“

„Marttalan Matti on kaitki astat tarkkaan harjinnut, ja hän kyllä tuntee ne; hän on kelpo mies.“

Oletko kauwankin ollut Marttalan Mattin tuttu?“

„Kuulolta kauwankin, mutta persoonallisesti en enempää kuin wiikon päiwät, jonka ajan olen majailnut Marttalaassa.“

„Wiikon päiwät olet majailnut Marttalaassa, ja sinua on palkinnon luwalla perään kuulutettu! Mikä rohkeus!“

Jaakko säpsähti. Hän oli kyllä heidän puheistaan ymmärtänyt, että he olivat pahantekijöitä ja että heillä oli joku hirweä rivos tekeillä, mutta sitä ei hän ajannut aawistaakaan, että toinen noista ikkioistä oli se kuuluisa pahantekijä ja ryömäri, jonka kansja koko maakunta oli hädässä ja josta oli luwattu useamman sadan markan palkinto sille, joka hänen kiinni saisi. Jaakon nyrkit wetäysiwät kokoon ja hän oli hyökätä heidän kimpvuunsa, mutta muisti kumminkin, että heitä oli kaksi ja kenties aseilla warustettuina, jonkatähden ei hän ainakaan heitä kiinni saisi; senwuoksi pysyi hän alallansa.

„Kyllä minua saawat kiinni wuomata. Poika on wältin siellä, wältin täällä, ja jos joku rohkea työ kuuluu, saat kohta arwata, jotta siellä poika taasentkin menee“, sanoi toinen heistä.

„Mitko kauwankin majaili Marttalaassa?“

„Tähän nykhyyn en muuta kuin käydä vielä, sillä tämän yöllisen tepposen perästä ruwetaan taas tarkasti nuuskimaan jälkiäni; sen jälkeen minä taas huiilaan, jotta on kaitki welliwesi wälilläimme.“

„Tahtookos Marttalan Matti mitään waiwoistanja, kun tämän saaliin ilmoitti?“

„Hywä toki, kuinka muutoin. Wää-

rinhän olisi, jos ei hän saisi osansa, kun on neuvonut niin tarkkaan kaikki ja viikon minua ruokkinut ja suojellut."

"Paljonko hän tahtoo?"

"Neljännen osan."

"Mitenkäs loput ja'amme?"

"Sinä saat myös neljännen osan."

"Entä puolia jäännösfestä?"

"Sinä olet huutitoin! Sinulla ei ole koskaan ennen ollut tuhattakaan markkaa yhdessä penisaassa. Kiitä minua niidenkin edestä, kun kutsuin sinua osalliseksi saaliisen, ja itseäsi waan siitä kun tottelit kutsua. Siinä on sinulle hyömiin, joka saat asua kotonasi, waimosi ja lastesi tykönä, kunniallisena ja parantuneena ihmisenä, jos kohtakin olet kerran sellääsi saanut. — Minulla ei ole kotoa, ei waimoa, eikä lapsia. Minua wainotaan ja ajetaan tafia kuin metsän petoa ja luwataan suuria palkinnoita kiinni-saajaleni. Voi, Voi! Ei ole hauskaa tämänöinenkään elämä. Jos minä sillä saisin semmoisen elämän, kuin sinulla on, niin antaisin itseni kiinni ja kärsisin rangaistukseni. Mutta woi! Ikuinen wankuus odottaa minua niin pian kuin kiinni joudun. Tuntuuko paljolta elämämme päällisiltä, jos minä saan tuhannen markkaa enemmän? Jos minä olisin sinun sijassasi, tyytyisin woiiteen sataan. Tingtö wielä osastasi, niin et saa penniäkään", puhui toinen heistä ja hänen äänensä kiihtyi isomaksi.

"Älä puhu niin isosti, sillä metsälläkin saattaa olla korwat. Minä tyydyn tuhanteen", kuiski toinen itäänkuin peläten, että tuo tuhat markkaa luiskahtaisi pois hänen kourastansa.

"Laita waan nyt niin, että kaikki käypi hyömiin", sanoi edellinen.

"Kyllä, mutta mitä perhonaa sinä wielä Marttalaan menet?"

"No, wiemään Matille osansa. Etkö sinä sitä tiedä, että ihmisen tulee olla rehelliisen."

"Milloin sitten aiot muulloin Marttalaassa käydä?"

"En tiedä tänäkö wai tulewana wuo-

tena, mutta jos ma elän ja wapaana pysyn, niin käyn minä siinä, se on hyvä talo. Kun kuulet jonakuna sytyshyönä, pimeänä yönä näkywän walkean Marttalan kellari-kamarissa, niin saat tulla minua tervehtimään."

"Seittäkäämme jo nämät, aika kiirehtii. Miten järjestämme hyökkäyksemme?"

"Mitenkäs muutoin kuin niin, että kun äijän kulu tulee rahojensa kanssa hewosella hiljaksensa ajaen tietä myöten, aawistamatta mitään pahaa, tormaas sinä hewosen päähän kiinni ja minä paistaa tukon äijän suuhun, siwallan hänen kärrystä maahan, annan hänelle muutaman tärähksen ja kiskon häneltä rahat pois. Sillä se on tefo tehty, ja mihin muuhun toimeen sinusta pelkurista olisi? Mitä muuhun astian loppusointuun tulee, kyllä sen kylä tekee, sillä kyllä se pian tiedoksi tulee. — Neljätuhatta markkaa ei ole aina tarjolla."

"Mutta jos sattuisit antamaan niin kowan tärähksen, että ukolta menisi henki."

"Entä sitten? Se ei suuresti lisäisi minun rikosteni sarjaa. Hän, mokoma saita, on jo elänytkin kyllänsen, kiskoakseen muilta ihmisiltä nuot rahat ja antaakseen ne meille."

"Mutta jos emme onnistuisi."

"Ei se tee mitään. Jos emme nyt onnistuisi, onnistummehan wasta; meidän hänen rahansa owat, jos ei hiljan niin hitain; me otamme ne hänen kotoaan jolloinkin, jos emme nyt saa. Nyt ei saa omantunnon koiraa päästää irti."

"Katsa kelloas, aika kuluu, minä pelkään että hiljastumme."

"Kohota hymmenen", sanoi käsketty, katsoen kelloansa tulitikku-walkean walossa.

"Lähdetään nyt, parempi odottaa kuin hiljastua", sanoi toinen, ja niin he lähtiwät.

Saakko ei tiennyt mitä ajatella. Rikos oli tulosja ja hirweä rikos, kenties murhatin. Miten estää se? Kerätäkö wäkeä ja kaapata pahantekijät kiinni? Ei, siihen ei ole aikaa. — Marttalan Matti — roswoin pesä! — Neljätuhatta mark-

kaa? Kuka on tuo tarkoitettu uhri, ja mistä kulkee hän? Mistä on Marttalan Matilla niin tarlat tiedot hänestä? — Kellari-kamari — kuka oli tuon kuuluisan pahantekijän kumppani? Siinä kysymyksiä, jotka tuiskena lensivät sikiin soikin Jaakon sielussa. Häntä kauhistutti pudistutukseen asti ja veri wirtaili raimoisasti hänen suonissaan, muistellesaan mitä hän oli nähnyt ja kuullut.

Kun hän toipui tuosta ajatusten ja kysymysten ristiriidasta, päätti hänkin kiirehtiä tuonne kolmi-ristin tien-haaraan, johon nuot roistotkin aikoiwat, täyttämään kauheaa rikostansa, koettamaan woisko hän jollain tawalla estää sen.

Niissä mietteissä lähti Jaakko astelemaan kolmi-ristille päin, jonka hän huiwin kyllä tunsi.

Tuo kolmi-risti oli nimensä jaanut siitä, kun siinä yhdistyi kolme tienhaaraa yhteen. Se oli puolen neljänneksen päässä likimäisestä talosta, ja wahwa metsä kasvoi niillä paikoilla. Yhdessä tienhaaraan pistämässä mutkassa eli niemkeessä oli kauhean iso kivi, jota sanottiin ukon kiveksi. Semmoinen oli se paikka, jota kohden nuot kolme miestä astuskeliwat wapaasta aikomisesta ja jota kohden neljäskin mies tuli, tietämättä kumminkin että häntä ollaan siinä odotamassa.

Kun Jaakko pääsi kolmi-ristille, kuuli hän kohta hewosen riehumista, jota koettiin hillitä. Hän kuunteli tarkemmin ja kuuli jonkinlaista ähkimistä ja temmellystä. Hän arwasi heti, että nuot roistot olivat jo uhrinsa kimpussa. Hän rienyi paikalle ja hewosen riehumisen ja miesten rehkimisen kautta tulleen kolinan wooksi pääsi hän heidän huomaamattaan aiwan heidän sekaansa.

„Roistot, warfaat, ryöwärit!“ karjasi Jaakko ja antoi samassa kumossa olevan miehen päällä riehualle miehelle semmoisen läimäyksen, että hän lensi tolontoppina toiselle puolen maantien ojaan. Samassa hän koetti kumossa olevaa miestä ja tunsi että hänen suunsa

oli sidottu huiwilla. Jaakko repäsi heti huiwin pois suun edestä ja auttoi häntä pystyön. Samassa toipui ryöwäritkin ja yhdistetyillä woimilla ryntäsivät he nyt päälle. Jaakko sai toisen rinnuksista kiinni ja kauheilla käsiwoimillaan antoi hän sille semmoisen hujauksen, että hän lensi rytisten metsään, mutta samassa tunsi hän karwastelewan käsi-rannettansa. Toiselle antoi hän terweestä kämmenestään semmoisen poukauksen, että hän lensi kauwas tielle seljälensä, eikä näyttänyt toipuwan ylös ollenkaan. Sillä wälin oli tuo roswoin käsisä ollut mies toipunut hewosta pitämään.

„Rahanne, owatko rahanne tallella?“ kysyi Jaakko hätäisesti.

„D=wat, ra=rahat o=owat ta=tallella“, änkytti mies.

Jaakko fanoi nyt lujasti, että jos he vielä kerran yrittävät, niin hän on pakotettu ottamaan asean, ja silloin ei ole takaanista josko he hengissä pääsivät paikalta.

Roistoja ei enään nähnyt, ei kuulunut, he olivat tulleet tuntemaan että: „Käsilä tätä karhua ei woiu kufistaa“. Tuo toinen rynnäkö lienee heillä ollutkin jo epätoiwon rynnäkö, sillä nuot neljä-tuhatta markkaa poltti tietysti heitä, jotka he pitivät jo ominaan ja jotta he olivat saapa, jaapa.

Jaakko rupesti toimimaan pelastettua miestä kärryihin. Roswot olivat hyöneet häntä pahoin päähän ja sentähden ei hän kyennyt toimimaan juuri paljon mitään.

„Ken te olette ja mistä te kuljette?“ kysyi Jaakko, kun he olivat pääsneet ajamaan.

„Minä olen — Mäkelän Mauno ja tulen perimästä isoa saamista“, fanoi kysytty.

Jaakko säpsähti.

Kumpikin heistä oli niin wähen kuulut toistensa puhuvan, ett'eivät he tunteet toistansa äänestä, ja nähä ei woinut, sillä oli niin pimeä, ettei woinut

nähdä vaikka olisi tikulla filmään pistänyt.

„Kukas te olette, joka pelastitte minun kauheasta vaarasta?“ kysyi Mauno vuorostaan.

„Minä olen se mies, jolta vähimmän olisitte apua odottaneet“, sanoi Jaakko ja hänen äänensä värähteli niin kummallisesti.

„Nimenne?“

„Sitä ette tarvitse tietää.“

„Tulettehan kanssani kotia?“

„En.“

„Kuinka sitten woin palkita teille hywyhtenne?“

„Sitä ette tarvitse tehdä; se on jo palkittu“, sanoi Jaakko, mutta jos Mauno olisi woinut nähdä, olisi hän huomannut Jaakon filmissä kiiltävän kyyneleitä.

„Kummallinen mies te olette, mutta miksi teidän kätenne on noin märkä?“ sanoi Mauno, kun Jaakko tuki kädellensä tuota pahoin rufkoitua appeansa.

„Se on, luulen ma, vähän haavoitettu“, sanoi Jaakko, joka itsekin tunsi nyt kätensä wuotawan werta. Hän otti huiwin kaulastansa ja sitoi sen.

Noin keskustellessaan olivat he tulleet Mäkelän tien haaraan.

„Tässä kääntyy meidän tien haara, olkaa hywä ja kääntäkää sinne“, sanoi Mauno.

Jaakko käänsi.

Kun he tulivat kartanolle, koperoitsi Jaakko jotain karryn lawalta.

„Mitä haette?“ kysyi Mauno.

„Piippuni on joutunut hukkaan.“

„Löysittekö piippunne?“

„En. Luultawasti on se pudonnut tielle. Pääsette jo kai tästä huoneesen, hywästi!“

„Pääsen, mutta ettekö te tule kanssani?“

„En. Hywästi!“

„En ymmärrä teitä. Jumala palkitsoon teidän jalon työhonne minua kohtaan, koska ette suoneet minun sitä palkita“, sanoi Mauno ja koperoitsi Jaakon kä-

den omaansa ja puristi sitä, mutta Jaakon käsi wapisi.

Niin erkanivat he.

Kun Jaakko sai appiwaarinsa turwaan, waltasi hänen kummalliset tunteet. Hän oli tyhyn, kowan appensa pelastanut kauheasta vaarasta, melkeen tietämättään. Hän oli saanut tehdä palveluksen kowalle apelleen, ja nyt oli hänellä ollut woi-  
maa ja rohkeutta puhutella häntä suusta suuhun, waikkei hänellä sitä silloin ollut, kun hänen olisi pitänyt ilmestyä appensa eteen pyytämään häneltä elämänsä kump-  
pania. Ylön oli appi silloin katsonut hänen, nyt kutsui hän häntä teiksi ja hywäntekijäkseen, tietämättä kumminkaan, ketä hän niin ja niillä nimillä kunnioitti.

Salaa oli hän apellensa saanut tehdä tuon mieluisen palveluksensa ja salata tahtoi hän koko tapauksen, niin tarkkaan kuin suinkin mahdollista oli, ja Jaakko iloitsi sydämestään, että asia oli kaikin puolin niin hywästi onnistunut.

Niissä mielteisään lähti hän käwelmään. Hän käsitti aivan hywin, etteivät wewarit enään tulisi Marttalaan, kun ei heidän asiansa onnistunut, sillä eipä heillä ollut nyt Matille tuodakaan tuota luwattua tuhatta markkaa, ja noiden astanhaarain wuoksi ei noita roistoja ollut ajattelemistakaan Marttalasta kiinni saada. Jaakko heitti warsiinaisen astansakin ajamatta ja lähti tallustelemaan kotiinsa.

Kummalliset mietteet olivat Maunolakin. Mistä tiesiwät nuo roistot, että hän juuri nyt oli käynyt perimässä isoimman saatawansa? Hän ei ollut ikänä ennen nähnyt eikä tuntenut roswoja, eikä hänen ollut koskaan tarwinnut peljätä niitä, ja nyt arwastivat ryhtyä häneen käijiksi, kun hän suurinta rahajummaa eläissään kufjetti.

Kuka oli tuo hänen kummallinen pelastajansa, joka ei vastaan ottanut mitään palkintoa, ei edes ilmoittanut ni-  
meäänkään, sanoihan waan: „minä olen se mies, jolta vähimmän olisitte apua odottaneet“, „hym! kukahän hän sitten on,

jolta vähemmän apua odotan?" — "Se on jo maksettu", sanoi hän, "millähän olisin sen maksanut? Kummallista ja selittämätöntä — arvoitus, joka käyppi yli ymmärryksen. Lienee hän kuka vielä lie- neekin, mutta sangen wanha ja hyvä mies hän on", mietiskeli Mauno kama- rissaan, haudostellen ajettunutta päättään ja filmiänsä kylmillä kääreillä, sillä rois- tot olivat hänen kolhineet haavoihin ja kuumuihin.

Zaakon kylässä käyntiä ei ollut näh- nyt kukaan. Kun hän tuli kotia, oli vielä yö. Mari hyppäsi heti ottamaan walkean. Mari säikähti ja waaleni — Zaakko oli walju kuin kuolema ja ylt- yleensä werisä.

"Mitä Jumalan tähden nyt on tapah- tunut?" kysyi Mari wawisten.

"Ei mitään waarallista", sanoi Zaakko ja kertoi asian loppuun asti.

Di kuinka iloiseksi Mari tuli! Kuul- tuansa asian oikean laidan hän nouti wettä ja pesti Zaakon kädessä olewan haa- wan, ja sitten sitoi hän sen paremmasti. Sitten laittoi hän ruokaa, ja kun Zaakko oli syönyt, laittoi Mari wuoteen ja toi- mitti hänen maata.

"Nukuista nyt, Zaakko! Sinä olet saa- nut tehdä Marisi isälle hywää", sanoi Mari ja pani erinomaisen ison koron tuon "nyt" sanan päälle. Zaakko nuk- kuikin pian, sillä hän oli kowan uuvuk- sissa ja wäsyhtisä, ja tuo haawa kädessä, eh'ei kowin waarallinen, oli wuotanut liiemmäksi ja siten lisännyt hänen uupu- mistaan.

Tyttö ei tiennyt Zaakon kottiin tulosta mitään, sillä hän nukkui.

Aamulla kun Mäkelässä korjattiin noita onnettomia matka-kärryjä, löytyi niiden lawalta niwerä-piippu, ihhyellä luuwar- vella. Renki-poika toi sen heti Maunolle ja sanoi: "onko tämä teidän piippunne?"

"Mistä olet tämän löytänyt?" sanoi Mauno, ottaen piipun käteensä.

"Kärryn lawalta."

"Tämä on sen miehen piippu, joka minun pelasti wiime yönä roswojen kyn- sistä; hän haki tätä, mutta ei löytänyt. Tämä pitää tarfoin tallettaa; ehkä tämän kautta saan tietooni pelastajani", sanoi Mauno.

Rauwan sairasti Zaakko haawaansa, mutta hywällä hoidolla parani se kuiten- kin. Hän iloitsi sydämessään, sillä hän tiesi kenen eduksi, kenen tähden tuo haa- wa oli tullut. Tuntuipa Zaakon mie- lestä siltä kuin hän olisi apelleen jo mak- sanut sen wäärhyden, kun hän häneltä oli tyttären ryöstänyt wasten hänen tah- toansa. Suuri oli Zaakon ja Marin ilo.

Rauwan sairasti Maunokin pahoin pyntättyä päättään, mutta wihdoin parani jekin. Mutta hänellä ei ollut iloa, sillä hän ei woinut palkita hywäntekijäänsä, kun hän ei tiennyt sitä. Kuka waan talossa käwi, näyteli Mauno hänelle tuota merkki-piippua ja kyseli josko kukaan sitä tietäisi kenen se on, mutta kukaan ei tiennyt, ei tuntenut piippua, ei oi- waltanut sen omistajaa; salaisuudeksi jäi se. Sokainen sen kyllä oiwalsti, ett'ei pii- pun omistaja liene mitään loistawa mies, koska piippukaan ei ollut loistawa; mus- tunut, nokinen, wisasta tehty niwerä- piippu oli se, mutta se olisi osannut pu- sija — olisi tietänyt senkin, jota nyt juuri olisi tahdottu tietää.

Usein muistui Maunolle Mari ja Zaak- ko mieleen. Ei se ollut sekään tuottanut yhtään iloa hänelle, kun hän ajoi lap- sensa pois kotoaan; surua ja tuskaa tunsi hän waan sydämessään, mutta mitä hän kerran oli tehnyt, se täytyi pysyä, sillä hänen itjekäs ja jäykkä luontonsa piti häpeänä sanojensa ja tefojensa peruutta- misen.

## X.

## Kavalaita pauloja — woitto.

Jumala oli sinunnut maakunnan taas hyvällä vuoden-tulolla. Kewellä sydämeillä kofosi maamies kaikkialla salwoonja tyhönä hedelmän ja hänen otfaltaan olivat poistuneet ne synkät maot, jotka kaffi kowaa katomuotta oli siihen painaneet.

Suuri, moninkertainen ilo ja tyytyväisyys oli Tinttalasjain. Wäki kaikki oli terweenä ja pikkunen Leena (mummon kaima) kofosi ja wahvistui päiwä päiwältä. Appimaarille oli saatu tehdä hywää hänen tietämättään. Vuoden-tulo oli ollut niin runjas, ett'ei koskaan ennen semmoista; nyt ei tarwinnut mitata vuoden tuloksia kapottain ja tynnyreittein, niitä oli nyt kymmeniä. Welsauttu ei oltu ollenkaan noina katowuosina, päinwastoin oli maffettu puoli hewosen hinnasta ja tuo kaikki oli oman työn, oman toimen ansio; eikö ollut syytä olla tyytyväinen?

Työtä tehtiin nytkin Tinttalasja ja Jaakko uskalsi ottaa nyt jo wäihin wierasta wäkeäkin työhön, runsaan vuoden-tulon nojalla. Wiemäriä nyt sywennettiin, että woisi ruweta sawea nostamaan Metsälämmen rämeellä.

Eräs asta oli Jaakon mielesä yötä päiwää. Jos waikka hän olisi ollut wielä misä tyhösä ja toimesa hywänä, ei se waan mennyt hänen mielestään. — Marttalan Matti, hänen epärehellinen käytönsä — roswojen pesä — kellari-kamari — jospa olisi wieraita miehiä — miten saada nuo waaralliset pahantekijät kiinni? Ehkä ne wielä murhaawat hänen appensa — olivathan he jotain semmoista puhuneet tuolla metsänsä — nepä ne olivat semmoisia asioita, jotka eiwät menneet pois Jaakon mielestä, mutta ei hän niistä kenellekään muille puhunut kuin Marille.

Marttalan kellari-kamarista kappaleen mattan päässä oli eräs wanha ja riutunut mökki. Riutunut oli sen asujastin, sillä hän oli wanha ja kiwuloinen. Hän oli usein sairaana tuo wanha waimo. Kiwuloinen oli hän ollut pitkin ikäänsä, jo pienestä tyttösestä pitäen oli Mari usein käynyt eufon tyhönä mökissä, wiemässä hänelle minkä mitäkin elämän tarpeita, ruokaa tai waatetta, joita hänen köyhäin ystävä äitinsä oli hänen laittanut eufolle wiemään. Niillä retkillään rakastui tuo lempeä-mielinen tyttö tuohon säwyhiseen, ja kristillismieliseen, köyhään eufkoon, ja asiattain käwi hän usein istumasä eufon luona, lohduttelemasä häntä ja hoitelemasä murheelta ja köyhyyheltä alinomaisesti rasitettua eufkoa. Eufko niin mielellään kertoi Marille, hänen siellä ollessaan, elämän suruista ja taisteloista, sen illoista ja riennoista, totuuden sorwoista ja woitoista, sanalla sanoen: ihmisien lankeamisista, nousemisista, kohoamisista ja sortumisista. Niistä puhui hän, sillä hän oli itsekin monta kowaa kokenut, monta iloa ja surua maistanut, ja viimein oli hän sortunut elämän kowan kuorman alle. Häneltä oli kuollut mies, oli kuollut lapset, ja yksinään oli hän jäänyt mökkiin, armoleipää nauttimaan. Mutta hänellä oli wahwa turwa tuskisään ja hädisään, sillä hän toiwoi kerran pääsewänsä siihen wapaa-sen asuntoon, jossa ei ole eroitusta köyhän ja rikkaan välillä, jossa ei ylönkatsoa ketään ja jossa ei tauti, kiwuloisuus, eikä köyhyys ja murhe waiwaa. Siitäkin toiwostansa puhui eufko usein Marille. Mari kuunteli niitä hartaalla haululla ja ne painuivat sywälle nuoren tyhön sydämeen; ne wetiwät usein hänen mökkiin, eufkoa kuuntelemaan ja häneltä



oppimaan. Hän silitteli eufon ryppyisiä kasvoja ja hänen hopeanharmaita hiustaan, eufon kertoellessa. Ja wäliin kun eukko tuli elämänsä kowimpiin kohtiin, wuotivat hänen silmistään wiskawat weet; ne pyhki ja kuivasi Mari pienillä kätösillänsä. „Millähän minä terrankaan woisin sinun hywyhytesi palkita, rakas Mari!“ sanoi useinkin semmoisissa tapauksissa eukko.

Kaukaan aikaan ei ollut Mari käynyt eukkoa tervehtimässä. Hänelle itselleenkin oli tullut elämän suruja ja taisteiloita, ja nuot eufon kertomukset olivat hänelle usein suurena lohduituksena ahtaina aikoina. Nyt nähtiin Marin menewän taas eufon mökkiä kohden, sillä kahdenlainen syh pakoitti häntä siihen, nimittäin entinen ystäwyhyys ja joku erityinen asia.

Kylässä oli kummallista huhuja liikkeellä. Siellä, näette, kuiskaeltiin ensin salaisesti, mutta pian oli se yleisenä ja julkisena puheen aineena, että Tintta Zaakko on yrittänyt appiwaariaan — ryöstämään. — Marittalan Matti oli tuota tietoa niin mielellään ja naurusja suin lewitellyt!

Zaakko ja Mari eiwät kaukaan aikaan tietäneet mitään tuosta hirweästä syhtöfsestä; kufapa tuonne heidän syrjäiseen ja unhotettuun kotiinsa tiedon tuosta toi. Muutoin oli tuo syhtös niin hirweä, ett'ei kenenkään haluttanut sitä heille sanoa; semmoisen asian sanojan täytyi olla joko tosi ystäwän tahi ankaran wihamiehen ja semmoista ei Zaakolla ja Marilla tihessä ollut. Mutta Zaakko oudoksui, miksi ihmiset niin umpikuljuisesti ja salakähmäisesti häntä katseliwat kylässä käydesjään. Zaakko-parha! Häneen oli ammuttu nuolia, myrkytettyjä nuolia; ilkeä wihollinen oli niitä ampunut. Zaakko ei tuntenut niiden kirwelewän, sillä hänen sydämensä oli puhdas, oli terve, mutta outoa painoa tunsii hän nytkin jo, waiikka nuolet olivat wieslä salattuna.

Wuosi oli kohta kulunut tuosta Märkelän Maanon ryöwähsyrityksestä. Pal-

jon oli Tinttalassa taas tehty työtä, paljon ponnisteltu. Metsälammen rämeellä oli sawea useassa paikassa näköfällä, pitkin sywien oijen reunoja. Siellä oli Zaakko kesjnsä wiettänyt, erään toisen, palkkamiehen kanssa. Syhy tuli ja yöt ja illat pimeniwät. Yhä malasi raskaana Jaafon mielesjä appiwaarinsa kohtalo, sillä oliwathan nuot waaralliset rosnot uhanneet wasta ryöwätä hänen, jos eiwät silloin onnistuisi. He eiwät silloin onnistuneet, ja kuka tiesi milloin he tekewät toisen ja kenties hirweämmän yrityksen. Hän ei woinut mennä appensa tykö, wavoittamaan häntä, sillä hän tunsii hänen jäykän luontonja ja pelkäsi tyhy kohtelua. Jos mitä tietä hän olisi ajatellut appensa pelastusta, ei hän mitään warmaa keinoa löytänyt.

Eräänä päiwänä tuli Korpelan isjntä Tinttalaan. Hänellä ei ollut entistä iloisuutta eikä hilpeyttä, kalpea, walju oli hän nyt.

Mari ja Zaakko ihastuiwat ensin wieraan tulosta, waan pian hämmästyiwät he isjnnän surullisesta näöstä. He kehottiwat häntä istumaan ja syheliwät mikä häntä waiwaa.

„Woi, hywät ystäwät, mitä minulla on nyt teille sanottawaa! Koko kylä nyt huutaa, että sinä, Zaakko, olet wiime syhyynä ollut appiwaariasi ryöstämässä. Minä en sitä jumalatointa juorua usko ensinkään, eikä meidän wäkitään, mutta ei niitäkään puutu, jotka asian pitäwät täytenä totena“, sanoi isjntä surumielin.

Olipa ystäwä, joka tunsii kipua sydämessjään, kanssa-ihmistensjä kowasta, syhtömästä sorrosta ja tuli sitä heille ilmoittamaan.

Zaakko ja Mari waaleniwat. Oliko kumma, jos heidän niin käwi? He tiesiwät miten asia oikeastaan oli ja oliwat iloiwaneet sydämessjään, että oliwat hänen tietämättään saaneet tehdä hywää jäykälle apelle. Tuo hywä työ oli käännetty hirweimmässi rikokseksi, jota ikänä woidaan ajatella; se paha, josta Zaakko oli juuri appensa pelastanut, oli kään-

netty hänen itsensä päähän! Se oli hirveätä ajatella, ja tuo hyvän työn ilo ja rauha poistettiin, eli oikeammin ryöstettiin, pois heidän sydämistään. Nyt tunsi Jaakko, niinkuin Marikin, noiden myrkytettyjen nuolien purevaa ja kirventeleivää voimaa.

Jaakko tointui ensin enimmästä hämmästyksestään. „Mistä olette nuot pirulliset tiedot saaneet?“ kysyi hän katonaaisesti vieraalta.

„Mitä tietoja saapi nyt jo jos keneltä, mutta minä en ole niitä tiennyt ennenkuin juuri nyt; he eivät ole uskaltaneet sitä minulle ilmoittaa, sillä walhe kulksee hiimien. Kyselemällä vasta sain warmat tiedot asiasta, ja Marttalan Matti on se, joka tuota uutista on lewittänyt“, selitti vieras.

Päikällä katosi Jaakolta surumielisyys. Hän hypähti ylös ja hänen silmänsä säkensäivät. Suru oli paennut ja wiha ja kauhu oli walloittanut hänen sydämensä. Hän ei ollut luullut pahunden ja kawaluuden woivan niin pitkälle mennä, kuin se nyt oli mennyt. Rifoksen, johon Matti itse oli suurin syypää, oli hän kawalasti kääntänyt hänen päähänsä, ja tuolla tavalla oli rifoksen estäjästä, uhrin pelastajasta tehty rifoksen tekijä, oli suurimmasta ja jaloimmasta ihmisyydestä tehty hirvein rikos; tuo oli kauheata ajatella, ja nyt vasta huomasi Jaakko, kuinka kauwas paatunut ihmis sydän saattaa mennä pahuuudessa.

„Sen roisto, roswojen pesä! Wai puhuu ja lewittelee hän semmoisia! Kospa minulla olisi todistajia, niin...“, sanoi Jaakko ja hänen lauseensa katkesi, sillä Mari katsoi niin rukoilevasti häntä silmiin.

„Zumala suojelee wiattomuuden. Meillä on puhdas omatunto. Heittäkäämme asia Herran haltuun, Hän ei anna wiattomuuden sortua ja Hän on walkuteen saattawa asian oikean laidan“, sanoi Mari.

„Minä tiedän että olette wiattomat, minä tunnen teidät“, sanoi Korpelan isäntä liikutettuna.

Korpelan isäntä lähti nyt pois ja Jaakko lähti hänen kanssaan kylään. Hän tahtoi ikäänkuin mennä itse iholle, koetteeksi, uskaltaisiko kukaan häntä julkisesti soimata tuosta hirmuisesta rikoksesta. Kylään tultua erkanivat Jaakko ja Korpelan isäntä, jolseentkin raskailta mielin.

Ilta oli. Jaakko astui erään talon huoneesen sisälle. Sinne oli kokoontunut useampia kylän ihmisiä, ja kaikkein onnettomuudeksi oli Marttalan Mattikin siellä. Heti Jaakon tultua heittivät tuwasia olivat toisilleen umpikuljuisia silmäyksiä, ja ilwehymysä katseli Matti jokaista silmiin. Kukaan ei puhunut mitään. Jaakko ymmärsi nyt hywin, mitä nuot filmäykset merkitsewät ja hänen sydämensä kuohahti.

„Sinäkö sen walheen olet lewittänyt, että minä olen ollut ryöstämässä appiwaariani viime syksynä?“ sanoi Jaakko Matille, astuen aivan hänen nokkansa alle.

„Minäkö olen sanonut, että sinä olet ollut appiwaariaasi ryöstämässä viime syksynä“, sanoi Matti, iwallisesti nauraa wirtistellen.

„Sinä mokoma roswojen pesä ja suojele, olet minun päähäni laittanut tuon pirullisen ja ilkeän walheen, waikka itse hywin kyllä tiedät, kutka tuon ryöstöbrityksen owat tehneet“, sanoi Jaakko tulilisesti.

„Mitä, sanotko minua roswojen pesäksi?“ sanoi Matti waaleten.

„Minä sanon sen suoraan ja kiertelemättä“, sanoi Jaakko ja nosti nyrkkinsä uhfaamaan asemaan.

Yleinen nurina kuului. Jaakko silmäsi huoneessa olioita. Hän hawaitti että yleinen mielipide oli häntä vastaan ja selwästi Mattin puolella. Tuo Mattin nostama walhe oli saanut tosiaan muodon melkeen kaikkien ihmisten sydämissä, ja appiwaarinja ryöstäjänä, siis hirmuisena pahantekijänä seisoi hän nyt heidän edesjängsä. Jaakon uhfaawa nyrkki waiwai hitaasti alas ja murettuna, masentuneena seisoi hän nyt siinä, ei ma-

sentuneena totuuden kirikkaan ja häikäisevän valon, waan salaa hiipiwän ja käsimiwän, myrhyllisen pimeydestä lähteneen walheen edessä.

„Sinä Tintta-karhu! Sinä sanot minua roswojen pesäksi. Sinä saat wastata suurista sanoistasi lain edessä“, sanoi Matti wihasta kähijewällä äänellä.

Nyt hän tohti ja uskalsi Jaakkoa nimittellä ja soimata, sillä hän näki, että hänen wirittämänsä paulat ovat hywin kivistaneet ja masentaneet tuon ylönkatsojan, mutta woimakkaan ainaisen wastustajansa, jota ei hän vielä tertaakaan ollut saanut lankeamaan eikä nöhryttämään.

Alakuloisena, masentuneena lähti Jaakko kotiinsa. Hänen sydäntänsä kowan pakotti, kun hän mietti nykyistä tilaansa, johon hän oli ilkeän kostonpyhtäjän kautta aivan wiattomasti joutunut. Murhetta ja tuskaa tuli nyt Tinttalan pikkutupaan, sillä Jaakon kyläsä käynti ei ollenkaan poistanut, waan lisäsi sitä; tuntuipa Jaakon ja Marin mielestä ikäänkuin he olisivat todellakin syyppäät appensa ryöstöyrytyksestä, waikka omatunto todisti toisin.

Seuraavana päivänä saatiin Tinttalan pikkutuvassa vastaan ottaa wieraita. Lantamies, erään toisen miehen kanssa, tuli ja haastoi Jaakon oikeuteen, kunnian loukkauksesta.

Tuo haasto ei suinkaan kewentänyt Jaakon ja Marin nykyistä tukalaa tilaa. He eiwät tosin ymmärtäneet, kuinka suuri rikos tuo kunnian loukkaus oli, sillä he eiwät olleet mitään laki- eikä käräjämiehiä, mutta että se oli jotain pahaa, sen he kyllä tiesiwät. He tiesiwät ja tunsiwat, että heidän kunniansa loukattu oli ja mieläpä semmoiselta henkilöltä, joka juuri itse oli witapää siihen hirweään rikokseen, jonka hän niin sukkelasti oli heidän päähänsä kääntänyt. Sentähden tuntui heidän mielestänsä paljon oikeamalta, jos he olisivat Marin haastaneet oikeuteen kunnian loukkauksesta. Sentähden kyseli Jaakko, olisiko tukaan kuullut Mattin julkisesti sanowan hänen olleen appi-

waariansa ryöstämässä. Mutta tukaan ei ollut mitään kuullut, ja ne henkilöt, joiden luokse Jaakkoa asiassa ohjattiin, tiesiwät siitä kaikkein vähimmän; appensa ryöstäjää, hirmuista rikossellista ei tahotonut tukaan puollustaa, sen kannatuksen tarwitse nyt tuo kelwollinen, rehellinen ja kaikkiin puolin tunniallinen Marttalan Matti.

Syhy tuli, käräjät läheniwät ja yhä huolellisemmin käiwät Jaakko ja Mari. Lähtipä Jaakko kaupunkiin, oikeen lakimiehiltä kyselymään, kuinka suuri rikos tuo kunnian loukkaus oikeastaan oli. Lakimies selitti niin törkeän syytöksen olewan raskaan rikoksen, jos ei waan Jaakko woinut toteen näyttää syytöstänsä.

Raskaalla ja nurpealla mielellä lähti Jaakko kaupungista, ja nyt hän wasta oikeen tähdelleen käpiti, mihiin kiinsautseen ja waaraan hän oli syyttömästi joutunut. Sewonen käydhä jurpotteli omia aikojaan ja Jaakko istui surullisiin mielteisin waijuneena, eikä nähnyt huomawan mitään ulkomaailmasta.

Kun hän oli noin kulkenut useampia wirstoja kaupungista, tapasi hän tiellä erään herrasmiehen jalkasin käwelenässä; tulkko hän edestä wai takaa, tiestä tai tien wiereestä, sitä ei Jaakko huomannut. Tuolla herralla oli hienosta tehtaan werasta tehty siisti puku, anturasaappaat jaloissa ja kaloskit niiden päällä. Hänellä oli sangalliset filmäläsit nokalla ja sängen loistawat lakkari-kellon witjat riippuiwat hänen rinnallansa. Dikeassa kädessään piti hän kokoon käärittyä saateen-warjoa, jota hän hywin keikarimaisesti käytti sauman asemasta. Kun vielä lisäämme, että hän oli muskea, hywän kokoinen ja näköinen mies, wankalla leuka-parralla ja että hän kantoi wasemmasfa kainalossaan, olkapään yli menewän nahkahiinan awulla, suurehda nahkaista matkailukkaa, niin owat tuon jalkasin matkustawan herran ulkonaiset suhteet kerrotut.

„Hywää päiwää, isäntä! Mistä isäntä on kotoisin?“ sanoi herra koheteliaasti, kun Jaakko tuli kohdalle.

Zaakko vastasi hyvän päivän ja selitti kysymyksen.

„Saisinko rahan ja hyvän sanan edestä kyytiä kotikyläänne asti, koska minuinkin matkani on sinne päin?” sanoi herra.

„Miksi ei, kyllä tässä menee”, sanoi Zaakko, pysäyttäen hevosen ja tehden stiaa, ja herra nousi kärryihin.

„Mihin te matkustatte ja miksi te jalkasin kuljette?” kysyi Zaakko herralta, kun hän oli kärryihin nousnut.

„Oletteko kuulleet puhuttavan nyt juuri kaupungissa tapahtuneesta isosta war-kaudesta?” kysyi vieras.

„Kuulin siitä puhuttavan kaupungissa käydesäni”, sanoi Zaakko huolettomasti.

„No sitten ei ole minun vaikea selittää, mihin ja miksi minä jalkasin matkustan, kun kerran sen tiedätte. Minä olen kaupungin poliisimies ja olen isemässä warasten jälkiä, saadakseni heidät kiinni, ja heidät tiedetään tänne päin menneen. Jalkasin kuljen sen vuoksi, että paremmin saan olla tuntemattomana ja että paremmin pääsen salasekkeitten perille”, selitti herra.

„Vai niin!” sanoi Zaakko huomaa-vasti ja silmäili tarkemmin tuota arwo-kasta poliisia. „Keitähän luullaan noiden warasten olleen?”

„Luullaan paraana miehenä olleen sen kuuluisan rosmon, Pirulan, jonka kiinnisaamisesta on palkintokin luvattu”, selitti tuo hyvä poliisi.

„Sepä olisi hyvä, kun saisitte kiinni tuon kuuluisan pahantekijän; hän on koko maan kauhuna”, sanoi Zaakko luottawa-asti.

„Paljon on tuo mokoma roisto tehnyt pahaa, mutta niin minä luulen ja toivon, että tämä oli hänen viimeisenjä”, sanoi poliisi.

„Onko wisstisä tiedossa, minkälainen ja näköinen mies hän on?” kysyi Zaakko.

„Sehän se on paha, kun nuo roskot ovat päivällä aiwan muiden näköisiä ja tapaisia ja yölläkään ei heitä muusta tunne kuin toimistaan, mutta kumminkin luulen hänestä itselläni olevan niin tar-

kat tiedot, että woin hänen tavatesani kytkeä”, sanoi poliisimies.

„Miotteko käydä meidän kyläsä?” kysyi Zaakko.

„En, kyllä täytyy matkustaa etem-mäksi, semminkin kuin minulla ei ole mitään siellä saatavissa”, sanoi poliisi.

Sitten ei puhuttu kaukaan aikaan mitään.

„Tunnetteko tarkkaan kylänne ihmiset?” kysyi poliisimies äkkiä.

„Ilkonaisesti järkiään ja osaksi sisälli-vestiini.”

„Tunnetteko Mäkelän Maunoo?”

„Kovinkin hywin.”

„Hän on rikas mies?”

„No, onhan se, mutta mistä te hänen tunnette?”

„Niin kunnialkaan miehen tuntee kaikki näin läheisesä piirissä asuvat, rehelli- set ihmiset. Mutta tunnettekos Martta- lan Matin?”

„Hänenkin tunnen wallan hywin.”

„No, minkälainen mies hän on mie-lestänne?”

„Kaikki muut ihmiset pitävät häntä kunniallisena ja rehellisenä ihmisenä, mutta minä en hänestä hyvää ajattele”, sanoi Zaakko wiattomasti.

„Ruinka niin?” kysyi vieras säpsähtäen.

„Hän on sortanut minua pienuudesta pitäin ja nytkin on hän haastattanut minua oikeuteen kunnian loukkauksesta, ja minä en ole ikään ennen ollut käräjissä. Minä tulen nyt juuri kaupungista kyselämästä neuwoa, waan huonot lohduitul- set minä sieltä sain”, sanoi Zaakko awo- ja surumielisesti.

„No, mitenkä te sitten hänen kunnian- sa loukkasitte?”

Sanoin waan muutaman sanan, jotka eivät olleet hänelle mieluisia kuulla, ja niistä hän haastatti minun oikeuteen. Minä pyyhän teidän säästämään minua, eikä pyytämään lisempää selityksiä”, sanoi Zaakko.

„No, no, en minä sentään niin utelias ole, että pakkausin ihmisten yksityi-

siin salaisuuksiin, jos kohtakin olen poliisimies. Minusta on hyvin väärin kun Marttalan Matti kysäi teitä ja pyytää teille wahinkoa, sillä minä olen teidät huomannut rehelligesti, kelpo mieheksi. Mutta muutamasta ajattelemattomasta sanasta ei laki määrää minkäänlaista rangaistusta. Ja ilman sitä, minä woin waituttaa paljon eduksenne, sillä minä tulen, asiaini tähden, teidän kylään, heti kun käräjät ovat alkaneet. Minusta on aiwan tarpeetonta murehtia sen asian wooksi; kyllä minäkin ymmärrän lakiasioita sen werran kuin joku muukin", sanoi tuo hywä ja totuutta harrastawa poliisimies.

Saakko tuli niin hyvilleen tuon puheen kuultuansa, ett'ei ollut tietää millä tawoin olisi woinut hywyttäänsä osoittaa tuolle hywälle kyydittäwällensä.

Noin keskustellen kulkiwat he matkaansa eteenpäin. Saakko palmeli luottamusmiestään koiran uskollisuudella joka syöttö- ja yöpaikassa, ja melkeenpä oli hän ylpeä siitä, kun hänellä oli niin arwokasta seuraa.

Miintawoin tultiin eräänä iltana siihen paikkaan, josta tie kääntyi Saakon koti-kylään; se oli kolmi-ristin teitten haara.

"Minun täytyy tästä erota, sillä luultawasti käännytte tästä kotiinne", sanoi kyydittäwä ja Saakko seisatti hewosen.

"Mitä te tahdotte nyt kyytipalkkaa?" kysyi poliisi.

"En mitään, Jumalan tähden, en mitään. Se on hywin sillä maksettu, kun olen saanut hyviä neuvoja teiltä", sanoi Saakko liikutettuna.

"Niin se ei saa olla. Minä tiedän ett'ette te ota vastaan raha-maksua, tiedän myös että noin kelpo miehellä on hywä waimo, ottakaa siis tästä pieni lahja hänelle kaupunki-tuliaisiksi. Alkää katsoa sen sisään, lahja ei ole niin suuri kuin ansainneet olisitte, mutta luulen sen toki moninkertaisesti palkitsewan kyyti-rahjan", sanoi wieras, samassa ottaen matkarepusta erään kääröksen, joka nähtä-

wästi oli ennen jo jonkun halwemman waatteen sisälle kääritty.

Kynnel-filmisä otti Saakko vastaan tarjotun kääröyn ja kiitteli ja kosteli moneen kertaan.

"Minulla on tämmöisiä tawaroita aina waralla, että mä paremmin pääsen ke-suttamaan ihmisten kanssa, kun mä niitä heille jakelen. Tulen ehkä joskus tarwitsemaan teidän apuanne toimisiani ja luultawasti ette minulta sitä kiellä — tawakkaa minua käräjäpaikassa, hywästi!" puheli wieras, ja niin he erkaniwat kättä puristain.

Saakko lähti nyt ajamaan kotiinsa ja niin keweällä mielellä, jontalasta ei hän moneen aikaan ollut saanut nauttia. Kun ei ollut luotua tietä hänen kotiinsa, täytyi hänen heittää kärryt kylään ja ajaa ratsain kotiinsa, ja pian oli hän siellä.

Kotiin tultuansa kertoi Saakko ilomiehellä Marille, kuinka hywän ja jalomiehisen herran hän oli tiellä tawannut, jota hän oli kyydinnyt ja joka sitten oli lahjan antanut, ja nyt ruvettiin lahjaa tarkastamaan. Kääröksen sisällä oli ensin kannista ja kallista waatetta, parikymmentä kynnärää, ja sen sisällä oli kauhajan suuri silkki-shaalii!

Mari hämmästyhi nuot nähtyään. "Hyi! liian hywät ja kallit nuot owat uubistalon emännälle", sanoi Mari, ja hän näytti oikeen pelkäävän niitä.

Toisin nyt käwiin kuin Saakko oli luullut. Hän oli odottanut, että Mari oikeen ilosta hyppyeisi, kun hän saisi noin kallisarwoisen lahjan, mutta tuo järkewä ja asemansa tuntewa waimo ei niin tehnyttäin; hän päinwastoin kammosui ja halwelsui niitä juuri sen wooksi, kun ne oliwat kalliit, ja Saakko melkein katui nyt, kun hän niitä oli vastaanottanut ollenkaan.

Noiden lahjojen halwetesä, halweni hänen luottamuksensa käräjä-asiansa menestymiseen aiwan samassa suhteessa kuin lahjatkin. Oli pa syytäkin, sillä jos tuo hywäntahtoinen kyydittäwä poliisimies oli asian asettanut niin hywälle kannalle,

niin olivat oikea lakimies selittänyt asian aiwan päinvastoin. Kauwan ei viipynyt, ennenkuin sama alakuloisuus ja sama murheellinen elämä palasi taloon takasin ja raslaampana, synkempänä kuin kostaan ennen, ja nuot kalliit lahjat oikein polttelivat heitä. Noin kului joku vuorokausi.

Nyt tuli se aika, jona käräjät alkoiwat. Huomenna alkoi jo astain jako. Karvaat, katkerat olivat nyt Tinttalassa hetket. Pitikö heidän kunniansa ja vielä vähät waransakin, jotka he niin kowalla työllä olivat ansainneet, mennä ja sortua aiwan wiattomasti, ilkeän kostonpyhtäjän uhriksi?

Miissä mietteissä istuivat Saakko ja Mari puhumattomina ja apeina, kun ovi aukei ja Marttalan kellari-kamarin kohdalla oleman wanhan mökin asukas, wanhaja ja waiwanen Saara muori astui läpästykseensä sisään.

„Jumalan rauhaa! ja onnea uuteen taloon, hyvä huomen wierahiksi!“ koki mummo läpäästyksissään sanoa.

„Woi, woi! Miten te olette tänne asti jaksaneet käwellä? Niisukaa waatetta päältänne vähemmäksi ja käytää istumaan!“ hätäilivät molemmat ja kiirehtivät mollemmin ottamaan waatteita hänen päältään ja toimittamaan häntä istumaan. Tuosja touhusja ja ilosja unoutuivat he surunsa siihen patukseen paikkaan.

„No, mitä sitä nyt mummolle kuuluu?“ kysyivät he yksin äänin, kun olivat saaneet hänen istumaan.

„Kuuluuhan tuota. Marttalan kellari-kamarista näkyi menneenä yönä, yösydännä — walkea“, sanoi mummo hiljaa, ikäänkuin ei olisi itsekään suonut sitä kuulemansa.

Saakko säpsähti, hän waaleni — ei punastui, ja taas waaleni hän. Hän oli kuullut jotain, joka wastasi lujasti hänen sydämeenä. Siellä mellausti nyt toiwon säde. Mistä? Pelastuksesta, ilkeän koston-pyhtäjän jumalattomista pauloista. Niistä toiwoi nyt tuo säde pelastusta, ja tuo se sai Saakon weret niin

muuttelemaan. Wäärhyys, petos, kawaluus, walhe, jumalattomuus olivat — kawalasti kyllä — kokeneet wirittä paulojansa, mutta olipa totuuskin kerran heittänyt heitonuoransa, ja tuo wanhaja Saara muori oli sen silmukka, jonka näimme Marin kerran käyneen wirittämässä.

Kiireesti rupesti Saakko pukemaan pyhäwaatteita ylleen, sillä hän lähti nyt kylään, wahwasja toiwosja, että hän tulee pelastetuksi käsitäjän pahasta paulasta. Hän meni suorastaan nimismiehen tykö ja kertoi hänelle mitä hän wuosi takaperin oli appensa ryöstö-yrityksen edellä metsästä kuullut, ja mitä merkkejä hänellä nyt oli siihen luuloon, että tuo kuulusa Pirula taas oli maisja.

„Sinä siis pidät warmana asiana, että Marttala on roswojen pesä, josta heitä olet kerran julkisesti soimannut ja josta tulet näissä käräjissä vastaamaan?“ sanoi nimismies miettivästi.

„Minä pidän sen niin warmana asiana, kuin me tässä. Sen hymvärän aiwan hymin siitä puheesta, jonka metsästä kuulin“, sanoi Saakko.

„Niin, niin! Tuo metsäpuhet! Sinä oletkin siis se mies, joka Mäkelän Mauvon pelastit roswojen kynsistä?“ sanoi nimismies, kooten ajatustansa.

„En minä ole se, waikka ma tuon puheen kuulin. Minä tahtoisin waan saada toteen näytetyksi, että Marttala on roswojen pesä, niinkuin se onkin, sillä minun oma kunniani riippuu siitä, ja minä pyhdän herra wallesmannin apua siihen“, puheli Saakko ujosti, melkeen karkkuun tufetuneella äänellä.

Nyt kertoi Saakko nimismiehelle, kuinka hän oli kaupungista palatessaan khydinnyt erästä polisimiestä, joka sanoi tietäwänsä roswojen tänne tulleen ja olewansa heidän kiinni tawoitajanja, tuon kaupungissa tapahtuneen ison warkauden jälkeen. Vielä kertoi hän, kuinka tuo siwo ja hyvä herra lahjoitti heidän sädehylleen ja armolleen sopimattomia ja liian kalliita waate-aineita, ja samassa weti

Zaakko ne powestansa ja tarjosi ne nimismiehelle palkkioiksi awustansa.

Nimismies otti käteensä tuon waatetukun ja rupefi niitä tarkastelemaan. „Kummallista tämä on. Polisi — tuommoisia lahjoja! Minä en ole kuullut koko poliisista mitään, waikka minulle on kyllä annettu tieto tapahtuneesta warkaudesta. Kummallista tosiaan“, puhui nimismies, itäänkuin itfeksensä. Sitten nalkasi hän waatetukun kaapin päälle, kääntyi Zaakoon päin ja sanoi: „Minä annan apua toimillesi. Minä rupean hymärtämään, että puheesfasi on jotain perää. Olkoon waatetukku täällä toistaiseksi, ehtä nekin owat vielä joskikin selwoittajaksi astalle. Jos waan tuo menesthy, sinulle antaa onni aika potkauksen.“

Kun iltä tuli myöhäiseksi, lähtiwät nimismies ja Zaakko liikkeelle, ja he ottiwat kolme muuta miestä kanssaan. He meniwät Marttalan talon ympäristölle ja warttoiwat siellä, mutta mitään ei näkynyt ei kuulunut, eikä walkeaa ilmestynyt kellari-kamariin. Syksyn kolko tuuli waan puhaltaa huuhotti rajusti ja kylmästi, ja silloin tällöin ropsahti joku sadekuuro rastaasti alas. Itäväksi alkoi jo kädä noille ulkona wilullaan kärpistelemille wakoosille, ja nimismies esitteli jo poislähtöä. Silloin, juuri silloin rupefi kuulumaan kartanosta hiljaista liikkettä ja warowaisista owien käyntiä, ja eipä aikaakaan, kellari-kamariin ilmestyi walkea. Wakoajat hiipiwät hiljaa owen ja kellari-kamarin ainoan alkunan taa. Katkonnaisia ja sywiä miehen ääniä ja sanoja kuultiin, mutta mitään kokonaista lausetta ja asiaa ei niistä kokoon saatu.

„Minä käwin juuri nyt — ilma on sopiwa ja auttaa meidän asiaamme — hänellä on jo silkinauha kaulassa — nyt he wäghimmän meitä odottawat — lysti on tehdä asiaa käräjain alkajaisiksi — sanoinhan minä, että hiljan tai hitain ne owat meidän — kaiikki otettu lukuun ja tarkat tiedot on kaitista — takaan, ett'ei tuolla vanhalla mäyrällä ole semmoista onnea kuin wiimein“, ja muita semmoi-

sia kuuliwat wakoajat kellari-kamarista. Ja waikk'eiwät ne olleet sen selwempää, hymäröiwät kuulat kumminkin, että ainakin joku roswa oli tuolla kellari-kamarissa ja että heillä oli aifomus juuri tänä yönä tehdä joku ryöwäys.

Nimismies hiipi antamaan käshjängä. Kolme miestä määräsi hän alkunaa wartioimaan ja Zaakon niiden joukkoon; itse aiko hän, erään toisen miehen kanssa, pyrkiä owesta sisälle; heillä oli myös nuoria muassaan tarpeen waralta.

Klosti tyhyttäwin sydämin wartioitsi Zaakko alkunaa toisten miesten kanssa ja odotti mitä tuosta tulisi.

„Dwi auki!“ kuului samassa nimismiehen kowa ja käskewä ääni, samassa kuin hän kowasti lyödi paukautti owelle.

Seuraukset tuliwat heti näköisälle. Walkea sammui paikalla huoneesta ja sarnoiltaan olewa alkuna aukeni hiljaa. Suuri miehen rötkö ilmestyi alkunan reiälle, ja rötkis oli hän kumollansa alkunan alla maassa, sillä alkuna oli siksi korkealla, ett'ei hän woinut pystösä pysyä pudotessaan. Ennenkuin tuo alkunasta itsensä pudottanut mies kerkesi ylös käännä nousta, oli Zaakko jo hänen kimpussa. Rauta-kourillaan tarttui hän heti miehen molempiin käsiin kiinni, joita mies koetti kaitin tawoin saada wapaaksi, mutta se oli ystä turha, kuin jos hän olisi nuoren raosta koettanut niitä irti saada. Zaakko tunsi miehen pitämän jotain kowaa esinettä kädessään. Zaakko kierasi sen irti mieheltä ja nalkasi kauwas pois tyköään; se oli revolveri-pistooli. Heti sen jälkeen kiskasi Zaakko miehen kädet seljän taa, ja toiset tuliwat ja sitoivat ne nuorilla kowasti kiinni, samoin jalat. Tuo kaitki oli pitemmin tehty kuin sanottu.

„Jos sinä hiiskut yhden ainoan sanan, niin minä teihästän sinun paikalla läpitse“, kuitisi Zaakko miehen kormaan, heti kuin hän oli käynyt häneen käsiksi. Nyt heillä oli jo yksi saalis, mikä hän sitte kieneekin?

„Dwi auki! taikka minä yön sen pirs-

taleiksi", ärjäsi nimismies toisen kerran, ja eipä aikaakaan, niin toinen mies pu-  
bottaa röfkäytti itsensä affunasta. Hän-  
nelle tuli sama kohtalo kuin ensimmäi-  
sellekin, mutta paljon vähemmällä vai-  
malla; kaikki tuo kävi niin hiljaisesti,  
ett'eivät kamarissa ja porstuassa olivat  
tietäneet niistä toimista mitään.

"Ovi auki!" kuului taas nimismiehen  
ääni ja samassa hän löi oween niin että  
affuna särvisi.

"No, no, mikä siellä nyt on", kuului  
areä ääni sisältä ja samassa hitaita as-  
keleita owen tykö. Sitä ennen oli joku  
käynyt affunan tykönä, turkistamassa yön  
pimeyteen; sitten weti hän affunan wa-  
rowasti kiinni.

Nyt aukesi ovi ja nimismies kumppa-  
ninsa kanssa astui sisään.

"Miksi niin sitkeässä oltiin owea awaa-  
maan?" sanoi nimismies tuimasti.

"Mikä oikeus teillä on yöllä rynnätä  
tuolla lailla ihmisten huoneeseen?" kysyi  
Matti pöyhkeästi.

"Teillä luullaan olevan liikoja wiera-  
raita, ja tulimme niitä tervehtimään."

"Mitä liikoja vieraita? Mitä hiittoa  
tämä on?"

"Sepähän nähdään; ottakaa walkea!"

"Ei täällä saa walkeaa."

"Soutavia! Olihan täällä walkea, waan  
sen sanimititte", sanoi nimismies ja otti  
samassa walkean, jonka hän pani pöyh-  
dällä olemaan kynttilään.

Matti oli awojaloin ja alushousuisia.  
Matin isä nukkui niin siki, että hän oi-  
keen kuorsasi, eikä näyttänyt tietävän  
mistään.

"Tässä tulee tiukka tarkastus", sanoi  
nimismies.

"Kenenkä luvalla ja minkä vuoski, jos  
saan luvan kysyä?" sanoi Matti, mutta  
selvästi näkyi, että hänen housun-lah-  
teensa läpäyttivät wapiemijesta.

"Minulla on lupaa kylläki wirasjani  
tämmöisiin toimiin. Teillä oli liikoja  
wieraita täällä, sano sulkeleaan misä ne  
owat?"

"Kun walleksmanni on niin warma

afiasfaan, niin ottakaa täältä mitä ha-  
luatte, eihän huonet ole iso", sanoi Matti  
woitollisesti.

"Täältä kuului äsköttäin puhetta", sa-  
noi nimismies.

"Minä ja isä-waari liennemme puhel-  
leet", sanoi Matti.

"Kylläpä sinun isäsi on uneliasta laa-  
tua, kun hän nyt jo noin siki nukkui,  
wasta puhumasta päästyänsä ja näin  
suuressa jyräkässä!" sanoi nimismies po-  
lisimiehen tarkkuudella.

Samassa alkoi porstuasta kuulua epä-  
tasaista askeleita ja munta kopinaa; sit-  
ten ruwettiin owea jyräyttämään ja ni-  
mismies meni awaamaan. Sieltä tuli  
Saakko ja eräs toinen mies, jotka kan-  
toivat jaloista ja käpistä sidottua, lowasti  
riekistelewää miestä. "Älä kiemuroitse,  
kylä sinä nyt jo pyssyt", sanoi Saakko  
ja rhyjäytti tuonnolfsensa tuolille istu-  
maan.

"No Sumaliste! Onhan teillä käpissä  
kotonainen elävä otus", sanoi nimismies,  
joka ei tietänyt vielä koko asiasta mi-  
tään.

"Entä toinen vielä, käyhäänpäpäs hän-  
kin noutamassa tänne walkean näölle",  
ja niin he meniwät ja toivat toisen sibo-  
tun miehen samaa kyytiä.

"Olipa se sukela keino! Me koppa-  
simme kiinni nuot talon hywät wieraat,  
jotka affunasta pyrkivät pakoon", sanoi  
Saakko hywillään, ja samassa steppasi  
hän kynttilän ja meni katsomaan ensin  
tuotua miestä. Heti kun hän häntä oli  
silmännyt, astui hän moniaita askeleita  
takaperin ja waaleni waaleaksi kuin palt-  
tina. Kynttilä putosi hänen kädestänsä  
ja sammui.

"No mikä tuolle miehelle nyt tuli?"  
sanoi nimismies ja otti walkean. "Mikä  
sinulle tuli?" utasi hän Saakolta, jota  
vielä kalpeana seisoi entisesä paitas-  
saan.

"Polisimies — herra", änkytti Saakko.

"Sinun kyydittäwäsi?"

"Niin. Woi kummaa!"

"Minunkin mieleeni muistuu jotain",



fanoi nimismies ja rupesti kaimamaan lakkareitaan; sieltä hän weti esiin erään walokuwan ja silmäili wuoroon sitä, wuoroon tuota noin kummasti waihettelewaa Saakon polisia.

„Totta jumal'awita onkin nyt käsis-jämme kuuluisa Pirula, yhtä warmaan kuin me olemme tässä, sillä tuo herra polisi on aiwan samannäköinen, kuin hänestä minulle lähetetty walokuwa. Me emme lähdekään arwokasta saalistamme kufjettamaan noin wähillä waatteilla, waan me puetamme hänen kireestä kantapäähän asti sitä ennen“, fanoi nimismies ja lähetti yhden miehen noutamaan rautoja.

„Aiwan sama polistihan te olette, jota minä joku päivä takaperin niin kunnioittaen kyybitsin, mutta mihin teidän kauris partanne on joutunut? Todellakin olette te oivallinen polisimies, sillä nyt on saatu kiinni pahin roswo kenties koko maailmassa, waikka hän onkin päiwällä muiden ihniisten näköinen; paha waan että itse olette kiinni tuon kuuluisan roswon sijalla“, fanoi Saakko tutulle polisilleen pilkallisesti, kun oli tointunut ensi hämmästyksestään.

„Mitä p—le teidät tänne osoitti?“ fanoi tuo entinen hywä polisi äreästi noille suomattomille vierailleensa.

„Niin, onpa metsällä ollut korwat, niinkuin wuosi takaperin pelkäsittekin“, fanoi Saakko.

Nimismies rupesti nyt tarkastamaan huonetta muiden kanssa. Sieltä löytyi paljon epäluulon alaista kalua, kalliita waatteita, silkki-huiweja, kulta-formuksia ja paljon hopea-astioita ja lusikoita.

„Hym!“ fanoi nimismies, tarkastellesaan kulta- ja hopea-kaluisia nimis-  
kivijaimia, „aiwan famoja kaluja, joita wiimes kaupungista warastettiin, sillä minulle on lähetetty tieto niiden merkeistä. Warmaan tulee kunnioitettava herra polisi, Pirula, näistä ja kaitista muistakin sieltä kadonneista kaluista ja tawaroista vastaamaan“.

„Käykääp, hywä herra syhnäämässä

tämänkin miehen kotona; hän oli osallisenä kansani warkaudessa ja on jaossa saanut osansa tawaroista, waikka hän nyt niin isosti hurstastelee“, fanoi Pirula, osoittaen Saakkoa.

Saakko tyhmistyi tuota kuullessansa, niin ett'ei hänellä ollut sanaa suuhun tulewaa. Hän ei ollut vielä ihmistä tuntenut tähän asti noin petollisina ja tunnottomina, mutta wähdän kerrallansa rupesti hän oiwaltamaan kaitin puolin, kuinka kauwas paatunut ihminen saattaa pahudessa mennä. Hän oli nähtävästi estelty noille roistoille koston uhrina ja siinä tarfotuksessa oli hänelle annettu nuot kallis-arwoiset lahjat, että hän waromattomuudessaan joutuisi niiden kautta vielä warkaaksikin, todellisesti itse teossa.

„Ei se mies tarwitse syhnäämistä. Hän on tuonut herra polisin lahjoittamat tawarat jo minulle, epäluulon alaisina, ja antanevat nefin jotain selitystä asiaan. Ei se silkinanha kuristanutkaan, niinkuin tarfotitte, se taisi taker-tua nyt omaan kaulaanne“, fanoi nimismies, päästäen Saakon siten pälfähästä.

Samasassa tuotiin rautoja ja molemmat kiinni saadut miehet pantiin rautoihin, mutta tuo warallinen „polisi“ erittäinkin kytkettiin sillä waralla, ett'ei hän suinkaan pääsisi karluun.

„Dlenhan nyt näyttänyt toteen, että sinä olet roswojen pesä, ei suinkaan minun enää tarwinne sitä oikeudessa toteen näyttää?“ fanoi Saakko Matille, kälwellen hänen tykönsä, sillä Saakko oli taasen tointunut äsköisestä nimismiehen puollustus-puheesta.

„Ei sinun tarwitse tulla käräjiin sen asian wuoksi“, fanoi Matti nolosti, jota ei ollut kaukaan aikaan puhunut yhtäkään sanaa.

„Saakko ei saa sopia sitä asiaa“, fanoi nimismies.

„Jos hän tahtoo peruuttaa sen syhtönsä, että minä olen ollut appiwariani ryöstämässä, niin en minä tahto tulla käräjiin, kantamaan hänen päällensä,

sillä minä en tahdo kärejästä kunniaa hakea", sanoi Jaakko ylemästi.

"Minä olen koston-pyhynösäni syyttänyt sinua siitä, mutta sinä et ole sitä tehnyt", sanoi Matti katuwaisesti, sillä hänellä alkoi kapiesta hätä.

"Minä puoleltani umoutan kaiikki", sanoi Jaakko tukahtuneella äänellä ja khyndel silmissä; niin hyvää teki hänelle kosta ppyhtävän, kawalan wihollisensa ensimmäinen nöyrytmys langetesaan.

"Sinä olet, Jaakko, jaloluontoinen mies, mutta minun ei käy, wirtani wuoksi, niin tekeminen. Dikeuden nimesä haastan minä teidät nyt alkawiin kärejiin, wastaamaan näiden herrojenne yöfortterista", sanoi nimismies Matille ja hänen isällensä Erkille, joka oli jo herännyt tuosta tefo-uneustansa, eikä ollut tietäwinään koto kahakasta mitään.

Nimismiehen waatimat hewoset joutuivat nyt kartanolle ja wangit wäntättiin kärryille, ja kaiikki ne kalut, jotka kellari-kamarista löyttiin; rahaakin oli tuon Pirulan matka-laukussa melkoinen summa;

kaiikki nuot otti nimismies takawariffoon. Miin lähettiin Marttalasta pois. Wangit wiettiin wankein-kulsettajalle wartioitawaksi ja niin hajosi itsekukin kotiinsa.

Ei tarwinne kertoakaan, mikä ilo Tinttalassa repesi, kun Jaakko tuli kotia ja kertoi kaiikki. "Sanoihin minä sinulle, että Jumala suojelee wiattomuuden", hofi Mari ehtimiseen ja halaili Jaakkoa, ja wanha Saara nuori itki ilosta, että ryp-pyinen koukfulenta oikeen wäkätti.

Namulla lewisi kyläsä huhu, että Marttalasta oli wiime yönä saatu kiinni kaksi roswoa, joista toinen kuuluisa Pirula; että Marin oli täytnyt pyhtää Jaakkoa sopimaan kärejä-asiansa ja että Marin oli täytnyt tunnustaa, et'ei Jaakko ole ollut ryöstämässä appiwaariansa. Miinhän on. Wääritys oli fortunut, totuus woittanut. Marin onnen aurinko oli laskenut, oli ijäksi laskenut, sillä sen rata ei ollut perustettu totuuteen ja oikeuteen; hän oli toiselle kuoppaa kairannut ja itse siihen langennut; totena ppyhwyät sanaulaskut.

## XI.

### Palkinto — kummallinen wieras.

Oli kulunut taas joku wuosi. Tinttala ei ollutkaan enää tuommoinen kurja uudistalo, sillä siinä elettiin jo wanflaa talonpojan elämää. Pikku tuwasja ei ollutkaan enään ketään asumasja, sillä walmiina seisoi nyt jo kehä, joka katowuorten tähden oli siinä walmistumattomana seisonut useampia wuosia; olija se oikeen punafeksi päältä maalattu. Siinä waliofasja, puhtaasja ja wälkeäsja huoneessa asuiwat nyt pikku tuwan asukkaat. Woi kuinka hywältä heistä nyt tuntui tuo awara asunto ja murheetoin toimeentulo; tuntuipa heistä siltä kuin he olisiwat omalla ohwakuudellansa wäksin anasta-

neet itsellensä itsenäisen toimeen-tulon ja siinä samasja yhteiskunnallisen aseman.

Olija heidän asukasluunsakin lisääntynyt monella lailla. Heille oli, näetten, syntynyt kolmas lapsi, ja he eliwät kaitin termeinä ja hyötyisinä. Myös oliwat wanhan Tinttalan asukkaat, Jaakon isä ja äiti, lisääneet perheen lukua kahdella hengellä. He oliwat jo wanhat ja eiwät enää woineet itseensä elättää tinttaamalla, tuolla heidän mielestänsä luwallisella lainrifoksella. He olisiwat nyt tulleet waiwashoidon elätettäwiksi, mutta Jaakko ja Mari ottimat heidät tykönsä, sillä he eiwät saattaneet sitä nähä, että he olisi-

wat armoleipää syöneet. Mari oli jo ennen tahtonut heidät tykönsä olettawiksi, mutta Saalko oli sitä vastaan, niin kauan kuin hän saisi tuwan kehän malmiiksi, ja parhaimksi, kun tosi tarve tuli, jaitin hän sen. Saara nuori oli myöskin ollut Tinttalassa siitä asti, kun hän toi sanaa, että Marttalan kellari-kamariissa on asukkaita. Saalko ja Mari eivät hennoneet häntä laittaa mökkiinsä talaisiin, puutoisia kärsimään, tuota suurinta ystävänsä ja hyväntekijänsä, joka heidät oli suuresta maarasta pelastanut. Mummo suostuikin ilolla afumaan noiden ystäviensä luona, sillä hän pelkäsi ylempäin Marttalaisten kostoja, huonojen kortteeri-miestensä ilmi-tulemisesta. — Noin tavoin oli Tinttalaan karttunut yhdeksän-henkinen perhe, sillä yhä oli tytötkin siinä.

Käräjät olivat olleet ja menneet, joissa Marttalan silloisten yöwierasten majoista tutkittiin. Oikeus ei woinut Marttalaista tuomita itse roswojen rangaistukseen, sillä he osastwat hywin puolestansa puhua. Eivät he sanoneet muka tietäneensä minkälaisia miehiä nuo oudot olivat, waan kun he tulivat ja pyysivät yöstijaa, niin ei heidän muka sopinut kieltää. Kun ei heillä muka ollut muualla sijaa wieraillensa, weivät he heidät kellari-kamariin ja puhelivat siellä wierastensa kanssa. Kun sitten wallemanni ilmestyi owen taa ja pyysi owea auki, sammuttivat nuot wieraat walkean ja hyppäsivät affunasta ulos, jättäen tuomansa kalut kamariin. Tuosta he muka arwasivat wierastensa olewan epärehellisiä ihmisiä, jonkatähden pelkäsivät pahinta ja tyhmistyivät niin, että sitten kielsivät heillä ketään olleen ja muutenkin selauivat puheessaan, siinä häädässä tullessa turhasa toiwossa, ett'ei kukaan noita heidän arkoja wieraitansa nähnyt. Nuot perustukset ne olivat, joihin Marttalaiset kowasti nojasivat oikeudessa, ja ne olivat wierasten-miesten todistusten kanssa niin yhtä pitävät, ett'ei oikeus woinut tuomita heille warkaan rangaist-

tusta, mutta asiassa oli kuitenkin siksiksi otowia asianhaaroja, että oikeus tuomitsi heidät isoihin raha-sakkoihin.

Waikka Marttalaiset pääsivät niin vähällä rypemisellä rumasta asiastaan, oli heidän arwonsa ja tunniansa mennyt ihmisten silmissä — palaamattomiin, sillä jokainen rehellinen ja tunniallinen ihminen tunsi tunnossaan asian todellisen laidan. Olla puheen alaisenakaan roswojen suojelemisesta, saatikka sitte joutua syytöksen alaiseksi ja osaksi tulla rangaistuksi noin rumasta asiasta, sitä kansa ei woinut koskaan unhottaa, senminkin kun tuo syytös oli aiwan heidän luonnetensa mukainen.

Tuo kaupungissa tapahtunut iso warkaus oli myös tutkittu ja nuot molemmat Marttalassa kiinni saadut weinarit tulivat siihen syyppäiksi, sillä nuot Marttalaassa takawarikkoon otetut kalut ja rahat olivat juuri niitä tawaroita, joita sieltä oli warastettu. Saatonkin täytyi olla todistajana asiassa, jossa hän sai tarkoin selittää tuon poliisi-historiansa ja Marttalassa tapahtuneet seikkailut. Siellä olivat nuot lahjatkin tutkittawina, jotka Saalko poliisilta sai, ja ne olivat myös kaupungista warastettua kalua, arwaapa sen.

On jäänyt mainitsematta, että tuo toinen Marttalassa kiinni saatu mies oli eräs naapuri-pitäjänsä asuwa talon-isäntä. Hän oli jo kerran warkaudesta rangaistu, ja tuota mennyttö tunniansa oli hän jonkun aikaa tokenut takaisin saada lewentelewällä kerskaamisella rehellisyydestänsä ja ulkokuulatulla katumukfellaan, ja nuot olivat hänellä alinomaasuuksa.

Tuolla kerskaustellaan ja rehentelemisellään oli hän jo osaksi saanut ihmiset siihen uskoon, että tuo rikos, josta hän oli rangaistu, oli hänen ensimmäinen ja viimeinen rikoksensa. Mutta tuo kerskaus oli waan sydämesä kytewän pahunden peite, niinkuin viimeiset tapahtumat tyllin osoittawat. Ja tosiaankin saamme pitää suorastaan epärehellisenä sen ihmi-

sen, joka kerskaa rehelliyydestänsä. — Niinhän se on. Sitteäsä tahtoo olla herran opittu paha tapa ihmisestä lähtemään — tosi se on.

Eräänä päivänä oli nimismies lähetänyt sanan Jaakolle tulla hetimiten käymään hänen luonaan. Jaakko oikeen säikähti tuota kutsua, semminkin kun se oli nimismieheltä, mutta menihän kuitenkin. Sinne tultuansa kummastui Jaakko oikeen aikalailla, kun nimismies waati häneltä wiiden sadan markan kuittia; hän maksaisi Jaakolle mainitun suuman.

„No mutta mitä herran tähden tämä nyt on, ja mistä se tulee? En ymmärrä”, sanoi Jaakko hämmästyksissään.

„Roswojen kiinni panemisesta, erittäinkin Pirulan”, selitti nimismies.

„No mutta taiwaan nimesä! Tehän roswoit kiinni otitte, siis, jos siitä jotain palkintoa tulee, on se annettava teille, eikä minulle”, sanoi Jaakko.

„Ilman sinutta ei olisi Pirula vielä tänäkään päivänä kiinni. Sinä se olit, joka tiesit hänen pesänsä ja semmoisessa paikassa, ett'ei kukaan muu olisi sitä osannut aavistaakaan. Sinä se olit, joka tuon waarallisen pahantekijän otit kiinni itse teosfakin, sillä sitä ei olisi kukaan meistä woinut tehdä. Pirula on tunnettu wahwaksi mieheksi ja hänellä oli labattu revolveri kädessä. Jos hän olisi saanut silmänräpäyksen enemmän aikaa, jonka hän olisi saanutkin, jos häntä olisi kiinni pitämässä ollut heikommat woiimat, niin olisi hän saanut tilaa ampumaan, ja silloin olisi hän mennyt, niinkuin monasti ennenkin. Hän on jo tehnyt murhinkin ja monta muuta isoa wahinkoa, kun häntä on yritetty kiinni panemaan. Pirula on waarallinen mies, eikä kukaan ole vielä rehelliemmästi palkintoa ansainnut, kuin „te”, sanoi nimismies. (Hän sanoi nyt Jaakkoa kunnioituksesta teiksi).

Waikka kuinakin Jaakko olisi estellyt, ei ollut hänellä muuta neuwoa, hänen täytyi antaa kuitti ja nimismies maksoi rahat.

Jaakko otti kiitellen ja kunnioituksella rahat vastaan. Hän ei ollut vielä koskaan ennen ollut niin rikas. Wiisijataa markkaa, se oli iso rahasto Jaakon mielestä. Sioisella mielellä riehui hän nyt rahojensa kanssa kotiinsa, jossa hän heitti kotiwaellensä ilmoitti, mikä onni häntä nyt oli kohdannut. Ei tarwinne mainitakaan, että tuo perheen-ikänsä rakahtawa kotiwäki riemastui kovan, kuullessaan tuon uuden onnen ja woiton, sillä olimathan ilot ja surut heille kaikille yhteiset. Oliwa Jaakon isästä ja äidistä oikeen kumma, kun heidän pojastaan oli tullut semmoinen mies, että hän woi tuommoisia palkinnoita ansaita. Naurusja suin kuunteli Jaakon isä kauwan aikaa Jaakon kertomusta, ja katsoi jamaassa häntä luottawasti silmiin ja wiimein wirrahti hän: „Onkos hullumpata”. Saara-muori halaili wuoroon Jaakkoa, wuoroon Maria ja hofi: „moi kuin minun on hywä olla, kun teidän hywin täppi”.

Kauwan ei Jaakko rahojaan piiloitellut eikä ihastellut. Hän rupesti niitä oikeen aika kyytiä syttämään Metsälammen rämeeseen, ja sinne rupesti dikeen kosolta nousemaan jamea. Jaakko teki itjetin työtä entisellä ututteruudella ja wirkeydellä. Monet hywät wuodet tulivat siihen awuussi ja palkitsiwaat moninkertaisesti tuon utteran työmiehen hien ja wäen, sillä hallakin oli paennut nyt jo etemmäksi, antaran työn ja maan kiuwumisen pakosta.

Kaikkien noiden ponnistuksien seurauksena oli se, että heidän warallisuutensa alkoi karttua siihen määrään asti, että kyläläisillään oli siitä puheen-ainetta. Ei heillä ollut enään ruoan eikä juoman puutetta. Aitassa oli heillä wiljaa tallella katomuodenkin waralla ja nawetta oli täynnä mylwiwiä eläimiä. Ei heillä ollut wettaa penniäkään yhdellekään ihmiselle, sillä he olivat hewosenkin hinnan jo kaikki maksaneet, joka hinta heille oli niin paljon aikoinaan murhetta tuottanut;

wieläpä olivat he hankkineet toisenkin he-  
wosen.

Eräänä kertana istuivat Jaakko ja  
Mari kahden, uuden tupansa kamarissa.  
Kaunis ilma oli ulkona ja wieno tuuli  
huhautteli pehmeästi huonetten feiniin.  
Keskäisen syyspuolen päivän iltapuoli oli.  
Mari, ahkerana emäntänä ja perheen äi-  
tinä, kutoi sukkaa. Tarhan tallentajan  
merkkinä oli Marin myöllä pieni awain-  
kimppe. Jaakko istui mykkänä, postei kä-  
teen nojattuna. Kumpikaan ei puhunut  
mitään, sillä edelliset keskustelut olivat  
saattaneet heidän sydämiinsä sanomatto-  
man tyytyväisyyden ja rauhan; he näyt-  
tivät elävän tunteittensa wallassa.

Silloin aukeni kamarin owi äkkiä ja  
tyttö astui sisään.

„Mies nähy kiertävän Metsälammen  
wainion ympärillä“, fanoi hän.

Mari ja Jaakko menivät katsomaan.

„Woi isä! Isä, isä! tulkaa tänne!  
tulkaa taloon — tulkaa! tulkaa huonee-  
sen — älkää sinne menkö — kuulitteko,  
isä? — woi, woi!“ huusi melkeen yhdellä  
hengähdyksellä Mari, heti kun hän oli  
tuon wainion ympärillä kulkewan mie-  
hen huomannut, waikka kaukaa.

Tuo ullanfanteella kulekijwa mies ei  
ollut kuulewinaantaan Marin wärähtele-  
wällä äänellä huudetuuta rukouksia ja toi-  
wotuksia, waan hän wetäysi puiden suo-  
jaan ja katosi metsään.

Mari tyrskähti katkeraan itkuun. Hän  
oli pitkän ajan päästä nähnyt isänsä,  
kaukaa oli hän nähnyt hänen, mutta  
yhtäkaikki oli Mari hänen tuntenut. Ma-  
rin sydän ilostui nähdesään isänsä, kat-  
selemassa niitä wiskelyksiä, joita he, wuo-  
sien kulussa, olivat ponnistellen ja tais-  
tellen walmistaneet. Toiwoon säde lensi  
silloin hänen sydämeensä, että hänen isänsä  
on leppynyt, on anteeksi antanut, ja tuo  
toiwoon säde oli hänen huulillensa nuot  
hätähuudot ajanut. Tuo toiwo petti;  
isä ei ollut vielä leppynyt, ei anteeksi  
antanut, sillä hän ei ollut kuulewinaan-  
taan lapsensa hätäistä ja lapsellista huu-  
toa ja kutsunusta, waan hän wetäysi met-

sän kolkoon suojaan, pois hätäilewän ja  
rukoilewan lapsensa näöstäkin; näyttipä  
siltä, kuin ei hän olisi tahtonut itseänsä  
ollenkaan nähtävän eikä tunnettawan.  
Oliko kumma jos Mari helsti itkemään,  
kaikei nuot harjittuaan?

Kauwan suri Mari mennyttä tilai-  
suutta tawata rakasta isäänsä, kauwan  
Jaakon mieli oli apea, ajattellessaan ap-  
pensa anteekstantamattomuutta ja leppy-  
mättömyyttä.

Suhut Jaakon ja Marin aineellisesta  
waurastumisesta olivat tunkeuneet Mä-  
kelän Maunonkin korwiin. Tuon ryöstö-  
yrittäjän jälkeen ei Mauno luullut ketään  
ryöstäjäkseen muita kuin Jaakkoa ja ky-  
lässä kulkewan huhun mukaan piti hän  
sitä niin wistänä, kuin wiisi formea kä-  
bessään. Mutta kun nuot rosnot saa-  
ttiin Marttalasta kiinni, joutui hän ai-  
wan pyörälle sen astan kanssa: tuo kiinni-  
pano oli tapahtunut Jaakon toimesta ja  
kautta ja se oli aiwan ristiriidassa hä-  
nen ryöwähöksensä kanssa, ja hän koetti  
saada selwille sitä astaa minkä woi, mutta  
turhaan. Oliko Jaakko ollut niin ha-  
lukas noita pahantekijöitä kiinni wuowa-  
maan, jos hän olisi ollut osallinen tuo-  
hon ryöstö-yrittäjään? Mistä ja kuka oli  
se mies, joka hänen noiden hirwiöin  
kästistä pelasti? Mistä oli Jaakolla tieto,  
että nuot roistot saivat suojaan Martta-  
lassa? Kas nepä kysymyksiä, joissa oli  
Maunolle seulomista ja ajattelemista.

Mauno oli monta kowaa sotaa soti-  
nut sydämesään. Luonnollinen wanhem-  
man rakkauts kyti alinomaisena, talwaa-  
wana tuntona hänen sydämesään, mutta  
sitä ankarasti wastusti tuo itsepitäinen  
jäykkyyts, tekonsa ja sanansa pitäwäisyys,  
josta hän oli yleiseen paikkakunnassa tun-  
nettu. Suuri kun hän oli walloittamai-  
sillansa sydämensä ja ottamaisillansa tyt-  
tönsä ja wäwähynsä kotiinsa, johon suun-  
taan Maunon waimokin alituisesti wai-  
futti, tuli tuo ryöwähysjuttu taas mieleen  
ja wiritti Maunon wihan ja ennako-  
luulot Jaakkoa kohtaan kaffinkertaisiksi.  
„Semmoinen hän on! Entö minä sitä

fanonut? Salakapakasta ei voi parempaa toivoakaan", oli Mauno silloin sanonut. — Kaffin kervoin sai Jaakko syyttömästi apeltansa mihaa ja ylönkatsetta, kaffin kerroin sai Marttalan Matti häneltä ylistystä ja kunniaa — syyttömästi hänkin; Matti oli arwannut niin laittaa; hän oli aikansa taitava pelaaja.

Olipa Mauno jo kerran jälkijäädöksellä määräämisillään omaisuutensa Matille, ja täydessä loistossaan nähyi nyt hänen maalinsa oikeus tyttärensä naima-asiassa.

Kun tuo roswojen kiinnipano Marttalaissa tapahtui, aleni Martin ja hänen isänsä arwo niin Maunon silmissä, ett'ei hän pitänyt heitä enään ihmisinäkään, ja julkisesti oli hän heille eräänä kertana sanonut, ett'ei hän tahdo olla roswojen suojeleitain seurassa, ja siitä herran hetkestä ei nähty Maunon ja marttalaisten seurusteleman. „No kaikkea sitä näkee ja kuulee! Kuka tuota olisi ystonut? Huono olisi hänkin ollut lapseni elämän kumppaniksi, kenties huonompi kuin tuo toinen, waikk'ei hänkään hääwi ole", oli Mauno silloin sanonut. Ensikerran eläessään oli hän siten tunnustanut erehtyneensä, ensikerran maalinsa väärin toimittaneensa, mutta sillä ei hän vielä tunnustanut sitä waalia oikeaksi, jonka hänen lapsensa itse oli oman sydämensä vaatimuksesta, oman mielenjä mufaan tehnyt.

Niin oli Martin arwo Maunon silmissä alennut, mutta Jaakon arwo ei ollut samassa wertaisuudessa ylennyt. Waikka hän harmitteikin Jaakkoa wapaaksi tuosta ryhöwäyksestä, ei kuitenkaan woinut Maunon silmissä se pirullinen ja saastainen tahra poistua pois Jaakosta, jolla ilkeä koston-pyyhtäjä oli kokenut so'aista häntä, waan Jaakko pyöri kuin pyörikin hänen ryhöwääjänään.

Ufsein oli Mauno sywiin ajatuksiin wai-puneena pitkät ajat. Siitä heräsi hän tawallisesti niinkuin unesta. Silloin nähtiin hänen aina pujauttawan päätään ja kuultiin sanowan: „jos, jos", mutta kukaan ei tietänyt mitä tuo jos merkitsi.

Niinkuin jo mainitsin, oli huhut Jaakon ja Marin hywästä toimeentulosta tunkeunut Maunonkin tietoon. Hän tahtoi omin silmin nähdä, kuinka paljon perää tuossa huhussa oli. Siinä tarkoituksessa lähti hän yppö yksin metsä myöten kiertelemään Tinttalan tiluksille, sillä ei hän olisi yhdenkään ihmisen suonut näkewän, että hän meni hyljätty tyttärensä ja wäpynsä kotia katsomaan. Niinkuin jo tiedämme, nähtiin hän siellä kumminkin. Sieltä palatessaan oli Mauno tawallista tifeämmiin ja tawallista pitempään ajatuksiinsa wai-puneena ja tawallista useammin kuultiin tuo „jos, jos"; erään kerran kuultiin hänen lisäävän: „jos ei hän olisi ollut minua roswoomas-sa".

„Kuka?" kysyi hänen waimonsa äkkiä.

„Ei kukaan", sanoi Mauno hawahuen, nousi ylös ja pisti piippuunsa.

Niin Mauno, mutta eipä muustakaan kansasta ollut peräti haihtunut pois tuo luulo, että Jaakko olisi ollut tuolla tawalla anastamassa waimonsa perintöä tylyltä ja kowalta apeltansa, waikka Jaakko olikin niin tuntuwalla tawalla puhdistanut itsensä tuosta rumasta syyttöfystä noiden roswojen kiinnipanemisella.

Ei kukaan kärsinyt enempää tuosta itäwästä naima-vettelöstä ja Jaakon ja Marin kunnian alennuksista, kuin Marin äiti. Jo alusta alkain oli hän katteruudella huomannut mihin waaraan hänen lapsensa joutuisi, jos hän tulisi Marttalan Martin kanssa elämäänsä wietämään. Hän oli tyllä Jaakossakin hawainnut inhimillisiä heikkouksia kenties enemmän, kuin hän olisi suonut, mutta hänen tarkka silmänsä huomasi hänen awunsa niin suuriksi ett'ei hän ollut ollenkaan vastaan tyttärensä yhdistymistä hänen kanssaan, semminkin kun se oli Marin sydämellinen tahto. Tuon hellän perheen-äidin sydämessä oli arka, awonainen ja puhdas paikka, jota ei ollut tämän maailman rikkaus ja hekuma saaneet so'aista, ja tuon puhtaan paikan awulla woi hän nähdä mammonan moniwäriisen ja lois-

taman lipun läwitsekin hieman tulewaisuuteen.

Marin naimisesta asti oli hän monta ittua itkenyt. Waikka hän oli kotonansa melkeen niinkuin wankina, pääsi hän sentään wäliin salaa pujahtamaan pois kotoaan, että hän sai tawata Marin. Silloin he aina yhdesä wuodattivat raskaan sydämensä, toinen kowan miehen ja toinen kowan isän ylitse. Oliko Mauno sitten paha tuolle siweälle ja hellälle waimolleen? Ei, sitä ei hän ensinkään ollut. Hän ei ollut koskaan lyönyt waimoansa, eikä vielä paholla ja törkeillä sanoillaan sätinyt häntä, eikä Mauno ollut vielä koskaan ollut juowuksissa. Hän oli hywä mies, ainakin mitä ulkonaisiin awioliittin oloihin tulee, mutta sisällisen ihmisen ja siis elämänkin laita on aivan toisin. Että Mauno oli jo heti naimisensa alusta anastanut anaran miesmallan awioliiton melwollisuuksien ja oikeuksien ylitse, oli jo aivan hänen luonteensa mukaista, mutta siihen vielä lisäksi tuli, ett'ei Mauno pitänyt waimoan — wertanaan. Tuota ei Mauno tosin antanut waimollensa tiedoksi törkeillä ja raa'oilla sanoilla, mieläpä koetti hän olla waimolensa kofonaan sitä ilmoittamattakin, mutta se ei onnistunut, sillä sydämen silmillä on tarkka näkö ja sen hermoilla on tarkka tunto. Surumielellä antaui waimo heti miehensä tahdon alle kaikissa, ja mykkänä kantoi hän sydämesjään tuota ontoa ja arkaa paikkaa, eikä Mauno koskaan koettanutkaan täyttää tuota ontoa, ei terweeksi tehdä tuota arkaa paikkaa — ei.

Silloin kun waimon mielestä tuntuivat yhteiset asiat menewän wastoin hänen ymmärrystään, koki hän aina hiljaisesti ja nöyrästi muistuttaa ja wai-kuttua miehensä mielipiteisin, mutta hän ei ollut vielä kertaakaan onnistunut. Semmoisissa tapauksissa sanoi Mauno tawallisesti: „mitä tuota joutawia puhuu“, ja lähti pois. — Minkäpä hänelle sitten teki.

Marin ja Saakon naimisen ajanakin koetti Marin äiti wai-kuttaa Maunoon

niin paljon kuin woi heidän eduksensa, mutta sitä ei Mauno kärsinyt hänen puhumakaan. Mutta ei hän sentään heittänyt toivoansa, eikä lakannut puhumasta ja tyhertelemästä tyttärensä eduksi, ja tuota hän teki wuodet läpitsensä, kun waan tilaa oli, mutta kaikella ahkeruudellaan ei hän woittanut muuta, kuin että Mauno rupesti tyhymään tuohon „mitä tuota joutawia puhuu“ janaan.

Niin, tyhjiin raukesiwat Marin äidin haikkeet ja ponnistukset jäyhän miehenä kääntämisesä ottamaan sanansa takaisin ja edes auttamaan omaa lastansa ja wävyään heidän uuden talonsa perustamisessa.

Waikka Marin äiti oli niin kowan isäntäwallan alla, sai hän kumminkin usein tilaisuuden auttaa Saakkoa ja Mariaa sillä ja tällä pienemmällä awulla, ja semminkin noina kowina katowuotten aikoina auttoi hän usein heitä ruoka-awuilla. Di kuinka usein olisi tuo hellä perheen-äiti käynyt katsomassa lastaan ja wävyään ja heidän pientä mutta taloan, niin, senpä hän olisi tehnyt niin usein ja mielellään, mutta se oli mahdotoin — Mauno ei sitä sallinut.

Kun sitten nuot huhut tuliwat, että Saakko muka olisi ollut Maunoa ryöstämässä ja että Marttalan Matti on Saakon haastanut oikeuteen kunnian loukkauksesta, niin ei ollut enään Marin äidin surulla rajoja. Hän tunsi selwästi tunnossaan, että Saakko oli wiatoin tuosta hirweästä syytöksesstä. Yhtäläistään koki hän Maunolle tehdä perättömäksi tuota syytöstä ja toteen näyttää kuinka wiatoin Saakko oli tuosta rifoksesta, mutta nuot hänen puuhansa ja puhdistustoimensa eiwät onnistuneet paremmin kuin ennenkään. Tawallisesti sanoi Mauno waan: „ole tuossa wai!“ ja sitten jälkemmin: „mitä tuota joutawia puhuu“. Ei Mauno koskaan julkisesti ilmoittanut sitäkään, että hän Saakkoa epäili tuossa ryöstäys-jutussa, ei jopa kaiketi, paljonpa hän silloin olisi-kin wai-

monsa kanssa keskustellut yhteisistä, sisäl-  
listä asioista.

Olen unouttanut mainita, että Jaakko oli parina vuotena jo hankkinut itsellensä kirjoitettavaa ja hyödyttävää kirjallisuutta. Korpellassa kylvetty siemen oli kyllä heti itänyt, mutta nyt vasta se orasti. Jaakon oli aina mieli halannut kirjallista tietoa, mutta jokapäiväisen elämän surrut ja huolet olivat hänellä näihin asioihin saakka olleet niin ankarat, ett'eiwät hänen aineelliset waransa sitä sallineet. Mutta kun hänen ajallinen elämänsä oli nyt waurastunut, rupesti hän tyhdyttämään henkistä tarwettansa, ja hänellä oli nyt jo oikeen kahdet sanomalehdet, jotka riippuivat kahdapuolta kamarinsa alkunaa, pisteltynä järjestyksessä pitkiin nauloihin.

Näinä aikoina Jaakko sai ensimmäisen werotirjansa, sillä uudistalon vapaa-woudet olivat jo loppuun tuluneet. Olipa Jaakko milt'ei mielisissä, saatuaan kirjallisen osoituksen yhteiskunnallisista welvollisuuksistaan. „Jopahan rupeawat meitäkin ihmisinä pitämään, koska werotirjan

lähettiwät“, oli Jaakko sanonut, werotirjan saatuaan, waikka tuo käskemä seteli on monelle niin wastenniellinen.

Jaakko rupesti nyt ottamaan osaa kunnallisiin keskusteluihin, sillä hän tunsi olevan itsellensä oikeuksia, koska oli saanut welvollisuuksiakin. Useinkin hän antoi niissä walaisemaisia ohjeita, sillä hänellä oli nytkin jo amarammat ja wapaammat käsitteet yhteiskunnallisista asioista, kuin monella muulla. Mutta tawallisesti katsottiin hänen ohjeensa ja neuwonsa ylön. Kun Jaakko ensikerran puhui kunnallistokouksessa, katsoivat muut kokouksessa oliaat pilkallisesti ja kysyvästi toisiaan silmiin, suu ilwehymysä, ja melkeenpä he olivat nauruun purskahdamaisillansa. Mikintähden? Sen wuoksi kun hän oli — köyhä uudistalolainen, Tintta Jaakko waan, ja hän tulee puhumaan mielipiteitänsä kuntakokouksessa.

Semmoinen oli Jaakon ja Marin armo ja asema appelassa ja kylässä, semmoinen oli myös heidän aineellinen toimeentulonsa sillä aikakaudella.

## XII.

### Kaswatuksen arpia — sywä lankeemus.

Edelleen teki Jaakko työtä undesä talossaan, ja tuo työ waukutti terweellisesti hänen ulkonaiseen ja siälliseen elämäänsä. Hän tuli tuon työnsä kautta ja woimasta hyödylliseksi jäseneksi perheelleen ja siinä samassa yhteiskunnalle. Heidän aineelliset waransa olivat tuon työn ja toimen kautta karttuneet siihen määrään, että he woivat murheettomina syödä omaa leipäänsä. Monta intohimoa, monta kaswatukselta perittyä helmasyntiä tuli tuon työn kautta kuuletetuksi, ja yhä enemmän sielu puhdistui ja warttui warsinaiselle elämälle, täyttämään niitä pyhiä welwol-

lisuuksia, joita perhe-elämällinen kutsumus myötänsä tuo. He olivat taistelleet monta taisteloa, taistelleet jokapäiväisen elämän toimeentulon eduksi, raa-  
kaa maata ja kowaa luontoa vastaan, mutta tuo jäykkä ja kowa korpi ei antanut aihetta mihinkään katkeraan taisteluon. Sillä waikka hän tekikin kowaa wastarintaa walloittajilleen, teki hän sen waan itäänkuin pilan wuoksi, ja sittenkun hän oli woitettu, hymyili hän waan niin mielisesti ja antautui ainaisiksi palveliaiksi walloittajalleen. Pakotusta ja hiteä tuotti tosin tuokin taistelo, mutta



ei tuo päätös ollut sydämen päätösta, vaan se oli ruumiin wäsymystä ja uupumista, jonka kova työ lahjoittaa kullenkin ahjeralle tekiälensä, ainakin keran päivässä, mutta joka iltamalla työstä päästyä heitti niin mieluisan muiston ja tunnon sydämeen, että tänäkin päivänä on taas en elämän welvollisuudet tähtetty.

Wettä, karpaleita puristi tuokin taistelo, mutta nuot eivät olleet niitä karpaleita, joita sydämen murhe ja tuska puristaa ulos ihmisen sydäimestä silmien kautta ja joita sanotaan tyyneleiksi, ei, ne olivat vaan waiwoista waluuaa hiukeä, jotka jättiwät sydämen rauhaan ja kuwuwat itsestänsä yön lewähdyksellä, huomenna taas uudestaan wuotaaksensa.

Paljon, paljon olivat nuot uudistalon ajukkaat taistelleet toisenlaistakin taisteloa, joka ei tyytynytään tuohon ulkoinaiseen, elämän surun ahdistukseen ja ruumiin woinien uunutukseen, vaan uunutti ja murti siällistä sielun woinia. Se taistelo oli ihmisellisen kunnian, arwon ja oikeuden taistelo. He olivat joutuneet ilkeän kostonpyhtäjän uhriksi, ja tuo kostonpyhtäjä koetti kostonpyhtöönsä ajaa perille jesuitamaisella kawaluudella ja wiekkaudella. Nuot hänen wehkeensä olivat siihen määrään onnistuneet, että heidän kunniansa oli waarassa, ja se puristi monta tyyneitä heidän silmistänsä ja tuotti monta murhetta heidän sydämiinsä. Kummankin taistelolon olivat he taistelleet lähes woittoilijesti, waikka kyllä usein näytti siltä, että totuus sortuisi ja wääräys ja kawaluus vaan rehoittaisi täällä maan päällä.

Noita kaikkia muisteliwat he usein, warsinkin noina kauniina, tyyneinä ja hämärinä syysiltoina työstä päästyään, jolloin lastewan auringon säteet laatiwat taiwaan reunat purppura-punaisiin werhoihin, punaten yön werhoksi wätähneen pilwen härmän, ja jolloin ihmishenki niin mielellään muistelee menneitä aikoja, jamaassa kuin se pyrkii saamaan wastausta

suurelle hengelliselle tyyneykselleen — tulewaiselle elämälle.

Tuommoisia kauniita syysiltoja oli sellin aika, jona Jaakko näytti erinomaisemmasti ajatuksiinsa waiwuneelta; luulta wasti hän ajatteli nytkin menneitä ja kenties tulewain aikoja. Mari oli myös siinä ja äänettöminä istuimat he kamarissaan pitkän ajan.

„Minä olen tässä miettinyt jotain“, janoi Jaakko wihdoin, katkasten siten äänettömyyden.

„No mitä wainen?“ tyyhi Mari.

„Että lähdemme kaupunkiin“.

„Yhdessäkö?“

„Niin“.

„Ja mitä warten?“

„Minulla ei ollut sinulle antaa niinkäänlaisia morsiuslahjoja, naimisemme aikana, ei munta kuin turmeltunut oma itseni. Me olemme paljon tehneet työtä, paljon nähneet waiwaa ja Jumala on työmme palkinnut. Nyt lähdemme yhdessä kaupunkiin, „morsian-marckkinoille“. Nyöhäistä on se tosin, mutta parempi nyöhäänkin kuin ei koskaan“, esitteli Jaakko.

„Sinulta en odottanutkaan mitään maallista rikkaustia, tiesinhän sen, ett'ei niitä sinulla ole. En sinulta waatinutkaan muuta kuin oman itsesi, ja siinä oli minulle kylläksi. Minä näin sinun läpitsesi, näin sinussa pilwän miehen, toiwoin sinusta tulewan miehen ja sentähden uskalsin minä yhdistää kohtaloni sinun kohtaloosi. Sinusta on tullut mies, tuten ennustin, ja työllä ja totuudella olet sinä sen toteen näyttännyt koto maailmalle. Se on tosi, että käwisin mielelläni kaupungissa, jossa olen käynyt keran waan ennen. Tosin ei minun mieleni tee mitään kallista morsiuslahjoja, mutta olisihan yhtä ja toista, joka olisi paremmin tarpeen kuin mieliteon. Sentähden suostun ilolla esitykseei ja lähden kanssasi kaupunkiin, semminkin kun lapsilltakin on hyvä pääsy. — Sinä olet hyvä ja oiwallinen awiojumppani“, janoi Mari ja syleili innoffaasti miestänsä.

Eihän muuta. Huomenna ruvettiin puuhaamaan kaupunki-kuormaa ja Saakko mei reellä kassi kuormaa maatawaroita kylään, jotta kylässä sitten säilytettiin kärehyille, wietäväksi kaupunkiin, joilla myötyinä saataisiin rahoja tarpeellisiin ostoksiin.

Kun kuorma oli saatu noin walmiiksi, lähtiwät Saakko ja Mari matkalle. Ilma oli kaunis, ja ilman mitään erinomaisista tapauksista pääsiwät he kaupunkiin. Siellä ottiwat he majapaikan laitakaupungissa olemassa pikku talossa.

Yksinä neuvoin möiwät he tuomansa tavarat hywiin hintoihin ja saivat niillä kauniit rahat ja Mari joutui niiden wartiaksi. Tawarain myönnissä oli tullut ilta ja huomenna aiottiin ruweta ostoksia ostamaan ja sitten pois.

Oli jo wäähän iltahämärä, kun Saakko lähti majatalosta vielä kaupungille, jottain asiaa ajamaan. Erään kadun kulmassa oli seisomassa kassi miestä, joiden siwutse Saakon piti mennä.

„Mitä minä näen? Tinttalan Saakko!“ kuuli Saakko toisen heistä sanowan.

Saakko katsoi heihin ja hawaitsi heti, että siinä seisoi — Marttalan Matti, erään hänen parhaan ystäwänsä kanssa.

„Niin on“, sanoi Saakko ja käweli eteenpäin.

„Älä mene, Saakko, minulla olisi sinulle wäähän asia!“ sanoi Matti.

Saakko seisautui ja molemmat miehet käweliwät hänen tykönsä.

„Minä olen aikaa ajatellut sinun kanssasi käydä tosi sowingoon, waan siitä ei ole tullut koskaan walmista. Nyt on hywä tilaisuus siihen. Enmekö lähde kapakkaan, että saisimme sowingon päälle siellä jottain suuhumme!“ esitteli Matti.

„Minulla ei ole mutanani rahaa yhtään penniä“, sanoi Saakko.

„En minä sinulta mitään waadikaan, minä maksan kaikki kulutukset; olisipa tehno mies, kun kutsuisin toisen kapakkaan ja waatisin hänen maksamaan“, puhelel Matti.

Saakko ei wastannut mitään, hän mielti.

Sowingo weriwihollisen kanssa tuntui hänestä niin miellyttäväältä, mutta oliko tuo sowingon tarjous wilpitöin ja rehellinen? se oli kysymys, jota pani Saakon fiksi ajattelemaan, ett'ei hänellä ollut suoranaista wastausta antaa.

„Tule pois, Saakko! Minä tiedän ruuhaisan paikan, jossa saamme wapaasti haastella“, kehoitti Matti ja lähti kumpupaninsa kanssa käwelemään.

Saakko lähti hitaasti ja warkalleen heitä seuraamaan; tuntuipa siltä kuin hänen olisi tarwinnut useampi askel ottaa taakseen eteenpäin. Oliwa niinkuin olisi ollut liian wäähän aikaa Saakolla, tehdäkseen oikeen lujaa päätöstä, mitä olisi tuon astan kanssa oikeastaan tekemistä, ja kesken tuntui tuo päätös olewan wäläkin, mutta hän seurasi kuitenkin Mattia.

Niin tawoin tuliwat he eräsen kapakkaan. Eipä tuo Mattin keuhutu paikka näyttänyt kowan ruuhaiselta. Puna-naamaisia miehiä istui parwittain pöytien ympärillä, kilistellen lasjeaan ja polttaen tupakkaa. Toinen laji noita kapakka-naamoja oli tuhka-harmaita ja heidän silmiensä ympärillä oli mustan tumma, kuolleen weren näköinen juoruu, joka piiritti koko silmän ja oli ikäänkuin pilwenä tuon Luojalta luodun ja ennen niin kirkkaan tähtösen ympärillä, niinkuin wankana ja ainaisena todistajana, että tuo Luojan lahjoittama walon lähde ei ollut enään alkuperäisessä kirkkaudessaan ja puh-taudessaan, waan että se oli nykyään werestynneen, himmentyneen ja pullistuneen näköinen, jolta näytti jo tahto ja woima peräti puuttuwan. Yksi osa noista kapakka-asujista löiwät kortteja parwittain ja yksi osa käwellä huojui ja toifferoitsi sinne tänne. Waikka oliwatkun noin erinkaltaisissa toimisissa, oli heille kaikille kuitenkin yhteistä kiroilemiset ja jumalattomat ja riwot puheet. Tupakan samua oli huonet täynnä ja lattialla oli paksusti piipun poroa ja muuta likaa, joka siihen juopuneilta läikkywän märkyhden kanssa oli sekaantunut yhdeksi tahraksi.

Ei näyttänyt seura eikä huonet haus-

kalta, ja tuo kaikki muistutti Zaakolle niin elävästi lapsuuden kotia, vanhaa Tinttalaia.

Matti näytti olevan hyvä tuttu sekä talon wäelle että vieraille. Häntä kehoitettiin istumaan ja tulemaan joukkoon; kyjeltiin tarkoin hänen kumppaniaan, ja Matti selitti Zaakon olevan hänen tuttujaan kotikylästä. Tuostakos tuli Zaakolle ystäviä: kättä puristettiin, onnea toivotettiin ja rhyppyjä tarjottiin.

Eri pöydän ääreen tahtoi Matti juomista ja sen ääreen istuivat nuot sowingon tekiät. Zaakko ei tiennyt nytkään, miten hänen kanssaan oikeastaan oli, mutta hän istui waan kun käskettiin. Sitten rupefi Matti rhyppyjä tarjoilemaan.

„Minä en juo itseäni juowuksiin“, sanoi Zaakko.

„Mitä joutawia! Kuka tuon wertaisesta juowuksiin tulee? Otetaan waan sen werran, että tullaan puheen lystiin! Ota waan rhyppyjä pohjaan!“ esitteli Matti.

Niin istuttiin, haasteltiin ja wäliin maisteltiin, mutta sowingon tekemisestä ei puhuttu mitään.

Zaakko ei ollut kylläksi tarkka walmomaan kiusauksen hetkellä omaa sydäntänjää. Hän oli lujasti päättännyt, kauwan päättännyt, ettei hän enään koskaan joi itsensä juowuksiin; oman rakkaan waimonsa tähden oli hän tuon päätöksensä tehnyt, ja hän oli kauwan päätöksensä pitännyt, mutta hän ei ollut joutunut koskaan lupauksensa jälkeen oikeen tosi kiusaukseen; nyt oli hänellä kiusaus käsisä ja hän ei woinut sitä kestää, waikka luuli kestävänsä, sillä hän tuli sitä enemmän juowuksiin, jota enemmän hän tenäsi, ett'ei hän juo päihinsä asti, sillä hän maisteli kumminkin ehtimiseen ja oli silloin jo juowuksissa, kun hän luuli olevansa tuossa luvallisesa puheen lystissä. — Selmasynti oli wirwonnut, oli woittanut — niin, oli, oli.

Woittanut oli Mattikin tarkoituksensa. Waikka hän oliin niin nöyrthnyt tuona

roswojen kiinnipano-hetkenä kotonaan, oli hänen kostonpyhntönsä elpynyt jälleen täyteen woimaan, nähdesään, ett'ei laki woinut häntä tuomita niin raskaasen rangaistukseen, kuin hän pelkäsi. Entinen nöyryys oli muuttunut entiseksi wihaksi ja wainoksi, ja hän etfi waan tilaisuutta, saadakseen langettaa Zaakon. Nyt luuli hän tilaisuuden tulleen ja hän oli asian harkinnut niin, että hän wiettelee Zaakon ensin juomaan itsensä juowuksiin ja sitten härshyttää hän hänen mihaan ja niin tekemään lopen jonkun hirweän rikoksen. Onnistuiko hän siinä täydelleen? Sen päähän saamme nähä.

Zaakko rupefi jo puhelemaan isolla äänellä, niinkuin hänen tapansa oli wiina päässä tehdä, mutta Mattin silmät loistivat niin pirullisesti.

„Sano, sano Tintta-karhukki!“ kuultiin Mattin kuiskevan kumppanilleen!

„No milloin sitä sowingosta puhutaan?“ sanoi Zaakko suurella äänen painolla.

„Kuka tuommoisen Tintta-karhun kansa sopii?“ sanoi Mattin kumppani.

Zaakko kawahti tuoilta ylös.

„Tintta-karhu! Tuoko se nyt on se mainio Tintta-karhu?“ sanoi eräs juomajoukosta.

„Hän on se, katsokaa nyt karhua oikeen karwan juureen asti“, sanoi Mattin kumppani.

Se oli hänen wiimeinen lauseensa, sillä Zaakon nyrkki putosi samassa hänen kaswoillensa ja hengettömänä kaatui solwaisia lattialle.

„Murha, murha!“ rupesiwat kaikki yhteen ääneen huutamaan. He rupesiwat tapaillemaan Zaakkoa kiinni, mutta hän löi ja hutki ympärilleen kuin riwattu, ja wetääntyi samassa owa kohden. Ei heissä ollut joukollakaan sitä miehuutta, että olisiwat ottaneet Zaakon kiinni, sillä kenenkään kynnet eiwät pysyneet hänesä, waan ne sinkosiwat kynsien omistajan kausa joka yrityksessä tuotakin tuokemaffi.

Sillä tawalla taistellen pääfi Zaakko

kartanolle ja niin kadulle. Tuota puoli-hämäräistä katua juosta roikasti hän niin paljon kuin eteensä pääsi, ja tuo hurja joukko jäljessä, huutaen: „Murha, murha! Ottakaa kiinni“. Tuohon takaa-ajajajoukkoon yhdistyi muitakin kadulla oloita ja kulkioita, ja viimein tuli heitä mahdollin parttio. Tuolla tavalla mennä rajusivat he Jaakon ja Marin majatalon ohi, Jaakko, paljon edellä tuota meluavaa ja firkuvaa joukkoa, juosta sukien aropäin, sillä hänen lakkinsa oli jäänyt kapakkaan, ja joukko jälesä huutaen, hoilaten. Jaakko juoksi ulos kaupungista ja poiktesi lähimpään viidakkoon; mahdollin oli heidän häntä sieltä löytää.

Tuo näky ja kuulo kävi kipeästi Marin sydämelle kuin puukon pistos, mutta ei hän kuitenkaan kadottanut hetkeksikään järkeään ja neuvoikkaisuuttansa. Hän puki tiireesti vaatteet yllensä ja lähti kuulustelevaan asiaan oikeaa laitaa. Melkeen suorastaan älysi tuo teräväpäinen waimo, mitenkä tuo riefä oli tullut, semminkin kun hän näki Marttalan Matin takaa-ajajien etupäässä.

Meluawa ihmisjoukko kadulla ohjasi tuon huolehtiwan ja lujan perheen-äidin askeleita, ja siltä ja tältä ihmiseltä kysäsi hän tuota paikkaa tarkemmin, jossa tuo harmittawa turma oli tapahtunut. Ei olisi luullut heikolla waimolla olewan sitä rohkeutta, että olisi woinut astua sisään siihen huoneeseen, jossa kaikki yhdestä suusta sanoivat murhan tapahtuneen juuri nyt, ja vieläpä hänen miehensä tekemänä, mutta tuo hirweä asia oli Marin sydämen asia, ja se se teki lujaksi tuon heikon astian, juuri siinä hetkessä, kun kaikki muut horjuivat.

Kun Mari tapasi tuon turmiota tuottawan kapakan, astui hän tytyttävän sydämin juoma-huoneeseen. Hän hengitti syvään ja silmäili hätäisesti ympärillensä. Häneltä pääsi pieni huudahdus ja hän rupesti hengittämään harvemmassi, mutta hänen rintansa aaltoili myrskyn jälkeen tyhyntyneen meren mainingin kaltaisesti; hän oli nähnyt jotain, jota ei hän ollut

osannut aavistaakaan — tuo mies ei ollutkaan tuollut, jota Jaakko oli wiinapäissään lyönyt; hän oli mennyt waan tainnukseen kahdesta kowasta täryksestä, täryksestä, jonka Jaakon nyrkki antoi, ja toisesta, jonka hän sai kowasti kaatuesaan.

Mies oli jo täydellisesti tointunut ja oli jo käwelyllä. Hän oli vielä juomuspäässä ja kiroili kauheasti Marttalan Mattia.

„Senkin hiiton wietävä roisto“, uhkeli hän. „Hän sai minun toisen kerran jo narratuksi härshyttämään Jaakkoa, joka on kymmenen kertaa parempi mies häntä. Entisestäään olisi minun pitänyt tietää, mitä siitä seuraa, kun Jaakkoa syyttömästi solwasee, mutta se p—n Marttalan Matti saa semmoisia aikaan, waan ei hän wasta enään minua narraa käymään syyttömien ihmisten filmille“, höpöpi mies, eikä huomannut Maria.

Mari astui nyt miehen tykö ja pyysi että hän sopisi tuon tapaturmaisen asian, eikä waiwaisi Jaakkoa oikeuteen; he maksaisivat hänelle kohtuullisesti.

Mies lupasi khynele filmissä sopia asian, semminkin kun hän kuuli saawansa rahaa, sillä entiset rahansa oli hän juomisellansa lopettanut.

Samassa tuli Matti huoneesen, sillä hän palasi juuri nyt tuolta takaa-ajomatkalta.

„Käviäpä karkulle kerran hullusti; nyt saan hänen ainakin pois filmiltäni. Ei hän niin mene, ett'ei häntä kiinni saada, waikka nyt pääskin kynsistämme. Haa! murha — sepä on naula, joka wetää“, puhui Matti mielihywillään, eikä huomannut, että murhatuksi luultu mies oli pystössä ja että Marikin oli huoneessa, sillä Mattikin oli juomuksissa.

„Mitä perhanaa sinä murhasta puhut? Olenpa jo pystössä kahden töppöseni päällä, luullakseni niin lujassa kuin sinäkin, waikka kyllä äsken sääreni wieweliä huusivat, ja olenpa koko asian sopinut jo Tinttalan Marin kanssa“, sanoi mies ja astui samassa Matin eteen.

Matti tuli nyt niinkuin puusta pu-  
bonneeksi. Pitikö tuonkin onnen luiska-  
taa pois hänen käpistänsä? Ei, ei, niin  
ei saata käydä — mutta tuosahan on  
elävä todistuskappale edessäni — mur-  
haa ei ole tapahtunutkaan — Mari —  
sopinut! Nuot ajatukset sekoittivat niin  
Matin ajatukset, ett'ei hän tietänyt mitä  
tehdä ja sanoa. Wiuhdoin selleni hän  
hämmästyksistään ja astui wuorostaan  
miehen eteen.

„Sinä et saa sopia sitä astaa“, sanoi  
hän kumppanillensa kiiwaasti.

„Minä saan tehdä oman astiani kanssa  
kuinka tahdon, ja se on jo sowittu. Sinä  
olet wäärä ja kawala mies, Matti, ja  
tästä eteen päin emme ole enää ystä-  
wykset“, sanoi Matin kumppani lujasti.

Mari lupasi aamulla tulla miehen majo-  
paikkaan ja maksaa hänelle sowingoiksi  
mitä hän waatifi. Matille ei hän pu-  
hunut yhtään sanaa, sillä hän inhosi  
häntä enemmän kuin käärmettä.

Nyt lähti Mari pois tuosta turme-  
luffen pefästä, ja mihinkä hän meni?  
Kolkoon, mustaan, sumuiseen yöhön lähti  
hän nyt kulkemaan. Hänellä oli kadon-  
nut, efsyhyt ja langennut lammas, sitä  
hän lähti nyt etsimään. Hän tiesi misä  
waarassa ja tuskassa Jaakko oli nyt,  
sielun ja ruumiin puolesta. Hänellä oli  
tuolle langenneelle lohduituksen sana ja  
tuon hän tahtoi saada perille, ennenkuin  
se tulee myöhäiseksi. Hän oli Jaakon  
päihtymisen määrystä arwannut, ett'ei  
hän jaksanut kauwas mennä siitä, kun  
taka-ajajat pois palasivat. Sen wuoksi  
toiwoi hän hänen löytävänsä. Yksinänsä  
ja heikkona kuin warjo hiivi hän kau-  
pungin katuja pitkin ja katosi yön pime-  
ään. Waikka hän olikin yksinäinen, heikko  
nainen, ei hän peljännyt wahoja ihmisiä,  
ei metsän petoja eikä mitään, sillä hä-  
nellä oli maan yhti ja ainoa tarkoitus-  
perä ja päämaali, jota kohden hän pyrki,  
ja tuo tarkoitusperä oli langenneen mie-  
hensä etsiminen ja löytäminen! Paljon  
woi waino toiwoa ja paljon rakastaa!

Kun Mari pääsi kaupungista ulos,

meni hän siihen wiidakkoon, johon näki  
Jaakon juoksewan. Sinne tultuansa kuis-  
kaili hän hiljaa kuin yön haamu: „Jaak-  
ko, Jaakko! Misä sinä olet?“ Sitten  
kuunteli hän niin hiljaa, ett'ei tohtinut  
hengittäääkään. Kauwan hän kulki, kau-  
wan hän kuiskaili, kauwan hän kuunteli,  
eikä mitään kuulunut. Wiuhdoin viimein  
oli hän kuulewinaan jotain heikkoa oih-  
kaamista.

„Jaakko, Jaakko! Oletko sinä siellä?  
Oma Marisi hakee sinua“, kuiskasi taas  
Mari.

„Mari, Mari! oletko sinä Mari? Jos  
olet, niin tule tänne!“ kuului silloin kä-  
heästi kuiskiwa ääni jostain pensaasta,  
ja Mari läheni sitä.

Mari oli oikeen arwannut. Wiina ja  
wähymys olivat waituttaneet, ja Jaakko  
oli kaatunut erään pensaan juurelle, sillä  
hän ei woinut etemmäksi mennä. Sur-  
keana sielun ja ruumiin puolesta makasi  
ja woiskasi hän siinä, sangen onnetto-  
massa tilassa. Hän oli selwennyt jo  
osaksi wiinasta ja sen jälkiseuraukset oli-  
wat nyt kaikessa kauheudessaan Jaakko-  
rievun kintereillä. Suopuminen oli jo  
hirweä ja häpeällinen rikos, mutta tuo  
toi myötänsä toisen vielä hirweämmän  
rikoksen — murhan, ja se oli hänen eroit-  
tawa ituisiksi ajoiksi rakkaasta waimos-  
taan ja lapsistaan, ja tuo tieto ja tunto  
teki hänelle niin kauheat omantunnon  
waiwat, että hänen joka luunsolmunsa  
wapisivat niinkuin haawan lehti.

„Jaakko! Oletko sinä Jaakko?“ kuis-  
kasi Mari kille tultuansa.

„Woi Mari, rakas Mari! Sinäkö se  
olet? Woi kauheata — murha — ijäksi  
eroitettu sinusta ja lapsistani, se on  
enemmän kuin ihminen woipi kestää“,  
puhui Jaakko wäänneksen itseänsä kauhe-  
oissa tuskisjansa.

„Sinulla on syytä rauhottua; se mies  
ei olekaan kuollut, jota sinä löit“, sanoi  
Mari.

„Woi, woi Mari! Älä mielistele, älä  
petä minua, sillä se ei kauwaksi poista  
tuskaa sielustani. Minä näin hänen kaa-

tuwan, näin hänen hengettömät, finertävät kaswonja, kuulin huutoja: murha, murha, tunsin kuinka minua tapailtiin kiinni ottaa, kuulin kuinka minua ajettiin takaa; ainoastaan wahwa woimani pelasti minua hetkeksi rikoksen kostosta — woi, mutta pian on minua kohtaama ansaittu rangaistukseni“, waikeeroitsi Jaakko epätoivossaan.

„Mutta kuitenkin on se tosi, että se mies elää, jonka luulet murhaneeksi“, sanoi Mari.

„Mistä sen tietäisit ja mistä olet sen keinon keksinyt, jolla koet hetkeksi tuskaani lievittää?“ sanoi Jaakko yhä epätoivoisena.

„Olenpa omin silmin nähnyt hänen elävän ja olen puhutellut häntä suusta suuhun; hän oli pyörthynyt waan kowasta tärähjelmästä“, sanoi Mari.

„Tuntuu hiukan toden mukaiselta puheesi, mutta se ei rauhoita minua wähhätkään. Jospa hän olisi wirwonnutkin kuolleista, niin kauhea rangaistus odottaa minua, sillä minä tein ruman rikoksen ja hukassa, hukassa on Jaakko, hukassa ijankaikkisesti, ja hukassa olet sinä, rakas Mari, ja hukassa koko perheemme, sillä wähhät waramme menewät suurien rikosteni ja suurien salkojen suorittamiseksi“, waikeeroitsi Jaakko.

„Rauhoitu nyt ja usko minua. Lähde nyt waan minun kanssani majapaikkaan, jossa saat nukahtaa ja lopen selwetä, ja näetpä hän aamulla, että astasi owat paremmasti kuin luuletkaan, ja lähde nyt heti; sinä menetät terweytesi ja järjesi, jos kauemmin saat täällä olla“, kiirehti Mari.

„Woi, woi, Mari! Mikä oliskaan minulle parempi kuin kuolema, sillä se pelastaisi minun kärsimästä sitä häpeää ja tuskaa, jonka olen päälleni wetänyt. Se pelastaisi minun kärsimästä sitä hirweää rangaistusta, joka minua odottaa ja joka tulee hywin ansaittuna. Kuolema, kuolema! tule pian ja pelasta minut rikosteni häpeästä ja rangaistuksesta, joka olen wiheliäisin ja huonoin ihminen mitä maan

päällä löytyy. Minussa löydät mieluisen uhrin, ja tustinpa olet koskaan ennen tehnyt mieluisempaa ja otollisempaa työtä. Mutta woi! minua peljättää ja kauhistuttaa. Wälttäisinkö sillä ijankaikkisen rangaistukseni? Ei, ei, sitä en wälttäisi. Ijankaikkinen, kauhea Jumalan wiha ja rangaistus odottaa minua kuolemani jälkeen. Woi minua, woi sinuakin ja lapsiani!“ waikeeroitsi Jaakko yhä.

„Ei niin. Kuolemasta ei puhettakaan, sillä minä ja lapsemme tarwitsemme vielä kauwan sinua. Lähde nyt heti pois, sillä muutoin sinä wilustut täällä ja saat todellakin taudin“, sanoi Mari ja painoi kapakasta hakemansa Jaakon lakin hänen päähänsä.

„Woi, woi, rakas Mari, woi minua onnetointa!“ päiwitteli Jaakko.

„Tottele nyt minua ja ole mies“, sanoi Mari.

Jaakko totteli ja niin he lähtiwät haapuroimaan pimeässä kaupunkia kohden. Horjuin ja päiwitellen kulki Jaakko waimonsa jäljessä pimeää ja sumuista tietä. Majataloon päästyhänsä nukahti Jaakko heti waimonsa laittamalle wuoteelle.

Amulla kun Jaakko heräsi, oli hänen edesjäsä kokonainen elämän helwetti. Hän oli nyt täydellisesti selwennyt wiina-päistään ja järjellinen muisto wiimeisistä tapahtumista kokosi kaikki hänen wiimeisen lankeemuksensa erityis-seikat kaikessa hirmuisuudessaan hänen omalletunnollensa. Noita muistellesa ja tuntiesa tuli Jaakko semmoiseen tuskaan, että hänen henkeänsä ahdisti ja tuskan hiki juoksi hänen päältään.

„Woi, Herra Jumala, Mari! Mitä nyt on tehtävä?“ huokasi Jaakko tuskisjaan.

„Sowitetaan loukattu mies ja lähdetään kotiin“, sanoi Mari.

„Niin, jos se on mahdollista, jos hän sopii“, sanoi Jaakko ahdistuksessaan.

„Hän sopii; sen sain jo illalla tietooni“, sanoi Mari.

Jaakko ei wastannut mitään. Hän tarttui waimoonsa syliksi ja rupesti sinä

itkemään, niinkuin pieni lapsi. Waimonsa alttiiksi-antawaisuus ja itsensä uhraawaisuus, ja samassa hänen oma mitättömyhtensä ja wiheliäisyyhtensä astuivat nyt täydessä walossaan Jaakon eteen, ja tuo se murti kaikenni hänen sielunsa woimat.

„Woi rakas Mari! Mitentä meidän ostostemme nyt käypi?“ sanoi Jaakko itsunsa seasta.

„Mä niistä murehdi, heitetään ostokset ostamatta ja maksetaan mitä rikottu on. Kyllä sinä on minulle morsian-ostoksia, kun ma saan sinun taas kotia“, sanoi Mari.

„Woi, woi, Mari! Kehno, huono, wiheläinen mies on sinulla“, sanoi Jaakko nyhkyen.

„Kyllä sinusta vielä mies tulee, sen sanon vielä nytkin. Sinä et langennut wapaasta tahdostasi, waan sinä tulit wietellyksi. Kawala, waarallinen kiusaus tuli ätkä kuin paula tietämättä eteesi. Sinä et ensin huomannut ja sittemmin et woinut sitä vastaan seisoa, ja niin lankestit sinä. Sinä nyt kadut sitä katkerasti, ja sen wuoksi toiwon sinusta vieläkin mie-

hen tulewan. Katkos Jaakko! Minä tunnen sinut paremmin kuin sinä itse“, sanoi Mari.

Sitten lähti Mari sovittamaan Jaakon loukkaamaa miestä. Hänkin oli jo selvennyt pöhnästä. Olipa saakkiin himo hänen tehnyt jo paljon tiukemmaksi kuin illalla. Hän päiwitteli kuinka hänen päänsä on kipeä ja arweli, ett'ei siitä koskaan enään terwettä tule, ja osasipa hän kisko Marilta niin paljon sowinnoita, ett'ei heille jäänyt kuin hädin tuskin sen werran, että he niinkuin naukuin kotiansa pääsivät. Kun he olivat miehestä erilleen pääsneet, lähtiwät he ajelemaan toitiinsa.

Kun tuo Jaakon kaupunki-matka tuli tunnetuksi kylässä, kadotti Jaakko kaiken arwonsa, jonka hän oli pitkällisen taistelun awulla wiimeiseltä itsellensä woittanut. Kun Mäkelän Mauno oli saanut tuon kuulla, oli hän sanonut: „sitä se nyt vielä oli wailia“.

Ihmiset ovat suuresa määrässä kummallista, sillä useimmat heistä waatiwat enemmän lähimmäiseltään, kuin itseltään.

### XIII.

#### Selkenee — pehmenee.

Möyränä ja katuwaisena teki Jaakko taas työtä kottiin päästyään. Mituisesti muistaen omaa heikkouttaan ja horjuwaisuuttaan, rupesti hän aina enemmän ja enemmän näkemään, mitä kallis ja werratoin aarre hänellä waimossaan on. Hän tunsi, että hän olisi tuhat kertaa fortunut elämän taisteloissa, jos ei hänen waimonsa olisi alttiiksi-antawaisella uhrauksellaan häntä alati tukenut, lohduttanut ja pystöksi pitänyt. Suurella sydämen kinulla hawaitsi Jaakko, kuinka kaswatuksesja juurtuneet helmasynnit owat

waikat wieroittaa ja kuinka ne uusissa muodoissa, uusilla keinoilla ja uusilla woimilla ryntääwät esille ja uusilla pauloilla kietowat lankeemukseen. Waikk'ei Jaakko ollut koskaan ollut paha Marille, kaukana siitä, sillä hän oli häntä kunnioittanut kaikella kunnioituksella ja rakastanut kaikella awiollisella rakkaudella, kaksinkertaisella kunnioituksella kunnioitti ja rakasti hän nyt jaloa waimoiaan; ja eipä Marilla ollut yhtään syytä halweksua tuolla kaupunki-matkalla saatuja — morsiuslahjojaan. Waikk'ei se ollut sen pa-

rempi lahja, kuin lankeemus alinomaisessa elämän taistelossa, oli se kuitenkin kantanut kauniita hedelmiä: Jaakko ei ollut lungeunut vajotakseen, vaan — noustakseen. Hän oli tullut tuntemaan vihollisen voiman ja kavaluuden, ja hän rupefi maarilla pitämään sekä vihollistansa että omaa itseään; ja nöyrä, latuainen walmominen oli sen hedelmänä; siis se lankeemus oli opiksi eikä paatumiseksi, palaamiseksi eikä eskymiseksi. — Kospa kaikki lankeamiset waijuttaisivat samoin! Niin, niin — jospa.

Käskinfertaisella innolla, käskinfertaisilla woiimilla ja käskinfertaisilla toimilla teki ja teetti Jaakko nyt työtä. Ja huomasiwatpa he, kuinka wiisaasti Sumala teki, kun sanoi ihmiselle syntiin lankeamisen jälkeen: „otras hiesjä pitää sinun leipää syömän“, sillä juuri tuo työ woipi paljon ihmisen intohimoja ja syntiin lankeamisessa tulleita pahaita hillitä ja tuulettaa.

Niin kului taas joku wuosi. Toisenlaiset oliwat nyt Wuorentaustan tienoot, kuin silloin, kun Jaakko tuli sinne taloa tekemään. Awaroita wiljawainioita oli ylt'ympäri kartanon, jotka lainehtiwat rehoittawassa laihossa. Toisenlainen oli nyt Metsälämmen rämetkin, sillä se paisti sawen keloituksen wooksi walkealta kuin harmahawa hattu ja rehoittawa nurmitähkiö ja hiirenhäntä-heinät yhteenä huojuiwat sinne tänne, hiljaisen tuulen käydessä, ja toinen osa oli lainehtiwassa laihossa. Pytingin takana oli vähäinen kaswitarha, puistoineen ja Metsälämmelle menewän tien kahta puolta oli puu-istutuksia. Tuo ennen niin hetteinen ja ruma Metsälampi, ruman ja wetelän suon keskellä, oli muuttunut ihanaksi peilikkaaksi silmäksi hymyiwän ja rehoittawan wiljawainion keskellä, ja ylpeät kaswit kumasteliwat ympäri rantoja sen tyhneessä pinnassa. Mitassa ja salwoisissa oli wiljaa wankasti ja mylwiwä, lihawa tarja oli melkoisesti yhä lisääntynyt. Bankka oli jo Tinttalan uudistalo, ja tuon wankkuuden perustuksena oli asu-

lasten oikeaan paikkaan tehty, ahkera työ ja tuo sawipohjainen Metsälämmen rämet. Jaakko oli oikeen arwannut.

Niin teki ja toini Jaakko, koettaen unhottaa rikostansa, ja tuo unohituikin osittain, sillä hän löysi sydämellensä lewon, ja parempaa perheen-isiä, kuin Jaakko oli, ei olisi woinut löytää kenestäkään, ulkonaisesti huraskaastafaan miehestä. Mitä hywää olisi siitä ollut, jos Jaakko olisi fortunut? Ja fortunut hän olisikin, jos ei hänellä olisi ollut armahtawaista sydäntä ja lempeää kättä tukenansa. — Marikin oli arwannut oikeen, sanoessaan tuntewansa Jaakon, paremmin kuin hän itse, ja ennustaessaan, että Jaakosta vielä nytkin mies tulee.

Unohtua alkoi kyläläisientkin mielestä tuo Jaakon viimeinen lankeemus, sillä hän oli työllä ja totuudella osoittanut, että hän woi sowitzaa rikoksensa ja olla mies. Mäkelän Mauno ei waan woinut unhottaa Jaakon viimeistä roimetta. Hänelle oli puhuttu Jaakon ja Marin keskinäisestä hywästä sowitzasta ja heidän nopeasta waurastumisestaan, aineelliselta kannalta katsoen, ja hänelle yriteltiin usein puhumaan tuosta ihmeellisestä käänteestä, mutta Mauno ei kärsinyt sanaakaan siitä puhuttawan, närkästywättä ja inhoaan osoittamatta. Eikä hänen nähty koskaan enään olewan ajatukseinsa waipuneena, eikä sanowan: „jos, jos“.

Marttalan Matti iloitsi sydämestään, kun näki että tuo Maunon ja Jaakon välillä olewa juopa oli suuresa määrässä isonnut. Hän oli isossa määrässä woittanut tarvoituksensa, kawaloilla weikeillänsä, mutta toiwottuun päämäärään eiwät ne wieneet, sillä ei hän saanut Jaakkoa lankeamaan nousemattomaksi.

Tuon puoliksi onnistuneen tarvoituksensakin nojalla nosti Matti päätään korkeammalle. Hän luuli ajan itsestään pois pesneen tuon saastan, jonka tuo roswojuttu oli häneen iskenyt, mutta niin ei ollut. Hän teetteli ystäwyhyttä Mäkelän Maunon kanssa ja viimein hän rohkeni warowasti Maunolle ilmoittaa olewansa



se, joka hänen roswojen kynsistä pelasti! Silloin loppui Maannon kärsimällisyys.

„Hävyytöin, huutitoin walehtelia, roswojen pesä! Mene filmieni edestä“, sanoi Mauno tuimasti, nousten samassa kiireesti ylös.

Matti ymmäräsi nuot sanat ja tuon liikkeen ja hän lähti.

„Melkeen hävyyttömäksi ihminen saattaa tulla. Jos hän olisi pelastajani, olisi hän jo aikaa omistanut tuon aina tarjolla olewan piipun; sitä hän ei ole arwannut omistaa, sillä se ei ole hänen. Muutoin ei hän olisi kyennyt minua pelastamaan, kenties ei hän olisi sitä tahdonutkaan. Kaikissa suhteissa täytyy pelastajani olla Mattia paremman miehen“, kuultiin Maannon sanowan Martin mentyä.

Tuo Jaakon ja Marin otto-tyttö oli kaswanut ja kehittynyt aika-ihmiseksi. Hänen nimeään ei ole tullut koskaan mainituksi. Johanna oli hänen nimensä, ja hän rakasti Jaakkoa ja Maria, niinkuin isäänsä ja äitiänsä, ja heidän lastansa niinkuin omia weliänsä ja sisaria; Jaakko ja Mari pitivät ja kohtelivat Johannaa niinkuin omaa lastansa, ja hän rupesti saamaan yleistä kunnioitusta launeutensa ja siweytensä wuoksi.

Eräänä pyhä-iltana oli Johanna kylässä. Nuoret olivat kokoontunut erään sen taloon, iltaansa wiettämään laikkalaisilla nuorten leikeillä. Johannakin oli siellä. Eräs poika rupesti panemaan piippuunsa, ja kun hän sen sai tehdyksi, istui hän kenossa selin polttamaan.

„Mistä sinä olet meidän isännän piipun saanut?“ kysyi Johanna äkkiä itseään läki istuwalta tupakan polttajalta.

„Tiedätkö wisstin, että tämä piippu on teidän isännän?“ kysyi poika hämmästyneenä.

„Minun wisstin tuo on sama piippu, jonka meidän isäntä kadotti joitakuita wuosia takaperin, kylässä käydesään, sen tunnen aiwan warmaan“, sanoi Johanna.

Kukaan ei heistä tietänyt tuon piippujutun merkitystä, ei Johannakaan muuta

kuin että se oli heidän isännältä monia wuosia sitten kadonnut piippu, sillä hän ei ollut kuullut puhuttawan kotoaan koto piipusta muuta kuin sen, että Jaakko oli puhunut eräänä kertana, että hän pudotti kylämattalla piippunsa. Mutta tuo, joka piippua nykyään wäljeli, ymmäräsi tarkoin mikä merkitys tuolla piipulla oli, ja hän pisti piipun lakkariinsa ja wetäyhi ulos.

Asia on itsestänsä ihan selwä ja yksinkertainen. Kun Mauno oli monta wuotta hakenut omistajaa tuolle piipulle, eikä ollut sitä löytänyt, oli hän heittänyt kaiken toiwonsakin. Hän oli antanut piipun rengillensä, kun hän oli sitä pyytännyt, ja renki sitten poltteli sillä tupakkaa kylissäkin käydesään. „Mitäpä minä hänellä teen, kos'ei sille löydy omistajaa“, oli Mauno sanonut piippua antaessaan.

Siiis se oli Mäkelän renki, jolla piippu nykyään oli. Heti kun hän kuuli kuka piipun omistaja oli, lähti hän kotiansa. Hän meni suorastaan Maannon kamariin. Mauno oli ajatuksiinsa waiwuneen näköinen, eikä ollut huomaawinaan renkinsä tuloa, imeskeli waan harwakseen omaa piippuansa.

„Minäpä tiedän, isäntä, kenen tämä piippu on“, sanoi renki, samassa ojentaen Maunolle nähtäväksi kysymyksesä olewan piipun.

„No, annapas kuulla!“ sanoi Mauno ja oikasti itsensä suoraksi.

„Tämän piipun omistaja on teidän — wäwynne, Tinttalan Jaakko“, sanoi renki.

„Säh — mitä? Mitä sanat — mistä olet sen tiedon saanut?“ sanoi Mauno hätäisesti ja syöksähti seisoaalleen.

Ei ukkoisen isku olisi paremmin waihtautanut Maunoon, kuin tuo nutinen. Hänen suustaan putosi piippu lattialle ja tuo wahwa mies, sekä luonnoistaan että ruumiiltaan, wapiwi yhtenä tytinänä.

„Tinttalan Johanna rupesti tätä, heti nähtyään, puhuttelemaan isäntänsä piippuksi, jonka hän kuuluu kadottaneen joitakuita wuosia takaperin“, sanoi renki.

Mauno oli tuofion waiti. Sitten kää-

tyi hän renkiin päin ja fanoi hänelle puolitiski tutehtuneella, wärisewällä äänellä: „anna piippu tänne ja jätä minut rauhaan. Sopiwasfa tilaisuudessa tahdon sinulle palkita tämän tiedon“. Renki lähti.

Mitä lieneekään Mauno ajatellut yksin kamarinsa jäätyhensä? Sitä ei tietty. Mutta luultawasti riehui monenlaiset tunteet nyt tuossa jäykäsä rinnassa. Renties oli tuo wahwa luonto ensikerran horjumaisillansa, jota se ei ollut vielä koskaan ennen tehnyt; senpä saamme nähä.

Towin aikaa kuului kamarista kiireitä askeleita; arwattawasti asteli siellä Mauno edestakaisin ja mietti. Talwi oli. Ei kuitenkaan kauan wiipynyt, ennenkuin emäntä sai käskyn tulla Maunon kamariin. Emäntä, aina tottunut miestään tottelemaan kaikissa, tuli. Hän säikähti koman, nähbessänsä Maunon niin oudon näköisenä ja kalpeana.

„Päne waatetta päällesi!“ fanoi Mauno niin hiljaisella ja siweällä äänellä, että emäntää oikeen kummastutti.

„Mitä sinä nyt mietit, Mauno?“ kysyi emäntä ja katsoi häntä niin lempeästi silmiin.

„Käymme yhdessä wähän kyläsä“, fanoi Mauno umpinaisesti.

„Missä?“

„Senpähän saat sitte nähä.“

Samassa fai renki Maunolta käskyn panna hewonen aisoihin, ajore'en eteen. Emäntä puti kiireesti waatetta ylleen ja pian olivat he matkalla. Olipa emäntä oikeen hywiällä mielin, waikka matkansaa määrä oli tietämättömissä, sillä eipä ollut monasti sitä tapahtunut, että Mauno olisi tahtonut häntä kanssaan kylään.

„Mihin me menemme?“ kysyi emäntä, kun he olivat towin ajaneet metsätietä.

„Johan sen olen sanonut, kylään“, fanoi Mauno.

Siihen selitykseen täytyi emännän tyytyä ja niin ajettiin edelleen.

Wihdoin ajoi Mauno erään talon kartanolle. Emäntä ei tuntenut taloa, eikä

hän tuntenut kaikkia muitakaan taloja kyläsään, sillä hän oli opetettu kotonansa pyshymään; ehkäpä ei Maunokaan tuntenut tuota taloa, ei ainakaan tarfoin, sillä hän ei ollut koskaan käynyt siinä; se oli — Tinttala.

Itäpuhteen pimeän amulla pääsiwät wieraat kellottomalla hewosella kartanoon kenenkään huomaamatta; nyt astuivat he huoneesen. Kirkas walkea palaa leikkotteli takassa pystöwalkeana, sillä Mari oli juuri padan kääntänyt pois tulelta ja ammentanut illalliskeiton kuppeihin. Pum, pum, pum, pani iloinen walkea, suurista kajakaloista tehdyssä torwessa, lemittäen samassa waloa ja lämpöä ympärillensä. Waikka olitin waloisa, oli omi-pieli kuitenkin hämärä, johon wieraat pyhähtywät. Saakko istui takan ääressä ja kieputti pikku Maunoa polwellsansa ja kaffi nuorinta lasta kieppuimat äitinsä ympärillä.

„Oletpa sinä jo oikeen raskas poika, kohtahan sinä olet Mäkelän waarin koinen“, fanoi Saakko pikku Maunolle ja kiikutti häntä kiwaasti polwillaan.

„Iä, isä! Mitk'ei minua wiedä koskaan katsomaan Mäkelän waaria ja mummoa?“ fanoi pikku Mauno ja katsoi kysyvästi isänsä silmiin.

„Et sinä, poika-rukka, taida koskaan nähä Mäkelän waaria ja mummoa“, fanoi Saakko surullisesti. Hän lakkasi poikaa kiikuttamasta ja ajatuksiinsa waipeena siljoitteli hän pojan kihara-tukkaa.

Tuo keskustelu isän ja pojan välillä tapahtui juuri siinä tuokiossa, jona wieraat seisahtuivat omipieleen.

Ensi filmäyksellä turpaan tultuansa huomasi Mäkelän emäntä missä kyläsä nyt ollaan. Waikka hän seisoi Maunon rinnalla ja oivalsi hywin kyllä, minkälaista käytöstä hän waatii, pääsi häneltä kuitenkin heikko tuskun huudahdus; äidin sydän kuohahti pafolla opetetun rajan ylitse.

„Keitä wieraat owat? Mitä teitä waiwaa?“ fanoi Mari ja syököfähti wierasten

tykö, ensin warowasti irroitteen lapset itjestänsä.

Kun Mari oli tarkemmin filmännyt wieraita, astui hän nopein askelin takaperin ja hundahti: „Herra Jumala! — — Isä ja äiti!”

Nyt astui Mauno keskelle lattiaa: „Jaakko ja Mari! Tahtoisin jotain haastella teille. Wiekää minut kamariinne!” sanoi hän.

Sitten lähtiwät he kamariin ja Mauno wiittasi waimolleen, että hänkin tulisi, a waimo tuli.

Nyt oli tuskan ja obotuksen aika, sillä kukaan ei tietänyt mitä nyt tapahtuisi. Kullakin heistä oli ajatuksensa muinaiset muistot, muistot menneistä ajoista, tapahtumista ja asioista, ja nuo muistot herättiwät heissä monenkaltaisia tunteita, jotka myrskynä kiitiwät itsekunin sielun läpi. Siihen sitten vielä lisäsi tuomoinen äkinäinen ja odottamaton kohta, niin pitkä ja monta tuskallista hetkeä aikaan saaneen ajan perästä. Kainki nuo yhteensä aikaan sai heissä kaitissa wapistuksen, wapistipa itse Maunokin, waikka hän oli jäykin heistä.

Kun he oliwat sanan puhumattomina towin kaitin istuneet, rupesti Mauno pitkäweteisesti poweaan kaitwamaan; sieltä hän weti esiin niwerä-piipun, lyhyellä luuwarrella.

„Tunnetko Jaakko tämän piipun?” kysyi Mauno, samassa näyttäen Jaakolle piippua.

„Se on minulle hywinkin tuttu”, sanoi Jaakko tutehtuneella äänellä.

Mauno rupesti enemmän wapistamaan; hänen hartiansa oikeen jytisiwät; sijällinen raiwoisa tuska waiutti sen. Kenties tuo tuska oli hänellä ensimmäinen eläisfään, sillä ensimmäisen eläisfään oliwat hänen perustelmansa ja päätelmänsä horjuneet ja wääriksi löytyneet. Ensimmäisen oliwat hänen tuntuonsa wiisarit osoittaneet aiwan toista, kuin mitä hän oli heille määrätellyt ja mitä hän oli heistä luuloitellut, ja niin suuresa määrässä. Hänen tuli tuo tunnustaa, sillä hän ei tahtonut olla

wäärä misfään suhteessa, kun hän waan tuli waiutettuksi tunnoisaan astian oikeudesta, ja tuo kaitti waiutti sanomattoman tuskan hänen sydämesfään. — Jäykä mies, jäykä luonto oli murtunut — oli.

Kukaan ei puunut mitään sillä ajalla, jolla Mauno taisteli sijällisen ihmisenfään kanssa.

„Wäärin olen sinua, Jaakko, tunteut, wäärin tuominut, anna se minulle anteeksi!” sanoi Mauno wihdoin wapistewalla äänellä.

Nyt wasta huomattiin mitä Maunolla oli mielesfä, ja nuot Maunon harwat sanat tekivät sanomattoman waiutuksen toisten tuntoihin. Mari ryöpsähti heti isfänfään kaulaan ja hoi itkunsaa seasta: „Isä, isä, rafas isä! Te olette minulle ja Jaakolle anteeksi antaneet, sen tiedän nyt, ja se tekee sydämelleni niin hywää, woi Herra Jumala kuinka hywää”. Maririn äiti ei tyennyt muuta sanomaan, kuin hokemaan: „woi, woi kun sinä Mauno olet hywä, tiedänhan minä että sinä olet hywä, mutta et sinä ole vielä koskaan ennen noin hywä ollut”. „Tuhhat kertaa anteeksi, rafas appeni, tuhhat kertaa anteeksi”, kertoi Jaakko ehtimiseen. Kainki itkiwät.

„Mihin olisi ainoa lapseni joutunut, jos hän olisi yhtynyt Marttalan Martin kanssa, niinkuin minä olisiin sokerudessani tahtonut? Misfä olisiin minä, jos et sinä, Jaakko, olisi minua pelastanut murhaajain ja roswojen kästistä? Minä olen sinua pitänyt murhaajanani, ryöwääjänäni, ja sinä olet minun pelastajani; sinä olet pelastanut minut ja lapseni perikadosta. Rauhea on ajatella, millä tawalla minä olen kohdellut hywäntekääni — sinussa on jalo henki, Jaakko”, änytytti itkunsaa seasta Mauno.

Kukaan toisista ei woinut puhua paljon mitään; ainoastaan woi Mari änytyttää: „isä, isä”, ja Maririn äiti: „sainoinhan minä sen, Mauno, sanoinhan minä sen”.

Min, tuo oli liituttawa näky ja kohta, oli katumuksen ja parannuksen hetki,

oli awonainen ja wapaa sydänten aukaiseminen, oli tunnustuksen ja sowingon hetki, oli kauniimpia helmiä taistelemassa ihmis-elämässä — oli todellakin.

Sitten wasta lehoittivat Jaakko ja Mari wieraitansa riisumaan päällyswaateensa pois, ja Jaakko meni herosta päästämään ja talliin wiemään.

Kun he olivat tyyntyneet tunteittensa wallasta, sai Jaakko ruweta kertomaan kuinka hän sattui tulemaan siihen, kun roswoot häntä hätyyttivät. Jaakko kertoi alusta loppuun asti kaikki pienimmätkin seikat, ja sana sanalta tunsi Mauno ne tapahtuneiksi, ja Mauno oikeen kauhistui, kuullessansa noiden pahantekijän weskettä.

„No miss'et sinä tullut huoneesen, kun toit minut kotiini, waikka minä käskin?“ kysyi Mauno.

„Minä pidin pelastuksenne tawallisena ihmiswelvollisuutena, enkä toiwonut siitä mitään palkintoa; ilman sitä pelkäsin teidän wihaanne“, sanoi Jaakko.

„Hywä Sumala!“ puhkesi Mauno sanomaan tuon kuultuansa.

Sitten oli towi äänetöintä aikaa.

„Nyt minä tähdelleen käsitan, että sinussa on miestä. Wainottuna pienestä poikafesta pitäin, hyljättynä ja sorrettuna taikilta, olet sinä läpi kaikkien wastusten raiwannut näin wanhan talon omalla woimallasi kylmään korpeen. Minä olen kompastunut sinun harwoihin hairahduksiisi, mutta sinun hywät awusi ja työsi owat monin kerron suuremmat witojasi ja hiljan olen oppinut tuntemaan, ett'ei täällä wiatointa löydykään. Kaikki, mitä meillä on, ottakaa heti huomenna haltuunne ja antakaa ainoastaan lastenne kansa meille ruokaa ja hoitoa kuolinpäiwäämme asti. Meillä ei ole kaukaan ollut yhtään lasta, sillä kowuudellani olen ainoan lapseni ajanut pois työäni. Monta tuskaa on se tuottanut, monta unetonta yötä antanut, waikk'ei siitä muut tiebä, sillä minullakin on toki sydän, joka woi tuntea ja kärsiä. Antakaa te nyt meille lapsia itsesfänne ja lapsis-

sfänne, korwaukseksi lapsettomuudellemme ja lohbutukseksi pimitetylle menneelle elämällemme ja nykyiselle murheellemme!“ puheli Mauno ja eipä häntä koskaan oltu kuultu niin kaunopuheliaana kuin nyt.

„Woi, woi kuin te olette hywät, isä ja äiti. Woi kuin silloin on hywä olla, kun te olette aina meidän ja me teidän. Me emme tarwitse teitä saada mitään, sillä Sumala on suunnanut työmme, niin että hywin kyllä aikaan tulemme; siinä on kylläksi kun teidät saamme. Täällä meidän on sitten hywä olla, wähän ulompänä maailman hrshyistä ja pauhuista, ja silloin koitamme kaikin unhottaa mitä kärsineet olemme“, puheli Mari ja halaili kynnelsilmisä wuoroon isäänsä, wuoroon äitiänsä.

„No, mutta herran tähden! Mihin meidän omaisuutenme sitten joutuisi, jos ette te sitä vastaan ottaisi? Eihän meillä ole minkäänlaisia muita perillisiä; omaisuutenme vastaanottamista ette saa yhtään estellä, sillä te saatatte estelemiselläne tehdä nykyisen ilomme jälleen murheeksi. Mutta emmeköhän me kumminkin kaikin mene Mäkelään asumaan? Onhan se wanhempi ja kauemmin asuttu paikka, woi mitä Jaakko siihen sanoo?“ puheli Mauno.

Jaakko ei wastannut towiin aikaan mitään; näyttipä siltä kuin hän olisi kadottanut puheenlahjansa. Hänen rintansa aaltoili ja hengityksensä käwi harwemmaksi; näkyi selwästi, että joku sisällinen tunne ahdisti häntä.

„Kafas, kallis on minulle tämä koti. Tässä olen minä taistellut raskaimmat ja tärkeimmät taisteloni. Tässä olemme usein murtuneet sekä sielun että ruumiin puolesta. Tässä, tässä olemme langenneet ja nousseet. Tässä olemme kärsineet suurinta tuskaa, mitä ihminen koskaan woi kärsiä, ja toisaalta nauttineet semmoista iloa ja onnea, jota ei yksikään kuolewainen liene suuremmissa määrässä nauttinut. Tässä olen koettanut unhottaa ja sowingaa rikofiani ja tässä on kowa ruumiillinen työmme kantanut jo he-

belmiä, toimeentuloksemme asti." Voi, woi! Niin waikaa kuin minun onkin se ilmoittaa, täytyy minun kumminkin sanoa, ett'en saata erota tältä rakkaalta taistelo-tantereeltani. Tässä tahdon elämäni elää, tässä kuolemani kuolla, ja — ja..." puheli Jaakko, mutta nyt tukautti fortunut ääni sanat hänen kulkunsa.

Mauno näytti nielestelevän jotain; kenties se oli murtuneen mielen nielemistä. "Se on päätetty. Olkoon menneeksi. Me jäämme luoksenne jo tältä matkalta; me emme palaa enään Mäkelään koskaan, tehkää te Mäkelän kansa mitä tahdotte", sanoi Mauno ja ojensti Jaakolle ja Marille kätensä, jonka he ottivat liikutetulla mielellä vastaan.

Nyt lähtiwät kaikki tupaan. Jaakko sanoi pikku Maunolle: "Nyt on Mäkelän waarisi ja mummosi täällä; tuosha he owat", ja wei pojan heidän luokseensa.

"Dupa minulla komea waari ja mummo; miksette ennen ole tulleet meille? Nyt on minulla kaffi waaria ja mummoo", sanoi pikku Mauno lapsen wiattomudessaan.

"Hywä Sumala noita wiattomia lapsiakin!" sanoi Mauno, ottaen pojan syliinsä, ja khyneleet walahtiwat filmistään. Sitten meni hän ja tervehti talon palkolliset, wanhan Saara muorin ja Jaakon isän ja äidin, ja sitten sanoi hän heille: "saattepa meistä kaffi asufasta lisäksenne."

## XV.

### Lopputili.

Kowin ällistyiwät Mäkelän palkolliset, kun Jaakko seuraavana aamuna ilmestyi Mäkeläsfä, isäntänä ja lästianä. Sitä suurempi oli heidän kummastuksensa, kun Jaakko ilmoitti, ett'eiwät isäntä ja emäntä tule enään koskaan Mäkelään asumaan.

Jaakko järjesteli nyt wäli-aikaisen asumuksen Mäkeläsfä; tuolle rehelligelle ja uskotulle renki Kallelle, joka tuon kummallisen piipun omistajan oli ilmi saanut, antoi Jaakko täydellisen isäntäwällän, sifsi kuin toisin määrätään. Kotia lähtiesään wei Jaakko kirjoittajan muassa, joka sitten Tinttalassa teki kirjallisen liiton Maunon ja Jaakon wälillä.

Seuraavana pyhäänä kuulutettiin Mäkelän maa ja osa irtainta huutokaupalla myötäväksi.

Nyläläiset ällistyiwät kaikesta mitä he nyt oliwat nähneet ja kuulleet, niin että eiwät olleet omia filmiään ja korwiaan uskoa; olipa kun aurinko olisi muuttanut

kulkunsa, maa ratansa ja wirrat juoksunsa päinwastaisiin suuntiin, kun Mäkelän Mauno oli sanansa peruuttanut. Mutta kun Korpelan isäntä oli tuon mielenmuutoksen kuullut, oli hän sanonut: "Mäkelän Maunollakin on sydän, joka woipi muuttaa päätöksensä, kunhan waan hän tulee tunnoossaan waluutetuksi olewansa wääräsfä. Kenties on tuo wakuutus ensimmäinen hänen eläesfään. Hän on suora, rehellinen mies ja on harwoin wääräsfä, mutta kenties olisi noita wakuutuksia saanut olla joku lisää ja aikajemmin, mutta parempi myöhäänkin, kuin ei koskaan".

Kuulutettu huutokauppa-päiwä tuli Mäkelään. Jaakko eroitti Mäkelän tilustista awullisen torpan maan erilleen, wiidelskymmeneksi wuodeksi. Siihen tuli hywästi peltoa, niittyä, metsää ja tefomaata ja kanta-taloon ei tarminnut torpan mainitun ajan kuluesfa maksaa weroa eikä

tehdä päivätöitä. Maa ja luika irtain myötiin ja tuotti semmoisinaan kymmeniä tuhansia markkoja; eläimet, heinät, viljan ja tarpeellisimmat työkalut jätti Jaakko myömättä ja vei ne Tinttalaan.

Suutolaupan päätyttyä kutsui Jaakko venki Kallen tykönsä.

„Sinua warten eroitin minä torpan. Sinä saat sen tästä päivästä pitäen haltuusi, niillä ehdoilla, joilla se päätilasta erotettiin, eikä sinun tarwiseksi meillekään sitä mitään maksaa“, sanoi Jaakko.

Kenki Kalle tuli niinkuin puusta pudonneeksi, eikä hänellä tahtonut olla mitään sanoa.

„No, mutta Herran tähden! Mistä tämä tulee?“ woi hän wiimein änkyttää.

„Se on appiwaarini tahto. Eikö hän ole jollointin aikonut sinulle jotain palkita?“ sanoi Jaakko.

„Niin, tuo piippujuttu, se ei olisi ollut palkinnon wäärti“, sanoi Kalle.

„Niin, mutta sen on tehnyt ja päättänyt se mies, joka harwoin purkaa päätöksistään“, sanoi Jaakko, ja kaikki purskahtiwat nauramaan, sillä Jaakon sanoille ruwettiin antamaan arwoa. Minkäwuoksi? Sen wuoksi, että hän oli nyt — ritas!

„No mutta teidän Johannahän oikeamin oli se, joka piipun omistajan ilmoitti“, intteli Kalle.

„Jos sinua paremmin se miellyttää, niin nauttikaa Johannan kansa palkintonne yhdesä; ilman sitä olen minä aikonut Johannalle erittäin palkita“, sanoi Jaakko.

Kalle punastui punaiseksi kuin leppä-kerttu, sillä jokainen tiesi, ett'eiwät Kallen ja Johannan filmäilemiset olleet heille wastennielliset.

Simu-miennen mainittakoon, ettei kauran wiipynyttä, ennenkuin Kalle kihlasi Johannan. Jaakko lahjoitti Johannalle elukoita, wiljaa ja työkaluja runsaalla kadellä. Kalle ja Johanna perustiwat elämänsä noilla palkinnoilla ja eliwät hywisä waroissa onnellisina, ja oliwat kiitolliset hywäntekijöillensä.

Jaakosta tuli nyt paikallannan rikkain

mies, mutta hän ei käyttänyt rikkauttaan köyhäin sorroksi, waan auttamiseksi. Ensi wuotena kohosi Tinttalan kartanoon, Metsälammen puolelle, uusia rakennus, joka järskiään laitettiin asuttawille.

Tuo entinen pikku tupa muutettiin Metsälammen rannalle ja laitettiin samaan asuun, suojaksi raju-ilman aikoina, kun kalassa oltiin, sekä uinti-matkoilla sattuwien sadekuuroin suojaksi. Metsälammen rämet, se nyt wasta pöläkkään tuli. Siellä kuokitettiin, kaimettiin, muokattiin ja wäännettiin. Siellä poltettiin, hynnettiin, hylwettiin, nitettiin ja leikatettiin; siellä oli miestä kuin mätästä, kullakin erilaiset työ-aseet käsissä. Osa Metsälammen rämeestä oli muuttunut jo wakinajaksi maapeloksi ja muuta tehtyä lihawaa wiljamaata oli tuossa muinen niin rumassa Metsälammen rämeessä niin kauwaksi kohta kuin filmä kanto.

Eipä Jaakon appiwaari ollutkaan olentakaan tyytymätöin unteen taloonsa, kun hän kujan tultua näki oikein Tinttalan tilukset, eikä hän ihmettelemästä laannut, kuinka paljon siinä oli tehty ja toimitettu. Kesäisinä aikoina hän usein ongisteli waimonsa kansa Metsälammesta, ja suuri oli heidän ilonsa, kun joku kymynistä ahwen tai hopeakirwas särki wouwi heidän onteensa, sillä Jaakko oli joku wuosi takaperin istuttanut lampeen särkiäkin.

Raiken haaran kautta alkoi Maunolle uusi aika, uusi elämä, uudet käsitteet. Hän tuli joka puolelta näkemään wilkkaampaa elämää ja toimintaa, kuin ennen Mäkelässä. Hän tuli käsittämään ja huomaamaan, että halwinkin ihminen saattaa olla jossikin hyödyksi ihmisikunnalle, kuu hän on waan rehellinen, waikk'ei hän ole ritaskaan, jolle hän ennen niin suuren arwon pani. Hän huomasi, että waroja ja rikkautta saattaa käyttää paljon hyödyllisemmälläkin tawalla, kuin rahojen kotoamisella, wieläpä niinkin, että siitä on hyötyä sekä itselle että muille. Tuon ajatustawan perusteella ja käsitteellä olivat hänestä Saara muori, Jaakon wan-

hemmat, Kalle ja Johanna parhaita ihmisiä maan päällä, waik'ei hän heistä ennen juuri suurta lutua pitänyt.

Yhä enemmän oppi hän waimoansa rakastamaan ja huomaamaan, mitä hänen waimonsa oli saanut hänen jäykkyytensä wuoksi kärsiä. Hän näki jokapäiväisenä esimerkinä edesänsä, Jaakosta ja Marista, mitä tosi rakkauts ja awosyhdämisyys paritunnan välillä waututtaa, ja tunnollisella sydamella koki hän korwata waimollensa entistä tlyhyttänsä ja tlymhyttänsä. Waimonsa käsitti hywin tuon elämän muutoksen ja tlynel filmisä tunnusti hän nyhtisen elämänsä tawaafti maan päällä.

Jaakon ja Marin lapsissa sai Mauno uutta elämän ainetta. Kun hän ei waan ollut jossain työssä tai toimesa, leikki hän lasten kansa yhdellä tai toisella tawalla. Wäliin oli hän lasten kansa sorkkofilatin, ja käwipä joskus niinkin, että ulko kaatui murin niskoin, lasten hätytellesä; semmoiset tepposet huwittiwat ulkoa suuresti, jos muftakin.

Wuosi, pari oli kulunut. Saara muori ja Jaakon äiti olivat jättäneet tämän maailman ja he olivat saatetut tuonne wiimeiseen lepoon, joka niin tasan kaiffi armaa. Hywin wanha ja kellaisen-rhyppyinen oli Jaakon äiti jo ennen kuolemaansa. Hän oli wiimeiseltä tuntikausia katsonut hywin hartaasti Jaakkoa, ja wäliin oli hän lausunut: „no ei olisi uskonut tuosta pojasta tuommoista miestä tulewan“. Kenties hän huomasi, että Jaakko oli etewämpi kaswatustaan ja ett'ei tuo hänen etewyytensä suinkaan ollut hänen anstonsa. Kenties oli häntin wiimeisellä elämänsä ajalla oppinut tuntemaan jotain jalompaa ja korkeampaa, kuin salafapakoitsemisen, ja sitäpä juuri osoittaa joskus häneltä kuultu lause: „ei ole wiinan myönti sunauksesi“; harwoin kuultiin tuo lause puhkeawan eufon rinnasta, mutta se kuultiin aina tapahutwan pitkän waiti-olemisen ja miettimisen perästä.

Jättänyt oli Marttalan Erkkikin jo

tämän elämän. Hän oli suurella surulla ja mielipahalla hawainnut, että hänen oikeen ja wäärin foottujen rahojensa päällekirjoitukseksi oli tullut: „mentäät kaikkeen maailmaan“. Hän kuoli hywin mielellään, sillä hän tahtoi päästä enempää näkemästä. Poikansa, Matti, oli tuon oudon kirjoituksen kirjoittanut hänen rahoihinsa, ja sen kirjoituksen mukaan alkoiwatkin rahat huilata kaikkeen maailmaan. Sentähden oli Erkki usein lausunut wiimeiseltä: „eipä minun pojastani miestä tullutkaan“.

Jaakko oli nyt kerrassaan woittanut kaikkien ihmisten suosion ja kunnioituksen. Montakin syhtä oli siihen. Hän oli tähdellisesti puhdistanut itsensä niistä rumista, rikoksellisista syhtöksistä ja epäluuloista, joihin hän oli lawalasti kiedottu, ja ihmiset oikeen taustuiwät kästtäsään, mitä Jaakko oli saanut aiwan wiatomasti kärsiä. Olipa Jaakko omalla työllään ja nerollaan ponnistellut itselleen kieltämättömän yhteiskunnallisen asemän ja riittäwän perheellisen toimeentulon, ja tuon oli hän saanut aikaan kaikkien waiwojen, wastuksien ja sortamisien wallitesa; eihän semmoinen mies saattanut olla tehno ja mitätöin. Päälliseksi oli hän haltuunsa saanut suuren, ulkoa päin tulewan rikkauden, jota hän kunnollisesti hoiti, hyödyksi itselleen ja muille, ja tuo wiimeinen seikka peitti ihmisien filmisä kaiffi Jaakon entiset lankeamiset ja haivahdukset aiwan kuulumatomiin, semmiinkin kun hän parannetulla elämällensä osoitti woimansa noustakin, ei waan langeta. Jaakko tuli nyt tlyläsä kaikille kaiffiksi. Kuntakokouksissaakaan ei nyt enään naurettu hänen neuwoillensa ja puheillensa, waan ne otettiin aina walaisewina neuwoina vastaan, ja enimmiten päättyi asiat niinkuin hän estteli.

Samasja määräsä kuin Jaakon arwo yleni, aleni se Marttalan Matilta. Yhtäkkiä paljastuiwät kaiffi hänen salafawalat juonensa, joilla hän oli koettanut sortaa ja langettaa Jaakkoa, ja tahta ras-

kaammasti lankefi yleisön tuomio Mattin päälle. Päälliseksi oli hänen suuret rik-  
kautensa olleet ja menneet, jonkatähden  
netään eivät olleet peittämässä enään hän-  
nen rikofsellista elämäänsä, ja niin ei hän  
saanut enään kunniaa manimonan orjil-  
takaan. Ravaluutta, petosta, epärehelli-  
syyttä, ilkeyttä, kostonpyhntöä, panettelua,  
solwausta ja — köyhyyttä oli nyt waan  
yleisön silmissä Mattin kunnialuettelossa.

Epä kauwan wiipynyttä ennenkuin  
Marttalaanfin kuulutettiin huutokauppa.  
Merkkillistä on, kun noihin kylän wankim-  
piin taloihin, Mäkelään ja Marttalaan,  
tuli huutokauppa! Erilaisella pohjalla sei-  
soi kummasafin talossa nuo „wasara-  
marffinat“, sillä edellinen pidettiin wapa-  
ehtoisesti, jälkimäinen pakosta. Wiime  
aikoina oli Matti osoittanut jonkinlaista  
parannettua elämää, mutta hänen enti-  
nen juoppoutensa ja tuhleri-elämänsä oli  
saanut jo asiat niin pahalle kannalle, ett'ei  
se ollut enään autettawissa. Hän oli wi-  
mein mainit erään köyhän, mutta siweän  
piika-tytön, ja tuon waimonsa alinomais-  
esta waiwutuksesta oli Matti wihdoin  
ruwennut näyttämään elämän parannus-  
fen merkkiä.

Määrätty huutokauppa-päiwä tuli Mart-  
talaan. Mahdotoin wäen paljous kokoontui  
taloon, mikä mitäkin tarwettansa war-  
ten; Jaakkokin oli muiden joukossa. Alla  
päin, pahoilla mielin oli nyt Mattikin,  
mutta sitäkin enemmän hänen waimonsa,  
ja olipa syytäkin, sillä pelättävä oli, että  
heidän elo-elämänsä menee heiltä niin  
pölkühinnasta, ett'ei heille itfelleen jää  
maahan putoawaa. Ensin myötiin hal-  
winta irtainta ja sitten ryhdyttiin maan  
myöntiin. Sadan sadan päälle ja kym-  
menen kymmenen päälle nosti Jaakko  
hintaa niin kauwan, että Marttala jäi  
hänelle, puolesta sen oikeasta arvosta.

„Siinä oli taistelun pää, Jaakon ja  
Mattin taistelosta, eikä ole waikea huo-  
mata mikä Jaakolle on woiton tuottanut“,  
sanoi Mattin waimo surullisesti, kun huo-  
masi kenelle heidän talonsa joutui.

„Se oli oikea kosto, ja selwästi nähy

tuka woiton on pitänyt“, mutisi wäki  
proliääneen, kun Jaakolle maa lyötiin,  
sillä he pitivät aiwan luonnollisena ja  
oikeana sen, että Jaakko häätää Mattin  
pois maaltaan.

Matti kuuli tuon wäen mutinan. En-  
tinen ilkeys ja häijyys sai hänessä taas  
täyden wallan. Hän loukkaantui kowan,  
kun Jaakko oli saanut niin loistawan  
woiton ja niin suuren wallan hänen yltt-  
sensä ja hänen ilkeytensä muuttui nyt wo-  
imattomasta kostonpyhnnöstä kateuden wi-  
haksi.

„En olisi huolinut waikea maani olisi  
joutunut kenelle muulle, kuin ei se waan  
olisi tullut tuon — Tintta-karhuun hal-  
tuun“, sanoi Matti wihasta wäpösewalla  
äänellä.

Kaikki ihmiset kauhistuivat tuon Ma-  
tin puheen kuultuansa ja odottivat pel-  
wollaani, mitä siitä seuraisi.

Nyt nähtiin kummia, semmoista kum-  
mia, joita wähimmän oli odotettu. Tyh-  
neenä ja nöyränä astui Jaakko Mattin  
eteen ja sanoi:

„Nyt saat, Matti, sanoa minua waikea  
Tintta-sudeksi enkä yhtään pahene siitä.  
Elämä on minulle ollut kowa koulu, ja  
tuosfa koulussa olen minä oppinut jotain,  
olen oppinut — kärsiwään ja itseäni  
hillitsentään. Sydämestäni pyyhän sinul-  
ta anteeksi, kun olen niin usein närkäs-  
tynyt sinulle niin wiattomasta nimittä-  
misestä, kuin Tintta-karhu on. — En  
ole tullut sinun maatafi anastamaan,  
enkä maakasti sinua pois häätämään, waan  
antamaan. Koska lunlen, että se hinta,  
johon maa nousi, riittää welkojefi ma-  
sufsi, niin pyyhän että huutokauppa lak-  
kautetaan ja sinä saat maasti pitää niin-  
kuin ennenkin; mäsä minulle sen mukaan  
kuin woit.“

„Sepä wasta oli oikea kosto, ja sel-  
wästi nähy tuka jalo on“, kuului silloin  
ääni wäkijoukosta, ja kun katsottiin tuka  
tuon äänen päästi, hawaittiin sen olewan  
Korpelan isännän.

Kun Matti oli kuullut tuon Jaakon  
puheen, astui hän askeleen ja toisen tata-



perin ja horjui. Saakon puhe teki häneen tehosan waitutuksen.

„Sumalani! Tuollako tavalla te kostatte meidän hämyttömyytemme ja ilkeytemme teitä kohtaan?“ sanoi Mattin vaimo hämmästyneenä, omistaen miehensä häilyyn kawaluuden itselleentkin, waikk'ei hän ollut koskaan Saakolle mitään häilyhttä tehnyt, päin vastoin oli hän usein miestään khyneel filmisä warannut siitä.

„Onko se niin, Saakko, onko se niin? Wäärin olen tehnyt sinua vastaan, julmasti wäärin, ja usein on omatuntoni soimannut minua siitä. Minä olen julmasti sinua sortanut, julmasti soimannut ja kääntänyt omat rikokseni sinun päähäsi. Sinä olet tähdellisesti itsesi puhdistanut minun pirullisista syhtöksistäni ja kawalasti lastetuista pauloistani, ja minä olen itse kietoontunut ja langennut omiin pauloihini, ja woittaneena, puhdistuneena teet sinä sortajallesi, illeälle kostonpyytäjällesi ja weriwihollisellesi tuommoisen työn! Oi Saakko! Se on enemmän kuin minä woin käsittää. Anna minulle, Saakko, anteeksi, anna Saakko minulle anteeksi! Minä rukoilen, minä pyyhän sitä, minä pyyhän ja rukoilen sydämen pohjasta!“ puhui Matti itkusta tufahuneella äänellä ja wesisä filmin.

„Se on jo annettu.“ „Anteeksi anta-  
faat, niin teillekin anteeksi annetaan. Alkää paha pihalla kostako, waan woita sinä paha hywällä“, sanoi Saakko ja khyneleet walahtiwat hänenkin filmistään.

Kiikutettuna oli koko huutofauppa-wäki-  
kin ja he hajausiwat itsekukin kotiansa.

Miin jäi Matti Marttalan isännäksi kuten ennenkin. Hän koki parantaa elämänsä ja maksella Saakolle wähitellen isoa wellaansa. Hän ei kumminkaan woinut enään nousta entiseen maineesen rikaudesfaan, eikä entiseen kunniaan arwosjaan, sillä liian sywälle oli turmelus iskenyt kyntensä häneen ja liian hiljan oli hän itsensä irroitannut hänestä. Toki oli hänellä, waimoineen ja lapsineen, oma talonsa, oma leipäpalaisensa ja oma asuntonsa koko elämänsä ajan, ja he kiit-

teliwät Saakkoa hywäntekijänensä. Saakosta ja Matista tuli hywät ystävät tästä lähtien, mutta Mari ei tahtonut nähdä Mattia, waikka hänkin antoi sydämessään hänelle anteeksi, sillä Mari ei saanut sydämessään paranemaan aiwan umpeen niitä haawoja, joita Matti oli koko elämänsä ajan sinne iskenyt — Marisa juoksi isänsä, Maunun werta.

Eräänä talwi-iltana istui Saakko koto-  
naan iloisen palveluswäkensä ja perheensä keskesä, yhtä iloisen taffawalkean loimot-  
taessa. Lapset hyöriwät ja pyöriwät, iloifina hekin, wanhempiensa ja Maunun ympärillä, tehden kaitenlaisia leikkejä ja kshymyksiä. Wäki nauroi ja hälii ja itse-  
kullakin oli jotain merkillistä sanottawaa ja toimitettawaa. Saakko waan oli ajatuksiinsa wai-  
puneena, eikä näyttänyt tulewan huomioonsa, waikka lapset käiwät wäliin häntä puskemassa että hän oikeen heilah-  
ti; kaitesta näkyi, ett'ei hän tietänyt mitä ympärillä tapahtui. Tuon huomasi Mari ja hän katsoi kauwan Saak-  
koa filmiin, suu wähän naurussa; Saakko ei tuota huomannut. Wiimein pyrskähti Mari nauramaan täyhtä kurkkua. Saakko hawahtui.

„Topa taas rupefit miettimään menneitä aikoja. Tiesinhän minä kun tiesin-  
kin, että kyllä sinusta vielä mies tulee“, sanoi Mari ja katsoi naurussa suin Saakon filmiin niin lempeästi.

Saakko kohotti itsensä suoremmaiksi.

„Miin“, sanoi hän. „Tuhat kertaa  
olisin minä sortunut elämän taisteloissa, jos sinä, rakas Mari, et olisi ollut minua tukeamassa ja ylös nostamassa lankeenuksisiani. Sos minä joku olen, sinun wuoksi minä se olen, sillä sinä olet tähdentänyt tyhjät paikat sydämessäni. Sinua ja sinun suuria awujasi ja ansioitasi minä tässä olin juuri muistelemassa, kun minun herätit lempeällä naurullasi. Woi, woi Mari! Paljon olet sinä taistellut, paljon kärsinyt, mutta paljon — woitanutkin. Sumala olkoon kiitetty, kun Hän on waimon niin korkeilla lahjoilla

warustanut ja kun Hän on sinun minulle antanut", sanoi Jaakko, ja suuret weskikarpaleet walahteliwat hänen filmistään, mutta Mari riepsahti Jaakon tukö ja kuivasi ne pienellä, pehmeällä tätö-sellään.

„Min. Korkeoilla ja festäwillä lah-

joilla on Luoja waimon warustanut, sen tunnen omasta pitkästä, waikka myöhäisestä kokemuksestani", sanoi Mauno, samassa pyyhkien pois hyyneleet oman muorinsa filmistä, sillä nekin oliwat nähneet hyyväksi kastua tällä hetkellä.